

**VERWACHTING VOOR CHRISTUS' KERK
VANAF HET 'RÉVEIL'**

**DE VISIE VAN NEDERLANDSE SCHRIJVERS VANAF HET 'RÉVEIL'
OVER DE ONVERVULDE PROFETIE**

7e deel in de serie: Onvervulde Profetie

DOOR

WILLEM WESTERBEKE

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
Tweede uitgave 2013**

INHOUD

VOORWOORD

INLEIDING

I. DE HEERLIJKHEID VAN CHRISTUS EN ZIJN KERK VOLGENS OPENBARING VAN JOHANNES, hfd. 20

Voorwoord

1. Toekomst verwachting van de vroegchristelijke kerk
2. De ontwikkeling in de toekomstvisie vanaf de tijd van Constantijn de Grote tot de Nadere Reformatie
 - a. Omwending in de tijd van Constantijn de Grote
 - b. Houding tegenover de Joden
 - c. De Reformatie en het chiliasme
3. Diverse aspecten in Openbaring 20
 - a. Openbaring 20 de grondslag van geloofsverwachting
 - b. Openbaring 20 is geestelijk en letterlijk
 - c. De volgorde in Openbaring
4. De bloeistaat van Gods kerk, Openbaring 20:1-5.
 - (1) De binding van de satan.
 - (2) Wat de eerste opstanding inhoudt.
 - (3) De eerste opstanding in verband met de profetie uit het Oude en het Nieuwe Testament
 - (4) Daniëls geloofsverwachting
 - (5) Nieuwe Testament en de opstanding
5. De regering van Christus Zelf met Zijn kinderen.
 - a. Geestelijk en Goddelijk
 - b. De inwoning van de Heilige Geest
 - c. Paulus' geloofszekerheid
 - d. Kentekens van kinderen der Opstanding

II. VERKLARINGEN VAN DIVERSE THEOLOGEN OVER OPENBARING 20, BESCHREVEN IN DE BIJBEL-VERKLARING VAN K. A. DÄCHSEL

1. K. A. DÄCHSEL.
Openbaring 20: 3:
2. ISAÄC DA COSTA
Openbaring 20: 4-6
3. GÄRTNER
4. K. F. O. VON GERLACH
5. E. GUERS

III. PREDIKANTEN - THEOLOGEN OVER DE HEERLIJKE KERKSTAAT

1. Mr. ISAÄC DA COSTA	Joods Christen; krachtige
stimulans van het Réveil
2. Dr. A. CAPADOSE	Joods Christen en auteur van

3. HENDRICK DE COCK	diverse publicaties
Eerste Christelijke
Afgescheiden predikant
4. Ds. L. G. C. LEDEBOER	Stichter van de
Ledeboeriaanse Gemeenten
5. Ds. ELIAS FRANSEN	Opbouwer van de Geref.
Gemeenten o.h. Kruis
6. WULFERT FLOOR	Oefenaar in christelijke
afgescheiden Gemeente
7. Ds. C. VAN DEN OEVER	Predikant bij de Geref.
Gemeenten o.h. Kruis
8. Ds. A.M.J. ROTTENBERG	Zending bij Joods
Zendingsgenootschap
9. Ds. A. M. BERKHOFF	Predikant Christelijk
Gereformeerde Kerken
10. PROF. G. WISSE	Hoogleraar Christelijk
Gereformeerde Kerken
11. Ds. M. HEIKOOP	Predikant bij Gereformeerde
Gemeenten
12. Ds. G. H. KERSTEN	Docent bij Gereformeerde
Gemeenten
13. Ds. W. C. Lamain	Predikant bij Gereformeerde
Gemeenten

EPILOOG

IV. DE ZALIGE VERWACHTING

- 1. Christus de Eerstgeborene uit de doden**
- 2. De rechtvaardigen gelijkvormig aan Christus' lichaam**

De gebruikte literatuur wordt bij alle citaten vermeld.

VOORWOORD

In de voorgaande brochure over de *Verwachting voor de kerk van Christus* beloofde ik de citaten uit de 19e en 20e eeuw in een nieuwe brochure te verwerken. Deze citaten gaan niet alleen over de geestelijke opstanding die aan de 1000-jarige periode van Openbaring 20 voorafgaat, maar ook over de *lichamelijke* opstanding. Mijn bedoeling was om hier tegenin te citeren de uitleg van de meeste Nederlandse oude theologen. In Engeland waren en zijn er een groot aantal theologen, die zowel de geestelijke als lichamelijke opstanding der Rechtvaardigen leren.

Het is anders gegaan dan ik gewild heb. Omzichtig gezegd, mag ik schrijven, dat de Heere mij persoonlijk tegenkwam. Dat gebeurt wel meer. Mijn voorgaande visie en overtuiging moest ik laten varen, of veranderen. De Heere Jezus onderwees mij met zachte hand, maar in Wiens hand een scherp zwaard is. Het Zwaard van Zijn Geest dat uit Zijn mond gaat.

Zonder daar verder op in te gaan, kunnen wij een lering trekken uit Johannes 11. Lazarus is gestorven. Jezus zegt tegen Martha: 'Uw broeder zal weer opstaan'. Dan zegt Martha: 'Ik weet dat hij zal opstaan in de opstanding ten laatste dage'. Daarna antwoordt Jezus: *Ik ben de Opstanding en het Leven. Geloofst gij dat?* Martha antwoordt: *Ja, Heere*. Welke bedoeling ligt er onder meer in die vraag van Jezus: *geloofst gij dat?* Wel deze, Jezus wil zeggen, dat er een opstanding is ten laatsten dage gelooft u volgens de Schrift; maar gelooft u ook dat Ik mensen kan opwekken vóór die tijd? Dus, dat Ik ook Lazarus nu kan opwekken?

Ja Heere, zegt Martha. Dat wekt in haar ziel een levende hoop en verwachting op een levende Jezus. En zo iets kun je niet voor jezelf houden. Direct gaat ze naar haar zuster Maria en zegt: 'De Meester is daar en Hij roept u'.

Zo gaat het nu nog. Als Jezus verschijnt en roept in Zijn woord en door Zijn Geest, dan volg je, ook al gaat het radicaal tegen jezelf en anderen in. Door deze ervaring kon ik Gods kinderen, die aan de *Opstanding der Rechtvaardigen* geloven, niet langer veroordelen, maar wilde proberen hen te verdedigen.

Ons ongeloof kan Gods werk niet tegenhouden en ons geloof kan Gods werk niet bespoedigen. Daarom, een lijdzaam verwachten van Hem geeft een rijke troost in leven en in sterven. Vandaar dat Paulus zegt: *Het zij dat wij leven, wij leven den Heere, hetzij dat wij sterven, wij sterven den Heere; hetzij dat wij leven, hetzij dat wij sterven, wij zijn des Heeren*. En welke invulling men aan de onvervulde profetie mag geven, hierin stemmen allen die oprecht in Christus geloven overeen: *Werp dan uw vrijmoedigheid niet weg, welke een grote vergelding des loons heeft. Want gij hebt lijdzaamheid van node, opdat gij den wil Gods gedaan hebbende, de beloftenis moogt wegdragen. Want, nog een zeer weinig tijd en Hij Die te komen staat, zal komen en niet vertoeven. Maar de rechtvaardige zal uit het geloof leven*. Hebréeën 10.

Deze brochure en de voorgaande over de toekomst van Christus' Kerk mag beschouwd worden als mijn *kerkelijk* testament, rustend op de grote Testamentmaker, Die met de Vader en Zijn eeuwige Geest, toekomt de lof, eer en aanbidding en dankzegging tot in de zalige eeuwigheid.

Middelburg, 9 augustus 2011.

9 Ab (Aw is 4e maand) Verwoesting van de tempel van Salomo, 587 jaar vóór Chr.

Willem Westerbeke.

INLEIDING

In de voorgaande brochure hebben we gezien hoe de gelovige toekomstverwachting verminderde aan het eind van de 18e eeuw, toen de Verlichting haar invloed deed gelden in de kerken. In de tijd van het Réveil in de Nederlands Hervormde Kerken en de daarop volgende Afscheiding rond 1835 en later, ontstond in de diverse kerkengroepen niet alleen nieuw geestelijk leven, maar ook nieuwe belangstelling en gelovige verwachting voor Israël en de volken. Een krachtige stimulans was ongetwijfeld Isaac Da Costa en zijn gelovige medebroeders uit het Jodendom. De gebedsbijeenkomsten voor Israël in die tijd geven duidelijk bewijs hoe intensief sommige predikanten ermee bezig waren. Zie "twaalf redevoeringen uitgesproken in de bidstonden voor Israël, door Dr. A. Capadose; www.theologienet.nl.

Helaas, aan het eind van 1800 en begin 1900 was de aandacht hiervoor op kerkelijk niveau ver weggezakt en bleef het gebedsleven veelal beperkt tot de individuele gelovigen.

Het is indroevig hoe de reactie van een aantal kerkelijke voorgangers in de afgelopen 20^e eeuw is geweest ten opzichte van de gelovige toekomstverwachting. Er zijn predikanten, kerkenraadsleden, en gewone kerkmensen bedreigd met censuur vanwege hun hoop op Israëls God ten aanzien van Zijn beloften. Terwijl ze hun hoop verwoorden met de taal van de oude schrijvers. Ja, terwijl sommigen zich nog veel soberder uitdrukten dan de (Puriteinse) oudvaders.

Sommige voorgangers namen het publiekelijk voor het ongeloof op, in hun antwoord aan mensen die raad vroegen: 'Het is uw goed recht om aan de hand van genoemde schrijvers te geloven dat er een heerlijke staat voor Gods kerk op aarde aanstaande is. Maar dan houd ik mij ook het goed recht voor om het tegendeel te geloven. Maar om de opvatting van een duizendjarig rijk mogen wij iemand niet zomaar verketteren. We mogen niet profeteren, maar we zijn nabij het einde. De antichrist staat te komen die alleen nog een korte tijd over de wereld zal regeren. En dan zal de Heere inzonderheid nog werken onder het Jodendom. Christus zal Zijn uitverkorenen er nog uithalen en dan zal het einde zijn. Onder de vaders zijn er geweest die geloofden, dat de wereld 6000 jaar zal bestaan. Zij leerden dat ze de tijd van Christus' wederkomst niet wensten te bepalen, maar dat zij die toch omstreeks het jaar 2000 verwachten.'¹

Anderen gingen zover, dat men hun medebroeders adviseerden om het land van Israël niet meer het *Beloofde Land* te noemen. Want beloften voor het land gelden nu niet meer.

Gelukkig kwamen er in diverse kerkverbanden na de stichting van de Staat Israël en de verovering van Jeruzalem in 1967 een bezinning op gang. De literatuur die na deze tijd is verschenen wordt hier niet behandeld.

De veroordeling van hen die aan de onvervulde profetie wilden vasthouden, had tot gevolg, dat een aantal eenvoudige gelovigen, hetzij kinderen van God of andere kerkmensen, hun geloof hierin bijna niet meer durfden vertellen aan hun medemens, noch die publiceren. Enkele voorbeelden hiervan mogen dit aantonen. Uit deze mag tevens gezien worden welke grote troost de trouwe Verbondsgod aan Zijn verdrukte getuigen wil geven, te midden van hun verdrukking.

¹ We mogen hierbij opmerken dat de meeste theologen stellen, dat de wereld 4000 bestond toen Jezus geboren werd. Rond het jaar 2000 zou de wereld dan 6000 staan. Perkins, Bullinger en anderen stellen vast dat de aarde 4000 jaar bestond bij de doop van Jezus, toen Christus Zijn ambtelijk werk begon en het Koninkrijk der hemelen zijn aanloopfase verkreeg rond het jaar 27 van de Chr. Jaartelling. Deze berekening kan met tal van bewijzen aangetoond worden, zie BIJBELSE CHRONOLOGIE van mijn hand op www.theologienet.nl. De wereld zou dan ca. 2026/27 6000 jaar oud zijn.

- In Jozua 5 vers 13-18 wordt beschreven dat Jozua buiten het leger ging tot bij Jericho. Daar ontmoette hij een Man met een zwaard in Zijn hand. Jozua, in lichte overmoed, ging naar Hem toe en zegt: *Zijt Gij van ons of van onze vijanden?* Alsof hij wil zeggen: Als U bij onze vijanden behoort dan zult U het weten! Die Man antwoordde: *Nee, maar Ik ben de vorst van het heir des hemels; Ik ben nu gekomen.* Daar had Jozua niet op gerekend. Tegelijk valt hij in diepste ootmoed neer voor de Heere en zegt: *wat spreekt mijn Heere tot Zijn knecht?* De Heere antwoordde: *Trek uw schoenen af van uw voeten, want de plaats waarop gij staat is heilig land.* Verder onderwees de Heere Jozua wat hij doen moest om Jericho in bezit te nemen.

Kijk, zo gaat het nu nog. Er zijn mensen die de Heere vrezen en soms door Hem worden onderwezen over de onvervulde profetie. Als Jezus, de grote Vorst van het koninkrijk der hemelen iemand wil leren, verschijnt Hij in het gewaad van Zijn Woord en Zijn Geest. En dan kan iemand nog zo overmoedig zijn, of nog zo ongelovig, als dat gebeurt, ... gegarandeerd, je valt voor Hem neer en vraagt: *Wat is Uw wil? Dood met Uw heilig zwaard mijn zin en wil en werk Uw wil in mij uit.* Die verloochening van eigen zin en wil wordt gesymboliseerd in het uittrekken van de schoenen. De plaats waar men dan staat is heilig land, want de Heere spreekt. En als je dan staat voor de onmogelijkheid dat God ooit Zijn beloften zal vervullen omdat alles, alles er tegenin werkt en er tegenin strijdt, ja zelfs de kerk er tegenin bidt, ... dan opent de Heere de mogelijkheid door Zijn gebiedend woord. Dat wordt dan geloofd en opgevolgd zoals bij Jozua. Alles strijd ertegen, maar de Vorst van het heir des hemels strijd er vóór. En dan werkt de Heere Zelf uit wat wij nooit uit kunnen werken. En dat doet Hij op Zijn tijd. Dan mogen wij door het geloof op de Belover zien.

En als de Heere Zijn belofte vervult en wij zijn dan niet meer op aarde maar mogen bij Hem in de hemel zijn, dan wordt die vervulling de triomferende kerk bekendgemaakt. Er is blijdschap in de hemel over één zondaar die zich bekeert. Hoeveel te meer blijdschap zal er dan in de hemel zijn bij de bekering van Israël en de volken? Blijdschap bij de Vader, vreugde bij de Zoon, vermaking bij de Heilige Geest. En de engelen met de hele verlostte schare zullen boordevol vreugde zijn, zoals niemand die kan beschrijven of bevatten.

- Er zijn kinderen van God die in hun binnenkamer zo'n rijk gezicht kregen in de heerlijke staat van Christus' kerk op aarde en in de vreselijke, ontzagwekkende oordelen van de almachtige God die eraan voorafgaan, dat ze ervoeren wat Daniël getuigt: *Wat mij aangaat, mijn gedachten verschrikten mij zeer en mijn glans veranderde aan mij; doch ik bewaarde dat woord in mijn hart,* Daniël 7: 28. Daniël was weggevoerd van Jeruzalem, van de Tempel en uit het Heilige Land. Wat doet hij in den vreemde? Hij opent zijn vensters naar Jeruzalem en bidt tot zijn God. Waarom met open vensters? 'Dat is nu weer echt zoiets van de Joden met hun dwaze gewoonten'. Nee, Daniël zag op zijn trouwe Verbondsgod en dat uit zich in gebed en in bepaalde gewoonten. De kern van zijn gebed was een belijdenis van de grote schuld van zijn volk en het pleiten om terugkeer tot hun land. Daniël wist dat die beloften niet vervuld werden tenzij dat de 70 jaar geëindigd waren. Deze werkzaamheden bleven niet verborgen. Het resultaat was, dat de vijanden met grote hopen hem beschuldigden bij de koning. Zo wilden ze hem 'onschadelijk' maken in het bedienen van zijn functie.

Ja, zo gaat het nog. Die gelovig werkzaam mag zijn met de onvervulde profetie wordt dikwijls aan de kant geschoven door andere kerkmensen en meestal van hen die een voorname functie vervullen. Maar wat deed Daniël ondanks al die beschuldigingen? *Hij bad tot zijn God, ganselijk gelijk hij voor dezen gedaan had.* Of het nu zijn functie en zijn leven zou kunnen kosten, dat doet minder ter zake: *Mijn God leeft, Hij zal Zijn*

woord vervullen en zal de laatste over het stof opstaan. Op Die levende Verbondsgod was zijn hoop gevestigd. En als iemand zo op Hem mag hopen en vertrouwen, in der eeuwen eeuwigheid zal hij niet beschaamd worden. Hij zal met Christus zitten in Zijn troon; en hij zal alles beërven. Hij zal met Christus meer dan overwinnaar zijn. Jezus zegt, zolang wij hier nog op aarde zijn: *Wees blij en verheug u als u gesmaad wordt om Mijns Naams wil, want uw loon is groot in de hemel. Alzo hebben zij vervolgd en veracht de profeten die voor u geweest zijn.*

- Er zijn liefhebbers van Gods woord, Zijn kerk en volk, die om geen andere reden in de *gevangenis van afzondering* geplaatst werden, dan uit liefde tot de waarheid en onvervulde profetie. Als de Heilige Geest iemand een klein beetje wil verlichten in deze zaak, zal geen sterveling op aarde hem ooit zijn overtuiging kunnen ontnemen. Hij kan het onder dwang verzachten of verminderen, ja soms zelfs verloochenen, maar de innerlijke afdruk ervan door de Geest zal nooit iemand weg kunnen nemen. Het is waar, er is ook een algemene verlichting van de Geest over toekomstige profetie die niet volstandig blijft in het gelovig aankleven van de Belover. De overtuiging zakt weg, of aan de andere kant kan ze overslaan naar bevlogen visie die meer plaats in het hart inneemt dan Christus Zelf.

Koning Asa was een Godvruchtig koning. Vanwege zijn vertrouwen op de koning van Syrië, in plaats van op de God van Israël bestrafte de profeet Hanani hem. Hij wees in liefde de koning op het woord van de levende God. Wat was het gevolg? *Asa werd toornig tegen de ziener en leidde hem in het gevangenhuis. Daartoe onderdrukte Asa enigen uit het volk.* 2 Kronieken 16: 7-10. Daar zat de ziener in zijn kooi. Werd hij verbitterd tegen zijn God en zijn koning? Dat zou gemakkelijk kunnen, want onze natuur is het nooit met God eens als de Heere het Zelf niet werkt. Maar als we het met de Heere eens worden, dan werpen we het kruis niet van onze schouders en verlaten de gevangenis niet, al worden de deuren opengezet. We blijven bidden voor het volk en de vervulling van de beloften.

- Er zijn knechten van God geweest, in welker hart de Heere Zijn beloften afdruckte en hen persoonlijk opdracht gaf deze in het openbaar uit te spreken en te verdedigen. Hoewel met bescheidenheid, tijd en plaats in achtnemend, om geen opzettelijke ergernis te wekken. Want dan schiet men zijn doel voorbij. De bedoeling van de prediking van de onvervulde profetie is niet om mensen in het harnas te jagen, maar mensen met zachte hand te leiden tot de kennis van Gods Woord. Deze broeders die trouw wilden blijven aan hun God en Zijn woord, werden het mikpunt van allerlei soort laster. Waarom? Waarom heeft men zo'n afkeer van de heerlijkheid van Gods Koninkrijk? Indien men het zelf niet wil geloven, of niet kan geloven, - wat met een eerlijke consciëntie samen kan gaan, - waarom lacht men dan andere gelovigen uit? Of, als men achting voor hen bleef behouden, waarom werden ze veroordeeld als mensen die dwalen? Zij willen juist hun medegelovigen van dienst zijn met de Schrift. Jonge mensen en anderen die meer van de onvervulde profetie willen weten, moeten nu - als ze geen oude schrijvers kennen - naar oppervlakkig gelovige kringen, waar het bevindelijk element in de geloofsverwachting ontbreekt. Dat is toch heel jammer?

Terug naar die broeders die zich geroepen voelden om hun medemens te waarschuwen en te bemoedigen. Hun doel was om hen voor te bereiden op de vreselijkste oordelen van God en daarna de verlossing van Zijn kerk. Om diep, diep, diep onder de Rechtvaardige God te bukken en te buigen; en te midden van de oordelen op de Levende God te vertrouwen en de Geest van Christus, ja Hemzelf uit de hemel te mogen verwachten.

Echter, hun plicht kwam hen duur te staan, ja kostte sommigen hun ambtelijk leven. Het ging hen enigszins als Uria, Davids knecht. Uria zou zijn leven voor zijn koning geven uit plichtgetrouwheid en wellicht ook omdat hij met nauwe geestelijke banden aan hem verbonden was. Welke beloning kreeg Uria voor zijn trouw? Een beloning? Zijn Godvrezende koning pakte eerst zijn vrouw af en benam daarna zijn leven. Zeker waar, de Heere heeft het zwaar bezocht en Uria kreeg de hemelse heerlijkheid; *ja, hun werken volgen met hen*. En daar heeft hij zijn lieve koning weer ontmoet en eeuwig mogen zij roemen in vrije genade en de kroon der eer plaatsen op het dierbaar en gezegende Hoofd Christus.

I. DE HEERLIJKHEID VAN CHRISTUS EN ZIJN KERK VOLGENS OPENBARING VAN JOHANNES, HOOFDSTUK 20

1. Toekomst verwachting van de vroegchristelijke kerk

De vroegchristelijke toekomstvisie, of eschatologie bouwde op de reeds bestaande Joodse visie, zoals die onder meer verwoord wordt in de apocriefe boeken en de Dode Zee documenten.

Bovendien voegde de kerk haar eigen introductie en uitleg eraan toe. Hoe kan het ook anders? De eerste schrijvers van het Nieuwe Testament waren Joden. Ze stonden, leefden en dachten volgens de Joodse overlevering van de Waarheid die God hen gegeven had. Deze Waarheid is volmaakt in de Schrift door hen doorgegeven aan hun nageslacht. Ze was onder meer gebaseerd op de profetieën van Jesaja, Ezechiël, Daniël en anderen. De oude Joodse Messiaanse verwachting werd uitgewerkt in allerlei publicaties. Deze verwachting werd aangevuld en gecorrigeerd door Jezus tijdens Zijn verblijf op aarde en kreeg een nieuwe dimensie door het boek Openbaring, of zoals het in het Grieks luidt, Apocalyps.

De discipelen vroegen aan de opgestane Christus, Handelingen 1: 6: "Heere, zult Gij in deze tijd aan Israël het koninkrijk weder oprichten?" Hij zei tot hen: "Het komt u niet toe te weten tijden of gelegenheden die de Vader in Zijn eigen macht gesteld heeft." Jezus zegt niet, dat de vraag van de discipelen ongepast of reeds vervuld was. Integendeel, Hij wijst op de eeuwige Raad en wil van Zijn Vader. Alsof Hij zegt: 'De oude profetieën worden ongetwijfeld vervuld, maar nu nog niet in die mate zoals jullie graag zouden willen. Jullie werk is om Mijn getuigen te zijn tot aan het einde van de aarde. Ik ga heen om Mijn Koninklijke residentie in de hemel in bezit te nemen. Als de bestemde tijde is aangebroken zal Mijn Vader Israël herstellen en Mijn volk, wat Mij nu verworpen heeft zal Mij geheel erkennen onder Mijn Koninklijk gezag.'

De Joodse geschriften zowel het Oude Testament als buiten Bijbelse bronnen spreken veel over dromen en visioenen die God gegeven heeft. Ze zijn vol van beeldspraak waarbij soms getallensymboliek gebruikt wordt. Regelmatig lezen we van het verschijnen van engelen die bepaalde openbaringen verder toelichten.

Er is verschil in verwachting. De oude Joodse verwachting is gebaseerd op de profetieën die spreken van de komst van de Messias. De Joden koppelden daaraan de verlossing van Israël van overheersende machten. Het tijdperk van de Messias en de periode die eraan voorafgaat de wordt genoemd 'de laatste dagen of de eindtijd'.

De Joodse apocalyptische geschriften zijn pseudografisch. Dat wil zeggen, dat de schrijvers gebruik maakten van Bijbelse personen, zoals Henoch, (uit de tijd van de Makkabeeën, ca 165 v. Chr.) Baruch en Ezra (ca. 90/100 na Chr.). Hun publicaties zijn onderverdeeld in diverse boeken. Ze zijn sterk toekomstgericht. Wat in hoofdzaak inhoudt de aanstaande vernietiging van de satanische wereldmachten en de komst van het Messiaanse rijk.

In het algemeen zijn in de Joodse toekomstvisie de profetieën uit het Oude Testament letterlijk opgevat. Het betreft het herstel van al de stammen van Israël in hun land Israël wat hun trouwe Verbondsgod hen heeft gegeven. Daarmee samengaand de regering van hun Vorst Messias, de natuurlijke zoon van David, te Jeruzalem. Dit zal plaats vinden in de eeuw van de Messias, die 1000 jaar duren zal, en wel het 6000ste jaar vanaf de Schepping, het 6^e millennium. Vorst Messias zal het Romeinse rijk uitroeien. Dit rijk wordt gesymboliseerd door Edom. In de Bijbel komt dit symbool voor het eerst voor. Jesaja 34, Ezechiël 35, Obadja 1, enz. Het wereldse antigoddelijke machten worden ook gesymboliseerd door de koning van Babel, Tyrus, Assyrië, enz.

In Maleáchi 1:4 wordt gesproken over Edoms verwoesting en de verheerlijking van Jehovah door meerdere volken dan Israël.

De Joodse opvatting dat met de val van het 'Edomitische' (= Romeinse) Rijk een Israëlitisch rijk aanbreekt, is ook te vinden bij Flavius Josephus (Joodse Oudheden), en in 4 Ezra en 2 Baruch. Vorst Messias zal dan heersen over de hele wereld. Men baseerde zich voornamelijk op Daniël 7 dat de heerschappij over al de volken gegeven zal worden aan de heiligen des Allerhoogsten, vers 18, 22, 27.

De Oud-Testamentische geloofsverwachting leefde verder na de tijd van Jezus, aangevuld met Zijn nieuwe openbaringen aan de apostelen. De meeste christenen uit de eerste tijd na Pinksteren waren Joden. Zolang deze de meerheid vormden, of zolang zij een groot aantal uitmaakten in de Christelijke kerk, bleef die verwachting levend; hetzij min of meer helder.

Maar dat werd na enkele eeuwen anders. Het is droevig om te zien hoe deze oorspronkelijk Joodse uitleg van de Bijbel verdacht werd door de vroegchristelijke kerk. Men ontwikkelde een vergeestelijkingsleer en vervangingstheologie. Weliswaar is de uitleg van de rabbijnen na de tijd van Christus, vermengd met eigen visies die afbreuk deden aan de Bijbelse toekomstverwachting. Dat kon ook niet anders, omdat de Christus der Schriften verwierpen. Daardoor werd hun geestelijk gezicht verduisterd. Helaas, een aantal kerkvaders die leefden nadat de apostelen en hun opvolgers gestorven waren, verwierpen niet alleen die Joodse uitleg over de toekomstleer, maar wierpen ook de uitleg van de Heilige Schrift over het vrede-rijk weg. Scherpe veroordelingen vielen hen ten deel die vast bleven houden aan de eenvoudige letterlijke en geestelijke uitleg van bijvoorbeeld Openbaring 20. Hoe kwam dat? Waarom was men zo verbitterd tegen de toekomstleer?

Heel eenvoudig. De haat tegen het Jodendom nam toe in de kerken. De Romeinse wereld haatte de Joden en vervolgden hen. Maar dat de Christelijke kerk zo'n kwaad ging overnemen was een ramp. Nogmaals, waarom kante men zich tegen de oorspronkelijke toekomstvisie?

Omdat de Joden, omdat Israël daarin een centrale laats zal hebben! Dát is de reden.

Men vond het chiliasme te 'Joods'. Alles wat herinnerde aan de Joodse verwachting van het Messiaanse koninkrijk werd door steeds meer christenen afgewezen. De duivel weet heel goed, beter dan veel theologen, dat Christus' heerlijkheid in de laatste dagen het meest zal uitblinken in Israël. En door middel van de Joden in de hele wereld. De duivel haat Christus en Zijn zaad die in de lendenen van de Joden liggen. Want door hen zal de wereld met geestelijke inkomsten vervuld worden. Rom. 11: 112. *Want indien hun val de rijkdom is der wereld en hun vermindering de rijkdom der heidenen, hoeveel te meer hun volheid!* De duivel probeert juist in het Koninkrijk van Christus de leiders die gezag uitoefenen te infiltreren door de Bijbelse toekomstverwachting verdacht te houden. Dat geeft effect. Niet zo, alsof Gods knechten ter kwader trouw werkzaam zijn in deze zaak. Maar de verblinding die over het Jodendom ligt, neemt ook plaats in de Kerk van Christus, als men Zijn beloften tegenstaat, die verkleint en minimaliseert.

We beperken ons nu tot hen die vasthouden aan het 1000-jarig vrede-rijk. De discussie rond het chiliasme heeft – in 't kort gezegd - 2 elementen bij hen die ervan uitgaan dat de vervulling van Openbaring 20: 1-7 nog moet komen. Komt Christus Persoonlijk op aarde, bindt Hij de satan en wekt Hij een aantal martelaren en gelovigen op voorafgaand (pre) aan het duizendjarig Rijk, (pre-chiliasme) of komt Hij Persoonlijk ná (post) het 1000 jarig rijk? (post-chiliasme) Duizend is in het Grieks chilia, vandaar

'chiliasme'. In het Latijn mille en annum, (jaar) vandaar het woord *millennium*. Het woord heeft in onze taal ook de betekenis van een periode van 1000 jaar. In de toekomstvisie is het 'het duizendjarig rijk, of het messiaanse vrede-rijk.'

In de kern genomen is het pre-chiliasme de overheersende zienswijze van de oude Joodse kerk en nu nog van de orthodoxe rabbijnen, die immers geloven in een zeer nabij aards rijk van vrede en gerechtigheid, dat aanbreekt met de komst van de Messias. Hoewel door hen minder duidelijk wordt geschreven over de overgang van het Messiaanse rijk naar de eeuwigheid. In elk geval was het pre-chiliasme de dominerende visie onder de kerkvaders tot op, en zelfs nog tijdens de omwenteling onder keizer Constantijn, ca. 318. Papias, Pseudo-Barnabas, Justinus Martyr, Melito van Sardis, Hippolytus van Rome, Tertullianus, Commodianus, Theophilus, de Egyptische bisschop Nepos, Victorinus van Pettau, Lactantius, Methodius en Apollinaris van Laodicéa (2e en 3e eeuw) huldigden allen het pre-chiliasme. Zelfs in de vierde eeuw vinden we bij Ambrosius van Milaan nog pre-chiliasistische denkbeelden.

Ook de Montanisten, de Donatisten en sommige gnostische richtingen waren pre-chiliasistisch. Dat had zijn nadelen, want de oude geloofsverwachting werd nu veroordeeld onder het mom, dat alleen dwaalgeesten deze verwachting koesteren.

Nee, geen dwaalgeesten hebben de geloofsverwachting verzonnen of overgenomen van Joods fabels, zoals velen vrijmoedig durven publiceren. Oprechte gelovigen, navolgers van Johannes en de apostelen geloofden wat de Heere heeft geopenbaard tot troost voor alle gelovigen in de volgende eeuwen.

- Ernest Lee Tuveson zegt: 'De leer van het duizendjarige rijk schijnt zeer sterk geweest te zijn tot laat in de regering van Constantijn.' (Millennium and utopia, 1964.)
- De kerkhistoricus Philip Schaff schreef: 'Het meest opvallende punt in de eschatologie van het ante-Niceaanse tijdperk, (vóór 325) is het prominente chiliasme, of millennialisme, dat is het geloof in een zichtbare regering van Christus in heerlijkheid op aarde met de opgestane heiligen gedurende duizend jaren, vóór de algemene opstanding en het dito oordeel. Het was weliswaar niet de leer van de kerk belichaamd in een of andere geloofsbelijdenis of vorm van devotie, maar een wijdverbreide opvatting van vermaarde leraren als Barnabas, Papias, Justinus Martyr, Irenaeus, Tertullianus, Methodius en Lactantius. Hoewel Caius, Origenes, Dionysius de Grote, Eusebius (net als naderhand Hiëronymus en Augustinus) haar bestreden.'
- Daniel Whitby (ca. 1700), een verdediger van het post-chiliasme moest erkennen dat het prechiliasme tweehonderdvijftig jaar lang door de beste christenen beschouwd is als een Apostolische traditie.

Dit wordt aangehaald door George Peters, "die een zeer uitgebreide opsomming geeft van alle vooraanstaande pre-chiliasmen uit de eerste drie eeuwen." Ook benadrukt hij dat uit de eerste twee eeuwen geen enkele auteur bekend is die het prechiliasme bestreden heeft."

- Nathaniel West schreef: 'De geschiedenis kent geen consensus die voor enige leer anoniemer was dan de consensus van de Apostolische Vaders over de wederkomst vóór het duizendjarig rijk.' Pas in de derde eeuw traden de eerste tegenstanders op, vooral door twijfel te zaaien aangaande het auteurschap van Openbaring en van bepaalde Oud-Testamentische passages. *Premillennial Essays of the profetic Conference*, etc. 1879.
- J.J.H. Kurtz, Luthers historicus, schreef: "Het chiliasme, of de hoop op een toekomstig duizendjarig rijk van CHRISTUS en van Zijn heiligen op aarde,

was onder de verdrukkingen en het lijden van de eerste eeuwen een lievelingsleer van de kerkleraars geworden. Haar eerste vertegenwoordiger (die haar reeds op zeer sterk-zinnelijke wijze had opgesierd), was de apostel-leerling Papias. Met bijzondere liefde hing haar de Klein-Aziatische kerk aan, ook Irenaeus, maar toch op betrekkelijk bedachtzame wijze. Met dwepende geestdrift waren inzonderheid ook de Montanisten haar toegedaan. Slechts de Alexandrijnse school met Origenes aan het hoofd kon bij haar spiritualistische richting dezer leer niet toegedaan zijn.

Haar krachtigste tegenstander echter werd de omkeer van zaken onder Constantijn de Grote. De kerk begon zich thans voor een lange duur van haar nog overig aards bestaan in te richten, en de *rijkskerk* van het tegenwoordige bracht het toekomstige duizendjarige rijk in vergetelheid. Sedert nam de afkeer van de kerk van het chiliasme dermate toe, dat men het weldra rechtstreeks onder de ketterijen telde. *Leerboek Kerkgeschiedenis*; J.J.H. Kurtz; uitgave 1873.

Misschien is de visie van deze meerderheid onder de oude kerkvaders betreffende het prechiliasme wat overdreven. In elk geval toont het aan dat niet de rabbijnen, noch de orthodoxe Joden de ontwerpers van deze leer zijn, maar niemand minder dan Bijbelheiligen uit het Oude Testament en Johannes uit het Nieuwe Testament. Kan het nog sterker uitgedrukt? Ja, een engel regelrecht van Koning Jezus gezonden openbaarde deze waarheid.

Nog een paar voorbeelden van kerkvaders. Hun namen zijn al geciteerd in het voorgaand hoofdstuk.

- Justinus Martyr wordt vaak aangehaald als kroongetuige: 'Ik en anderen, die op alle punten rechtzinnige christenen zijn, zijn er zeker van dat er een opstanding van de doden zal zijn en één duizend jaren in Jeruzalem, dat dan gebouwd, versierd en vergroot zal zijn zoals de profeten Ezechiël en Jesaja en anderen verklaren.' In zijn volgende hoofdstuk onderbouwt Justinus deze visie met teksten uit Jesaja en Openbaring.
- Begin derde eeuw schreef Hippolytus van Rome: " 'En zesduizend jaren moeten noodzakelijk worden voltooid, opdat de sabbat moge komen, de rust, de heilige dag, "waarop God rustte van al zijn werken." Want de sabbat is het type en symbool van het toekomstige koninkrijk van de heiligen, wanneer zij "zullen regeren met Christus" (Openb. 20: 4, 6), wanneer Hij van de hemel komt, zoals Johannes in zijn Openbaring zegt; want 'een dag bij de Heere is als een duizend jaren, 1 Petrus 3:8.'
- Irenaeus was een uitgesproken pre-chiliasist. Hij schreef onder andere: 'De zegen voor Jakob 'behoort ontwijfelbaar tot de tijden van het koninkrijk, wanneer de rechtvaardigen zullen regeren, na hun opstanding uit de doden. Het is ook de tijd dat de schepping vrucht zal dragen met een overvloed van alle soorten vruchten, na vernieuwd en bevrijd te zijn. (...) En alle dieren zullen eten van de plantengroei van de aarde (...) en zij zullen in volmaakte onderwerping aan de mens zijn. En van deze dingen wordt getuigd in het vierde boek van de geschriften van Papias, de toehoorder van Johannes en een metgezel van Polycarpus.'

Citaten uit S. Hall, *Doctrine and Practise of the Early Church*. Grand Rapids, 1992.

2. De ontwikkeling in de toekomstvisie vanaf de tijd van Constantijn de Grote tot de Nadere Reformatie

a. Omwenteling in de tijd van Constantijn de Grote

Een grote omwenteling vond plaats onder de regering van Constantijn de Grote, ca. 285-337. De vervolgde Christelijke kerk werd Staatskerk. De keizer streefde naar eenheid in het christelijk geloof en bracht daarom in 325 honderden bisschoppen uit het hele rijk samen in Nicea om uitspraken te doen over bepaalde leerstukken. Constantijn legde de fundamenten voor een christelijk rijk, waarin de christelijke kerk een belangrijke plaats zou innemen. Een tijd van uitwendige bloei maar ook van geestelijke verarming in sommige opzichten.

Een kerk die de leiding gaat nemen in de politiek en oorlogen en die de keizer als haar hoofd en als de voorzitter van haar kerkelijke vergadering erkent, ontwikkelt op deze manier een nieuwe kerkelijke regeringsvorm die de Heilige Schrift niet in de Evangeliekerk voorschrijft. De kerk werd dienstbaar aan de staat en de kerkelijke leiders werden dienstbaar aan de keizer.

Hieruit vloeide ook het opkomende militarisme voort. Toen Constantijn de overwinning over zijn tegenstanders behaald had, was daarmee niet alleen 'bewezen dat Christus sterker dan de aloude Romeinse goden' was, maar ook dat Hij een gewapende strijd voorstond tegen de verwerpers van het Evangelie. Met behulp van het zwaard moest het Christelijk geloof over Europa zich verbreiden. Al twee jaar na Constantijns overwinning, in 314, besloot het Concilie van Arles dat dienstweigeraars uit de kerk moesten worden gebannen. Gelovige kerkvaders als Athanasius, Ambrosius en Augustinus hebben allen de krijgsdienst als zodanig goedgekeurd; en dat, terwijl bijvoorbeeld Tertullianus en Origenes zich zo scherp ertegen hadden uitgesproken. Vanaf 324 (het jaar waarin Constantijn als enige keizer van het rijk overbleef en de eerste St. Pieterskerk te Rome gesticht werd) was er geen heidens wereldrijk meer; het was opgevolgd door een Christelijk rijk.

Onder een groot aantal theologen deed zich een merkwaardig verschijnsel voor. De suggestie werd gewekt dat het Messiaanse rijk al was aangebroken. Daardoor veranderde het toekomstbeeld. Het chiliasme werd langzamerhand niet alleen veel meer bestreden, maar het werd zelfs als ketterij beschouwd. Het geloof in het eeuwigdurend Rijk van Christus werd niet bestreden. Integendeel, het werd geleerd en beleden in de dogma's. 'Christus zal over het huis van Jakob Koning zijn tot in eeuwigheid en aan Zijn koninkrijk zal geen einde komen', Lukas 1:33. Maar het 1000-jarig rijk is niet meer toekomstig, het *is er al*. Immers de wereldlijke macht bestond uit een christelijke keizer en overheden. En invloedrijke bisschoppen in de kerk waren toch de vervulling van Christus' koninkrijk op aarde? Deze omslag in leerwijze wordt uitvoeriger bewezen in: *De Christusregering*, door Ds. A. M. Berkhoff, uitgave Kok Kampen, 1929.

Kijk eens naar dit voorbeeld. Vóór de 'grote omwenteling' leerde Eusebius van Caesarea, de schrijver van de *Kerkelijke Geschiedenissen*, (boek 10) dat Jesaja 54 en Psalm 46 op het toekomstige Messiaanse rijk betrekking hadden. Ná de 'omwenteling' echter paste hij die hoofdstukken toe op de nieuwe kerkgebouwen in zijn tijd, zoals de kerk van Tyrus (in 336 gewijd), die hij aanduidt als een 'nieuw en veel beter Jeruzalem'. Ook beweerde hij dat de schitterende kerk die Constantijn in het oude Jeruzalem wilde bouwen, de Heilige Grafkerk, (waarvan de bouw begon in 326) weleens de vervulling van de profetie van het Nieuwe Jeruzalem zou kunnen zijn Openbaring 21.

Het feit dat in Openbaring 12 de draak uit de hemel geworpen wordt, legde hij uit als Constantijns overwinning over het heidense rijk. Toen Constantijn zijn zonen en een neefje liet delen in zijn keizerlijke heerschappij, zag Eusebius dat als de vervulling van Daniël 7:18: 'De heiligen der hoge plaatsen (des Allerhoogsten) zullen het koninkrijk ontvangen'.

Waarom nog uitzien naar een toekomstig rijk van Christus, als dat rijk al duidelijk bezig was zich te manifesteren? Drie eeuwen lang hadden kerkgroten als Justinus Martyr, Irenaeus, Tertullianus, Hippolytus en Lactantius eenparig een duizendjarig rijk ná de komst van Christus te Jeruzalem verwacht. Maar na de 'grote omwenteling' veranderde de situatie in korte tijd drastisch. Reeds Eusebius en ook Ambrosius, Prudentius en Hiëronymus wezen het (pre)chiliasme van de hand. Men beschouwde het zo, dat de oude profetieën hun vervulling begonnen te krijgen toen de Christelijke leer in de Staat geaccepteerd werd door het Tolerantie-edict in 313.

Helaas, de vrede duurde niet lang. De kerk werd getroffen en verscheurd door de Ariaanse twisten en andere ketterijen. De hoop dat het 1000-jarig rijk begonnen was verdween spoedig. Wat nu? Zoals het dikwijls in de historie voorkomt, men zocht een uitweg in de verklaring van Openbaring 20. De nieuwe verklaring luidde, *dat de 1000 jaren begonnen zijn met de hemelvaart van Christus of met de verwoesting van de tempel te Jeruzalem, 70 A.D.*

Niemand minder dan de voortreffelijke leraar Augustinus, 354-430, was de belangrijkste kerkvader die de nieuwe kijk op het Messiaanse rijk verder heeft ontwikkeld, en dat nog binnen een eeuw na de 'grote omwenteling'. De Messiasregering volgens Openbaring 20:1-6 ligt niet in de toekomst, maar werd als geheel vervuld beschouwd. De 'eerste opstanding' werd door Augustinus en velen na hem vergeestelijkt en toegepast op de wedergeboorte.

Dr. M. Lloyd-Jones trekt de volgende conclusie:

"Deze visie [namelijk van het 1000-jarig rijk] werd gedurende de eerste drie eeuwen van de Christelijke jaartelling algemeen, zij het niet unaniem aanvaard. Toen legde Augustinus haar het zwijgen op door de 1000 jaar te interpreteren als de periode van de kerk." *De laatste dingen*, Uitgever Groen Heerenveen, 1999.

b. Houding tegenover de Joden

Drs. R. J. van Elderen heeft onderzoek gedaan naar de motieven die wereldlijke en kerkelijke leiders bewogen in hun houding tegenover de Joden. Hij schrijft: "... Er is een uitspraak van *Hieronymus*, dat de Joden door God bewaard werden met het oog op een doel dat God waardig was. Bovendien waren de Joden volgens *Hieronymus* te beschouwen als bibliothecarissen van het christelijk geloof, omdat zij het Oude Testament bewaard hadden. Dit argument werd door pauselijke bullen vaak herhaald. De bijzondere positie van het Jodendom werd aan het begin van de zevende eeuw vastgelegd door paus *Gregorius de Grote*, (A.D. 590-604) in een brief aan de bisschop van Palermo uit juni 598. In bijna ieder pauselijk edict aangaande de Joden zouden zijn woorden geciteerd of geparafraseerd worden. Gregorius gebruikte twee argumenten: ten eerste dat van de medemenselijkheid; ten tweede dat de Joden juist in hun ellende als bewijs dienen van de waarheid van het Christendom, die zij verwerpen. Want hoewel de Schrift de komst van de Messias voorspelde, bleven zij bij hun weigering Jezus als zodanig te erkennen. Hun lijden was de straf voor deze verwerping.

De lagere geestelijkheid deelde meestal in het algemeen verbreide en gewelddadige antisemitisme, of zette daartoe zelfs aan. Pausen, bisschoppen en wereldlijke heersers

waren de enigen die aan de Joden bescherming konden bieden; de kerkleiders ondernamen geen pogingen om de Joden uit te roeien, hoewel de bescherming, die zij de Joden boden, meestal weinig energiek en effectief was. Maar zonder hen zou het Jodendom in Europa opgehouden zijn te bestaan.

Edelstein noemt vier fundamentele theologische redenen, waarom de Pausen de Joden beschermden en tolereerden.

In de eerste plaats beschouwde men het voortbestaan van de Joden als een bewijs van de waarheid van de Bijbel.

In de tweede plaats beschouwde men de Joden als de bewakers van de Schrift, ook al begrepen ze deze niet.

In de derde plaats had Jezus hun bekering voorgezegd en daarop moest geduldig gewacht worden.

In de vierde plaats verwachtte men dat ook vóór die algemene bekering sommige Joden Christen zouden worden.

Daarbij komen volgens hem nog twee factoren: ten eerste het gebod om de vijanden lief te hebben, dat in ieder geval de sociale ethiek van sommige christelijke denkers beïnvloedde; in hoeverre dezen echter de algemene opinie konden vormen, is moeilijk te bepalen. Ten tweede de Paulinische leer dat God de Joden niet had verlaten, ongeacht hun weigering om Jezus als de Messias te erkennen: Gods verbond met hen kon niet verbroken worden. De uiteindelijke bekering van een rest van de Joden zou de afsluiting betekenen van de geschiedenis.

Deze officiële acceptatie van de Joden bleef volgens *Edelstein* ook na de Reformatie gehandhaafd. Specifieke gevolgen van de Reformatie voor de beoordeling van de Joden ziet hij in de herleefde interesse voor de studie van het Oude Testament en het Hebreeuws, die leidde tot een verschuiving van de visie op de Joden. Hierdoor begon men hen te beschouwen als afstammelingen van de aartsvaders en zag men hen niet langer als Godsmoordenaars. Dit gebeurde volgens hem in het bijzonder in Engeland, waar groepen Puriteinen zich begonnen te identificeren met het Israël uit het Oude Testament. Daarmee komt hij voor de tijd na de Reformatie tot conclusies die vergelijkbaar zijn met die van *Schöffler*, *Schoeps* en *Philipp*; nieuwe gezichtspunten draagt *Edelstein* voor deze periode niet aan."

Toekomst voor Israël; een theologisch historisch onderzoek naar de visie op de bekering der Joden en de toekomst van Israël bij de Engelse Puriteinen in de periode 1547-1670. Blz. 9 etc.

En wat veel erger was voor *Christenen en Joden*: de paus werd in later eeuwen gezien als de plaatsvervanger van Christus op aarde. Aan hem en de Pauselijke clerici was men daarom absolute gehoorzaamheid verschuldigd. De profetische voorzeggingen van de heerlijkheid van het messiaanse rijk meende men vervuld te zien in de overheersing, rijkdom en pracht van de Rooms-Katholieke Kerk.

Deze ontwikkeling in de kerk werkte mee aan de opkomende Jodenvervolgving. Het einde van de christenvervolgingen tekende langzamerhand het begin van de onderdrukking van de Joden, omdat dezen zich niet wilden schikken in de christelijke kerk. De nieuwe christelijke machthebbers schenen de Joodse verwerping van Christus met geweld te willen beslissen of afstraffen. Terwijl Zacharia heeft geleerd, *dat de komst van Gods koninkrijk niet door kracht, noch door geweld, maar door Gods Geest zal geschieden.*

Ten aanzien van het chiliasme deed zich dus een nieuwe ontwikkeling voor. Een van de grootste bezwaren die de anti-prechiliasten in de vroege Kerk tegen de pre-

chiliasten aanvoerden, was de 'aardse' opvatting die dezen ten aanzien van het duizendjarig rijk koesterden, met alle geneugten die daarbij horen. Zo verzetten Augustinus zich terecht tegen de weelderige feesten van de pre-chiliastische Donatisten, waarbij hij een rechtstreeks verband legde tussen hun zinnelijk gedrag en hun aardse verwachtingen voor de eindtijd.

Maar aan de andere kant mag men de losbandige leefwijze van de 'hoge geestelijken' ook wel onder de loep nemen. Men roept hard: *Christus' rijk is geestelijk*. Goed, het is zo; maar daarbij behoort op z'n minst ook een geestelijk leven in de vreze Gods.

In het voetspoor van Augustinus kenden de Middeleeuwen nagenoeg geen pre-chiliasme meer. Sterker nog: het chiliasme was zoals gezegd, een 'ketterij' geworden, wat het voor de Rooms-Katholieke Kerk vandaag nog steeds is. (De meeste kerken uit de Gereformeerde Gezindte beschouwt het prechiliasme eigenlijk ook als een ketterij. Maar niet in die zin, dat het censuurabel is. Hoewel het niet als ambtsdrager mag verkondigd worden als een gevestigde leer, is een persoonlijk geloof natuurlijk wel toegestaan. Er is toch gewetensvrijheid op grond van de Schrift?)

c. De Reformatie en het chiliasme

De Reformatie die vanaf 1517 begon door te breken corrigeerde de heersende kerkleer van een aantal oude Kerkvaders en de Rooms-Katholieke kerk, maar ze ging in haar officiële kerkleer niet terug naar de oorspronkelijke uitleg van Openbaring 20. Scherpe kritiek leverden zij tegen de chiliastische Joodse dromen. Hoewel een aantal theologen in de Reformatietijd voorzichtig poogden om de bijna verlorengedane uitleg van de heerlijke kerkstaat opnieuw onder aandacht te brengen.

Hieronder volgen enkele slotzinnen uit artikelen van de *Augsburgse Confessie, 1530*. In de Confessie worden allerlei mensen die ervan afwijken vervloekt. Dit gebeurde in navolging van de vloek die uitgesproken werd over ketters in de Conciliën van de oude kerkvaders. Het laatste artikel spreekt over hen *die een heerlijke kerkstaat verwachten, in navolging van de Oude Kerkvaders*. Dit wordt als een Joodse fabel getraceerd.

... "Vervloekt worden alle ketterijen, die tegen dit artikel te voorschijn gekomen zijn, zoals de Manicheeën, die van twee goden uitgaan, een goede en een kwade; hetzelfde geldt voor de Valentinianen, de Arianen, de Eunomianen, de Mohammedanen en alle vergelijkbare groepen. Ook worden de Samosatensers vervloekt, de ouden en de nieuwen, die beweren dat er slechts één Persoon is.

Artikel 17 ... Vervloekt worden zij, die de Joodse opvatting (Lat. *Iudaicas opiniones*) verbreiden dat vóór de opstanding van de doden de gelovigen de wereldheerschappij in handen zullen krijgen, en de goddelozen overal verdrukt zullen worden." Enz.

Dezelfde inhoudt is te vinden in *Tweede Helvetische Belijdenis, 1562/4*) Deze Confessie is voornamelijk door de hand van de bekwame en voortreffelijke Bullinger beschreven. Artikel 14: 'Wij veroordelen verder Joodse dromen (*Iudaica somnia*) dat er vóór de oordeelsdag een toekomstige gouden eeuw op aarde zal zijn, en de vromen de wereldheerschappij zullen ontvangen.'

De Hervormingsgezinde en Rooms-Katholieken vonden elkaar in de grove ontkenning van de oude Toekomstvisie van de Kerkvaders. De heerschappij van Christus is geestelijk op aarde en openbaart zich in Zijn kerk. Zeker waar, maar Christus heeft beloofd dat Zijn geestelijke regering in het laatste der dagen zich zal manifesteren in het politieke leven. Niet alleen in Israël maar ook onder de volken. Wat is er op tegen? Wordt Christus hierdoor van Zijn Koninklijke kroon beroofd? Wordt Zijn geestelijke heerschappij in het hart van Zijn volk en in Zijn kerk hierdoor benadeeld? Veel

theologen noemen het een vleselijke verwachting wanneer twee van Jezus' discipelen, Jakobus en Johannes, aan Hem vragen: '*Geef ons dat wij mogen zitten, de één aan Uw rechterhand en één aan Uw linkerhand, in uw heerlijkheid.*' De discipelen namen het zeer kwalijk, maar Jezus niet. Welnee, deze liefdevolle Heiland wist heel goed wat er op de bodem van hun hart leefde: *de eer en glorie van Christus en wij met Hem.* Jezus antwoordt niet, dat dit een op een verkeerd koninkrijksbeeld gegronde vraag is. Hij zegt alleen heel duidelijk wat Zijn Vader zal doen wanneer Christus Koninkrijk die grote, ruimte en volheid krijgen zal die voor de laatste dagen beloofd zijn. '*Het zitten aan Mijn rechterhand of aan Mijn linkerhand staat bij Mij niet te geven, maar het zal gegeven worden dien het is bereid.*' Markus 10:37-40. Jezus erkent daarmee impliciet hun koninkrijksbeeld. Waarom waren de discipelen zo vervuld met deze toekomstverwachting in het laatst der dagen? Geen wonder: ze geloofden eenvoudig de Heilige Schrift. En Jezus sluit Zich daarbij aan. En dat is Zijn goed recht, want de Vader heeft Hem gezalfd tot Koning over Sion de berg van Zijn heiligheid, Psalm 2. Wie wil het Hem betwisten?

Veel gelovigen zouden niet zó wenen zoals die Emmaüsgangers deden omdat ze hun Heere hadden gedood. Niet alleen weenden deze omdat hun Zaligmaker dood was, maar ook vanwege hun verwachting die ze koesterden inzake het koninkrijk van Christus. '*Wij hoopten dat Hij degene was die Israël zou verlossen.*' Lukas 24:21 Christus corrigeert hun verwachting wat de tijdsvervulling betreft, maar niet wat Zijn regering zelf aangaat.

Na Zijn hemelvaart heeft Hij Zijn knecht Paulus in het bijzonder licht en gezicht willen geven om de twee fasen van Christus' Koninkrijk op aarde uit te leggen. Het eerste met Zijn komst en de prediking door de apostelen van het eeuwig Evangelie en het tweede *als de volheid der heidenen zal ingegaan zijn*, Rom. 11.

Alleen, ... de mooiste dingen worden het meest misbruikt. Zo gaat het ook met de Toekomstvisie van de Bijbel. Onder Joden en Christenen zijn er die vleselijke aardse plezieren verwachten. Men zou zich kunnen uitleven in onbezorgd werelds leven. En op nog een heleboel andere manieren wordt het vrederijk in een totaal verkeerd licht geplaatst of overdreven. Niet alleen overdreven in ijdele verwachtingen, maar ook overdreven in de menselijke aard en gevoelens van deze verwachting. Dan neemt ze overal en altijd de hoogste plaats in. Christus' koninkrijk krijgt veel meer aandacht dan de Koning Zelf. Als dat het geval is, liggen de bewijzen voor de hand dat er iets mis is. Als men Christus heeft door het geloof, dan heb je het Wezen en de Essentie van het duizendjarig rijk in je ziel. 'Want die in Mij gelooft, heeft het eeuwig Leven. Christus is de Opstanding en het Eeuwig Leven.'

Hoe ver het kan gaan met het drijven of overdrijven van het pre-chiliasme leert ons de historie. Het is bekend hoe een aantal Wederdopers het duizendjarig rijk wilden oprichten in Munster onder de koning Jan Beukelsz. uit Leiden. Het eindigde in een bloeddrama. Het treurig gevolg was onder meer, dat de zuivere geloofsverwachting, die Christus Centraal stelt ook in kwaad daglicht werd gesteld.

Een ander slecht voorbeeld vond plaats in Engeland. Tijdens de regering van het Britse Parlement (1649-1661), onder het leiderschap van Olivier Cromwell, waren in Engeland de zogenoemde 'Vijfde Monarchie Mannen' actief. Zij geloofden dat de val van het Romeinse/Roomse Rijk zou aanbreken en meenden dat dit zou plaatsvinden in vanaf ca 1650 tot 1668. Zie Chr. Love, preek Coll. 3: 4. Sommigen baseerden zich op Daniël 12. Men berekent onder meer vanaf ca. 321 de tijd van Constantijn de Grote vermeerderd met 1290 en 45 jaar en de uitkomst is het jaar 1656.

Drs. R. J. van Elderen schrijft: "De Congregationalist *John Archer* stelde de val van

Rome en het begin van Christus' Rijk in 1666; de roeping van de Joden zou in 1650 of 1656 plaatsvinden, waarna ze nog 45 jaar onder grote druk zouden staan van de pauselijke macht, de Turken en de heidenen.

Sherwin, *Considerations*, pag. 21, verwachtte in 1656 het begin van het herstel van Israël, zowel geestelijk als burgerlijk; na 45 jaar zouden dan de Paus en de Turken vernietigd en de Joden geheel verlost worden door de Wederkomst van Christus. Daniël 12.

Rond 1700 zou Christus dan verschijnen en de gestorven heiligen opwekken, waarna het duizendjarig rijk een aanvang zou nemen.

De Congregationalist *Peter Sterry* verwachtte de roeping der Joden, maar nog niet hun bekering, rond 1652; van 1656 tot 1696 zou dan een tijd van geweld en ellende volgen, waarin de rechtvaardigen en onrechtvaardigen gescheiden zouden worden. Daarna zou het rijk van Christus aanbreken.

Volgens de Congregationalist *Nathanael Holmes* zou in het jaar 1650 de bekering der Joden beginnen, die in 1666 voltooid zou zijn.

Volgens de Puritein *Moses Wall* was het precies in de Schrift beschreven wanneer de bekering der Joden zou plaatsvinden, maar was deze datering moeilijk uit de Schrift af te leiden, omdat het menselijk verstand zo duister was. Zelf hield hij vast aan 1655 als het jaar waarin de Joden zich zouden bekeren.

Naast deze meer algemeen aanvaarde opinies waren er nog afwijkende opvattingen over de datering van de verwachte gebeurtenissen."

Toekomst voor Israël; een theologisch historisch onderzoek naar de visie op de bekering der Joden en de toekomst van Israël bij de Engelse Puriteinen in de periode 1547-1670.

Toen echter in 1660 de Britse monarchie hersteld werd, bleken de verwachtingen ijdel. Ook hier was het gevolg, dat het chiliasme een slechte klank kreeg, alsof het automatisch verbonden zou zijn met radicalisme.

3. Diverse aspecten in Openbaring 20

a. Openbaring 20 de grondslag van geloofsverwachting

De uitleg van Openbaring 20 door de oude theologen is beschreven in de vorige brochure: *Toekomstverwachting voor de kerk van Christus. De visie van Nederlandse theologen over de onvervulde profetie.*

Daarin werd aangetoond dat de *1000 jarige* binding van de satan door de meeste theologen letterlijk verklaard wordt, door anderen als een langdurige bloeistaat van de kerk. De meesten beschouwden dit tijdperk als verleden tijd, anderen als nog toekomend.

De geloofsverwachting van de oude theologen en van de kerk in Nederland ging als het ware ten onder tijdens de Franse Revolutie en de Franse overheersing in ons land. De Heere verlost ons land van die vreemde overheersing, Nederland werd een koninkrijk, maar Gods kerk bleef onder koninklijke alleenheerschappij. Groot was het voorrecht dat de Heere terugkeerde naar de oude kerk der Hervorming en dat Zijn Geest daar opnieuw krachtig werkzaam werd.

Nieuw leven ontstond er door een groot aantal bekeringen en met het nieuw leven ontsproot ook weer de oude verwachting en hoop op de Levende God, Die trouw Zijn Woord houdt. De bekering van het Jodendom kreeg nieuwe aandacht en de verwachting van een bloeistaat van de Kerk kreeg nieuwe hoop. Vooral in de Reveilkringen werd deze hoop levendig en door publicaties wijd verbreid. Na de Afscheiding nam een aantal voorgangers deze geloofsverwachting mee, preekten ze in de kerken en verspreiden die in hun publicaties. Vanzelf ging dit niet zonder strijd en tegenkanting.

De grootste tegenwerking kwam van een kant waarvan men het niet verwacht had. De Dogmatieken die in de tweede helft van de 19e eeuw verschenen veroordeelden het *Bijbels* chiliasme als een aardse verwachting die afkomstig was van de Joodse overlevering, óf daarmee vermengd werd. Met deze verwachting op *een aards koninkrijk* waren volgens hen ook de discipelen besmet. Zie Dr. A. Kuyper, *E Voto Dodraceno*, toelichting op de Heidelbergse Catechismus deel II; Ds. H. E. Gravemeijer, *Gereformeerde Geloofsleer*; Dr. H. Bavinck, *Gereformeerde Dogmatiek IV*.

Ds. G. H. Kersten, *De Gereformeerde Dogmatiek*, volgde een halve eeuw later hetzelfde spoor, hoewel zijn publicaties vóór de oorlog positiever waren. Dr. S. Greydanus in zijn verklaring van Openbaring 20, blz. 497 schrijft: "Een eerste vraag die zich nu voordoet, is wel: in welke tijd wij het hier geprofeteerde te denken hebben. Waarop reeds terstond geantwoord moet worden, dat wij uit de plaatsing van dit visioen achter het gericht van Openbaring 19:11-21 niet af te leiden hebben, dat hetgeen ons thans geopenbaard wordt, ook eerst geschieden zal, wanneer het vorige visioen zijn vervulling zal hebben verkregen." Op deze exegetische rust hun dogmatiek.

Hoe nuttig deze dogmatieken ook geweest zijn in een tijd van theologische verwarringen, op de punten van de onvervulde profetie weken ze *bewust* af van de leer zoals de oude Nederlandse theologen geleerd hadden. Bewust, want ze erkenden dat de oude theologen anders leerden dan zij.

Wij mogen de vraag stellen: *met welk recht men de toekomstige vervulling van deze beloften uit Gods Woord betwist door onder meer te stellen dat die beloften vervuld zijn in een achterliggende periode waarin zelfs de duistere middeleeuwen vallen?*

Als een aantal oude schrijvers toegestaan werd - in de genoemde dogmatieken - om te geloven dat de 1000 jaar begonnen zijn met de tijd van Constantijn de Grote, toen de

Christelijke godsdienst Staatsgodsdienst werd in het Romeinse Rijk, waarom mogen andere theologen dan niet geloven dat de profetie nog toekomstig is? Welk doel heeft men voor ogen om Gods beloften te verkleinen, weg te redeneren en zodanig te vergeestelijken dat er van de zichtbare werkingen van Gods Geest in de toekomst nauwelijks iets overblijft? Men onthoudt de kerk van Jezus Christus de troost die Hijzelf heeft gegeven in de donkerste tijden, dat Zijn Naam en Zijn zaak eens zal zegevieren op aarde. Met welk doel? Men laat de toekomstverklaring van Openbaring op zó'n manier liggen of laat het over aan kringen met een oppervlakkig geloof. Waarom geeft men zoveel ruimte voor ongelooftheorieën, alsof Koning Jezus het niet aankan om de vreselijke Antichristelijke machten ten onder te brengen? Waarom mag men – zelfs vanaf de preekstoel - de beloften van Christus toekomstige overwinning verdraaien, hen zwart maken die haar geloven, terwijl zij niets anders in het oog hebben dan de eer en glorie van de Zoon van God, voor nu en later?

Christus gaf bij Zijn hemelvaart een snoer van Goddelijke beloften aan Zijn kerk. Doordat Hij Zijn discipelen vertelde, dat het de wil van Zijn Vader was om op Zijn tijd het Koninkrijk weer op te richten. Waarom doet men alle mogelijke moeite om dit snoer uit de handen van Zijn Bruidskerk te rukken en Zijn beloften te betwifelen? *Wiens snoer, wiens staf van geloof, wiens zegelring van trouw, zijn deze?* Zijn ze niet van de aanbiddelijke, dierbare Zoon van God, door Wie de tegensprekers - als zij kinderen van God zijn - toch ook zalig zullen worden?

De engel toont Johannes dat de 1000 jaar een kleine tijd voorafgaan aan de wederkomst van Christus en de algemene opstanding. "En daarna moet hij een kleine tijd ontbonden worden." De eerbied voor het Woord van God gebiedt die jaren te laten staan op de plaats waar de Goddelijke Auteur die heeft gesteld. Hij heeft er een scherpe bedreiging bij gedaan, dat als men afdoet van de inhoud van dit boek, God zijn deel zal uitdoen uit het boek des levens. Een beetje meer respect voor Christus en een beetje liefde voor ons eigen geestelijk welzijn en dat van anderen, zal ons voorzichtiger doen reageren op Goddelijke Profetie. Wij zullen het verband van de Schrift geen geweld aandoen omdat ons kerkelijke achtergrond dat verbiedt. Christus moeten wij ten allen tijde gehoorzamen, meer dan de mensen. En indien dit geloof in Gods beloften in waarheid bij ons is, zal geen sterveling op aarde en geen duivel uit de hel die hemelse plant kunnen uitrukken. Het is een plant die Mijn Vader geplant heeft en de Geest doet groeien. Bovendien zal het degenen die gelooft niet hardvochtig maken tegen hen die dit niet kunnen/durven geloven.

Juist op de onvervulde profetie is de duivel verwoed en verbeterd. Hij kan de toekomstige heerlijkheid van Christus absoluut niet verdragen. Waarom? Waarom? Wel, om de eenvoudige reden, dat hij dan zal gebonden worden! Dacht u dat de duivel de inhoud van Openbaring voor een groot deel niet weet en verstaat? Beter dan veel christenen. Hij weet de Schrift, maar hij is zo aller-gruwelijkst vijandig tegen haar, dat hij niets liever doet, dan ze verminken. Zoveel te meer als hij weet dat nu zijn 'vrije tijd' kort is. De duivel ziet zijn gevangenis al openstaan en zegt tot hen die zijn binding in het gebed als het ware bespoedigen: 'Zijt gij gekomen om mij te binden voor de tijd?' Vreselijk kan de duivel tekeer gaan in de binnenkamer van hen die zijn rijk proberen te vernietigen door de bede: UW KONINKRIJK KOME!

Als wij Gods Woord zó mogen geloven zullen wij de Schrift niet langer uit het verband rukken, waarin de Heilige Geest haar gesteld heeft. Of, denkt men de Heere een beetje te moeten corrigeren? Er zijn sommigen die wensen, dat de eerste helft van Openbaring 20 een beetje anders geformuleerd zou staan in de Schrift. Men verheft zich boven de Heere, hoewel men het met de mond zo niet uitspreekt. Op deze manier brengt men zichzelf en anderen in verzoeking om het pad van willekeurige

Schriftverklaring te betreden.

'De profetie van de duizendjarige regering van Christus is een ware parel van de christelijke waarheid en de belijdenis daarvan. Ze brengt licht in een hele rij van christelijke begrippen, die anders zwaar te verstaan zouden zijn.' ... J. P. Lange 'Bibelwerk', *Die Offenbarung des Johannes* uitgave 1871; Duits theoloog.

De grondslag van ons geloof rust dus niet op oude theologen, maar op Goddelijke uitspraken van de Heilige Schrift. Daarvan is Romeinen 11 en Openbaring 20 maatgevend.

b. Openbaring 20 is geestelijk en letterlijk

Het leven uit de dood, is het hoofdthema van Openbaring 20, wat in deze uitgave wordt besproken. Veel oude schrijvers hebben hier regelrecht de bekering van Israël, volgens Ezechiël 37 aan gekoppeld.

Een groot aantal verklaarders, theologen, predikanten en het gewone kerkvolk in de laatste eeuw beschouwt de bekering van Israël op de volgende manier.

'Als de Heere in Israël gaat werken, dan zal het maar bij weinigen zijn, bij een overblijfsel. Deze zullen krachtadig geroepen worden en dan zal de hele wereld, de Gog en Magog zich tegen hen keren; en daarna zal het einde zijn.

De bekering van Israël heeft tot gevolg, *dat de volheid der heidenen zal ingaan*, zodat geen mensen afkomstig uit de vroegere heidendom nog bekeerd worden. De bekering van Israël houdt dus in, dat de Kerk van Christus op aarde verlevendigd zal worden, namelijk alleen onder het Jodendom. Juist dat klein getal, juist die enkelen, dát maakt Gods werk zo groot.'

Gods werk op deze manier verkleinen, Zijn werk minimaliseren wordt als de hoogste vorm van rechtzinnig Bijbelverklaren beschouwd. Echter, deze verklaring is regelrecht tegenin de zin, wil en mening van Paulus in Romeinen 11 en tegenin tal van andere profetieën. Terwijl Paulus de mening van Gods Geest vertolkt. Maar daar trekt men zich in dit opzicht niet veel van aan. Hoe onbegrijpelijk is dat. Ach, dat die tegenstanders van ons geloof in de onvervulde profetie zelf deelgenoten werden van het geloof in de onvervulde beloften en werkzaam werden aan de Genadetroon voor het toekomstig geslacht!

Een aantal theologen en predikanten, ook gewone leden zijn heel sterk gekant tegen de gelovige verwachting van een heerlijke kerkstaat. Openbaring 20 is niet letterlijk, wel geestelijk. Met alle mogelijke schimpnamen worden de verwachters van de onvervulde profetie overladen. Waarom toch?

Als ooit de Vader verheerlijkt zal worden op aarde, dan is het door een algemene verlevendiging van Zijn Koninkrijk op aarde. De Vader stelt een oneindig groot belang in de verering van Zijn Zoon omdat Hij het Beeld van de Vader is. *Opdat ze allen de Zoon eren, gelijk ze de Vader eren*. We bidden elke dag: *Uw Naam worde geheiligd*.

Welke schade lijdt Christus als Hij zal doen wat wij verwachten op grond van Zijn Woord? Schade? Integendeel, een uitnemende heerlijkheid wordt Zijn Middelaarkroon toegevoegd. *Wat glorie, wat luister en heerlijkheid hebt Gij dien Vorst bereid!* Wij bidden er elke dag om, *dat Zijn Koninkrijk mag toekomen*.

Hoe zal dan God de Heilige Geest verheerlijkt worden in Zijn Persoon, Zijn werk en bediening! Wij bidden elke dag, *dat Uw wil geschiedde gelijk in de hemel alzo ook op de aarde*. Zo gewillig de engelen de wil van de Vader doen in de hemel, zo gewillig doen Zijn kinderen het op aarde, door de kracht en bewerking van de Heilige Geest.

Welke schade doet ons geloof aan de kerk des Heeren op aarde? Worden de mensen zorgeloos als we zeggen, dat de grote dag des Heeren komt om de aarde geweldig te

verschrikken en dat velen, velen als door vuur verteerd worden, eer de Heere Zijn Geest in ruimer mate zal uitgieten? Waarom noemt men ons geloof 'vuurgevaarlijk', zoals het in bepaalde leerboeken wordt omschreven?

Johannes kreeg een openbaring met een heel andere inhoud dan velen menen. Hoewel Openbaring vol beeldspraak is, leert de Heere Jezus ons heel andere zaken dan het verwaarlozen of verdraaien van de Profetie. Een aantal profetieën in Openbaring zijn ontleend aan Jesaja, Ezechiël, Daniël en Zacharia. Als we lezen in Zacharia valt het op hoeveel beelden en allegorieën Zacharia beschrijft. Toch liggen er in heel die profetie letterlijke betekenissen. Neem bijvoorbeeld, *dat Jezus als Koning zal komen op een ezel*. Als we de tekst vergeestelijken, dan kunnen we het uitleggen, 'dat Jezus Zijn Koninklijke waardigheid niet zal tentoonspreiden, maar Zich nederig zal houden zoals de eenvoudige werkman.' Ja, maar vergeet niet dat de letter van Gods Woord geïnspireerd is en wel degelijk een letterlijke betekenis heeft of kan hebben.

c. De volgorde van Openbaring van Johannes.

Hoe men ook over het 'duizendjarig rijk' mag denken, dit staat vast: het is niet uitgedacht door deze of gene theoloog, of door iemand uit de brede kring van de gelovigen in het algemeen, maar het is ons door het eigen Woord van de Heere geopenbaard. En wel in dat wondere boek, dat de verheerlijkte Christus Zelf, volgens Openbaring 1:1, aan Zijn apostel Johannes op Patmos heeft bekend gemaakt en Johannes door de Heilige Geest heeft laten beschrijven. Opdat de Gemeente van de Heere tot aan het eind van de dagen daarin, in aansluiting bij de hele profetie van de Heilige Schrift, een helder licht zou hebben voor haar toekomstverwachting.

Het boek wordt genoemd: *de Openbaring van Jezus Christus, die God Hem gegeven heeft*. We moeten dat niet zo opvatten alsof Christus is Zijn heerlijke, Goddelijke en verheven Staat in de hemel niet wist wat er later op aarde zou gaan gebeuren; en dat de Vader het Hem heeft geopenbaard. Nee, de Vader heeft Christus met eer en heerlijkheid gekroond en Hem alle macht gegeven over hemel en aarde. De zaken die aan Johannes werden geopenbaard betreffen de eer, de regering, de strijd en de overwinning die De Vader aan Zijn Zoon beloofd had en die in verloop van enkele duizenden jaren zouden vervuld worden. De Vader geeft Zijn Zoon de regering over de einden der aarde en deze verborgenheden worden aan Johannes bekend gemaakt. Psalm 2. Johannes kreeg een openbaring van een engel. Deze werd door Christus gezonden. Opdat de Gemeente van Christus tot aan het eind van de dagen daarin, in aansluiting bij de hele profetie van de Heilige Schrift, een helder licht zou hebben voor haar toekomstverwachting.

Hoewel Openbaring vol beeldspraak is, leert de Heere Jezus ons heel andere zaken dan het verwaarlozen of verdraaien van de Profetie. Hij bedreigt een eeuwig wee over hen die de woorden van dit boek verwerpen. Er staat niet dat een eeuwig wee wordt uitgeroepen over hen die de woorden verkeerd uitleggen. Nee, want alle verklaarders hebben totnogtoe in meer of minder zaken gefaald. De uitkomst is de beste uitlegger, als er licht over opgaat. Anders blijven we in het duister. De discipelen kregen onderwijs van de Heere Jezus dat Johannes de Doper en zijn prediking de vervulling was van Jesaja 40 en Maleáchi 4.

Een aantal profetieën in Openbaring zijn ontleend aan Jesaja, Ezechiël, Daniël en Zacharia. Als we lezen in Zacharia valt het op hoeveel beelden en allegorieën Zacharia beschrijft. Toch liggen er in heel die profetie letterlijke betekenissen. Neem bijvoorbeeld, *dat Jezus als Koning zal komen op een ezel*. Als we de tekst vergeestelijken, dan kunnen we het uitleggen, 'dat Jezus Zijn Koninklijke waardigheid niet zal tentoonspreiden, maar Zich nederig zal houden zoals de eenvoudige

werkman.' Ja, maar vergeet niet dat de letter van Gods Woord geïnspireerd is en wel degelijk een letterlijke betekenis heeft of kan hebben. Jezus kwam echt op een ezelveulen.

Het hele boek Openbaring heeft een zeldzaam mooie chronologische tijdsvolgorde, die als het ware soms onderbroken wordt door aparte toelichtingen. De volgorde van hoofdstuk 15 tot en met 20 is eenduidig en is zo helder als glas wat de tijdsvolgorde betreft. Gelijktijdig heeft het God behaagd om Zijn Profetie zodanig in te kleden in symbolen en allegorieën dat het voor onze duistere verstanden een verborgenheid blijft. Alleen de verlichting van de Geest van God kan ons enige kleine beginselen leren.

Laten we proberen om een gebrekkig overzicht te tonen, zonder andersdenkenden te veroordelen. We belichten de profetie van één kant, maar die heeft ook nog een andere kant, zoals een muntstuk een beeld heeft en ook een andere kant met opschrift.

Vanzelf moeten wij Openbaring 20:1-6 niet los zien van het geheel van de Openbaring, nog minder los van hoofdstuk 19. Want dan kunnen wij ervan maken, wat wij zelf willen. Nee, het is een onderdeel, maar een zeer belangrijk, van die gebeurtenissen, die aan het einde van het tijdperk van de fiolen van Gods toorn over de volken en Israël zullen gebeuren.

Laten wij een kort overzicht geven van de volgorde die de Heere Zelf in het laatste Bijbelboek heeft gegeven.

De Openbaring is door God de Vader aan Zijn Zoon Jezus Christus gedaan, door Zijn engelen aan Johannes bekendgemaakt.

- (1) En door Johannes in 7 brieven doorgegeven aan de zeven Aziatische Gemeenten, Openbaring 2.
- (2) waarin ook een boodschap van de Koning ligt voor Zijn Kerk van alle volgende eeuwen, hoofdstuk 2 tot en met 3.
- (3) Hoofdstuk 4. Een deur in de hemel wordt voor Johannes geopend, zodat Johannes in de hemel ziet, Wie er regeert in de hemel en op de aarde en wat er met de kerk op *aarde* gaat gebeuren in de toekomst. Let wel alle gezichten en visioenen worden getoond in de hemel, maar worden uitgevoerd in vervolg van tijd *op aarde*.
- (4) Hoofdstuk 5. Het *Lam Gods* wordt getoond, Die waardig bevonden wordt het boek met de zeven zegels te openen. Dat wil zeggen, dat Christus in Zijn verhoging, gekend zal worden op aarde als een geslacht Lam, Die de zonden der wereld wegneemt op grond van Zijn volbracht verlossingswerk. En dat Hij in de hemel zal worden aanbeden.
- (5) Hoofdstuk 6 toont hoe Christus de zeven zegels opent, dat wil zeggen de verborgenheden trapsgewijs openbaart. Dit houdt eerst in, dat het Evangelie door de apostelen en hun opvolgers zal verkondigd worden, maar op grote tegenstand moet rekenen van de wereld en op verval in haar eigen gelederen. We moeten het oog erop houden dat de zegels een tijdperk weergeven vanaf de eerste Evangelieprediking in de Romeinse wereld, tot *de ondergang van de Romeinse wereld*, gesymboliseerd door het zesde zegel. Dus niet de ondergang van de *hele* wereld.
- (6) Hoofdstuk 7. De verzegeling van de 144.000 kinderen van God, gesymboliseerd in de 12 stammen van Israël. Een beeld ontleend aan de profetische historie van het volk Israël. Daarbij ziet Johannes een grote schare uit al de volken voor de troon van God. Dit visioen kan ten eerste slaan op de martelaren en gelovigen uit de Joden ten tijde van de eerste Christenkerk en vervolgens uit de gelovigen afkomstig uit de heidenwereld. Een sterk bewijs dat de Christelijke Kerk in de

- Joodse Stam is ingeënt.
- (7) Hoofdstuk 8. Het zevende zegel ontsluit zich in zeven bazuinen, en de zevende bazuin houdt zeven fiolen in, - een soort offerschalen - waarin de plagen over kerk en wereld zinnebeeldig worden aangetoond. Het tijdperk van de bazuinen loopt waarschijnlijk vanaf de tijd dat de Christelijke Godsdienst Staatsgodsdienst werd, ca 313 tot de tijd van de Voorlopers van de Reformatie, zoals Petrus Waldus, Johannes Hus; of tot de tijd van de Reformatie, kerkelijk te beginnen vanaf 1517. Daarbij geeft Christus aan Johannes visioenen, aangaande gebeurtenissen die in dit tijdperk plaatsvinden.
 - (8) Hoofdstuk 9. De 5^e bazuin wordt het *tweede wee* genoemd en de 6^e bazuin is tevens het *derde wee*. Deze bazuin wordt algemeen verklaard als de opkomst van het Mohammedanisme en de overweldiging van de Christelijke kerken in het Oosten en in Zuid-Europa. Gevolgd door de overheersing van de Turken in een groot aantal landen van Azië, Afrika en Europa waar eens de kerk van Christus bloeide. De opkomst van het Turkse rijk onder de 6^e bazuin wordt gerelateerd aan haar ondergang onder de 6^e fiool.
 - (9) Hoofdstuk 10. De verschijning van Christus met "het geopende boek", waarschijnlijk het Eeuwig Evangelie waarin de verborgen Raadsbesluiten van God geopenbaard worden.
 - (10) Hoofdstuk 11. De twee getuigen die onder veel verachting profeteren, kan een beeld zijn van het klein aantal trouwe gelovigen te midden van veel verleiding onder de regering van de Antichrist, die 1260 jaar duren zal. Vers 15-18. Het geeft een samenvatting van de 7^e bazuin, die duurt tot de eerste Opstanding, of het 1000-jarig rijk. De duur van deze 1260 jaar rekent de kanttekening in trappen, o.a. vanaf 606, 756 en 774.
 - (11) In hoofdstuk 12 volgt een kort overzicht van de geschiedenis van de Gemeente van Christus tijdens hun lijden onder de Romeinse en Roomse antichrist.
 - (12) De regering van de wereldlijke antichrist en de kerkelijke macht, de valse profeet, volgt in hoofdstuk 13. De Kanttekenaren van de Statenbijbel verklaren deze visioenen als de vervolging door de Roomse Pauselijke hiërarchie.
 - (13) Hoofdstuk 14 toont de blijdschap onder de verlostten. Vers 6-20 beschrijft de zware straffen van God uitgevoerd door 7 engelen. Misschien een voorafkondiging van wat zal volgen. Waarschijnlijk is dit een afspiegeling van Gods handelingen vanaf de tijd van de Reformatie.
 - (14) Hoofdstuk 15. Nieuwe visioenen van oordelen die volgen in het tijdperk van de 7 fiolen. Ook de kerk des Heeren wordt getroffen met de rook van Gods ongenoegen, vers 8.
 - (15) Hoofdstuk 16. Gerichten over de *Antichristelijke wereld/kerkstaat*. Deze treft het Beest met zijn politieke machten en de valse profeet met zijn kerkelijke verleidingen. Tot de eerste behoren alle wereldlijke machten die zich aankanten tegen Christus, en onder de laatste behoren de valse godsdienst van het Pausdom, het Mohammedanisme en alle valse godsdiensten die Christus niet in waarheid eren.
 - (16) Hoofdstuk 17. De Antichristelijke machten worden beschreven onder het beeld van een Beest en een hoer daarop. De hoer was eens de Bruid van Christus, dus de oorspronkelijke Christelijke kerk.
 - (17) In hoofdstuk 18 wordt het gebied van haar heerschappij beschreven als de wereldstad Babylon, die met al haar handel ten onder gaat.
 - (18) Hoofdstuk 19. De blijdschap die er na de verlossing van deze machten in de hemel en in de kerk op aarde zijn zal, wordt geïllustreerd met het beeld van een

bruiloft. Een groot aantal theologen ziet hierin de bekering van Israël. Zoals Israëls verlossing begon met de val van Babel in oude tijd, zo ook in de tijd die aanstaande is. Dan komt Christus Zelf, als het Woord van God, om de antichrist en de valse profeet te verdoen, en hen te werpen in de poel van vuur, terwijl hun legers gedood worden door het zwaard dat uit Zijn mond gaat. Dit ziet erop dat *Gods Woord* alleen ware verlossing kan geven. Het Woord maakt van vijanden vrienden. Maar die Christus blijven weerstaan zullen het eeuwig moeten verliezen. Dit is de ondergang van de politieke en godsdienstige antichristelijke machten.

- (19) Hoofdstuk 20 vervolgt met de heerlijke staat van Christus' kerk te beschrijven. Hoofdstuk 16 tot hoofdstuk 20:6 is regelrecht aan elkaar geschakeld. Met dien verstande, dat Christus als het *Woord Gods* Zijn triomferend werk al krachtig begonnen is, - in zekere zin - vanaf ongeveer de tijd van de Reformatoren. Het jaar 1516/1517 is daarbij van groot belang.

Samenvattend:

A. Hoofdstuk 6 tot en met 9 beschrijft toestand in de kerk en wereld ten tijde van de **zegelen**. Hoofdstuk 10 en 11: 1 - 13 beschrijft een overgang naar het tijdperk van de bazuinen.

B. In hoofdstuk 11: 14 wordt *het derde grote wee* aangekondigd. Dat derde wee is een tijdsperiode die onderverdeeld is in zeven tijdperken, afgebeeld onder het blazen van **zeven bazuinen**; beschreven vanaf hoofdstuk 11: 15 - tot en met hoofdstuk 14.

C. Vervolgens ziet Johannes een ander groot en wonderlijk teken in de hemel. Het visioen wordt in de hemel vertoont van hetgeen op aarde gebeuren zal, *totdat de toorn Gods geëindigd is*. Dit gezicht van **7 fiolen** wordt beschreven vanaf hoofdstuk 15: 1 - 19: 10.

D. Het einde van Gods toorn over de *antichristelijke* wereld en de verlossing van Zijn kerk wordt beschreven vanaf hoofdstuk 19: 11. Vers 11-16. "En ik zag de hemel geopend; en ziet een wit paard, en Die daarop zat was genaamd Getrouw en Waarachtig, en Hij oordeelt en voert krijg in gerechtigheid. En Zijn ogen waren als een vlam van vuur en op Zijn hoofd waren vele koninklijke hoeden; en Hij had een naam geschreven, die niemand wist, dan Hij Zelf. En Hij was bekleed met een kleding, dat met bloed geverfd was; en Zijn naam wordt genoemd het Woord van God. En de heirlegers in den hemel volgden Hem op witte paarden, gekleed met wit en rein fijn lijnwaad. En uit Zijn mond ging een scherp zwaard, opdat Hij daarmee de heidenen slaan zou. En Hij zal hen hoeden met een ijzeren roede; en Hij treedt den wijnpersbak van den wijn des toorns en der gramschap des almachtigen Gods. En Hij heeft op Zijn kleding en op Zijn dij dezen Naam geschreven: Koning der koningen, en Heere der heren. Enz."

De inhoud van dit hele visioen, de binding van de satan en de heerlijke staat van Christus' kerk eindigt in hoofdstuk 20: 6.

E. Daarna volgt het ontbinden van satan. De tijd van afval na de duizendjarige periode en het eindgericht wordt beschreven in hoofdstuk 20: 7 -15; of, volgens anderen tot hoofdstuk 21: 4. Alle aardse machten die de strijd aanbinden tegen de Heere en Zijn heiligen, worden door het vuur van de hemel verslonden: "En de duivel die hen verleidde, werd geworpen in de poel van vuur en sulfer, waar het beest en de valse profeet zijn, en zij zullen dag en nacht tot gepijnigd worden in alle eeuwigheid." Vervolgens wordt de algemene opstanding beschreven en het laatste oordeel. Openbaring 20:7-10.

F. Hoofdstuk 21: 5 tot hoofdstuk 22: 5. *Tot mij kwam een van de zeven engelen*. Deze

engelen hadden macht over de zeven laatste plagen (7 fiolen) voorafgaande aan de heerlijke kerkstaat. Deze engel verklaart in beeldspraak de heerlijkheid van de verlost kerk in de hemel waarvan een afspiegeling zal zijn van de kerk op aarde tijdens de 1000-jarige periode.

Vanaf hoofdstuk 22: 5 tot het einde is het slot van de hele profetie. Welke invulling en vervulling men ook aan de gezichten van Johannes kan geven, de orde in zijn boek is niet zo ingewikkeld als veel verklaarders het gemaakt hebben. De beste verklaarders beschouwen de hoofdtijdperken van de zegels, bazuinen en fiolen chronologisch, in tijdopvolging. Anderen zien die meer cyclisch, ze behoren alle drie tot dezelfde cyclus van zeven onderverdeelde tijdperken: de eerste zegels, bazuinen en fiolen vallen gelijktijdig, enzovoort.

Hoe men het invult, één ding is zeker en gewis: alle lijnen lopen naar één punt: *de opstanding en het laatste oordeel*. En het einde gaat vooraf aan 1000 jaar en een korte tijd van de laatste afval. "*Deze zaak is in het besluit der Wachters en deze begeerte is in het woord der heiligen; opdat de levenden bekennen dat de Allerhoogste heerschappij heeft over de koninkrijken der mensen en geeft ze aan wie Hij wil.*" Daniël 4:17.

Het boek besluit met de ernstige waarschuwingen niets af- noch toe te doen aan de Goddelijke Openbaring. Het eindigt met de belofte van Christus aan Zijn Bruid: "*Hij Die deze dingen betuigt zegt: Ja Ik kom haastig. Amen. Ja, kom Heere Jezus!*"

4. De bloeistaat van Gods kerk, Openbaring 20:1-5.

- (1) De binding van de satan.
- (2) Wie aan de eerste opstanding deelhebben.
- (3) De eerste opstanding in verband met de profetie uit het Oude en Nieuwe Testament.
- (4) De regering van Christus Zelf en Zijn kinderen.

(1) De binding van de satan

"En ik zag een engel afkomen uit de hemel."

In Openbaring 19 wordt Christus vertoont als het WOORD GODS, een Ruiters op een wit paard. Vers 11. *"En ik zag de hemel geopend; en ziet een wit paard, en Die daarop zat was genaamd Getrouw en Waarachtig, en Hij oordeelt en voert krijg in gerechtigheid."*

Van Christus wordt hier m.i. niet gezegd *dat Hij in Persoon afdaalt van de hemel*, maar op een zinnebeeldige manier wordt Zijn grote werk op aarde beschreven. Dat houdt in, de verlossing van Zijn Kerk en de ondergang van de vijanden. Het Beest en de valse profeet worden geworpen in de poel die brandt van vuur en sulfer. Hier kunnen we opmerken dat de hele tijd vanaf de prediking van Gods Woord in de Romeinse wereld door de apostelen, het Beest heeft geheerst en daarna de valse profeet vanaf zijn opkomst beschreven in Openbaring 13. Aan deze politieke en kerkelijke machten, - dus niet aan één persoon - komt een einde door eeuwige ondergang. Welke vreselijke gerichten, oordelen en straffen zullen hiermee samengaan! In de 14e eeuw werd Europa ontvolkt door de pest. Tussen 1346 en 1351 koste de pest in Europa tussen de 75 en 100 miljoen mensen het leven. De wereldoorlogen maakten meer dan 100 miljoen slachtoffers. Wat zal het einde zijn van deze laatste strijd voorafgegaan aan de overwinning op alle antichristelijke wereldlijke en kerkelijke machten? Wij lezen in Openbaring niet dat *de helft* van de bewoners op aarde gedood werd, maar wel dat *een derde* van de bevolking stierf, hetzij een geestelijke of lichamelijke dood. Dit kan weer gebeuren!

Verder kunnen we opmerken, dat de mensen die het Beest volgden verslagen worden door het Woord. Dat houdt in dat de mensen tot bekering komen, óf, indien ze zich niet bekeren met het Beest in de eeuwige verdoemenis terecht komen. Beide aspecten is het werk van de Koninklijke Overwinnaar. "Kust den Zoon, opdat Hij niet toerne, en gij op de weg vergaat." Psalm 2.

Wie is deze engel? Velen hebben gemeend, dat dit ontzaglijke werk onmogelijk verricht zal kunnen worden door een geschapen engel en dat wij daarom aan Christus Zelf hebben te denken. De kanttekening verwijst naar Michaël, een Naam van de Verbondsengel Christus. Sommigen denken hier aan de Heilige Geest, zoals Joh. Coccejus. Niet zonder reden, want al het werk van Christus op aarde is door Zijn Geest. Christus wordt in Openbaring vertoont als 'des mensen Zoon', bekleed met priesterlijk gewaad, als een ruiters, als een leeuw, als een lam, als een zon, als een engel die offert, etc. Zijn werk voert Hij uit door één of meerdere van Zijn dienstknechten. In Openbaring 12 triomfeert Michaël aan het hoofd van de hemelse legers over de draak en zijn engelen. Michaël wordt uitdrukkelijk de aartsengel genoemd in Judas 1. In Openbaring 20 schijnt het ook *een geschapen engel* te zijn die handelt op bevel en in de kracht van Christus.

"Hebbend de sleutel van de afgrond".

Het Griekse woord *abussos* komt in het Nieuwe Testament niet vaak voor. In Rom.

10:7 in tegenstelling met de hemel als de plaats, waar Christus is, gezeten aan de rechterhand van God. In Lukas 8:31 en Openbaring 9:1 en 11, 11:17, 17:8, 20:1, 3; komt het woord voor als een woonplaats van de duivels met satan als koning. De Griekse vertaling van het Oude Testament, de Septuaginta, gebruikt het woord in Gen. 8:2, Deut. 8:7, Job 28:14, Ps. 42:8, 104:6, Jes. 51:10, Ezech. 26:19; waar overal gesproken wordt van onpeilbare diepten in het hart van de aarde of zee.

Met de abussos in het Nieuwe Testament wordt verstaan de verblijfplaats van de duivelen en boze geesten gedurende de tijd van de aardse bedeling. Deze plaats wordt onderscheiden van de eigenlijke hel of poel van vuur waar de duivel en zijn engelen eenmaal in geworpen zullen worden, waarvoor zij zo vreselijk bang zijn. De Schrift geeft ons verder geen verklaring. Wel is het duidelijk, dat de satan gedurende de duizendjarige heerschappij van Christus niet het luchtruim of de aarde zal mogen bewonen. En dat hij dus ook nog niet geworpen is in de vuurpoel. Hij zal worden opgesloten in die 'abussos', die afgrond, de plaats van de duisternis. De vraag, of hier ook de zielen zijn van mensen die buiten Christus gestorven zijn en pas ná de algemene opstanding bij de duivels in de hel zullen opgesloten worden, schijnt geen grond in de Schrift te hebben. In elk geval is zeker, dat die uiteindelijke en eeuwige vreselijke bestemming van duivelen en mensen *de tweede dood* genoemd wordt.

Christus heeft de sleutel van 'de put van de afgrond', dat is, Hij heeft de macht om te openen en te sluiten. Deze sleutel van de afgrond geeft Christus nu mee aan die engel, om nadat hij satan met zijn duivels in de afgrond heeft geworpen, deze boven hem te sluiten en te verzegelen. *Verzegelen* wil zeggen, met autoriteit in de Naam van de Gezagsdrager dit uit te voeren.

"En een grote keten in zijn hand."

Praktisch alle waarheden, wezenlijkheden en realiteiten worden in Openbaring zinnebeeldig beschreven. Dit zien we ook in de Oud Testamentische profetieën en in de gelijkenissen die Jezus uitsprak. Deze waarheden te vergeestelijken wil zeggen, die toe te passen op het geestelijk leven van een individu of de Kerk in het algemeen.

De engel wordt figuurlijk beschreven, want engelen hebben geen hand. Een engel wordt vertoond als een man; zijn keten betekent het bindend gezag waarmee de duivel geketend wordt binnen een bepaalde plaats. Het is de koninklijke macht van de verheerlijkte Middelaar, Die aan Zijn Kruis "de overheden en de machten uitgetogen heeft." Co1 2:15. Christus had toen dadelijk satan in de afgrond kunnen werpen, maar naar Gods raad heeft Hij hem toegelaten, al zijn macht en al zijn list te ontwikkelen tegen Hem en Zijn rijk. Christus zal komen en hem Zijn wettig verkregen kroondomein "de einden van de aarde" (Psalm 2:8) ontnemen. Hij gaat met Zijn alomtegenwoordige majesteit met de engel, Zijn dienstknecht mee, en laat zo'n glans van Zijn heerlijkheid uitstralen, dat we zelfs niet lezen van enige tegenweer van satan.

"En hij greep de draak, de oude slang welk is de duivel en satanas."

Op het gezicht van de grote keten, n.l. de koninklijke macht van Christus, werd satan lam van ontzetting. Nu had deze engel slechts zijn opdracht te vervullen, hem te grijpen en te binden, zodat hij gedurende al de tijd van Zijn gevangenschap zich niet tegen Christus zou kunnen roeren of bewegen. Letten we hier op de opeenstapeling van namen, aan de vorst der duisternis gegeven: *de draak*, een afzichtelijk monster, zoals hij in de Openbaring twaalf keer genoemd wordt, als een verwoester van de kerk; *de oude slang* waarmee wordt teruggewezen naar de zondeval, die zijn werk was om de mens te verleiden "als een mensenmoorder van den beginne" (Joh. 8.44); *de duivel*; de diabolus, de grove vernielers van Gods heerlijke schepping; *de satan*, de

listige lasteraar en tegenstander van Christus en Zijn Geest. Draak en slang zijn zinnebeeldige namen uit de dierenwereld om de duivel en satan letterlijk aan te wijzen.

"En bond hem duizend jaren".

Hier is sprake van een bepaalde lange tijd. Hebben wij dit getal, dat ook in vers 3, 4, 5 en 6 voorkomt en waarnaar de periode van Christus' vrede-rijk, 'het duizendjarig rijk' genoemd wordt, letterlijk op te vatten? Ja, waarom niet? De meeste oude schrijvers doen het ook. Echter, al zouden deze jaren niet letterlijk maar symbolisch te verstaan zijn, doet dit aan de zaak zelf niets af of toe. Met een eerlijk geweten voor God kan men deze symbolisch opvatten. Dan nog ligt er in ieder geval dit in uitgedrukt, dat het een langdurige periode in de geschiedenis zal zijn. Als men het maar niet opvat als een drievoud van tien: 10x10x10 jaar, met de verklaring, dat het een periode van 10 jaar kan zijn met volle zekerheid, omdat het in 3-voud wordt uitgedrukt. Dergelijke Schriftvervalsing behoort een theoloog nooit toe te staan of te publiceren.

Men schrijft, dat *alle getallen in de Openbaring symbolisch zijn*. Ja, en nee; de zeven sterren in de hand van Christus en de zeven kandelaren zijn een type van letterlijk 7 gemeenten. De 12 geslachten van Israël zien letterlijk op de 12 zonen/stammen van Jakob, een type van Israëls volk zowel natuurlijk als geestelijk. De zeven zegels, zeven bazuinen en de zeven fiolen waren werkelijk alle drie typen van 7 (afzonderlijke) tijdperken die de Almachtige door Zijn engelen uitvoert. De 1260 dagen zijn letterlijk 3,5 jaar, die een profetische betekenis hebben zoals in Ezechiël 4:5 staat: *jaren naar het getal der dagen*. De éne engel met een keten in Zijn hand bond de satan 1000 jaren; deze is letterlijk één engel en geen twee.

Die bewuste periode noemt die Engel zes keer 1000 jaar. Dit is dus geen 10x10x10, wat zou betekenen een volle periode. Nee, in die woorden van de Zoon van God is niets verdraaids, noch verkeerd. Sommigen hebben opgemerkt dat het Heilige der Heiligen 10x10x10 ellen besloeg. De tabernakel was een type van de Kerk. Het voorhof typeert de Kerk onder het Oude Verbond; het heilige typeert de Kerk onder het Nieuwe Verbond (met name uit het heidendom); het heilige der heiligen typeert de Kerk tijdens de 1000-jarige periode. Deze visie is wellicht gezocht, maar zeker niet beledigend voor de Auteur. 1000 jaar kan van Gods kant gezien één dag zijn, zoals Petrus zegt in 2 Petrus 3:8. Maar in God is alles eeuwigheid.

"En wierp hem in de afgrond, en sloot hem daarin, en verzegelde die boven hem; opdat hij de volken niet meer verleiden zou, totdat de duizend jaren geëindigd zijn."

Het grote werk van de Satan is de mensheid te verleiden, zoals hij gedaan heeft bij moeder Eva en door haar bij Adam. En zo doet hij nog; en niet zo'n klein beetje ook. Dàt is zijn werkzaamheid, waarin hij rusteloos bezig is. Hij verleidde de volken vóór de Zondvloed, daarna met het bouwen van de toren van Babel en de oude wereldrijken. Hij verleidde het Theocratische volk Israël zelfs zó, dat het zijn Messias verwierp, en daarna eeuwen lang zwierf onder de volken. Hoe heeft hij de Keizers van Rome verleid, om Christus' Kerk te werpen voor de opengesperde muilen van uitgehongerde verscheurende dieren. Maar toen het bloed van de martelaren het zaad van de Kerk bleek, heeft hij zijn methode veranderd, en haar geprikkeld door weelgeschittering binnen de kerken en aanroeping van de heiligen. De pauselijke hiërarchie is zijn uitvinding en hoeveel zielen en volken heeft hij daardoor verleid tot op deze dag! Hij verleidt de volken na de afname van de Pauselijke macht door Antichristelijke machten in de 19^e en 20^e eeuw. Wetend dat hij een kleine tijd heeft, verdubbelt hij zijn actie. En nog is het satan niet genoeg. Ja, 'Indien het mogelijk was,

zou hij ook de uitverkorenen verleiden. Matth. 24:24. Wel mocht de Heere Jezus ons leren bidden: *"Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den Boze."*

Christus Zelf kondigt ons in dit visioen aan, dat Satan zal gebonden worden, opdat hij de volken niet meer zal kunnen verleiden. De binding waarvan hier gesproken wordt uitdrukkelijk onderscheiden van de binding bij het allerlaatste oordeel over duivelen en mensen. "En daarna moet hij een kleine tijd ontbonden worden." Het is opmerkelijk dat er geen ingewikkelde beeldspraak voorkomt, maar dat de Geest van Christus Johannes zó leidt, dat hij in gewone, duidelijke taal voorzegt, wat er ná het duizendjarig rijk nog moet gebeuren.

De vraag is, *wat die binding van satan inhoudt en hoever die betrekking heeft op al de inwoners van de aarde?*

De Schrift zegt duidelijk, dat het Beest en de valse Profeet gedood worden, waardoor de Satan de volkeren verleidde. Het Beest is een type van de Antichristelijke wereldlijke machten en de valse Profeet van de kerkelijke en godsdienstige machten. Er zal dus geen overheid zijn die de kerk verdrukt en geen valse kerk meer zijn. *Te dien dage zal de Heere één zijn en Zijn Naam een.* Zach. 14.

Wat zal er gebeuren met alle miljarden boze geesten? Nu hun hoofdaanvoerder opgesloten is, kunnen zij zich niet meer ontplooien als tevoren. Maar er is in de Bijbel geen bewijs om aan te nemen dat ze er niet meer zijn op aarde. *De mens van nature is uit de vader de duivel*, zegt Jezus tot de zeer godsdienstige Joden. Daardoor is hij vatbaar voor boze geesten. Als er geen boze geesten meer op aarde zouden zijn, was de aarde méér dan een volmaakt paradijs, want daar kwam de duivel met zijn aanhang nog binnensluipen. Ondanks de binding van de satan zullen er altijd grote zondaars blijven, die een grote Zaligmaker nodig hebben.

(2) Wie aan de eerste opstanding deel hebben.

Vers 4. "*En ik zag tronen, en zij zaten op dezelve, en het oordeel werd hun gegeven. En (ik zag) de zielen van hen, die onthoofd waren om het getuigenis van Jezus, en om het Woord van God; en die het beest en diens beeld niet aanbeden hadden, en die het merkteken niet ontvangen hadden aan hun voorhoofd en aan hun hand. En zij leefden en heersten als koningen met Christus, de duizend jaren.*"

Ik zag tronen en zij zaten op dezelve. Deze beschrijving komt overeen met Daniël 7: 9, 10, 22. Een troon betekende de zetel van heerschappij en rechtspraak. De beeldspraak in dit visioen is ontleend aan begrippen die in de tijd van Johannes gangbaar waren en voor ieder begrijpelijk. Waaruit wij wellicht niet moeten afleiden, dat er koningshuizen of keizerlijke residenties zullen zijn in die heerlijke kerkstaat. De tekst leidt ons eerder naar Theocratie.

(1) Wie zijn zij die erop zitten? Meestal wordt aangenomen dat het de zielen zijn die verderop in de tekst genoemd worden; namelijk *die onthoofd waren*, enz. Het is niet onmogelijk, maar in dat geval zou Johannes er geen deel aan hebben, want hij is volgens kerkelijke overlevering de natuurlijke dood gestorven. De groep die onthoofd zijn worden door de meeste verklaarders onderscheiden van de eerste groep personen die Johannes zag zitten op tronen. In Openbaring 4 wordt gesproken van 24 ouderlingen, in het wit gekleed, gekroond, zittend op 24 tronen. De tronen waar hierover (vers 4) gesproken wordt zijn daarvan wellicht onderscheiden. Het meest aannemelijk is, dat het de vervulling van de belofte uitmaakt, die Jezus Zijn discipelen deed in Mattheüs 19: 28. "En Jezus zeide tot hen: voorwaar, Ik zeg u, dat gij, die Mij gevolgd zijt, in de wedergeboorte wanneer de Zoon des mensen zal gezeten zijn op den troon Zijner heerlijkheid, dat gij ook zult zitten op twaalf tronen, oordelende de twaalf geslachten Israels."

Als deze belofte van Jezus inderdaad zijn vervulling krijgt in de eerste opstanding, dan zal Christus Zich ook lichamelijk vertonen op aarde. De grote vraag is, of deze openbaring van Christus als God-Mens in Zijn geestelijk lichaam blijvend zal zijn, dan alleen bij het begin van het duizendjarig rijk?

Sommige verklaarders menen dat Christus Zich zal vertonen hetzij in de lucht zoals Hij Zich aan Paulus openbaarde bij zijn bekering, of op aarde, zoals Hij Zich openbaarde aan Johannes op Padmos, volgens Openbaring 1. Anderen menen - waaronder een groot aantal theologen uit de eerste Christenkerk en een aantal Puriteinen - dat Zijn verblijf op aarde gedurende de hele tijd van 1000 jaar zijn zal. Niet op een aardse, wereldse manier of in vleeselijk genot, waarvan zij soms heftig beschuldigd worden, juist het tegendeel. Christus' tegenwoordigheid doodt de zonde.

(2) De tekst vervolgt met een 2^e groep: *En (ik zag) de zielen van hen, die onthoofd waren*, enz. In het Grieks staat niet: *ik zag*, maar het wordt aangevuld uit de voorgaande zin. Vanzelfsprekend moeten wij aan personen denken, want een ziel is een geest en wordt niet met het oog gezien. Zielen worden in de Heilige Schrift dikwijls bedoeld als personen met ziel en lichaam. In de ark werden "weinige, dat is acht zielen behouden door het water" 1 Petrus 3: 20.

Deze groep zijn degenen die onthoofd waren, *om het getuigenis van Jezus, en om het Woord van God*. Volgens de Griekse tekst betekent het: onthoofd met het zwaard. Deze Romeinse straf was bij Johannes en zijn tijdgenoten goed bekend.

Bij de opening van het vijfde zegel horen wij de triomferende kerk bidden en roepen

om de volkomen overwinning van Christus over al Zijn en hun vijanden. De Heere antwoordde hen dat "zij nog een kleine tijd wachten zouden totdat ook hun mededienstknechten en hun broeders zouden vervuld zijn, die gedood zouden worden gelijk zij." Openb. 6:9-11. Het kan bijna niet anders of hier in Openbaring 20 wordt de belofte die Christus deed (hfd. 6), letterlijk aan hen vervuld. Daaruit blijkt dat er onderscheid is tussen hun overwinning die hun ziel in de hemel genoot en tussen de overwinning die zij op aarde ontvangen door hun heerschappij met Christus.

(3) Een derde groep waren zij, **die het beest en diens beeld niet aanbeden hadden**, enz. Het Beest ziet eerst op het Romeinse keizerrijk en de staatsdwang om de keizercultus te aanbidden. Verder ziet het op het groot aantal politieke opvolgers van het Romeinse Rijk, in al zijn vertakkingen, tot vandaag toe.

Het Beeld van het Beest, is in Openbaring 13 een type van de kerkelijke hiërarchie. Deze wordt afgebeeld door een hoer in Openbaring 17 en door de valse Profeet in Openbaring 19; waaronder alle valse godsdiensten meegerekend worden.

...*"En die het beest en zijn beeld niet aanbeden hadden en die het merkteken niet ontvangen hadden aan hun voorhoofd en aan hun hand."* Deze zijn oprechte gelovigen die standvastig zijn gebleven te midden van verleiding en vervolging. Wij kunnen hier terugzien op de belofte des Heeren van volharding, door de derde engel uitgeroepen: "Hier is de lijdzaamheid der heiligen, hier zijn zij, die de geboden van God bewaren en het geloof van Jezus. En ik hoorde een stem uit de hemel, die tot mij zei: "Zalig zijn de doden, die in de Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat ze rusten van hun arbeid; en hun werken volgen met hen." Openb. 14:12, 13."

Van deze groepen wordt gezegd, *dat zij leefden en heersten als koningen met Christus, de duizend jaren.*

De vraag is gesteld, **of er ook martelaren opstaan die gedood zijn vóór de tijd van Christus?**

Dat is heel goed mogelijk, zoals bleek bij de dood van Jezus, maar in Openbaring 20 wordt dit niet helder geopenbaard; althans in zover wij kunnen zien. En ons inzicht is zeer gebrekkig.

Het gedachtegoed van de *opstanding van de rechtvaardigen* vóórafgaand aan de algemene opstanding leefde onder de Israëlieten tijdens de periode van het Oude Testament. Deze verwachting werd beschreven in het boek **1 Henoch 92:3**. Daar staat: "De rechtvaardigen zullen opgewekt worden, opstaan uit de slaap en wandelen op de wet der gerechtigheid." In later eeuwen is deze verwachting beschreven in de Mishna, de Talmoed, e.d.

Jakob Basnage beschrijft deze leer als volgt:

"Er zijn sommige (leraren onder de Joden) die geloven, dat de zielen naar *de Hof van Heden* (anders door hen genoemd: *het Paradijs*) gaan. Daarom eist men gewoonlijk in de gebeden die men voor stervenden doet, *dat zijn ziel haar deel mag hebben in Eden en in de toekomstige eeuw*; de engel des doods belet het inkomen daarin aan de levenden. Men maakte heerlijke beschrijvingen van die plaats. De huizen zijn er van kostbare stenen gebouwd; dat overeenkomt met hetgeen Johannes zegt in zijn Openbaring. ... De zielen zullen dan uit haar huisjes gaan waarin ze opgesloten zijn en zich met hun lichaam verenigende, zullen ze onder de regering van de Messias leven. Men zal met vermaak eten en drinken, zoals men tegenwoordig doet. Het telen van kinderen zal ook plaatshebben. Omdat de aarde niet groot genoeg zal zijn om al de mensen te bevatten, zullen de vromen en heiligen alleen opstaan en de gelukzaligheid

genieten die de Messias te weeg zal brengen. Deze gelukzaligheid moet de tijd van 300 jaar duren; dat is, een lange tijd. En alsdan het lichaam vernietigd wordende, zal de ziel alleen in de toekomstige eeuw, of in het Paradijs omhoog komen. Dit gevoel is te vinden bij Maimonides." *Een algemene Historie der Joodse natie*, door Jacob Basnage, Delft, 1726, bladzij 752.

De Joden kennen de term *de opstanding der Rechtvaardigen* en geloven dat een tijdperk van natuurlijke en geestelijke bloei daarop volgen zal. Hun denkbeeld dat de zielen van de heiligen in een verblijfplaats (in huisjes) verblijven, - dus niet in de derde hemel, - schijnt onder andere ook Dr. Abraham Capadose aan te hangen. De beeldspraak dat zielen in huisjes of woningen leven vinden wij ook in Johannes 14: 2. "In het huis Mijns Vaders zijn vele woningen." Bij Jezus heeft het een andere inhoud. Veel beeldspraak die Jezus gebruikte zijn identiek aan de Joodse kerkelijke taalgebruik uit Zijn tijd.

De gedachte dat gestorven heiligen in een soort zielen slaap voortleven tot de dag van de opstanding leefde ook onder een aantal Dopersen en Mennisten. De Reformatoren wezen deze visie af.

Vers 5. *De overige der doden werden niet weder levend, totdat de duizend jaren geëindigd zijn. Deze is de eerste opstanding.*

Wie zijn deze *overige doden*? In Openbaring 19: 23 wordt gezegd dat het Woord Gods de *overigen dode* met het zwaard. Dit zijn mensen die onder bevel van het Beest de strijd hadden aangebonden tegen Christus. Zij worden gedood. In de stijl van deze profetie betekent het dat zij onbekeerd sterven en in de poel van vuur en sulfer geworpen worden. Er is geen duidelijke aanwijzing in de profetie dat *déze* doden hier in vers 5 bedoeld worden.

In de Bijbelverklaring van Patrick, Polus en Wels wordt gezegd, 'dat in vers 5 bedoeld worden degenen die dood waren in zonden en misdaden bij het begin van het duizendjarig rijk. De eerste groepen stonden geestelijk op in hun opvolgers, maar deze bleven dood in de zonde, maar konden zich tijdens de binding van de satan niet uitleven. Zij, dat wil zeggen hun nageslacht, werden geestelijk in hun zonden en vervolging van de kerk volledig actief bij het eind van de 1000 jaren. Hun zonden werden weer levendig.' Deze verklaring volgt uit kracht van tegenstelling. De martelaren werden geestelijk levend, dan worden de overige doden ook geestelijk levend.

(Deze uitdrukking *dat de zonde weer levendig wordt* vinden we één keer terug in de Bijbel, in Romeinen 7, in totaal ander verband.) Onze kanttekenaars delen die onbegrijpelijke mening van enkele Engelse verklaarders beslist niet. De kanttekenaars verklaren de tekst zo, *dat de geestelijke doden zich niet bekeerden tijdens de binding van satan*; en zeker niet daarna toen de satan weer ontbonden werd.

Behoudens onze hoge achting voor die Engelse Bijbelverklaarders en onze Hollandse kanttekenaars moeten wij eerlijk erkennen dat er een kronkel in deze tekst uitleggingen ligt. Het gaat volgens hen 'over de martelaren die vanwege hun getuigenis vroeger gedood waren naar het lichaam én in hun getuigenis, maar hun ziel leeft in de hemel. Bij de aanvang van het duizendjarig rijk herleeft hun getuigenis in zondaren die uit de geestelijke dood ontstaan.'

Het is echter de grote vraag waar er ooit in de Schrift gesproken wordt over de levendmaking van een onherboren zondaar als zijnde de *eerste* opstanding? Hoewel

deze zo genoemd kan worden, klopt bovendien deze verklaring van geen kanten met hun visie dat de 1000 jaren zijn begonnen met de Hemelvaart van Christus. Want toen bestonden die martelaren nog niet. In theoretische zin zou *de eerste* opstanding kunnen gelden als we de 1000 jaar stellen vanaf de verlossing van Christus' kerk tijdens de regering van keizer Constantijn de Grote, die in 313 met het Edict van Milaan een einde maakte aan de Christenvervolging. Echter, dan zouden de donkere Middeleeuwen de 'verlichte' duizendjarige binding van satan inhouden. Hoe ongerijmd!

Behalve dat, wordt door deze verklaring de heerlijkheid die God bestemd heeft voor de martelaren verlegd naar hun *opvolgers* tijdens het duizendjarig rijk. Koelman wijst er terecht op, dat men zo tekort doet aan de heerlijke positie van de personen van de martelaren. Zie *Sleutel voor de Openbaring*, bladzij 208.

En als er van de *overige doden* staat, *dat ze niet weder levend worden dan nadat de 1000 jaren geëindigd zijn*, betekent het volgens de kanttekenaren beslist niet, dat ze hun zonden konden voortzetten met nieuwe kracht, nóch dat hun opvolgers dat konden doen. Maar het is een verwijzing naar de Algemene Opstanding, die voor hen eindigt in de *tweede dood*. En dat is aannemelijk.

Veel liever kunnen we de mening aanvaarden, dat *de overige doden* (ook) kinderen Gods zijn, die opstaan zullen bij de Algemene Opstanding. Alle gelovigen vanaf Adam liggen dood in de aarde, behalve Enoch, Mozes, Elia en zij die opstonden bij de dood van Jezus. "En de graven werden geopend, en vele lichamen van de heiligen die ontslapen waren, werden opgewekt; en uit de graven gegaan zijnde, na Zijn opstanding, kwamen zij in de heilige stad, en zijn aan velen verschenen," Matth. 27: 52, 53. Nu, in de eerste opstanding staan apostelen en de martelaren op, en velen die hun getuigenis in oprechtheid hadden gegeven. (Of er nog meer opstonden uit de tijd van het Oude Testament onderzoeken we straks.)

De *overige doden* - namelijk alle mensen die geleefd hebben vóór en na de 1000 jaar - zullen ook opstaan bij de Algemene Opstanding. 1 Thess. 4: 13-18. "Doch, broeders, ik wil niet, dat gij onwetende zijt van degenen, die ontslapen zijn, opdat gij niet bedroefd zijt, gelijk als de anderen, die geen hoop hebben. Want indien wij geloven, dat Jezus gestorven is en opgestaan, alzo zal ook God degenen, die ontslapen zijn in Jezus, wederbrengen met Hem. Want dat zeggen wij u door het Woord des Heeren, dat wij, die levend overblijven zullen tot de toekomst des Heeren, niet zullen voorkomen degenen, die ontslapen zijn. Want de Heere Zelf zal met een geroep, met de stem des archangels, en met de bazuin Gods nederdalen van den hemel; **en die in Christus gestorven zijn, zullen eerst opstaan**; Daarna wij, die levend overgebleven zijn, zullen te zamen met hen opgenomen worden in de wolken, den Heere tegemoet, in de lucht; en alzo zullen wij altijd met den Heere wezen. Zo dan, vertroost elkander met deze woorden."

Er zijn verklaarders die deze tekst toepassen op het begin van de 1000 jarige periode omdat er letterlijk hetzelfde staat als in Openbaring 20: *eerst opstaan*. Echter de samenhang met hoofdstuk 5 wijst ons meer op de Algemene Opstanding en het laatste oordeel. In elk geval is het een sterk bewijs dat de *eerste* opstanding in Openbaring 20 **lichamelijk** is.

Men vraagt, als de martelaren en meerderen opstaan zullen voorafgaand aan de 1000-jarige periode, zijn er dan geen gelovigen meer die opstaan bij de algemene Opstanding? Ja, natuurlijk. Hoeveel miljarden mensen, gelovigen en ongelovigen zullen er nog leven na het begin van de 1000 jaren!

De Heere noemt het: **de eerste opstanding**. Vers 5. Het Griekse *anastasis* wordt geen enkele maal in het Nieuwe Testament gebruikt in een andere zin dan om uit te drukken: *het weer opkomen van het lichaam uit het graf, of uit de (doods)slaap*. Meer dan veertigmaal komt het voor en altijd in die éne gelijkwaardige en bepaalde zin. Hun opstanding wordt ook genoemd, *een weder levendig worden*. De personen worden regelrecht geplaatst tegenover de *overige doden die niet weder levendig worden*, vers 5.

Er is onder de uitleggers groot verschil of deze opstanding lichamelijk dan wel geestelijk is.

In de vorige brochure is aangetoond dat verreweg de meeste oudvaders uit de Vaderlandse kerk in de 16e, 17e, en 18e eeuw deze opstanding geestelijk uitlegden. Namelijk, een nieuw leven in Christus' kerk op aarde door de bekering van de Joden en de volkeren, enz. W. á Brakel verklaart dit onderwerp heel uitvoerig.

Een klein aantal van hen was overtuigd dat deze opstanding lichamelijke zal zijn, meestal met de uitleg dat de opgestane personen in hun nieuw geestelijk lichaam en ziel opvaren naar de hemel om nooit meer te sterven. Onder de Engelse theologen zijn een groot aantal die een lichamelijke opstanding verwachten, namelijk *de opstanding der rechtvaardigen*, al dan niet op deze aarde verblijvende. Matthew Henri, een wijs uitlegger geeft beide uitleggingen de ruimte, met voorrang aan de figuurlijke verklaring: *deze tekst kan letterlijk of figuurlijk opgevat worden*.

Gaan we ervan uit dat de opgestane personen 1000 jaren op aarde verblijven, ligt de vraag voor de hand: *Waar, hoe en wat voor leven beoefenen zij? Moeten ze de kwelling van zonde weer aanschouwen?*

Bij de Heere zijn natuurlijk alle dingen mogen en Hij kan alles zo maken dat het met Zijn eer overeenkomt en de heerlijkheid van de opgestane personen ten goede werkt. Maar menselijker wijze gezien stuiten wij toch wel op veel bezwaren.

En de andere kant, de verklaring dat deze opstanding *geestelijk* is en nieuw leven in de Kerk geeft, strijd tegen de context en de samenhang van het hele hoofdstuk. Als wij zonder vooroordeel de teksten tegenover elkaar plaatsen, de tegenstellingen van personen goed in ogenschouw nemen, de eenvoudige taal van de Schrift hanteren, is de letterlijke, de lichamelijke betekenis van de opstanding legaal: *het lichaam komt met de ziel tot nieuw leven*.

Deze is de eerste opstanding. Het is opmerkelijk, dat dit gesproken wordt met loslating van de visionaire vorm en beeldspraak. Het wordt ons door de Heilige Geest in leertaal gezegd.

Conclusie: is er een eerste opstanding, dan ook een tweede. Is er een eerste dood dan ook een tweede. Wij vinden geen grond in de Schrift om de doodstaat in zonden en misdaden de *eerste* dood en de levendmaking van een zondaar de *eerste* opstanding te noemen, namelijk in die zin zoals er in Openbaring 20 over gesproken wordt. Dus *eerste* opstanding en *tweede* dood is Bijbels regelrecht gerelateerd aan het lichaam. In Openbaring 20 wordt dus gesproken over twee hoofdgroepen, twee opstandingen, twee soorten personen die dood zijn, en twee soorten doodse toestand/staat.

- (1) Deze is *de eerste* opstanding. Het is een *lichamelijke* opstanding en vindt plaats bij het begin van het duizendjarig koninkrijk der hemelen. Ze wordt genoemd de opstanding der Rechtvaardigen. "Zij zullen priesters van God en Christus zijn en zij zullen met Hem als koningen heersen duizend jaren."
- (2) De *tweede* opstanding is de Algemene *lichamelijke* Opstanding voorafgaand aan het laatste oordeel. Daaronder vallen allen. Eerst zullen alle kinderen Gods

opstaan vanaf het begin van de wereld. En niet te vergeten allen die gestorven zijn tijdens de 1000 jarige periode en kort daarna. Vervolgens, alle goddelozen van alle tijden die in hun geestelijk *doodse staat* gestorven zijn.

- (3) De *eerste dood* is de *lichaamsdood* (of, *doodse staat*) die alle mensen onderworpen zijn in het graf. Met dit grote verschil dat de zielen van Gods kinderen in de hemel zijn en van de onbekeerden in de hel. Hun lichaam ondervindt geen pijniging.
- (4) De *tweede dood* is de pijniging van *lichaam* en *ziel* in de hel. In Openbaring 20: 14 staat met nadruk: *dit is de tweede dood*. De tweede dood staat tegenover de eerste opstanding, *want over dezen heeft de tweede dood geen macht*, vers 6. De eerste opstanding kan dus niet vergeestelijkt worden, want dan moet de tweede dood ook vergeestelijkt worden. Met de tweede dood kan toch niet anders bedoeld worden, dan dat de *ziel* en ook het *lichaam* in de hel geworpen worden.

(3) De eerste opstanding in verband met de profetie uit het Oude en Nieuwe Testament.

Wanneer wij de *eerste opstanding* in Openbaring 20 lichamelijk opvatten worden er profetieën uit het Oude Testament duidelijker. Lange, een Bijbelverklaarder merkt op: "De profetie van de duizendjarige regering van Christus op aarde is een ware parel van de Christelijke waarheid en belijdenis, omdat zij licht brengt in een gehele reeks van duistere Bijbelse begrippen."

Diverse Psalmen spreken over deze heerlijke dagen, zoals Psalm 8, 49 en 50. Maar deze laten we hier buiten beschouwing om niet te uitvoerig te worden. We gaan naar Jesaja.

"En het zal geschieden te dien dage, dat de HEERE bezoeking doen zal over de heirscharen des hogen in de hoogte, en over de koningen des aardbodems op den aardbodem. En zij zullen samenvergaderd worden, gelijk de gevangenen in een put, en zij zullen besloten worden in een gevangenis, maar na vele dagen weder bezocht worden. En de maan zal schaamrood worden, en de zon zal beschaamd worden, als de HEERE der heirscharen regeren zal op den berg Sion en te Jeruzalem; en voor zijn oudsten zal heerlijkheid zijn." Jesaja 24:21-23. De vergelijking met de nederlaag van het Beest en de valse Profeet die beschreven wordt in Openbaring 19 en de daarop volgende regering van de martelaren is frappant. Ja, hoe klinkt het als een juichkreet uit het open graf, waarin Israël om zijn zonde was verzonken, als Jesaja uitroept, ziende op de van God beloofde verlossing: "Uw doden zullen leven, ook mijn dood lichaam, zij zullen opstaan; waakt op en juicht, gij die in het stof woont! Want uw dauw zal zijn als de dauw der moeskruiden, en het land zal de overledenen uitwerpen." Jesaja 26:19.

Dit kan wel enigszins toegepast op de algemene opstanding maar veel meer op de *eerste opstanding der rechtvaardigen*. In vers 14 staat de tegenstelling met de goddelozen: "Dood zijnde zullen zij niet weder leven; overleden zijnde, zullen zij niet opstaan, daarom hebt Gij hen bezocht en hebt hen verdelgd en Gij hebt al hun gedachtenis doen vergaan." Een gedeelte van de gestorvenen zal niet opstaan, terwijl een ander gedeelte juist in hun opgewekt worden een grote onderscheiding van God ontvangen zal. Over de eerste zal dan de straf van God voor ieder duidelijk worden in hun blijven liggen in de vernedering en verderving van de dood, in tegenoverstelling van de kinderen van God, die reeds mogen wandelen in het opstandingslichaam. "Want de Heere zal uit Zijn plaats uitgaan, om de ongerechtigheid van de inwoners van de aarde over hen te bezoeken; en de aarde zal haar bloed ontdekken, en zal haar doodgeslagenen niet langer bedekt houden." Jesaja 26:21.

Dr. J. Gill wordt selectief geciteerd in de Bijbelverklaring van Patrick, Polus en Welsh en andere Godgeleerden. Heel zijn uitleg over de toekomstvisie betreffende de heerlijke kerkstaat van Christus op aarde, wordt weggelaten. Onderstaand citaat is vertaald uit de Engelse editie.

Dood zijnde, zullen zij niet weder leven. Jesaja 26: 14.

Ze zijn overleden, zij zullen niet opstaan, etc. De bovenstaande tirannieke vorsten, de koningen der aarde en hun helden, medewerkers van de Roomse antichrist, die verzameld waren, worden samen verslagen bij de slag bij Armageddon; deze zullen niet opnieuw leven in deze wereld, noch uit hun graven opstaan en terugkeren naar hun vroegere staat, macht en autoriteit; noch opnieuw tiranniseren, verderven, verstoren, onderdrukken, en het volk van God vervolgen, hoewel zij weer zullen leven aan het einde van de duizend jaren, en dan zullen ontwaken tot eeuwig schande en

verachting, en opkomen in de opstanding der verdoemenis. ... Het beest en de valse profeet zullen levend geworpen worden in de vurige oven, en de rest zal worden gedood door het zwaard, komend uit de mond van Christus, Openb. 19:18-21.

Een tekst met bijzondere inhoud: *Uw doden zullen leven, ook mijn dood lichaam, zij zullen opstaan; waakt op en juicht, gij, die in het stof woont! want uw dauw zal zijn als een dauw der moeskruiden, en het land zal de overledenen uitwerpen.* Jesaja 26: 19.

J. Calvijn schrijft over deze tekst: "De Joden betrekken het op de tijd van de Messias. Maar ze vergissen zich in zover, dat volgens hen deze belofte al direct bij het eerste optreden van de Messias in vervulling zal gaan. Ook de Christenen vergissen zich, als ze wat hier beloofd wordt tot het laatste oordeel beperken."

De Kanttekening zegt treffend: (64) "Uw doden. Met deze woorden verklaart de kerk in het algemeen, en elke gelovige in het bijzonder, een vast vertrouwen van de zalige opstanding uit den dood, tot de heerlijkheid van het eeuwige leven; waarvan de verlossing uit de Babylonische gevangenschap een voorbeeld zou zijn, en daarom van de Joden met vertrouwen was te verwachten. Vergelijk Ezechiël 37.

(66) mijn dood lichaam; Dit spreekt iedere gelovige mens voor zichzelf."

Dr. J. Gill schrijft: *Uw doden zullen leven, ook mijn dood lichaam, zij zullen opstaan; waakt op en juicht, gij, die in het stof woont! want uw dauw zal zijn als een dauw der moeskruiden, en het land zal de overledenen uitwerpen.* Jesaja 26: 19.

Uw doden (mann. meerv) *zullen leven*, etc. Dit zijn de woorden van Christus aan Zijn kerk en volk, grote en goede dingen belovende aan hen wanneer hun benauwdheden voorbij zijn. Zo troost Hij hen onder al hun beproevingen en teleurstellingen dat deze dingen moeten geschieden. Dat zou zijn als het leven uit de doden: de bekering van de Joden en van grote aantallen heidenen, dood in zonden en misdaden, en een grote herleving in de belangen van de Waarheid en van de belijders, die koud, dood en levenloos geworden waren; en een wederopstaan van de getuigen, die gedood lagen.

En bovendien kan dit verwijzen naar de Eerste Opstanding, bij de terugkeer van Christus, als de kerk dood zal zijn en de doden die in Christus' ontslapen zijn weer zullen leven, en eerst opstaan; en zij zullen uitgaan tot de opstanding ten leven, en leven en regeren met Christus, duizend jaren.

Ook mijn dood lichaam; zij zullen opstaan. (Samen met) mijn dode lichaam, zij zullen opstaan. Of, "sta op mijn dood lichaam", nl. de kerk, het mystieke lichaam van Christus en ieder lid ervan; al zijn ze dood, ze zullen opstaan, ieder van hen, en het tot een lichaam maken; dat is, tot de volheid van Hem, Die alles in allen vervult, en dat op grond van hun vereniging met Hem. Er was een onderpand en voorteken hiervan toen Christus opstond uit de dood, waarop de graven werden geopend, en velen van de heiligen uitkwamen, Matth. 27:51-53, zie Hoséa 6:2.

Het kan ook betekenen: 'als mijn lichaam zullen zij zien' Hoséa 6:2; of, 'als mijn dood lichaam, zij zullen opstaan' zoals Kimchi en Ben Melech het vertalen.

Zo zeker als het dode lichaam van Christus is opgewekt, zo zeker zal een ieder van Zijn volk opstaan. De opstanding van Christus is een onderpand en pleitgrond voor hen; omdat Hij leeft, zullen zij ook leven. Hij is de eerste Vrucht van hen die ontslapen zijn. Op gelijke wijze Hij werd opgewekt, zo worden zij ook opgewekt. Zoals Hij onverderfelijk werd opgewekt, krachtig, geestelijk, glorieus en in hetzelfde lichaam, zo zullen hun verachtelijke lichamen worden gevormd gelijk Zijn verheerlijkte lichaam.

Dit is een van de plaatsen in de Schrift waaruit de Joden bewijzen de opstanding van de doden, en dat zij van toepassing zijn op de tijd van de Messias, en van de opstanding in Zijn dagen. T. Bab. Sanhedrin, fol. 90. 2, & Cetubot, fol. III. 1. Midrasj

Prediker, fol. 62. 3. Targum in loc. Elias Levita in zijn Tishbi, p. 109.

We kunnen Openbaring 20 vergelijken met *Zacharia 14*. De meeste verklaarders leggen de komst van Christus tot Zijn Kerk, volgens Zacharia 14 geestelijk uit. De geleerde en bekwame John Gill is een andere mening toegedaan. Gill is in de Engelssprekende wereld een bekwaam zeer geacht Bijbelverklaarder. Niemand stond als Bijbelverklaarder bij William Huntington zo hoog aangeschreven als Gill.

In de visie van Gill over Zacharia 14 wordt verder uitgewerkt in Openbaring 19 en 20 waar de Koning der koningen de strijd beslecht met al Zijn vijanden op aarde en door Zijn komst de heerlijke kerkstaat inluidt. De heiligen die de komst van Christus vergezellen zijn de opgestane martelaren en zij die daartoe verkoren zijn, om met Christus 1000 jaar te regeren.

Deze parallel tussen Zacharia en Openbaring wordt in diverse hoofdstukken uit beide boeken duidelijk aangetoond in de Bijbel.

In Openbaring 19 wordt Christus vertoont als het WOORD GODS, een Ruiters op een wit paard. Vers 11. *"En ik zag de hemel geopend; en ziet een wit paard, en Die daarop zat was genaamd Getrouw en Waarachtig, en Hij oordeelt en voert krijg in gerechtigheid.* Hetzelfde wordt in Zacharia uitdrukkelijk gezegd dat, Christus Koning zal zijn over de hele wereld. Dat houdt in, de verlossing van Zijn Kerk en de ondergang van de vijanden. Het Beest en de valse profeet worden geworpen in de poel die brandt van vuur en sulfer. Wat zal het einde zijn van deze laatste strijd voorafgegaan aan de overwinning op alle antichristelijke wereldlijke en kerkelijke machten? Wij lezen in Openbaring niet dat *de helft* van de bewoners op aarde gedood werd, maar wel dat *een derde* van de bevolking stierf, hetzij een geestelijke of lichamelijke dood.

Verder kunnen we opmerken, dat de mensen die het Beest volgden verslagen worden door het Woord. Dat houdt in dat de mensen tot bekering komen, óf, indien ze zich niet bekeren met het Beest in de eeuwige verdoemenis terecht komen. Beide aspecten is het werk van de Koninklijke Overwinnaar. "Kust den Zoon, opdat Hij niet toorne, en gij op de weg vergaat." Psalm 2.

Dr. Gill over Zacharia 14: 5

"En gij zult vlieden (aan) het dal van de bergen om te zoeken naar onderdak en veiligheid in hen, uit angst voor de Heere, en de heerlijkheid van Zijn majesteit, die alle oog zal zien, Jes. 2: 19 en Openb. 1: 7; want de vallei van de bergen zal reiken tot Azal, een naam van een plaats niet bekend is; er kan worden gedacht aan een ruime afstand: ja, gij zult vlieden, gelijk als gij vluchtte voor de aardbeving in de dagen van Uzzia, den koning van Juda, twee jaar voordat Amos geprofeteerd heeft, Amos 1:1 en die, volgens Josephus, was ten tijde van koning Uzzia. Deze werd getroffen door melaatsheid voor het uitvoeren van het priesterwerk. Toen, zoals Josephus zegt, op een plaats voor de stad, genaamd Eroge, een half deel van de berg naar het westen was gebroken, en rolde een halve mijl voor het oostelijke gedeelte, en daar bleef liggen, zodat de wegen werden toegesloten tot aan des konings tuinen.

En de Heere mijn God zal komen, de Heere Jezus Christus, die waarlijk God en de God van Zijn volk is, en die zal verschijnen om zo bij Zijn tweede komst, die hier betekent de opstanding van doden, het verzamelen van alle volken voor Hem, en het scheiden van hen door te brengen om alle geheime en verborgen dingen licht, het beoordelen van de hele wereld, en het uitvoeren van de straf over hen, en in het bijzonder door het nemen van zijn eigen volk tegen zichzelf: (en) al de heiligen met U. De Targum, en de Septuagint, Syrisch en Arabische versies, lezen: "met hem", wat

betekent: ofwel de heilige engelen, aldus Aben Ezra, Kimchi, en Ben Melech, die Hem zullen bijwonen, deels voor de glorie van Zijn majesteit, en deels tot verschrikking der goddelozen, en ook tot dienstverlening; *óf liever de verheerlijkte heiligen, de geesten der rechtvaardigen, die volmaakten, die met Christus zullen verenigd worden met hun lichaam; die nu zullen opstaan om met Hem - in de nieuwe hemel en nieuwe aarde, die nu nieuw zal worden gevormd, en Hem zal worden gegeven, - die te bewonen, gedurende de duizend jaar.*" Tot zover Gill.

(en) al de heiligen met U.

In het Oude Testament wordt *kadesh*, de heiligen, of heilige meestal gebruikt voor personen die het heiligdom bedienen. Bijna nooit engelen. Veel liever kunnen we de mening aanvaarden, dat *de heiligen* kinderen Gods zijn, ***die opstaan zullen bij het begin het van 1000 jarig tijdperk.***

De gelovigen die opstonden bij de dood en opstanding van Jezus zijn als het ware een onderpand van de rechtvaardigen die opstaan in de éérste opstanding. "En de graven werden geopend, en vele lichamen van de heiligen die ontslapen waren, werden opgewekt; en uit de graven gegaan zijnde, na Zijn opstanding, kwamen zij in de heilige stad, en zijn aan velen verschenen," Matth. 27: 52, 53. Nu, in deze éérste opstanding staan apostelen en de martelaren op, en velen die hun getuigenis in oprechtheid hadden gegeven. De *overige doden* - namelijk alle andere mensen die geleefd hebben vóór en na de 1000 jaar - zullen ook opstaan bij de Algemene Opstanding.

(4). Daniëls geloofsverwachting

Laten we ook aandacht geven aan het levenseinde en de levendige geloofsverwachting van de profeet Daniël. Want zoals de Heere toen Daniël onderwees, zo doet Hij het nog. Niet door een zichtbare engel, maar Hij gebruikt soms de dienst van de engelen die gedachten inbrengen in het verstand. Door de bediening van de Heilige Geest leert Hij wat Hij wil en hoe Hij wil en wie Hij wil. Niet volmaakt, maar alles ten dele en zodanig, *dat de een spreekt en dat de anderen oordelen*, zegt Paulus. Dat bewaart voor geestdrijfverij.

En zoals de Heere Daniël een levendige hoop gaf op Zijn belofte, zo geeft de Heere Jezus als de opgestane Levensvorst nog een levende hoop op Hem die de OPSTANDING en het LEVEN is. De lichamen van de gelovigen zullen niet blijven liggen verrotten in de aarde. Zo zeker Christus opgestaan is, zo zeker zullen zij ook opstaan. En of het dan voorafgaand aan het duizendjarig rijk zal zijn, of voorafgaand aan de Algemene Opstanding, - want Gods kinderen zullen eerst opstaan, daarna de overigen – dat mogen we aan de soevereine Rechter van hemel en aarde overlaten. Geen oor heeft het gehoord, geen oog gezien, het is in geen mensenverstand ooit opgekomen wat het zeggen wil, *waardig te zijn die Opstanding te verkrijgen*, zegt Jezus. Één ding is zeker en gewis, al zouden alle duivelen het tegen willen houden: Jezus opent het graf en Zijn blinkende verschijning is zo'n ongeëvenaarde Goddelijke uitstraling, dat alles voor Hem moet zwichten. Dan zal het woord geschieden: *Dood waar is uw overwinning? Hel waar is uw verderf?* 1 Kor. 15. En dan zal Hij het Koninkrijk overgeven aan Zijn Heilige Vader, opdat God alles zal zijn en in allen.

Maar gij, ga heen tot het einde, want gij zult rusten, en zult opstaan in uw lot, in het einde der dagen. Daniël 12:13

Deze woorden die de engel tot Daniël sprak roepen enkele vragen op.

Wat betekent: ***ga heen tot het einde?***

Volgens de meeste verklaarders wil het zeggen, dat de toekomstige gebeurtenissen die Daniëls volk zou ervaren, niet in zijn leven vervuld worden. De engel had gezegd: *Ga heen, Daniel, want deze woorden zijn toegesloten en verzegeld tot den tijd van het einde.* Daniël 12:9. ... *tot den tijd van het einde* wil hier in vers 9 niet zeggen, het einde van Daniëls leven, maar het einde van het 1335 jarig tijdperk.

Ga heen tot het einde, vers 12 wil zeggen, dat Daniël in geloofsvertrouwen zijn weg moet vervolgen tot het einde van zijn leven.

Dit blijkt uit hetgeen volgt: ***Want gij zult rusten.*** De rust in het graf houdt in dat Daniëls ziel bij de Heere wordt opgenomen. Zijn lichaam ligt dan in het graf. We moeten goed onderscheiden tussen een geloofsrust in de ziel en de doodslaap in het graf. De dood is geen geloofsrust. De lichamen van de gelovigen worden tempelen van Gods Geest genoemd. Dat duurt zolang de Geest woont in de ziel. De Geest van God woonde boven het verzoendeksel in de tabernakel. De tabernakel was stoffelijk en tijdelijk. Ons lichaam is een tabernakel die in het stof gelegd wordt. 1 Kor. 5: 1-4. Realiseren we ons goed dat de dood de laatste vijand is die teniet gedaan moet worden. 1 Kor. 15:26. De dood is onze vriend niet, maar een vriend van de duivel. Daarom staat er, dat de dood en de hel geworpen werden in de poel des vuurs, Openb. 20: 14. De apostel zegt nadrukkelijk, dat de duivel het geweld des doods heeft, Hebr. 2: 2. Christus heeft die dood door Zijn dood en opstanding teniet gedaan in Zijn Persoon en zal het doen voor Zijn kinderen wat hun lichaam betreft in de opstanding der rechtvaardigen. *Zowel die opstanding van de martelaren die plaats vindt voorafgaand aan het duizendjarig rijk, als die opstanding der rechtvaardigen die uitdrukkelijk voorafgaat aan de algemene opstanding van alle goddelozen*, 1 Thess.

4:15-17.

Wat betekent: *en gij zult opstaan in uw lot?*

Een lichamelijke opstanding uit de dood. In het Hebreeuws staat er: *naar*, tot, aan, tegenaan, *uw lot*; het Hebr. betekent ook *bestemming*, doel, enz. Het lot, is een zinspelend op de erfenis die door het lot aan Israëls stammen werd toebedeeld. Wat is deze erfenis?

Voor Israël was het de vervulling van de belofte van God aan Abraham, nl. het land Kanaän. Dit land was een type van de vervulling van aardse en geestelijke goederen van het Genadeverbond. *Wij die geloven gaan in de rust*, Hebr. 4:3. De geloofsrust in dit leven en de zalige rust van de ziel na het sterven en de eeuwige zalige rust van ziel en lichaam na de Algemene Opstanding.

Maar er is meer. In Daniëls tijd geloofden Gods volk in de Opstanding der rechtvaardigen, die met de komst van de Messias zou plaatsvinden. Johannes op Padmos bezat ook dat geloof, waarin hij uitvoerige onderwezen wordt door een engel. Openbaring 20. Deze engel leert Johannes dat er een opstanding van martelaren en een aantal trouwe gelovigen zal plaats vinden voorafgaand aan het Duizendjarig rijk.

Het is goed mogelijk dat de engel die tot Daniël spreekt hier ook het oog op heeft. Deze opstanding der Rechtvaardigen waar Daniël deel in zal hebben, is zijn *bestemming*, of erfenis. De opgestane personen zullen regeren met Christus.

Sommige theologen vatten dit letterlijk op, dat Christus lichamelijk een zetel zal hebben op aarde. Maar vergelijken we hun visie met de openbaring van Christus aan Johannes op Padmos, schijnt dit niet overeen te komen met de oneindige waardigheid van Zijn Persoon. Johannes viel dood aan Zijn voeten. Een mens kan de verheerlijkte Christus niet zien en leven, zonder buitengewone bewerking van de Geest.

Wat meer met de regelmaat van de Schrift overeenkomt is, dat de opgestane rechtvaardigen met Hem heersen vanuit Zijn hemelse residentie. Daarom zegt Jezus van de opstanding der rechtvaardigen: 'Maar die waardig zullen geacht worden die eeuw te verwerven en de opstanding uit de doden, zullen noch trouwen, noch ten huwelijk uitgegeven worden; want ze kunnen niet meer sterven. Want zij zijn *de engelen gelijk* en zij zijn kinderen Gods, dewijl zij kinderen der opstanding zijn.' Lukas 20: 35, 36. Als *die eeuw* waarvan Jezus spreekt in de eindeloze eeuwigheid zou zijn, zou Hij niet spreken over trouwen e.d., noch over *die eeuw*; want Jezus geeft heel duidelijk een tijdsaanduiding aan.

Wat is: *in het einde der dagen?*

In het Hebreeuws staat hier weer de ה (de lamed): tot, naar het einde van de dagen. In Daniël 11:35 staat een soortgelijke tekst: *En van de leraars zullen er sommigen vallen, om hen te louteren en te reinigen, en wit te maken, tot den tijd van het einde toe; want het zal nog zijn voor een bestemde tijd*. In de tekst vers 35, wordt de tijd van het einde óók voor (Hebr. tot) een bestemde tijd genoemd. Het is de 1335 jarige periode. Deze eindigt niet op het einde van de wereld, maar ze eindigt met de verlossing van het volk van Israël. De verlossing van de Syrische overheersing - de koning van het Noorden – door de Makkabeeën was een type van deze verlossing *in het laatst of het einde der dagen*. Door deze verlossing kon Israël weer de Heere dienen volgens Zijn eigen voorschrift.

Daniël werd van zijn Opstanding der Rechtvaardigen ten volle verzekerd. Of hij opgestaan is, toen veel heiligen opstonden en met Jezus uit hun graf gingen om velen te verschijnen te Jeruzalem, is onbekend. Of Daniël zal opstaan bij de bekering van Israël en velen zal verschijnen op die geestelijke en verborgen manier zoals bij Jezus opstanding is mij onbekend. De Heere weet het. *In het einde der dagen*, of, *in het laatst der dagen* is zeer waarschijnlijk de periode ná de grote verdrukking van het volk

Israël. Daniël wist m.i. of zijn opstanding voorafgaand aan de heerlijke staat van de kerk zou zijn, dan in de algemene Opstanding. Ook dan zullen de rechtvaardigen éérs opstaan en met de nog levenden opgenomen worden in de wolken de Heere tegemoet. Toen Christus stierf en weer opstond stonden een aantal doden ook op en zijn er velen verschenen. Deze zijn een onderpand van de opstanding der rechtvaardigen. Hieruit is het wel duidelijk dat opgestane mensen aan andere heiligen kunnen verschijnen zonder dat hun omgeving dat merkt. God is een God van wonderen. Hij is een God der levenden en niet der doden. God is een aller-volmaakste Geest en kan onze geest net zo gemakkelijk bereiken als Hij wil; ons lichaam eveneens.

De uitdrukking *in het einde der dagen*, of, *in het laatst der dagen* is volgens gelijksoortige teksten in de Bijbel de tijd van de laatste periode van verdrukking van Israël en Christus' kerk op aarde; óf de tijd van haar laatste verlossing op de wereld. Het is niet de wederkomst van Christus. Dan is het geen laatste tijd of dagen, ook geen eeuw, maar dan is het onherroepelijk eeuwigheid.

Zie onderstaande teksten die spreken over het laatst der dagen; een tijdperk op aarde.

Jeremia 30:24. *in het laatste der dagen zult gij daarop letten.*

Ezechiël 38:8 en 16. *Na vele dagen zult gij bezocht worden; in het laatste der jaren zult gij komen in het land, dat wedergebracht is van het zwaard,*

Hoséa 3:5. *Daarna zullen zich de kinderen Israëls bekeren, en zoeken den HEERE, hun God, en David, hun Koning; en zij zullen vrezende komen tot den HEERE en tot Zijn goedheid, in het laatste der dagen.*

Dr. John Gill verklaart Daniël 12:13, ***Maar gij, ga heen tot het einde, want gij zult rusten, en zult opstaan in uw lot, in het einde der dagen.*** als volgt:

"Bereid u voor op de dood en verwacht dat u onder de macht daarvan in het graf zult liggen; tot het einde van de wereld, tot de morgen van de opstanding. Want gij zult rusten van alle moeite en arbeid, van alle zonde en verdriet. Dat is, zijn lichaam in het graf, zijn ziel in de boezem van Christus. En gij zult staan in uw lot aan het eind van de dagen. Wat betekent, dat hij zou opstaan uit de dood, ***zijn aandeel hebbend in de eerste opstanding, zijn aandeel in de heerlijkheid van de Millennium-staat, en zijn deel in de hemelse erfenis der heiligen.***

Kanaän was hiervan een type, dat door het lot werd verdeeld aan de kinderen van Israël. En het geloof en de hoop hiervan deed hem tevreden zijn en vergenoegd; gelovende de vervulling van alles wat hem werd aangetoond, en uitziende naar de zaligheid die werd hem was beloofd.

Hiermee komt overeen de parafrase van Jacchiades:² 'Maar gij, Daniël, ga naar het einde van uw leven in deze wereld; en na uw dood, rust in de rust van het Paradijs, en aan het einde van de dagen zult gij opstaan en leven in de opstanding van de doden, en zal uw goede bestemming (erve) genieten in de toekomstige wereld'"

Tot zover dr. Gill.

Als die geloofsverachting in ons hart gewerkt wordt, zoals bij Daniël, bij Dr. Gill en zo'n groot aantal anderen, dan hebben we alle reden om te zingen, ja om te juichen, in God verblijd. O, wat leeft de levende kerk toch ver verwijderd van de heerlijke bestemming die hen te deel zal vallen! De Heilige Geest is het Onderpand van de toekomstige Erfenis. Niet alleen Zijn gaven, maar de inwoning in de ziel van de

² Rabbi Jozef, de zoon van David, de zoon van Jozef Jachia, in de volksmond Jachiades, stierf 1539; hij schreef een Parafrase over Daniel, gepubliceerd in Amsterdam, 1633.

Persoon Zelf, Die de rechtvaardigen van de Vader en de Zoon hebben ontvangen. Wat een reden te midden van zoveel kruis en druk zich in de HEERE te verblijden!
Met het oog op de opstanding van de rechtvaardigen mogen ze nu al zingen uit Psalm 68 vers 6 en 7:

*Al laagt g', o Isrel, als weleer,
Gebukt bij tichelstenen neer,
Toen gij uw juk moest dragen,
En zwart waart door uw dienstbaarheid,
U is een beter lot bereid;
Uw heilzon is aan 't dagen.*

*Gelijk een duif, door 't zilverwit
En 't goud, dat op haar veed'ren zit,
Bij 't licht der zonnestralen;
Ver boven and're voog'len pronkt,
Zult gij, door 't Godd'lijk oog belonkt,
Weer met uw schoonheid pralen.
Wanneer Gods onweerstaanb're hand
De vorsten uit het ganse land
Verstrooid had en verdreven,
Ontving Zijn erfdeel eed'ler schoon,
Dan sneeuw, hoe wit zij zich vertoon',
Aan Salmon ooit kon geven.*

(5). Nieuwe Testament en de opstanding

Waarschijnlijk spreekt Jezus over de eerste opstanding in Lukas 14. Als men gedrongen door de liefde van Christus, "armen, verminkten, kreupelen en blinden" nodigde tot de maaltijd die men bereid had, dan zou men de zaligheid ervan ondervinden en eens het genadeloon daarvoor ontvangen. "Gij zult zalig zijn, omdat zij niet hebben om u te vergelden; want het zal u vergolden worden *in de opstanding van de rechtvaardigen*." Lukas 14:14. Hier is ongetwijfeld sprake van een bijzondere opstanding, van de algemene onderscheiden. De toevoeging *rechtvaardigen* zou volstrekt zinloos zijn, wanneer Jezus aan de Algemene Opstanding had gedacht, welke Hij die in Johannes 5:28 beschrijft.

Nog duidelijker spreekt de Heere Jezus van een afzonderlijke opstanding in Lukas 20:34-36. "En Jezus, antwoordende, zeide tot hen: De kinderen dezer eeuw trouwen, en worden ten huwelijk uitgegeven. Maar die waardig zullen geacht zijn die eeuw te verwerven en de opstanding uit de doden, zullen noch trouwen, noch ten huwelijk uitgegeven worden. Want zij kunnen niet meer sterven, want zij zijn den engelen gelijk; en zij zijn kinderen Gods, dewijl zij kinderen der opstanding zijn. En dat de doden opgewekt zullen worden, heeft ook Mozes aangewezen bij het doornenbos, als hij den Heere noemt den God Abrahams, en den God Izaks, en den God Jakobs. God nu is niet een God der doden, maar der levenden; want zij leven Hem allen."

Verschillende hoofdpunten staan tegenover elkaar. Tegenover 'deze eeuw' (of dit tijdvak) wordt gesteld 'die eeuw' (of 'dàt tijdvak'); in het Grieks: aioon. Wij blijven dus met de periode waarvan Christus hier spreekt, en dus ook met de opstanding, die aan 'het verwerven van die eeuw' verbonden is, aan deze zijde van de Algemene Opstanding. Zo komt het woord 'eeuw' (aioon) ook voor in Matth. 12:32, Markus 10:30, Lukas 18:30. In het Nieuwe Testament betekent het woord aioon feitelijk niet anders dan een 'lange tijdsduur'. Als het over de 'eindelooze eeuwigheid' gaat spreekt de Schrift van de 'voleinding van de eeuwen', Matth. 13:49, 1 Kor 10:11, Hebr 9:26. Zo is het ook in de Nederlandse taal. Wij spreken van *eeuwen* en bedoelen een aantal perioden van 100 jaar. Met *eeuwigheid* bedoelen we de eindeloosheid. Soms komt in Gods woord zowel als in het Nederlands de uitdrukking *eeuwig* voor, met bedoeling van zeer lange tijd, zolang als de wereld bestaat. Bijvoorbeeld, eeuwige bergen, eeuwige dingen. Overigens hebben de Bijbelvertalers moeite gehad met het groot aantal woorden in het Hebreeuws en Grieks wat zowel lang, eeuwig, eeuwigheid als wereldduur kan betekenen.

Jezus spreekt over de opstanding *uit* de doden. Het Griekse woordje wordt heel dikwijls in deze zin gebruikt: 'van tussen', 'tussen uit'. Daartegenover wordt dit nooit gezegd van de algemene opstanding. Dan is het altijd: "de opstanding der doden." Zoals Hand. 17:32, 24:15 en 21. Terwijl dus een groot gedeelte van de doden blijft rusten in het stof van de dood, zal er *van tussen hen uit* een ander gedeelte opstaan.

Ook het: "die zullen nooit trouwen, noch ten huwelijk uitgegeven worden" heeft grote betekenis. Als Jezus dit bedoelde ná de Algemene Opstanding is het echt overtollig. Hun bijzonder voorrecht omschrijft Jezus: "want zij zijn de engelen gelijk; en zij zijn kinderen van God, *omdat* zij kinderen van de opstanding zijn." In het Grieks staat: *en zij zijn zonen van God, opstandingszonen zijnde*. Dus is het een duidelijke heenwijzing naar *de opstanding der Rechtvaardigen*, dat ze zich van de aarde naar de hemel en andersom in één ogenblik kunnen verplaatsen.

De Joden wisten heel goed dat het hemelleven niet met huwelijksleven samenging. Jezus geeft hen onderwijs in de manier van de opstanding van de Rechtvaardigen. En de Sadduceeën worden naar huis gestuurd met het bewijs dat God een God der

levenden is en niet der doden. "Gij dwaalt dan zeer, niet wetende de Schriften, noch de kracht Gods." Matth. 22:29. Jezus beroept zich voor beide opstandingen op de Schrift. En dwaalden wij wat minder in de Schrift van het Oude Verbond, we zouden deze zaken er ook meer in zien liggen.

De meeste Nederlandse theologen plaatsen die opstanding der Rechtvaardigen direct voorafgaand aan het laatste oordeel, zoals Paulus zegt in 1 Thessalonicenzen 4: 15-17. Onder de Engelse theologen zijn een aanzienlijk aantal die deze opstanding plaatsen voorafgaand aan de 1000-jarige periode. Meerdere teksten zouden genoemd kunnen worden. Vooral de uitleg van 1 Korinthe 15:23-28 is zeer leerzaam; maar dan wordt het geheel te uitgebreid.

5. De regering van Christus Zelf en Zijn kinderen

a. Geestelijk en Goddelijk

"En ik zag tronen, en zij zaten er op; en het oordeel werd hun gegeven; en ze leefden en heersten als koningen met Christus, de duizend jaren; zij zullen priesters van God en Christus zijn, *en zij zullen met Hem als koningen heersen duizend jaren.*" Vers 4. Wondervolle woorden! Zoals we al gezien hebben menen sommige verklaarders dat Christus Zich zal openbaren als overwinnend Koning. Hetzij in de lucht zoals Hij Zich aan Paulus openbaarde bij zijn bekering, of op aarde, zoals Hij Zich openbaarde aan Johannes op Padmos, volgens Openbaring 1.

Anderen menen dat Christus werkelijk in Persoon Zich in Jeruzalem zal vestigen gedurende de hele tijd van 1000 jaar. Om de hele aarde te regeren met de martelaren en het Joodse volk bijzonder te bevoordelen. Niet op een wereldse manier of in vleeselijk genot, - waarvan zij ten onrechte zo heftig beschuldigd worden, - maar een regering in rechtvaardigheid en heiligheid.

Afgezien van het feit dat de stad Jeruzalem, ja het hele land van Israël de 12 stammen en al de martelaren nooit zal kunnen bevatten, is het toch niet zo gemakkelijk te bedenken.

Het zogenoemde grove, of aardsgezinde Chiliasme heeft door de vreemdste beweringen die geen Schriftuurlijke grond bezitten, aan de echt Bijbelse verwachting van de Christusregering onberekenbare schade gedaan. Men heeft de Christocratie in de felste kleuren geschilderd en er maar op los gefantaseerd. Dat deden de Puriteinse vaders niet. Laat ons in deze tere punten ons zo nauw mogelijk binden aan de Heilige Schrift. Waar zij spreekt, laten wij daar ook spreken; maar waar zij zwijgt, laten wij daar toch vooral zwijgen. De Schrift spreekt van een zichtbare verschijning van Jezus' om de antichristelijke macht voor ieders oog neer te werpen, en Zich als de Koning van de wereld te openbaren, ook aan Zijn vijanden. Of Hij dat doet door *lichamelijke* verschijning kan wel gebeuren, maar Hij is gewoon door middelen te werken. Verder zwijgt de Schrift over de details van Jezus' komst en verblijf onder de Zijnen. In dat opzicht heeft ook Openbaring 20:1-6 ons veel te zeggen: Christus zal heersen die duizend jaren; dat is het wezen van de Christocratie, of Theocratie.

Als Christus Zichzelf werkelijk zichtbaar zal vertonen, of op een geestelijke wijze met een zicht- en hoorbaar teken, is er geen twijfel aan, dat de personen in Openbaring 20: 4 genoemd lichamen zullen opstaan. Een aantal gelovigen uit de tijd van het Oude verbond stond op toen Jezus stierf. Hoeveel te meer zullen die genoemden opstaan als Jezus levend verschijnt? Dit klemmt temeer omdat de Heere Jezus Zelf zegt in Mattheüs 23: 38, 39 en Lukas 21: 24: *Van nu aan zult gij Mij niet meer zien, totdat gij zeggen zult: gezegend is Hij, Die komt in de Naam des Heeren.* De Joden zagen Hem met hun lichamelijke ogen toen Jezus deze woorden sprak. Uit kracht van de overeenkomst tussen dit zien en het zien in latere tijd, schijnt het, dat we dit als een letterlijk, lichamelijke zien moeten opvatten. Wellicht is het dezelfde betekenis als de profetie in Zacharia 12 waar gezegd wordt, *dat ze Hem zullen aanschouwen, Dien zij doorstoken hebben.* Het doorsteken van Hem zagen zij letterlijk aan het kruis; het berouwvol zien op Hem kan ook letterlijk zijn, wat een geestelijk geloofsgezicht insluit.

Het leven en regeren van de opgestane martelaren met Christus is geestelijk. *Geestelijk* betekent in Bijbelse bewoordingen, niet altijd iets onzichtbaars, maar veelmeer wat met onze geest, of liever wat met de Heilige Geest overeenkomt, wat met de Geest vervuld wordt. Ze leven met Christus het opstandingsleven, en zó heersen zij met Hem op de aarde. Daaruit volgt tweërlei: dat zij hun zetel met

Christus hebben en houden in de hemel, maar ook dat er een voortdurende gemeenschap zal zijn met en een telkens heengaan naar de aarde. Zo zal het op de meest harmonieuze wijze blijken: "De Heere heeft Zijn troon in de hemelen bevestigd, en Zijn Koninkrijk heerst over alles." Psalm 103:19.

- Misschien zal *Christus* aan de Zijnen af en toe verschijnen in Persoon op de aarde.
- En wellicht zullen de *opgestane heiligen* in een veel nauwere gemeenschap leven met de nog levende heiligen op aarde, dan wij nu hebben. Vooral aan hen, die van ganser harte met Hem verenigd zijn, en als Zijn onderdanen wandelen in de evangelische ordinanties van Zijn rijk.
- Laten we ook niet vergeten hoe zuiver de omgang met de *heilige engelen* zal wezen. "Want Ik zeg u, dat hun engelen, in de hemelen, altijd zien het aangezicht van Mijn Vader, Die in de hemelen is." Matth. 18.10.

b. De inwoning van de Heilige Geest

Wij mogen bij het bovenstaande een opmerking plaatsen. Een Persoonlijk lichamelijk verblijf van Christus om hier op aarde 1000 jaar te regeren, is zo onzeker, dat deze niet dwingend kan voorgeschreven worden, noch bewezen kan worden uit de Schrift, door teksten die een andere toepassing toelaten.

Er werd onder sommige oude verklaarders gezegd dat de periode van het Oude Verbond de periode van de Vader was. De Periode vanaf Christus' opvaring naar de hemel is de periode van de Zoon. De periode vanaf deze milde uitstorting en doorwerking van de Heilige Geest vanaf de opstanding der Rechtvaardigen is een 1000-jarige periode van God *de Heilige Geest*.

De Geestelijke inwoning van de Geest van de Vader en de Zoon wordt waarschijnlijk teveel onderschat. Jezus kon, toen Hij op aarde leefde je broer zijn. Hij kon naast iemand staan in Zijn vernedering, en toch bleef Hij vreemd voor je. Werkelijk, de Inwoning van de Heilige Geest overstijgt de Persoonlijke aanwezigheid van Jezus, indien Jezus Zich niet zaligmakend openbaart. De inwoning van God de Heilige Geest is echter altijd zaligmakend. Ze is zo onnoemelijk rijk dat wij het niet kunnen bevatten. Johannes spreekt over "de zeven Geesten, Die voor de troon Gods zijn", Openb. 1:4; "Die uitgezonden zijn in alle landen." Openb. 5:6. O, welk een zeer nauwe relatie zal Hij tussen de triomferende en strijdende Kerk onderhouden! Want de Gemeente van de Heere op aarde zal ook dan nog strijdende zijn, omdat de zonde nog niet is weggedaan.

Komt die Geest in de dorre doodsbeenderen van de martelaren en anderen, ze staan gelijk op. Komt die Geest Christus verheerlijken in het hart in een volle mate, de mens wordt hemelsgezind. Verheerlijkt de Geest de Vader in de ziel, dan vloeien daar de innigste werkzaamheden uit voort, zodanig dat een mens het niet meer kan verwerken. Het lichaam van een mens heeft behoefte aan gezicht, maar de ziel aan het geloof. *Wij wandelen door geloof en niet door aanschouwen*. Dat was zo en het blijft zo.

Het geloof richt zich op dingen, die bij de mensen onmogelijk zijn, maar mogelijk bij God. Matth. 19:26. In het volle geloofsleven is de hemel op aarde en de ziel in de hemel, vertegenwoordigd door Christus bij de Vader. Ja, de gelovigen hebben ook dan een Voorspraak bij de Vader. Hoewel de voorspraak van Christus tijdens Zijn verblijf op aarde net zoveel waarde heeft als nu in de hemel. Jezus is dichtbij, heel dicht bij de gelovigen. Ja, Hij woont in hen als in Zijn Tempel, 1 Kor. 3:16, enz. Vanuit dit aspect gezien is het de vraag of Christus Persoonlijk op aarde zal verblijven. De gelovigen hebben een groter voorrecht dan een reis te mogen maken naar Jeruzalem om Hem te zien. Hoewel dit oneindig, oneindig groot zou zijn. De God en Vader van onze Heere Jezus Christus woont in hen door Zijn Heilige Geest. Johannes 14: 23, etc. Deze

toegang tot Hem wordt in minder dan een seconde tot stand gebracht.

c. Paulus' geloofsverzekering

Vergelijken we nu de oude profetie met de bevinding van een Nieuw-Testamentisch gelovige. Paulus spreekt in Filippenzen 3: 11 over de wederopstanding der doden. "*Of ik enigszins moge komen tot de wederopstanding der doden.*" In de Griekse tekst staat het woord *Εξανάστασις*, *exa'nastasis*; het betekent letterlijk: uit, of, *tussenuit opstanding*. Het impliceert een opstanding van doden tussenuit andere doden.

Dr. J. Gill verklaart dit als volgt: "De betekenis van het vers is niet in letterlijke zin en bedoeling de algemene opstanding van de rechtvaardigen en de onrechtvaardigen, die hij geloofde; want hij wist iedereen dat moet en zal ondergaan, zelfs Farao, Judas, en het ergste van de mensen. Hij bedoelt de speciale en bijzondere opstanding van de rechtvaardigen, deze is de 'Betere en Eerste Opstanding', tijdens die de persoonlijke komst van Christus, en uit hoofde van vereniging met Hem, en in een glorieuze manier, en tot het eeuwige leven en gelukzaligheid. Wanneer de apostel zegt, *ik jaag ernaar of ik het enigszins grijpen mocht*, (Engels: "als met alle middelen" zocht hij dit te bereiken) moeten we dit niet zo opvatten alsof hij eraan twijfelde. Dat zou in strijd zijn met zijn vaste overtuiging, dat niets hem kon scheiden van de liefde van God en met zijn volle verzekerdheid des geloofs en met zijn aandeel aan Jezus Christus, maar het geeft de moeilijkheid aan om het te bereiken. Aangezien een gelovige verschillende soorten verzoeken en grote beproevingen moet doorstaan, voordat hij daartoe komt. Het toont ook aan de ernstige begeerte van de apostel en zijn inspannende streven daartoe. Hij achtte geen benauwdheden te groot, geen zee van verdriet, geen vurige beproevingen, ernstige lijden, of wrede dood te zwaar om er doorheen te gaan, als hij maar verkreeg wat hij geloofde, nl de glorieuze en betere opstanding. Hij achtte zijn leven niet dierbaar bij zichzelf, hij zocht het niet boven de dood, daar hij het oog sloeg op de gezegende en gelukzalige staat daarna."

Tot zover Dr. Gill.

Zoals we zien is hier sprake van een opstanding die past bij de opstanding voorafgaand aan de heerlijke kerkstaat, maar die ook past op de opstanding der rechtvaardigen voorafgaand aan de algemene opstanding aan het einde van de wereld. Dan zullen degenen die in Christus ontslapen zijn het eerst opstaan, 1 Thess. 4: 15-18. Wij kunnen van Paulus leren, dat we mogen bidden en streven om verzekerd te worden van de een of de andere opstanding der rechtvaardigen. Paulus gaat erin voor. En het schijnt dat hij de zekerheid deelachtig was van de Eerste of betere opstanding. Hebr. 11: 35, *Opdat zij een betere opstanding zouden verkrijgen.*

d. Kentekens van kinderen der Opstanding

Er blijft nu nog over om te onderzoeken wat de kentekens zijn van de kinderen der opstanding, waaruit zij verzekerd kunnen worden, dat zij in heerlijkheid zullen opstaan. Aan de hand van Paulus' overzicht in Filippenzen 3 komen we tot de volgende kentekens:

1. Paulus kon roemen op zijn Joodse afkomst. Het volk dat door de Heere waren aangenomen als Zijn volk. Hij kon roemen op zijn voortreffelijke leefwijze volgens de wet van Mozes. "*Maar hetgeen mij gewin was heb ik om Christus' wil schade geacht.*"
2. Paulus verwierp zijn rechtvaardigheid uit de werken der wet. Hij schatte die als drek, *om de rechtvaardigheid van Christus te verkrijgen, door het geloof.*

3. Paulus streven was om *Christus te kennen in de kracht van Zijn opstanding*. Dat houdt in met Hem te sterven. Met alles wat buiten Christus is de dood in te gaan, als een totaal verloren zondaar, als een blinde geleid te worden, en afgesneden te worden van eigen kracht, gebed, doen en laten; zoals Paulus het ondervond in de straat genaamd De Rechte.
4. *De kracht van Christus' opstanding houdt in met Hem uit de dood op te staan*, tot volkomen rechtvaardigmaking en ware heiligheid, in nieuwigheid des levens door de vernieuwing van de Heilige Geest. Hij is een ONDERPAND van de zalige opstanding.
5. *In de gemeenschap van Zijn lijden houdt in*, als een gelovig kind van de Vader te wandelen in de wereld door veel verdrukkingen, inwendig en uitwendig, - en bij Paulus ook ambtelijk – om een lijdende Borg gelijkvormig te worden. Een plant met Hem in de gelijkmaking van Zijn dood.
6. Paulus komt dichterbij zijn doel: *Of ik enigszins moge komen tot de wederopstanding der doden*. Hij bedoelt, ik zou zo graag volmaakt willen zijn naar ziel en lichaam. Volmaakt door de inwoning van de Heilige Geest in een verheerlijkt lichaam en zo het verheerlijkte lichaam van Christus gelijkvormig te worden.
7. Paulus is een realist: ik ben nog niet volmaakt, ik jaag ernaar, zoals een snelle loper naar de witte eindstreep jaagt. *Vergetende hetgeen achter is, jaag ik naar het wit van de prijs van de roeping van God*. Hij rust niet op zijn bekering, rechtvaardigmaking, roeping, ambtelijke arbeid, enz. nee, hij was door Christus gegrepen. Hij wilde daarom alles vergeten om dat ene doel te bereiken, God te prijzen met ziel en lichaam.
8. Paulus trekt er een les uit: hebben wij dezelfde ervaring? Dan zijn we volmaakt in Christus. Bent u nog niet zo ver genaderd aan de eindstreep? Paulus weet heel goed dat er sterken en zwakken in de genade zijn. Heb goede moed: God zal u het overige ook openbaren. *Laten we in hetgeen wij gemeenschappelijk hebben, naar dezelfde Evangelieregel wandelen*.
9. Paulus geeft een goede raad: *Wees mijn navolgers, en merkt op hen die alzo wandelen*. De band aan deze gelovigen is een bewijs dat we hetzelfde doel als zij zullen bereiken. Liefde tot elkaar is een afspiegeling van de liefde van Christus tot gelovigen.
10. Paulus trekt een eindconclusie: velen wandelen anders, naar de zin van het vlees, en zijn vijanden van Christus' kruis. *Maar onze wandel is in de hemel, waaruit wij ook de Zaligmaker verwachten, de Heere Jezus Christus. Zo dan, mijn geliefde en zeer gewenste broeders, staat alzo in de Heere, geliefden*.

Deze geloofsverwachting op de Opstanding geeft *een vaste troost in leven en sterven*. Er zijn in Psalm 91 waardevolle uitspraken die een heerlijke bemoediging geven voor hen *die de HEERE tot hun Toevlucht stellen en op Hem vertrouwen als hun hoog Vertrek*, vers 9.

Psalm 91 is van toepassing op het leven en de opstanding van Christus, Lukas 4: 10, 11. Het is ook van toepassing op allen die in Christus geloven. Indien wij met Hem leven en sterven, zullen wij ook met Hem opstaan. Hoe gepast zijn de beloften vanaf vers 10 -16 op Gods kinderen in de grote dag van opstanding!

U zal geen kwaad wedervaren, vers 10. Christus verschijnt een oneindig blinkende Majesteit en rechtvaardigheid om alle goddelozen eeuwig te straffen. Hen zal voor eeuwig het ergste kwaad treffen wat er te bedenken is. Nee, de helse straffen van ziel en lichaam zijn veel erger dan wij ooit kunnen bedenken. De rechtvaardigen zullen

hun straf als het ware aanschouwen en eeuwig met hun volmaakte Rechter instemmen. O, wat een ondoordringelijke diepte ligt hier in!

Christus *beveelt Zijn engelen* om Zijn kinderen bij elkaar te brengen vanuit hun graven en hen *op de handen te dragen* tot in de zalige tegenwoordigheid van de Vader. De dood en de duivel hebben nu lang genoeg hun lichamen in hun macht wil houden. Nu zullen zij, namelijk Gods kinderen, de dood als een verscheurende leeuw en *de duivel als die verleidende adderslang vertreden* en volkomen overwinnen. De helse draak die door de anti-christelijke politieke en kerkelijke machten heel de tijd van het Nieuwe Testament de kerk heeft vervolgd, wordt nu door de Rechtvaardigen als stof vertreden. Eeuwig zullen zij over deze doodsvijanden zegevieren.

Omdat zij Mij zeer beminnen, zegt de Vader, *zal ik hen op een hoogte stellen*; hen in Mijn eeuwige heerlijkheid brengen, vers 15. *Daar zal Ik hen eeuwig met langheid van dagen verzadigen*. Dan zal ik de eeuwige sabbat doen aanvangen. O, hoe goed zal het dan zijn om de Heere eeuwig te loven en zijn Naam eeuwig te aanbidden op deze nieuwe morgenstond van de nieuwe sabbatdag! Psalm 93: 1.

De Vader heeft Christus de erfenis beloofd van het eeuwig Koninkrijk der hemelen waarin Zijn Bruid met Hem zal verenigd worden. O, wie, wie kan die innige, hemelse, Goddelijke liefde uitspreken waarmee de Bruidegom Zijn beminde Bruid zal omhelzen? Wie kan de onderlinge liefde van de heiligen, hun innige genieting van elkaar in Christus beschrijven? De heiligen zijn mede-erfgenamen van Christus, die alles zal de erven; een nieuwe hemel en een nieuwe aarde waarop gerechtigheid wonen zal.

Na de afsluiting van dit laatste gedeelte publiceerde op dezelfde dag 31-12-2012, het Reformatorisch Dagblad een artikel van Zacharias Ursinus over 'Stervenskunst'. Als besluit volgt hieronder een alinéa met treffende overeenkomst.

Opstanding der doden

(3) Opdat wij er minder door gekweld worden, dat ons lichaam verwoest en tot stof moet worden, hebben wij als derde troost *het opbeurende artikel van ons christelijk geloof, namelijk dat van de opstanding der doden*, op grond waarvan wij weten dat niet alleen onze ziel uit dit leven in de schoot van Abraham en in het Paradijs, dat is in de hemelse eeuwige rust en vreugde aller gelovigen wordt opgenomen, maar ook ons arme vlees en bloed - waarmee wij momenteel bekleed zijn - afgelegd, begraven en tot stof wordt, om vervolgens niet blijvend aan de vernietiging prijsgegeven te worden, maar de zondige en sterfelijke natuur aflegt en op de Jongste Dag weer opgewekt, met de ziel verenigd en met onsterfelijkheid en hemelse glorie en heerlijkheid gesierd wordt en God, zijn Schepper, eeuwig prijzen zal, zoals Paulus in 1 Korinthe 15 uitvoerig leert, wanneer hij onder meer zegt: "Er wordt gezaaid in vergankelijkheid, en opgewekt in onvergankelijkheid; er wordt gezaaid in oneer, en opgewekt in heerlijkheid; er wordt gezaaid in zwakheid, en opgewekt in kracht. Er wordt een natuurlijk lichaam gezaaid, en een geestelijk lichaam opgewekt. (...) Vlees en bloed kunnen het Koninkrijk Gods niet beërven en het vergankelijke beërft de onvergankelijkheid niet. (...) Dit vergankelijke moet onvergankelijkheid aandoen en dit sterfelijke moet onsterfelijkheid aandoen."

En de Heere Christus spreekt in Mattheüs 13: "Dan zullen de rechtvaardigen stralen als de zon in het Koninkrijk huns Vaders." Want omdat Christus in de wereld gekomen is om niet alleen onze zielen, maar ook ons lichaam te verlossen en tot leden van Zijn lichaam te maken - daarom is het onmogelijk dat ons lichaam niet ook aan het leven en de eeuwige heerlijkheid van haar hoofd Christus deel zou hebben, zoals

Hij Zelf getuigt in Johannes 6, wanneer Hij zegt: "En dit is de wil van Hem, Die Mij gezonden heeft, dat Ik van alles wat Hij Mij gegeven heeft, niets verloren late gaan, maar het opwekke ten jongsten dage."

En Paulus in Romeinen 8: "En indien de Geest van Hem, Die Jezus uit de doden heeft opgewekt, in u woont, dan zal Hij, Die Christus Jezus uit de doden opgewekt heeft, ook uw sterfelijke lichamen levend maken door Zijn Geest, Die in u woont."

... Opdat de pijn van de lichamelijke dood en de aanvechtingen van de duivel (waarmee hij dikwijls de uitverkorenen pleegt te verzoeken) en de daarmee gepaard gaande grote zwakheid van ons vlees ons niet afschrikt, hebben wij, bij al onze noden maar vooral in doodsnoed, als vierde troost *de zekere hulp, trouwe voorzienigheid en sterke bijstand van God en onze Heere Jezus Christus door Zijn Geest*. "Want niemand onzer" - aldus de apostel Paulus in Romeinen 14 - "leeft voor zichzelf, en niemand sterft voor zichzelf, want als wij leven, het is voor de Heere, en als wij sterven, het is voor de Heere. Hetzij wij dan leven, hetzij wij sterven, wij zijn des Heeren. Want hiertoe is Christus gestorven en levend geworden, opdat Hij én over doden én over levenden heerschappij voeren zou."

Omdat Hij ons met Zijn kostbaar bloed tot Zijn eigendom gekocht heeft, zal Hij ons zonder enige twijfel in leven en sterven alzo bewaren, dat niemand ons in eeuwigheid uit Zijn hand zal rukken. En aangezien de getrouwe God ons zo liefheeft dat Hij Zijn eniggeboren Zoon voor ons in de dood gegeven heeft en wij - toen wij nog vijanden waren - *met Hem verzoend zijn door de dood van Zijn Zoon, hoeveel te meer zullen wij, nu wij eenmaal verzoend zijn, zalig worden door Zijn leven?* Zoals Hij ons beloofd heeft in Psalm 91: "Op leeuw en adder zult gij treden, de jonge leeuw en de slang zult gij vertrappen. Omdat hij Mij zeer bemint, zal Ik hem bevrijden; Ik zal hem beschutten, omdat hij Mijn Naam kent. Roept hij Mij aan, Ik zal hem antwoorden; Ik zal in de benauwdheid bij hem zijn, Ik zal hem uitredde en tot ere brengen." En Paulus zegt in 1 Korinthe 10 dat Hij "niet zal gedogen, dat gij boven vermogen verzocht wordt, want Hij zal met de verzoeking ook voor de uitkomst zorgen, zodat gij ertegen bestand zijt."

Omdat wij God niet alleen als onze Schepper, maar nu ook als onze getrouwe Vader en Zaligmaker in alles wat Hij van ons vraagt, met een gewillig hart gehoorzaam moeten zijn en het Hem behaagd heeft op deze wijze, namelijk ons door de lichamelijke dood geheel en al van onze zonden en van alle kwaad te ontledigen, en zo uit dit leven in het eeuwige te leiden en met de laatste beproeving in dit leven ons geloof en onze gehoorzaamheid op de proef te stellen, daarom moeten wij, wanneer Hij ons, op welke wijze dan ook, uit dit leven wegroept dan wel degenen die wij ongaarne verliezen uit ons midden wegneemt, niet alleen tegen Zijn Vaderlijke wil geen ongeduld tonen, laat staan Hem afvallig worden of aan Zijn trouw twifelen en de moed verliezen, maar ons veeleer verheugen vanwege het feit, dat we reden hebben, onze kinderlijke gehoorzaamheid jegens Hem te oefenen en te betonen, zoals de geliefde Job in het tweede hoofdstuk zegt: "Zouden wij het goede van God aannemen en het kwade niet?" Einde citaat Ursinus.

Als dit geloof in een levende Jezus, Die de Eerstgeborenen uit de doden is, levendig mag beoefend worden, dan kunnen we zingen wat in Psalm 106 vers 3 staat. Daarin komt de bede naar voren om 'dat gezegende erfdeel te mogen ontvangen met de heiligen in het licht.' Dat geldt niet alleen de zaligheid van onze ziel, maar ook van ons lichaam

*Geef dat mijn oog het goed' aanschouw
't Welk Gij uit onbezweken trouw
Uw uitverkoor'nen toe wilt voegen.*

*Opdat ik U mijn Rotssteen noem',
En delend in Uws volks genoeg,
Mij met Uw erfdeel blij beroem'.*

II. VERKLARINGEN VAN DIVERSE THEOLOGEN OVER OPENBARING 20, IN DE BIJBELVERKLARING VAN K. A. DÄCHSEL

1. Uit de toelichting op Openbaring, door K. A. DÄCHSEL (1818-1901)

Het kan ons tot bemoediging zijn wat de Bijbelverklaarder Dächsel beschrijft in een slotwoord over zijn verklaring van Openbaring. Hij schrijft 'dat men in de leer van de eschatologie, of leer van de laatste dingen, zo verworpen wordt dat men beschouwd wordt als vergif en een grote dwaalleer'. De nu zalige, zoals wij geloven, Wilhelm Löhe³, die in zijn leven getrouw de Lutherse kerk aanhing, schrijft in het jaar 1857 aan een prediker, - die door de Missouri-synode in Amerika om zijn chiliasme werd buitengesloten, - het volgende: 'De leidlieden der synode hebben zich aan Luther en de Lutherse theologen zo overgegeven, dat zij niet anders dan onder leiding van deze het Woord Gods kunnen lezen. Hoe kunnen zij zien, daar hun ogen zijn ingenomen, en horen, daar zij alleen een oor voor hun zegsmannen hebben? Toen ik jonger was, en de weg der Lutherse kerk als juist erkende, deed ik ook zoals de broeders in Missouri. Ik nam met het groot en rechtmatige vertrouwen alles aan wat zij zeiden. En voldeed mij ook niet alles in mijn binnenste, ik waagde het toch niet mijn eigen ogen te vertrouwen als ik in Gods Woord las. De mannen die ik vertrouwde moesten gelijk hebben, omdat ik mijn eigen oordeel niet durfde vertrouwen. In een volgende tijd kon ik toch het licht van het Woord Gods niet meer weerstaan. Hoe meer ik in hoofdzaken van het zuivere der Lutherse leer overtuigd werd, des te meer erkende ik, dat God de Heere in deze onze dagen aan Zijn arme Kerk in sommige andere punten groter licht en helderheid wilde geven, dan onze vaders hadden. Tot deze punten behoort ook het eschatologische, vooral wat *de hope Israels, de duizend jaren en de wederkomst des Heeren aangaat*. Evenals in het algemeen in exegese en historie, zo is vooral in de kennis van de profetie en van de profetische blik in de geschiedenis de nieuwere tijd gezegend en rijker begiftigd dan de 16de eeuw en die eeuwen, welke erop volgden. Ik ben geen afvallige, wanneer ik de gave aanneem welke God mij aanbiedt en haar niet daarom veracht, omdat mijn vaders ze niet hadden. Ik geloof slechts hun wegen te gaan als ik het Woord zelf volg en dat liever aanneem, dan de willekeurig spiritualistische uitlegging van vroegere dagen. Ik heb vele malen met genot de profeten en de Apocalyps gelezen en weder gelezen, en juist het vergelijken van de profeten met de historie, met de geschiedenis van het rijk van God, heeft mij de ogen geopend voor de toekomst hier en daar. Ik heb de profetie van Oud- en Nieuw Testament zeer eenvoudig en woordelijk leren opvatten, en niet alleen bevonden, dat op deze weg de gehele theologie zeer bevattelijk is, maar ook, dat zij zeer harmonisch is. Terwijl bij de spiritualistische richting nauwelijks twee uitleggers overeenstemmen, heb ik tot mijn grote verwondering bevonden, dat mannen van de meest onderscheidene richting, wanneer zij eenmaal de spiritualistische verklaring hadden verlaten, op de weg der eenvoudige opvatting tot dezelfde resultaten kwamen. Onlangs heeft iemand gemeend, dat er onder de theologen van betekenis in Duitsland nauwelijks twee waren, die met de mannen van de 16^e eeuw in zake de eschatologie overeenstemden. Als de *Augsburgse Confessie* de Judaïserende meningen verwerpt, volgens welke vóór de jongste dag enkel heiligen een wereldlijk rijk zouden hebben, dan deert dat, - afgezien van de bijzondere meningen der Reformatoren, - zeker niemand, die de tegenstelling heeft leren kennen, in welke de Steen, zonder handen afgehouden, staat tot de Kolossus der wereldmonarchieën (Dan. 2: 31 vv.). Men kan

³ Wilhelm Löhe, 1808-1872, was een intelligent Duits, Luthers predikant die 22 predikanten opleidde voor het werk in de V.S. Hij was een krachtige stimulans in een wereldwijd zendingsinstituut.

de paragraaf der *Confessie* ondertekenen en wel uit de grond van zijn hart, zonder daarom met de leraars overeen te stemmen die met de schel de kern hebben weggegooiden.'

Openbaring 20: 3. (Tussengevoegde verklaringen zijn van Dächsel)

En Hij wierp hem in de afgrond en sloot hem daarin, door de deur achter hem te sluiten en verzegelde die boven hem. Hij plaatste een zegel op de deur, om hem des te onherroepelijker in de bodemloze diepte als zijn gevangenis te houden, *opdat hij de volken niet meer*, zoals hij had gedaan, zolang hij nog ongehinderd zijn werk op aarde kon doen, *verleiden zou*; en de heidenen die in de catastrofes van de vorige geschiedenis nog niet waren ingewikkeld (Hoofdstuk 13:3, niet zou bewegen om het rijk van God aan te vallen, ten einde de gang daarvan tegen te houden of te storen en de ontwikkeling ervan te verderven of te verontreinigen. Dit zou duren *totdat de duizend jaren geëindigd zouden zijn*; zodat nu een grote sabbat van duizend jaren voor de wereld komen zou. En daarna *als die duizend jaren zijn voorbij gegaan*, moet hij volgens het raadsbesluit van God nog eenmaal *een kleine tijd ontbonden worden*, om in hetgeen hij dan teweegbrengt het laatste beslissende oordeel over zichzelf en de hele mensheid teweeg te brengen.

2. ISAËC DA COSTA, een oprecht Messiasbelijdende Jood (1798-1860) over Openbaring 20.

(...) Dat de apostel Johannes, in welke nader te bepalen zin dan ook, *een wezenlijke Chiliast* is, dat is, *een duizendjarig Christusrijk* leert, is eigenlijk voor geen tegenspraak vatbaar. Daartoe is de letter zelf te duidelijk, te vaak herhaald, te ruim ontwikkeld. Hetzij wij het met sommigen, waaronder Hengstenberg, verstaan van een duizendtal jaren, dat zijn aanvang genomen zal hebben met het jaar van de kroning van Karel de Grote tot keizer van het nieuwe Westerse rijk (Anno 800) en (zonder dat de Kerk van Christus er iets van vermoed heeft!) met het jaar 1806 reeds zijn voleinding heeft gehad, - hetzij, met anderen, van een nog toekomstige, hetzij dan letterlijk of zuiver ideëel bedoelde toestand voor Kerk en mensheid op te vatten, - een duizendjarig rijk kan niet ontkend worden, door Johannes met de grootst mogelijke stelligheid ten besluite van zijn profetische gezichten geleerd te zijn.

Maar ook het letterlijke, of liever werkelijke van deze duizendjarige Christusregering op aarde volgt noodzakelijk uit de samenhang en geheel de wijze van voorstelling bij de Nieuw-Testamentische ziener. Zo waarachtig toch *de overwinning over het Beest en het binden van de satan* (19:19-21 en 20:1), - hoewel in symbolische taal beschreven - een werkelijk te volbrengen gebeurtenis in de toekomst te kennen geeft, zo wezenlijk moet noodwendig ook de regering van de Christus, met Zijn heiligen in het apocalyptisch woord bedoeld zijn. Of alle praktische betekenis van deze profetie gaat verloren in een ijdele klank, in een vrije beschouwing van een nooit bereikt of te bereiken ideaal.

De aard van de profetie en haar vervulling in de Heilige Schrift was vanouds juist het tegenovergestelde van dat vervliegen en verdampen van feitelijke toestanden in louter ideeën. De wet en weg van de Goddelijke bedelingen strekt juist tot de verwezenlijking van de hoge Godsgedachte, *tot het zichtbaar belichaamd worden van een geestelijk beginsel*. Ook het duizendjarig rijk daarom, door Johannes in de geest gezien en beschreven, is uit de aard van de Goddelijke profetie een denkbeeld van God, met betrekking tot de gemeente, tot de mensheid, tot deze aarde, dat zijn verwezenlijking tegemoet gaat; en geenszins een aan tijd noch plaats recht verbonden

ideaal.

Voor deze letterlijke of reële opvatting pleit verder niet weinig de nadrukkelijke herhaling van de uitdrukking tot zesmaal toe in de beperkte ruimte van enige weinige kapittelverzen bij de apostelziener (20:2-7). Is het denkbaar dat een tijdvak, met zo telkens en stellig herhaalde nadruk te kennen gegeven, in de taal van de ziener van de Apocalyps (Openbaring) niets meer of anders zou bedoelen dan zeer in het algemeen een ideale toestand van de Christelijke Kerk? Loopt het, bij die plechtige en krachtige herhaling van het tijdvak en zijn (zij het dan ook letterlijke of symbolische) duur, niet veeleer in het oog, dat die duizend jaren van de Christus - hetwelk is Messiasregering bij Johannes - niet anders kunnen bedoelen, dan juist dat tijdvak van vrede, Godskennis, heerlijkheid, door alle Godsprofeten vanouds voorspeld voor alle volken van de aarde onder de scepter van de beloofde Koning en Verlosser uit Israël?

Met andere woorden, dat Messiaanse rijk op aarde, waarvan de verwachting op zichzelf toch wel nooit aan de Joden door Jezus of Zijn apostelen verweten of ontnomen is, mits alleen als gevolg en vrucht van een Messiaslijden erkend en vastgehouden? Wat met gloeiende kleuren in allerlei bijzonderheden de Oud-Testamentische profetie gedurende jaar duizenden van geslacht tot geslacht verkondigd en voorgeschilderd heeft, zonder bepaling van jaren of eeuwen, datzelfde nogmaals en voor alle volgende geslachten in de gemeente naar Christus' Naam genoemd, maar met verrassende bijvoeging van de tijdsduur te herhalen. Ziedaar, het doel voor Johannes weggelegd aan het slot van zijn apostolisch-profetische loopbaan.

Door dat getal nu bepaald van *duizend jaren* moge een bepaald aangepast tijdvak van tien eeuwen, of wel een onbepaalde lengte van eeuwen te verstaan zijn, het wezen van de zaak ligt niet in het aantal jaren, maar in het geheel enige, heerlijke en nog aanstaande van dat bij eeuwen te rekenen tijdvak. Waaraan op een bepaald ogenblik na ontzaglijke worstelingen, met de wederverschijning van de Heere, een begin en met de loslating opnieuw van de vijand *voor een kleine tijd* (20:7) een einde zal worden gemaakt.

In elk geval is (20:1 en vv.) het duizendjarig rijk bij Johannes dat sabbathische jaar duizend, dat (volgens de bekende Joodse overlevering) op zes jaar duizenden van arbeid en lijden in de orde van de Goddelijke bedeling moet volgen. In dat Johanneïsche jaar duizend is dan nu de plaats verordend voor al die rijkdom van beloften, waarvan van Israël profeten overvloeien en die in hun Goddelijke verheven schilderijen niet alleen Palestina maar geheel deze aarde, niet het volk van Israël alleen, maar alle volken van de wereld omvatten. Maar dan ook, omgekeerd tevens van al die heerlijkheid en zegen en vrede en Godskennis op aarde en Palestina als middelpunt en de zichtbare tegenwoordigheid van de Messias met de ontelbare schaar van Zijn verlost en als onmiddellijke oorzaak verkondigen.

Dán en dán voor het eerst in al Zijn volheid en rijkdom, wordt het bewaarheid, dat "God Koning zijn zal over de hele aarde, dat de Heere zal zijn één en Zijn Naam één;" (Zach.14) dat "Hij, de Messias, Zoon van David, regeren zal van zee tot zee en van de rivier tot aan de einden van de aarde", (Psalm 72) dat "de aarde zal zijn vol van kennis van de Heere, zoals de wateren de bodem van de zee bedekken." "Te dien dage wanneer de heidenen zullen vragen naar de wortel van Isaï, die staan zal tot een Banier van de volken en wiens rust heerlijk zal zijn." (Jes. 11:9, 10) "Dat de berg van het huis van de Heere zal vastgesteld worden op de top van de bergen, en dat Hij zal verheven worden boven de heuvelen; en alle heidenen tot die zullen toevloeien en vele volken zullen heengaan en zeggen: Kom, laat ons opgaan tot het huis van de God Jakobs, opdat Hij ons lere van Zijn wegen en dat wij wandelen in Zijn paden. Want uit Sion zal de wet uitgaan en het woord van de Heere uit Jeruzalem. En Hij zal richten

onder de heidenen en bestraffen vele volken en zij zullen hun zwaarden slaan tot spaden en hun spiesen tot sikkelen; het ene volk zal tegen het andere volk geen zwaard opheffen en zij zullen geen oorlog meer leren." (Jes. 2:2-4). Dat zullen dan de tijden van de volle en wezenlijke vervulling zijn van die schitterende voorspelling aan het huis van Jakob, het stamhuis van David: "Een Kind is ons geboren, een Zoon is ons gegeven en de heerschappij is op Zijn schouder; en men noemt Zijn Naam Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader van de Eeuwigheid, Vredevorst. Van de grootheid van deze heerschappij en van de vrede zal geen einde zijn op de troon van David en in Zijn koninkrijk, om dat te bevestigen en dat te sterken met gericht en met gerechtigheid van nu aan tot in eeuwigheid. De ijver van de Heere van de heirscharen zal zulks doen" (Jes. 9:5, 6). Dan zal vervuld worden, onder en met zo velen, dat woord, weer van een andere profeet van Israël uit de dagen van de Babylonische vreemdelingschap (Ezech. 37:21-28): "Zo zegt de Heere Heere: Zie, Ik zal de kinderen van Israël halen uit het midden van de Heidenen, waarheen zij getogen zijn, en zal ze vergaderen van rondom en brengen hen in hun land. En Ik zal ze maken tot een enig volk in het land, op de bergen van Israël. En zij zullen allen te samen een enige Koning tot Koning hebben en zij zullen niet meer tot twee volken zijn, noch voortaan meer in twee koninkrijken verdeeld zijn. En zij zullen zich niet meer verontreinigen met hun drekgoden en met hun verfoeiselen en met al hun overtredingen. En Ik zal ze verlossen uit al hun woonplaatsen, waarin zij gezondigd hebben en zal ze reinigen. Zo zullen zij Mij tot een volk zijn en Ik zal hun tot een God zijn. En Mijn knecht David zal Koning over hen zijn: en zij zullen allen te samen één Herder hebben en zij zullen in Mijn rechten wandelen en Mijn inzettingen bewaren en die doen. En zij zullen wonen in het land, dat Ik Mijn knecht Jakob gegeven heb, waarin uw vaders gewoond hebben; ja, daarin zullen zij wonen, zij en hun kinderen en hun kindskinderen tot in eeuwigheid. En Mijn knecht David zal hun Vorst zijn in eeuwigheid. En Ik zal een verbond van vrede met hen maken, het zal een eeuwig verbond met hen zijn; en Ik zal de inzetten en zal ze vermenigvuldigen en Ik zal Mijn heiligdom in het midden van hen zetten tot in eeuwigheid. En Mijn tabernakel zal bij hen zijn (Openb. 21:3) en Ik zal hun tot een God zijn en zij zullen Mij tot een volk zijn. En de heidenen zullen weten dat Ik de Heere ben, die Israël heiligt, als Mijn heiligdom in het midden van hen zal zijn in eeuwigheid." (DA COSTA).

3. GÄRTNER, Duits theoloog over Openbaring 20.

... Wij hebben dan hier te doen met het zogenaamde chiliasmus of duizendjarig rijk (millennium). Dit is een leerstuk, in welks geschiedkundige ontwikkeling drie perioden kunnen worden onderscheiden:

1) In de eerste eeuwen, door de meest gevierde kerkleraars verdedigd, werd het een *hoofdbestanddeel*, zo niet van het algemene kerkelijk geloof, toch van de orthodoxie van de geleerden. Totdat een diep ingrijpende omkering van de openbare toestanden en van de stemming van het harten bij de Christenen het uit de rij van de kerkelijk legitieme voorstellingen tot de plaats van de *ketterij* verdrong.

2) Sinds de Reformatie werd het vernieuwd als lievelingsdogma van godsdienstig opgewonden sekten en dwepers, die daarheen vluchtten met hun idealen of baatzuchtige wensen, die door de tegenwoordige tijd onvervuld waren gebleven, maar werd juist daarom door de gereformeerde belijdenis terzijde gesteld en in Artikel 17 van de *Augsburgse Confessie* met alle beslistheid verworpen.

3) Dieper in het leven van de Kerk drong het weer sinds het midden van de 18de eeuw, nadat reeds het piëtisme er meer mee verzoend was door de krachtige steun, die

de eerwaardige prelaat Joh. Albr. Bengel⁴ er aan gaf. Het heeft heden zonder twijfel een veelbetekenende toekomst voor zich, hoewel kerkelijke orthodoxie het in elke vorm met de ban vervolgt en men met inspanning van alle krachten dat stuk uit de Bijbel probeert weg te exegetiseren.

Wij hebben bij Jesaja 65:25 en Jesaja 3:25 enige uitspraken van zodanige schrijvers, die onvoorwaardelijk voor autoriteiten kunnen gelden, aangehaald en reeds daar de overtuiging moeten verkrijgen, dat het profetische woord van het Oude Testament ontwijfelbaar tot de aanneming van *een aards rijk der heerlijkheid* nog aan het einde van deze tijd van de wereld noodzaakt.

Hier nu komt het profetische woord van het Nieuwe Testament bij en wel met een zo bepaald, ondubbelzinnig getuigenis, dat de anti-chiliasten of tegenstanders van het aannemen van een duizendjarig rijk genoodzaakt zijn, òf het canonische aanzien van de Openbaring van Johannes te betwijfelen en dit boek voor niet-apostolisch te verklaren, òf de hele uitleg van dit gedeelte van de Heilige Schrift als nog veel te twijfelachtig en onzeker terzijde te schuiven. Men moet dat doen, als men ten minste niet aan de woorden van de tekst op een wijze geweld wil aandoen, dat ieder verstandig lezer met recht moet vragen, of dat nog uitlegging is of niet veeleer mishandeling en vernietiging, òf men moet het duizendjarig rijk in het verleden en het heden van de Kerk zoeken en uit de lijst van de laatste dagen wegschrappen.

- Wij kunnen niet begrijpen hoe men 'in het belang van een vermeende 'correctheid van de zuivere leer' ertoe kan besluiten de *eerste en laatste* van deze drie wegen in te slaan. Want wat de *eerste* aangaat is het toch zeker veel correcter om niet een gedeelte van het Woord van God op te offeren en daarmee aan de negatieve kritiek het mes in de hand te geven, om tenslotte ook al het andere weg te snijden.
- Wat het *laatste* aangaat, men weet niet waar men zich meer over moet verwonderen, òf over het ontzaglijk verzwakken en vervluchtigen van het woord van de profetie, òf over de ontzaglijke overwaardering van de tegenwoordige toestand, dat men het waarschijnlijk probeert te maken, dat het duizendjarig rijk en het binden van de satan, het eerste opstaan van de doden en de heerschappij van Christus over de wereld reeds in deze vorm van de Kerk openbaar zou zijn geworden.
- Ook de *middelste* van de bovengenoemde drie wegen mogen wij niet inslaan, dat wij de uitlegging van onze plaats zouden laten rusten, al is het ook voor het praktische werk van een dienaar van het Woord aan te bevelen, dat hij de gemeente van pogingen tot verklaringen verschoont, die maar al te licht verwarring zouden kunnen aanrichten en dweperijen in de hand werken. Wij moeten echter met ons Bijbelwerk tot aan het einde van de Schrift voortgaan en kunnen niet voor ondiepten omkeren, die reeds menigeen het leven hebben gekost. Maar we hebben de plicht op ons genomen, onze lezers met de hulp van de Heere erover te brengen. 'Ik stel er belang in, schrijft een uitlegger, ten opzichte van alle uitspraken van de Heilige Schrift een goed geweten te hebben, geen van die met mijn hart weg te wensen en daarom met mijn verklaring geweld aan te doen. Ik wens tot die alle mij op dezelfde wijze te plaatsen, als een natuuronderzoeker, die de voorwerpen weer en weer beschouwt, ze onder de microscoop neemt en dan getrouw bericht wat hij heeft gezien.' Met een dergelijke gezindheid geven ook wij de resultaten weer van ons Schriftonderzoek en zijn er zeker van, dat op die plaats, die bij ons het chiliasme inneemt en in die

⁴ J.A. Bengel (1687-1752) Bevindelijk Godeleerde in de Lutherse kerk en auteur van vele boeken, waaronder een Chronologie van de Bijbel en Uitleg over de Openbaring.

vorm, waarin het hier optreedt, op generlei wijze aan de Kerk schade zal worden gedaan.

Gedurende 60 eeuwen, zo hebben we vroeger gezien, heeft die oorlogstoestand geduurd, die God eens na de zondeval tussen de slang en de vrouw en tussen het slangenzaad en het zaad van de vrouw heeft gesteld (Gen. 3:15). Deze tijd van zware arbeid en strijd, waaronder het menselijk geslacht zo ontzaglijk heeft geleden, heeft de slang tenslotte nog tot die hoogte gebracht, dat er een op aarde regeerde, wiens teken juist 666 is geweest (Hoofdstuk 13:18). Hij heeft met deze Mens der zonde voor de tweede maal het vrouwenzaad de verzenen vermorzeld, omdat hij door deze ook de Kerk van Christus heeft omgebracht, evenals hij vroeger Hemzelf aan de kruisdood heeft overgeleverd.

Nu echter het antichristische wezen, die misgeboorte van de hel, overwonnen is, heeft ook die tijd van arbeid en strijd op aarde een einde. Die toestand van strijd zal ophouden en daarvoor zal een sabbat van duizend jaren volgen in het zevende duizendtal sinds de schepping van de wereld (zonder twijfel met het oog daarop, dat aan de "duizend jaren" *zesduizendtallen* van de wereldgeschiedenis zijn voorafgegaan, worden ze *zesmaal* uitdrukkelijk genoemd: vers 2, 3, 4, 5, 6 en 7)

"Evenals het zevende jaar een rusttijd van een jaar voor een zevental aanbrengt, zo heeft ook de wereld duizend jaren rust voor zeven duizendtallen jaren." Zo wordt op grond van Jesaja 2:11, Ps. 92:1 en 90:4 door de Joodse schriftgeleerden gezegd. En merkwaardig luidt een overlevering van de school van Elias, die zegt: zesduizend jaren bestaat de wereld, waarvan tweeduizend *thohoe* (tijd voor de wet), tweeduizend *thora* (tijd van de wet), tweeduizend *Messiasdag* (Messiaanse tijd); van deze laatste is echter om onze zonden, die zo groot zijn, reeds zoveel verlopen. Israël, dat aan het einde van de 19de eeuw van de Messiaanse tijd⁵ zich eindelijk bekeert en vervolgens gedurende de 20e eeuw zich openbaart als een heilige Sionsgemeente (Hoofdstuk 14:1 vv.), zal deze tijd van rust en genot gedurende het zevende duizendtal jaren van de wereld in het bijzonder genieten als een tijd van heerlijkheid.

Een Kerk uit de heidenen vergaderd, zal op de bodem van onze tegenwoordige Christenheid dan niet meer aanwezig zijn, omdat de antichrist ze hier in het bereik van zijn heerschappij vernietigt, zodat alleen op de bodem van onze tegenwoordige zendingsstations in vreemde delen van de aarde nog Christelijke gemeenten zullen bestaan en daarmee het woord aan de Kerk te Filadelfia in Hoofdstuk 3:10 gegeven wordt vervuld.

Aan het volk van Israël was de Sabbat gegeven tot een teken tussen hen en de Heere en tot een eeuwig verbond (Exod. 31:12 vv.) en Israëls hele tijdrekening beweegt zich om de Sabbat, zodat het naast de wekelijkse Sabbat ook een maandelijks (zie DACHSEL Lev. 23:25), een Sabbatsjaar (zie Lev. 25:7) en een jubeljaar (zie Lev. 25:55) geeft.

Vanaf het begin is het dus op het duizendtal Sabbatjaren berekend, terwijl voor de kern uit de heidenen vergaderd, deze hele orde en aanleg is weggelaten, ten teken dat voor deze het duizendtal Sabbatsjaren geen onmiddellijke betekenis heeft (vgl. het wegvallen van de derde en zevende bede van het Onze Vader in vele handschriften bij Luk.11:2-4). Deze is integendeel, meteen in het achtste duizendtal, dat de nieuwe hemel en de nieuwe aarde brengt (Hoofdstuk 21), met haar hoop op volmaking daardoor ingeleid, dat voor haar de dag van de opstanding van Christus als achtste dag van de week (zie DACHSEL Openb. 13:18) tot haar "dag des Heeren" is gemaakt.

⁵ De schrijver plaatst de bekering van Israël te vroeg, zoals velen vóór en ná hem, omdat ze door de verrekijker van het geloof de zaak dichterbij trokken.

(Hand. 20:7, 1 Kor. 16:2, Openb.1:10).

Wordt deze verhouding behoorlijk beschouwd, dan is het duidelijk waarom het chiliasme van die tijd, dat de Kerk tot hele zelfstandigheid kwam en openlijke erkenning verkreeg, geheel uit de kring van de Christelijke leerstellingen moest uittreden en buiten deze blijven, zolang als de "tijden van de heidenen" duren. Maar dat ze zich meteen weer doen gelden, als de geschiedenis van de ontwikkeling van het rijk van God hier beneden daarop uitloopt, dat Israël weer op de voorgrond treedt.

Het is ook geheel consequent, dat die theologie, die wij korthedshalve met de uitdrukking 'ecclesiolatrie'⁶ noemen, omdat zij de Kerk als het hoogste in het rijk van de genade stelt en van Israëls voorrang niet wil weten, antichiliasistisch gezind is en het aannemen van een duizendjarig rijk op iedere wijze bestrijdt. Voor de tijden, die wij tot hiertoe hebben gehad, had zij het volste recht om alle dweepachtig misbruik af te snijden. Aan de Kerk als zodanig hebben zij daardoor niets van haar heil onttrokken; want deze rust gedurende de duizendjarige Sabbat als in het graf, evenals haar Heere op die grote Sabbat, waarvan in Lukas 23:56 gesproken wordt (vgl. Openb. 14:13) en wacht op de algemene opstanding (Openb. 20: 12). Maar verder heeft het antichiliasme geen recht. Wil men de hele Heilige Schrift en ook in het bijzonder de beloften aan Israël gegeven onder die verklaring brengen, dan moet men die, zoals wij boven zagen, òf verdraaien, òf gedeelten ervan terzijde stellen, waardoor men zichzelf ten gronde richt. (GÄRTNER).

Openbaring 20: 4-6. (Tussengevoegde verklaringen zijn van Dächsel)

VERS 4. *En ik zag tronen geplaatst daar, waar ik stond, namelijk op de aarde, en zij, die dat was bescheiden, namelijk de twaalf apostelen (Matth.19:28, Luk. 22:30) zaten op deze. En het oordeel werd hun gegeven, om te beslissen wie waardig was aan de hierop volgende eerste opstanding en aan het heersen met Christus (vers 5 vv.) deel te nemen. En ik zag onmiddellijk daarop, als nu de beslissing had plaats gehad en dienovereenkomstig de opstanding was geschied, eensdeels de zielen van degenen, die onthoofd waren om de getuigenis van Jezus en om het Woord van God, die ik in Hoofdstuk 6:9 vv. onder het altaar had gezien en in de tweede plaats de zielen van degenen, die in de tijd van de heerschappij van de antichrist het Beest en zijn Beeld niet aanbeden hadden en die het merkteken niet ontvangen hadden aan hun voorhoofd en aan hun hand en daarom de marteldood hadden geleden (Hoofdstuk 13:15 vv.). Deze allen werden met die opstanding verwaardigd; en zij leefden, evenals de 12 apostelen dat deelachtig waren, in een nieuw verheerlijkt lichaam en heersten als koningen met Christus, die Zich nu en dan liet zien en Zijn gemeente bezocht, evenals vroeger in de 40 dagen na Zijn opstanding (zie Ezech. 38:23), de duizend jaren in het zichtbare rijk van de heerlijkheid, dat Hij te Jeruzalem en in het heilige land had opgericht (Dan. 7:22 en 27).*

VERS 5. *Maar de overigen van de doden, ook zij, die overigens ook in geloof aan hun Heiland waren heengegaan, werden ten eerste niet weer levend, totdat de duizend jaren geëindigd waren en na het oordeel over God en Mago de algemene opstanding van alle doden met het laatste oordeel volgde (vers 7-15). Deze opwekking van te voren genoemd van enige uitverkorenen tot deelname aan de heerlijkheid van het duizendjarig rijk (vers 4), is de eerste opstanding, die van de andere of algemene in*

⁶ Ecclesiolatrie is de kerkelijke leer van theorie en tradities

vers 12 vv. wel moet worden onderscheiden (1 Kor. 15:23).

VERS 6. *Zalig*, reeds in het bezit van het eeuwige leven en heilig, in het bezit van de hoogste volkomenheid, *is hij, die deel heeft in de eerste opstanding*. Over deze, die daartoe zijn gekomen, *heeft namelijk de tweede dood*, zoals die bij de algemene opstanding wordt ervaren (vers 14; 21:8) *geen macht*; zodat zij daardoor zouden worden getroffen (Hoofdstuk 2:11). *Maar zij zullen* in de hoogste mate, zoals dat karakter vanaf het begin aan het uitverkoren volk van God is toegekend en toegedeeld (Exod.19:6), *priesters van God en Christus zijn*. De voorspelling in Jes. 61:6 is daarom nu aan hen en door hen vervuld *en zij zullen* - in de heerlijkste vervulling van het woord in 2 Tim. 2:12: "Als wij met Hem verdragen, zo zullen wij met Hem heersen", - *met Hem* in Zijn zichtbaar rijk van de heerlijkheid *als koningen heersen duizend jaren*. Daarna zullen zij ook met Hem de wereld oordelen (vers 11 vv. I Kor. 6:2 vv., waaruit zij, die door de antichristische verdrukkingen getroffen worden, kracht tot verdraagzaamheid van de heiligen (hoofdstuk 14:12) mogen putten.

Vervolg GÄRTNER

Johannes ziet tronen, d.i. zoals het verband te kennen geeft, rechterstoelen. Die zich daarop plaatsen worden niet nader genoemd; want de nadruk ligt niet in de eerste plaats op de personen, maar op hetgeen zij doen, op het oordeel, dat zij moeten houden. Dit bestaat in het beslissen wie tot leven en regeren met Christus in het duizendjarig rijk zal komen. Als degenen, die hiertoe worden bestemd, ziet de ziener onmiddellijk daarop:

1° De zielen van de martelaars, die om de getuigenis van Jezus en om het woord van God met de bijl onthoofd zijn; dat is, omdat hier de meest gewone wijze van ombrengen is genoemd, die gewelddadig zijn gedood.

2° Allen, die zich in de tijden van het Beest onderscheidten door hun moed om te belijden en vooral in de laatste tijd van de openbaring door generlei verzoeking zich noch tot verering van het Dier en zijn Beeld, noch tot het aannemen van zijn merkteken lieten bewegen (Hoofdstuk 6:11).

Terwijl de overige doden niet levend werden voordat de duizend jaren voorbij zijn, zijn het die beide klassen, die niet alleen voor de ongelovigen, maar ook voor hun minder uitstekende medebroeders tot de opstanding komen, om van Sion uit met Christus de aarde te regeren, die door de satan en diens werktuigen bevrijd was. Zo toch wil het de alles gelijkmakende gerechtigheid van God, dat zij, de onderdrukten, de zachtmoedig lijdenden, op hun tijd het aardrijk bezitten. (Matth. 5:5). Ja, op diezelfde aarde nog, waardoor zij voor *vuilnis* werden gehouden, hun koninklijk ambt uitoefenen.

Dit is een bijzonder voorrecht, al is het ook maar een voorrang van tijd, niet van graad, omdat toch eenmaal in het hemelse Jeruzalem, als het op de nieuwe aarde neerdaalt, de hele gemeente van de Heere koninklijk-priesterlijke waardigheid zal hebben (Hoofdstuk 21:1; 22:5). Het is de Morgenster, die Jezus deze belijders heeft beloofd (Hoofdstuk 2:28). Daarom is er, om te bepalen wie die zal toekomen een beslissing nodig op recht gegrond, die van een gericht. En wie zijn nu degenen, die de Heere tot dit gericht heeft verkoren?

Het zwijgen van Johannes is opmerkelijk. Dezelfde tederheid, waarmee hij ook in zijn Evangelie zijn eigen naam, waar het naar eigen roem zou kunnen rieken, voorbijgaat, laat hem ook in onze plaats niet toe om te zeggen: "Wij, de apostelen van Jezus Christus, plaatsen ons daarop" (vgl. Matth. 19:28). De terechtwijzing door de Heere

van de moeder van de zonen van Zebedeüs toen deze Hem bad, dat haar twee zonen mochten zitten in Zijn rijk, de een aan Zijn rechterzijde, de ander aan Zijn linkerzijde, - alsmede Zijn daarmee verbonden aanmaning tot ootmoed, - had haar vrucht gedragen. Wij hebben hierin een bepaalde zekerheid daarvoor, dat de burgers van het rijk van aardse heerlijkheid, zoals het vóór de duizend jaren wordt opgericht, de twaalf geslachten van Israël zijn naar hun nauwkeurig afgemeten getal (Hoofdstuk 7:4; 14:1), niet de volken van de aarde in het algemeen.

Zovelen als er van deze ná de val van de antichrist en zijn leger nog aanwezig zijn, maken zij de beheersten uit. Maar de heerschappij over hen uitgeoefend, moet ertoe dienen, *om ze te christianiseren en geheel van de geest van het Evangelie te doordringen*, dat nu veeleer mogelijk is dan vroeger, omdat de goddeloze, tegen de Heere en Zijn Gezalfde strijdende macht van de wereld nu voor altijd vernietigd is en de duivel, die de heidenen verleidt, in de afgrond is gesloten. Wat echter eigen vlees en bloed aangaat, daaraan is een krachtig tegenwicht gegeven doordat een gemeente op Sion aanwezig is, die geheel in de Geest wandelt, waaraan het Evangelie Zijn reeds door het leven op aarde zaligmakende kracht heeft betoond. En de opzieners van deze gemeente, de leden van het kerkbestuur maken de apostelen en martelaars uit, die tot de *eerste opstanding* zijn gekomen.

Evenmin als wij vroeger voor het zonderlinge van de gedachte mochten terugschrikken, dat de antichrist iemand was, die reeds eenmaal in leven was geweest en vervolgens onder Gods toelating door de macht van de duivel weer (als een man, zoals hij het had verlaten) teruggekeerd is, evenmin mogen wij nu de bepaalde uitspraak van deze plaats ontwijken, dat de Heere in die tijd (dat Hij in de plaats van het antichristische rijk Zijn eigen Christelijk rijk in de wereld invoert), het onder de regering stelt van hen, die Hij voor hun personen reeds tot volmaking heeft gebracht en die Hij nu tot dit doel in het aardse leven laat terugkeren. Alle vragen, hoe dit mogelijk zou zijn, heeft Hij reeds daardoor afgesneden, dat bij Zijn sterven de graven zich openden en vele lichamen van de heiligen, die ontslapen waren, opstonden en na Zijn opstanding uit de graven gingen, om zich in de heilige stad te laten zien (Matth. 27:52). Deze gebeurtenis is een profetie van die toekomst, waarover wij hier spreken. Ook heeft immers de ten hemel gevaren profeet Elia eens schriftelijk met deze wereld verkeer (2 Kron. 21:12 vv.); Mozes en Elia hebben op de berg van de verheerlijking met Jezus van Zijn uitgang gesproken, die Hij volbrengen zou te Jeruzalem (Luk. 9:30 vv.). En de Heere Zelf heeft als de Opgestane met Zijn discipelen de maaltijd gehouden (Luk. 24:41 vv., Joh.21:12 vv.). Dat alles zijn dan onderpanden, dat zo'n intreden van de hemellingen en verheerlijkten in de wereld zeer wel denkbaar is.

Dat zou de dienst van de heilige engelen, die gedurende de hele tijd van deze Kerk zich geheel aan de ogen heeft onttrokken, volkomen vergoeden en juist het tegendeel teweeg brengen van hetgeen tegenwoordig de wereld is in zedelijk-godsdienstige zin (Luk. 16:8, Joh. 15:18 vv.; 16:8, 20 enz.) en dat de uitdrukking van ons boek (Hoofdstuk 8:13; 13:12 enz.) te kennen geeft: "die op de aarde wonen".

En weer zal bij de gemeente, waarmee de hemellingen verkeren, de dood niet meer heersen; want die het geweld van de dood heeft (Hebr. 2:14) is in de afgrond gesloten en kan in zijn dodenrijk niet eisen de zielen van degenen, die een goddelijk leven leiden als Henoeh⁷ (Gen. 5:21). Zij verminderen dus ook niet in de 1000 jaren (Jes. 65:20, Deut. 34:7), maar worden gevormd om de Heere tegemoet opgenomen te

⁷ De dood heerst niet meer over de opgestane martelaren, maar dat de dood niet meer in de Gemeente van Christus zal heersen vindt geen grond in de Schrift. Wel zijn diverse verklaarders van mening dat de levensduur langer zal zijn dan nu het geval is, Jesaja 65:22. In het vervolg zegt de schrijver: de lieden bereiken in het duizendjarig rijk weer een hoge ouderdom.

worden in de lucht, als Hij na de duizend jaren in vers 11 nu werkelijk van de hemel verschijnt (1 Thess. 4:17).

Deze, de Heere, is gedurende het millennium eerst weer op die wijze bij de Zijnen als in de 40 dagen tussen Pasen en hemelvaart. Hij is de Koning van het rijk, maar heeft in de wederopgestanen Zijn rijksbeambten, die in Zijn Naam en onder Zijn leiding regeren. Zodat de idee van een hiërarchie, zoals die in de Roomse Kerk vaak op zo wederrechtelijke wijze is toegeëigend en voor een tijd ook in haar aanmatiging is geduld, om haar in leven te houden, nu tot een volkomen bevredigende verwezenlijking komt.

(...) Bij de beschouwing van het duizendjarig rijk moeten wij tevens erkennen, dat alle macht van de zonde, alle vatbaarheid voor de verleiding van de satan in de harten van de mensen met de zegen, die dat rijk der volkeren brengt *niet* overwonnen is, zodat de mensen, die daaraan blootgesteld en daardoor aangegrepen worden, daardoor ook vanzelf reeds enkel wedergeboren en inwendig heiligen zouden zijn geworden. God weet dat wel, daarom laat Hij de heerlijkheid van het duizendjarig rijk niet meteen overgaan in de heerlijkheid van de nieuwe wereld, maar laat het tussen beide eerst nog eens anders worden, vóórdat de laatste beslissing, geldende voor de hele eeuwigheid, komt.

4. K. F. O. VON GERLACH, (1801-1849) Duits theoloog te Berlijn.

... Nu wordt de voltooiing van de gemeente van de Heere beschreven, na al het lijden en strijden, dat zij tot dusverre heeft verdragen. Er is geen reden, om de duizend jaar anders te verstaan dan van een omstreeks zo lange, nog toekomstige periode. In dat tijdperk houden de verzoeken van de satan op en de gemeente van Christus verheft zich tot vroeger ongekende bloei. Daaraan zullen de uitverkoren knechten van Christus (alle Christenen worden niet gezegd) door de opwekking van hun lichaam deelnemen. Maar dat Christus of Zijn heiligen dus ook lichamelijk op aarde zullen heersen, dat wordt niet gezegd en is ook in strijd met Jezus' eigen verklaringen aangaande Zijn terugkomst.

Tot deze bloeiende toestand van de Kerk behoren *een rijke volheid van de over haar uitgestorte Heilige Geest en een overvloed van Goddelijke genadegaven in de gemeente*, de overwinnende strijd tegen het kwade, dat nog op aarde bestaat en vooral de heiliging van alle maatschappelijke betrekkingen, zowel van kunst en wetenschap, als van handel en bedrijf onder de mensen. In de beide eigenaardige kentekenen van deze tijd, dat "de satan gebonden is en de heiligen met Christus regeren", is geen spoor van vleselijke voorstellingen, zoals Joden en dwaalleraars ze hebben toegevoegd aan het verminkte beeld van het duizendjarig rijk, dat de vromen en heiligen een wereldrijk zouden bezitten, welk denkbeeld door de Augsburgse Confessie artikel 17 verworpen wordt.

Daarentegen is deze leer, welbegrepen wordende, hoogst weldadig, omdat zij ons alles, wat tot bevordering en voltooiing van de Kerk op aarde geschiedt, ja, al wat van de mensen heerschappij over de natuur begunstigt en vermeerdert, als geen vergeefse arbeid leert beschouwen. De aardse gemeente is geen nachtverblijf voor enkele naar de hemel reizende Christenen. Haar leraars en dienaars planten en begieten niet alleen daarom, opdat uit haar hof enkele bloemen voor de gemeente daarboven geplukt zouden worden. Hun onderzoeken en bidden, hun bouwen en afbreken, hun bewaken en dichten van Sions bressen voltooit reeds in deze wereld langzamerhand een behuizing van God in de geest, waarin Gods aardse gaven niet meer schandelijk in eigen eerzucht en zondige genietingen worden ontwijfd, waarin alle uitvindingen en

ontdekkingen van de mensen en de daarmee verworven heerschappij over de natuur, God en van Zijn gemeente op aarde dienen zullen. Zo schijnt ons dan geen vooruitgang in kunst en wetenschap, geen bevordering en begunstiging van de gemeenschap onder de mensen als onheilig of onverschillig; dat alles, wij geloven het zeker, zal eenmaal de bestemming vervullen, waartoe God het geroepen heeft. "In die tijd zal op het tuig van de paarden geschreven staan: "de heiligheid van de Heere en de potten in het huis van de Heere zullen zijn als de bekkens voor het altaar. Want alle potten, zo in Jeruzalem als Juda, zullen de Heere Zebaoth heilig zijn; zodat allen, die offeren willen, zullen komen en ze nemen en daarin koken; en er zal geen Kanaäniet meer zijn in het huis van de Heere Zebaoth, in die tijd" (Zach. 14:20, 21).

Maar hoe belangrijk ook voor de opwekking en besturing van de Christelijke hoop de leer van dit boek is, zo scherp moet zij ook in het oog gevat worden, opdat men niet aan de anderen kant tot dwalingen vervalt. Reeds vroegere profetieën hebben ons doen zien, wat een vreselijke macht van verderf die bijna algemene heerschappij van de goddeloosheid deze jongste overwinning van de Kerk zal voorafgaan. Hoewel daarom al een enkele zaak van hetgeen op aarde geschied is, of iets wat de mensen zich hebben weten te verwerven, vergeefs heeft bestaan, zo is toch vóór de overwinning van de antichrist op geen algemene, uitwendig verre om zich grijpende zegepraal van het ware Christendom te hopen.

Voorts zal Christus' duizendjarig rijk in een aardse en daarom toch nog onvolkomen gemeente van Christus bestaan. De tegenstelling van hemel en aarde (zie DACHSEL Matth. 5:35 en Hebr. 4:1) zal nog blijven voortduren (vgl. Hoofdstuk 21). Evenals in de mens, in het bijzonder ook na zijn bekering, de strijd van de geest met het vlees nog wordt voortgezet, ja, zoals die dan pas echt begint, zo zal die ook in de gemeente, over het geheel genomen, nog aanhouden. Onder de kinderen van de rijken zullen nog kinderen der boosheid zijn. Er zal overheid en huwelijk zijn, de arbeid zal worden verricht in het zweet des aangezichts, het schepsel zal niet vrij zijn van de dienst van de vergankelijkheid. Nog zal de prediking het volk roepen en vermanen; nog de Christelijke gemeente 's Heeren dood verkondigen, totdat Hij komt (1 Kor. 11:26). Een hele voltooiing in onszelf, zonder te zijn één geworden met de hemel, kan er voor ons aards bestaan niet wezen; en zoals er van de kleinste zondige besmetting van de enkele mensen tot zijn volledige heiligmaking een geweldige plotselinge overgang moet zijn, naardien er geen langzaam overgaan en oplossen van zonde in heiligheid mogelijk is, zo moet ook nog door de jongste strijd in de laatste overwinning de gemeente van haar hoogste aardse voltooiing tot haar alhele verheerlijking geleid worden. Juist daarom komt de tijd, wanneer ook deze heerlijkheid van het duizendjarig rijk vergaat en de macht van de satan zich weer op de ontzettendste wijze openbaart; maar dan alleen om overal toch te worden overwonnen.

In hoever deze laatste gebeurtenis zich ook tot in de onzichtbare wereld uitstrekt en de grote verheerlijking van de aarde en haar één-worden met de hemel voorbereidt, dat is slechts enigermate aangeduid door haar plaatsing vóór het jongste gericht en de verheerlijking van hemel en aarde, zie hoofdstuk 21. (VON GERLACH).

Emile Guers, Zwitsers theoloog, schreef in 1856 een boek over *de toekomst van Israël*. Aan het begin van het duizendjarige rijk zal heel Israël worden gered.

(...) De tegenwerpingen tegen de opstanding vóór het duizendjarig rijk zijn vermenigvuldigd geworden en men heeft er vooral veel werk van gemaakt, om daaraan de steun te ontnemen van Openbaring 20:4 en 5, door te trachten die tekst zinnebeeldig uit te leggen, alsof er voldoende reden bestond, om die zo te verklaren.

"Bij de uitlegging van de Schrift", zegt de verstandige Hooker, "heb ik als een vast beginsel aangenomen, dat wanneer de letterlijke verklaring aannemelijk is, die, welke het meest van de letter afwijkt, gewoonlijk de minst goede is."

"Laat ons", zegt Luther, "in de Schrift geen overdrachtelijke of verbloemde spreekwijze zoeken, tenzij de letterlijke verklaring ons tot een klaarblijkelijke tegenspraak voert." Dit nu is hier het geval niet. Niet alleen, dat er niets in de tekst gevonden wordt, dat ons verplicht hem figuurlijk op te vatten, maar alles integendeel noodzaakt ons om hem letterlijk te verstaan. Omdat toch hetzelfde woord in dezelfde tekst voor geen twee verschillende uitleggingen vatbaar is, zo moet u, als u hetgeen op de eerste opstanding betrekking heeft, figuurlijk verstaat, ook noodwendig zo verstaan hetgeen de laatste betreft, omdat zij beide van dezelfde aard zijn. Iets dat u onvermijdelijk tot het besluit leidt, dat u evenmin wilt, dat Hoofdstuk 20 van de Openbaring geen woord zegt van de letterlijke opstanding.

Een terecht gewaardeerd schrijver, bisschop **Thomas Newton**, heeft gezegd: "Als de Bloedgetuigen alleen in een geestelijke zin opstaan, dan zullen de overige doden eveneens in een geestelijke zin opstaan, maar als de overige doden werkelijk opstaan, dan zullen ook de martelaars zo opstaan. In dit punt kan tussen deze twee geen verschil bestaan. Laat ons toezien, dat wij niet door de eerste opstanding voor een zinnebeeldig iets te houden, oorzaak worden, dat anderen evenzo handelen met de tweede en evenals *Hymeneüs en Filetus van de waarheid afwijken, zeggend dat de opstanding al geschied is en het geloof van sommigen verkeren.*"⁸

De heilige Paulus zinspeelt ook op de eerste opstanding als hij verklaart in 1 Thessalonicenzen 4: 6, *dat de doden in Christus eerst zullen opstaan.* En 1 Korinthe 15: 23, *dat een iegelijk levendig gemaakt zal worden in zijn eigen orde, Christus de Eersteling, daarna die Christus toegedaan zijn bij Zijn komst;* en dan zal het einde zijn, na de algemene opstanding. Kortom, dat er zo'n gelukkige tijd als het duizendjarig rijk zijn zal, dat het koninkrijk en de heerschappij en de grootheid der koninkrijken onder de gehele hemel aan het volk der Heiligen des Allerhoogsten zal gegeven worden, Daniël 7: 27; dat Christus de hemelen tot Zijn erfenis en de einden der aarde tot Zijn bezitting zal hebben, Psalm 2: 8; dat de aarde vervuld zal worden met de kennis des Heeren, gelijk de wateren de zee bedekken, Jesaja 11: 9; dat de volheid der heidenen ingaan en geheel Israël zalig zal worden, Romeinen 11: 25, 26; ja met één woord dat het koninkrijk der hemelen op aarde bevestigd zal worden, ... is de klare en uitdrukkelijke leer van Daniël en van al de profeten zowel als van de heilige Johannes. En wij bidden dagelijks om de vervulling daarvan door te zeggen: *Uw Koninkrijk kome!* Maar Johannes is de enige onder al de profeten die bijzonder en met ronde woorden heeft verklaard, dat de Bloedgetuigen zullen opstaan om deel te verkrijgen aan de gelukzaligheid van dit Koninkrijk; en dat het op aarde 1000 jaren zal duren.

De Joodse kerk voor hem en de Christelijke kerk na hem heeft geloofd en geleerd dat dit 1000 jarig rijk het zevende duizendtal jaren der wereld zijn zal. Een grote menigte van aanhalingen kon in dit opzicht, beide uit Joodse en Christelijke schrijvers te berde worden gebracht. Maar ik begeer slechts enkele weinige van de voornaamste van elk uit te kiezen. Wie het wenst kan een groot getal daarvan bij **Doctor Burnett** en andere schrijvers die over dit onderwerp gehandeld hebben bijgebracht, vinden.

Onder de Joodse schrijvers zegt **rabbi Ketina**, zoals verteld wordt in de Gemara of de uitlegging van de Talmoed: *dat de wereld 6000 jaren duurt en 1000 jaar zal woest liggen;* dat is, *dat Gods vijanden zullen verstrooid worden;* waarom er gezegd wordt

⁸ Vanaf hier tot het citaat van Mede, is overgenomen uit de gedrukte versie van Thomas Newton, (1704 1782) bisschop van Bristol, een geleerd, Bijbels auteur.

Jesaja 2: 11, *de Heere alleen zal in dien dag verhoogd worden*. Deze overlevering bevestigt ook het zeggen van rabbi Ketina: Gelijk op het einde van het zevende jaar het jaar ter kwijtschelding is, zo zal ook op het 7000e jaar het duizendjarig rijk der kwijtschelding zijn, opdat God alleen alsdan moge verhoogd worden.

Onder de Christelijke schrijvers in de eerste eeuw heeft de **heilige Barnabas** over deze woorden van Mozes: *En God maakte in zes dagen de werken Zijner handen en Hij voleindigde dezelve op de zevende dag en Hij rustte daarop en heiligde dezelve*, het volgende opgemerkt: 'Overdenkt mijn kinderen, zegt hij, wat dit al betekent. Hij heeft dezelve in 6 dagen voleindigd. Dit betekent dat de Heere God alle dingen in 6000 jaren zal voleindigen, want één dag is bij Hem als 1000 jaren, gelijk Hij Zelf getuigt, zeggende: *ziet deze dag zal zijn als 1000 jaren*. Derhalve kinderen, in 6 dagen, dat is in 6000 jaren zullen alle dingen voleindigd zijn. *En Hij rustte op den zevende dag*. Dit betekent, dat wanneer Zijn Zoon komen en de tijd der bozen vernietigen en de goddelozen oordelen en de zon, maan en sterren veranderen zou, dan zal Hij luisterrijk rusten op de zevende dag.'

Justinus de martelaar getuigt in de tweede eeuw, 'dat het gevoelen betreffende het duizendjarig rijk de algemene leer van zijn tijd was. Ik en met mij zoveel christenen die in alle delen rechtzinnig zijn, erkennen, dat er een opstanding des vleses zijn zal (menende daardoor de eerste opstanding) en een duizendjarig verblijf binnen Jeruzalem dat weder opgebouwd, versierd en vergroot zou worden (dat is in het nieuwe Jeruzalem). Zoals de profeten Ezechiël en Jesaja en anderen eenparig getuigen. Naderhand voegt hij erbij: 'Een zeker man onder ons, wiens naam was Johannes, een van Christus' apostelen voorspelt door een openbaring aan hem gedaan, dat de getrouwe gelovigen in Christus zouden leven 1000 jaren in het nieuwe Jeruzalem; en hierna zal er een algemene opstanding en oordeel zijn.'

Zeker, dit is een vroeg bewijs van de echtheid en van het gezag van het boek der Openbaring want Justinus was tot het christendom bekeerd omtrent drie jaar na de dood van Johannes; op welke tijd zeker velen leefden die de apostel gekend hadden en nog aan hem dachten. *Historische en taalkundige vertogen over de gewijde voorzeggingen*, door Thomas Newton. Amsterdam, 1768.

Mede⁹ denkt daarover evenzo: "Het is mij niet mogelijk", zegt de schrijver, "om de eigenlijke en natuurlijke zin van de Schrift te laten varen, zolang ik daartoe niet genoodzaakt word, hetzij door de betekenis van de tekst, of door duidelijke blijken van verbloemde spreekwijzen, of door de aard van de zaken, die alle letterlijke verklaring onmogelijk maken. Handelen wij anders, dan schokken wij de grondslagen van de Goddelijke openbaring en stellen onze eigen meningen in de plaats van de Schrift. Hoofdstuk 20 van de Openbaring echter komt mij voor, het duidelijkste en eenvoudigste te zijn van al de verhalen, die dit boek behelst. Ontbloot van zinnebeelden en ontdaan van profetische figuren geeft het slechts een klein getal van die verbloemde uitdrukkingen, die door het gebruik gelijk staan met gewone spreekwijzen, of die reeds uit andere gedeelten van het boek bekend, daar verschijnen eveneens als de eigennamen in de geschiedenis, bijvoorbeeld 'de oude slang, het Beest' enz.

"Het is van belang de twee afdelingen van de Middelaars heerlijkheid van de Heere te onderscheiden. Het is evenzeer van belang om de band die ze verenigt, te erkennen en in het oog te houden. Men moet de toekomstige gelukzaligheid van de verheerlijkte gemeente niet scheiden van de toekomstige gelukzaligheid van de aarde onder de

⁹ **Joseph Mede** (1586-1638) anglicaans docent te Cambridge

regering van de Christus, maar veeleer zien op de innige band, die er bestaat tussen beiden", zegt **Herschel**.¹⁰

Het is niet minder noodzakelijk om in te zien, dat de aardse kring van het Middelaarskoninkrijk vooral het onderwerp van de profetie is en dat men daarvan een juist begrip moet hebben. Men maakt zich van de toekomstige eeuw maar al te zeer een hersenschimmig denkbeeld. De duizendjarige bedeling zal voorzeker een heerlijke bedeling zijn, vergeleken bij al de andere, die haar zullen zijn voorafgegaan; maar daarom zal zij niettemin altijd een aardse bedeling zijn een tussenbedeling tussen die, die nog duurt en de eeuwige heerlijkheid en die juist bestemd is, om de overgang van de een tot de andere uit te maken. De maatschappij zal ongetwijfeld blijven bestaan onder dezelfde algemene voorwaarden; alleenlijk zal de Christus in Persoon tegenwoordig zijn, Zijn heerlijke tegenwoordigheid openbaren, Zijn macht ten toon spreiden en satan er niet meer zijn. Daarna zal de Geest van God overvloedig uitgestort worden over deze arme aarde, die dan in een waar Karmel zal veranderd worden; maar (Jes. 32:15) de menselijke ziel zal altijd voor zonden vatbaar blijven, het lichaam zal altijd sterfelijk zijn, het vlees zal voortgaan met tegen de Geest te strijden. Een volkomen geheiligde ziel, een verheerlijkt lichaam, een zuivere en onvermengde gelukzaligheid, dat alles moet ongetwijfeld verwezenlijkt worden zelfs gedurende het duizendjarig rijk, maar voor de gemeente en niet voor Israël en de volken, maar in een veel verhevener stand van zaken, in een geheel nieuwe, geheel Goddelijke kring, in het hemels Jeruzalem; - daarna het duizendjarig rijk, op de nieuwe aarde, die God scheppen zal voor al Zijn verlost en waarop het nieuwe Jeruzalem uit de hemel zal neerdalen (Openb. 21:1-8). (Tot zover GUERS)

¹⁰ In de Bijbellezingen van DA COSTA deel III komt de volgende mededeling voor: Op de tweede Pinksterdag, 27 mei, 1844, des avonds, hield de hoogbegaafde en nu ook reeds ontslapen Rev. Ridley H. Herschel, schrijver van: *Een bezoek aan mijn vaderland*, een Bijbellezing in het Engels ten huize van de heer Da Costa, over Jesaja 6. Deze lezing was zeer belangrijk, doordien deze bekeerde Israëliet, persoonlijk in Palestina geweest zijnde, ons mondeling menige bijzonderheid meedeelde; welke ons in genoemde reis schriftelijk wordt meegedeeld.

III. PREDIKANTEN EN THEOLOGEN OVER DE HEERLIJKE KERKSTAAT

1. Mr. ISAÄC DA COSTA, Bijbellezingen over Ezechiël, blz. 180

En zeg tot de Geest: Zo zegt de Heere Heere: Gij Geest, kom aan van de vier winden, en blaas in deze gedoden, opdat zij levend worden.

God wilde niets doen zonder *het woord van de profeet*, en toch moest de Heilige Geest het alleen doen. Ziedaar, een van die verbindingen, die onmogelijk door het menselijk verstand kunnen worden uitgevonden. God verenigt zijn werk met het werk van de mens zodanig, dat Hem de eer en de mens diens verantwoordelijkheid niet kan worden ontnomen. God maakt de mens tot Zijn medearbeider in de dingen des Geestes, 1 Cor. 3:9.

Van de vier winden, als door deze van al de einden der aarde aangedragen. De Heilige Geest wordt meermalen bij de wind vergeleken, vanwege zijn onzichtbare, verborgene en toch in de uitwerkselen zichtbare en gevoelbare kracht.

En ik profeteerde, gelijk als Hij mij bevolen had. Toen kwam de geest in hen, en zij werden levend en stonden op hun voeten, een gans zeer groot heir. De beenderen waren zeer velen geweest, zo ontstond er ook een groot heir van mensen uit. Stellen wij ons een uitgestrekt slagveld voor, waar een grote veldslag is geleverd en tien duizenden vielen, en daarna op dezelfde plaats begraven werden, en dat zij weer levend gemaakt worden, en zich weer rangschikken tot een machtig heir, - welk een ontzettende aanschouwing, nietwaar? Die van de profeet was zulk een aanschouwing. Zo zal ook eenmaal uit een grote menigte zondaren een zeer groot heir van zaligen worden, dat voor de troon van God zal staan in het midden van de heirscharen der engelen. Ja, welk een heerlijk gezicht moet dit voor de profeet geweest zijn! Soms geeft de Heere er ons ook iets van te zien; en ikzelf zag er iets van, al is het dan ook op een zeer kleine schaal.

Het is nu ongeveer vijf en twintig jaar geleden, dat ik deze huiselijke Bijbellezingen aanving.¹¹ Wij begonnen toen met een paar mensen, en sedert heeft God mijn huis aanhoudend vol gemaakt.

Doch wij komen tot de tekst terug en zeggen: welk een heerlijke verandering! Een groot kerkhof veranderd in een dal, waarin een groot en geordend heir staat. Tevoren was alles dood, nu is alles leven. Zo zal het ook zijn, als het *ganse huis van Israël* - want het wordt ook door deze doodsbeenderen vertegenwoordigd - het nieuwe leven ontvangt. *Alsdan zullen alle volken leven.* Als Israël opstaat uit de doden, dan staat alles uit de doden op. Ja, als deze dorre beenderen leven, dan leeft en bloeit alles, *en wordt de aarde bedekt met de kennis des Heeren, gelijk nu de bodem der zee bedekt is van de wateren.*

Toen zeide Hij tot mij: Mensenkind, deze beenderen zijn het ganse huis Israëls; zie, zij zeggen: Onze beenderen zijn verdord en onze verwachting is verloren; wij zijn afgesneden. Daarom, profeteer, en zeg tot hen: Zo zegt de Heere Heere: Zie, Ik zal uw graven openen en zal ulieden uit uw graven doen opkomen, o mijn volk, en Ik zal u brengen in het land Israëls. Deze beenderen zijn het huis Israëls. Zo diep gegrond lag de leer der opstanding in het Oude Testament, dat God, om de opstanding

¹¹ Dit werd gezegd zondagavond 19 april 1846 (1^e paasdag); en opmerkelijk is het, dat de allerlaatste zondagavond, op welke Da Costa een Bijbellezing bij zich aan huis hield (7 november 1852) wederom Ezechiël 37 behandeld werd. Dit kan nauwelijks opzettelijk zijn, daar Da Costa geen andere aantekening van zijn zondagavondlezingen hield, dan die van de tekst op het schutblad van zijn Bijbel.

van een volk te bewijzen, de opstanding van de mens tot beeld neemt.

Wij zijn afgesneden. Zo zou Israël spreken, als het maar spreken kon, doch het kan nog niet spreken; als het spreken zal, is het gered.

Ik zal uw graven openen. Ziedaar het punt, waartoe God ons brengen wil: dat Hij het doen moet en Hij alleen. Bedenken wij dan altijd bij de altijd hoger gaande nood van kerk en staat en huisgezin: het heil, de redding, de uitkomst is niet uit de mens, God moet de grote zaak doen; door een ander zal het niet gedaan worden.

En Ik zal ulieden uit uw graven doen opkomen, o Mijn volk, en Ik zal u brengen in het land Israëls. Zo dikwijls wij Joden zien, moesten wij bedenken, dat even onmogelijk als het schijnt, dat dit volk wederom tot een heerlijk volk wordt, het even onmogelijk schijnt, dat ons lichaam weer opstaat, terwijl nochtans beide beloften verwezenlijkt zullen worden.

En gij zult weten, dat Ik de Heere ben, als Ik uw graven zal hebben geopend en als Ik u uit uw graven zal hebben doen opkomen, o Mijn volk! De Heere wil dat wij proefondervindelijk Hem leren kennen in de natuur van Zijn wezen, en in de getrouwheid Zijner beloften. Het geloof en het geloof alleen eindigt in de ware, in de hoogste wetenschap. Wie dus leeft, die leve Gode in het geloof, alsdan wordt het hoogste weten zijn deel.

En Ik zal mijn Geest in u geven en gij zult leven, en Ik zal u in uw land zetten; en gij zult weten, dat Ik, de Heere, dit gesproken en gedaan heb, spreekt de Heere. Onmiddellijk na deze belofte volgt een nadere bepaling, namelijk dat deze belofte *de verenigde twaalf stammen* onder één koning (de tweede David, de Messias) geldt. Daartoe moest de profeet twee stukken hout voor de ogen des volks zodanig ineen voegen, als een timmerman doet, die twee balken zodanig aaneen last, dat zij een vast geheel uitmaken; als zulk een gelast hout dan geschilderd wordt, kan niemand zien dat het gelast is. De profeten moesten tot het volk meermalen komen met iets zichtbaars, als met de stukken zelf in hun handen. Waar de tien stammen na hun verplaatsing in Assyrië gedurende het verloop der eeuwen gebleven zijn, daarvan vindt men duizend gissingen, maar niets zekers. Slechts enkele godvruchtige familiën, die misschien altijd in Judea, vanwege de ware godsdienst gewoond hadden, vinden wij in het Nieuwe Testament onder de uit Babel teruggekeerde Joden. In elk geval zijn de twaalf stammen na de Babylonische gevangenschap evenmin verenigd onder één hoofd, als Israël als volk onder zijn wettige Davidische koning hersteld is geworden.

Wij hebben derhalve de vervulling der belofte nog te goed. God zou een verbond des vredes, een eeuwig verbond met hen maken, door het geloof zonder de werken, doch waaruit de werken voortvloeien. Hij zou hen reinigen van hun drekgoden, en schoon zij sinds de Babylonische gevangenschap geen afgoderij bedreven, zolang zij de Heere Jezus Christus verwerpen, bedrijven zij afgoderij met het geld en het goed dezer wereld, en dienen zij de ijdelheden des levens welke bij God niet anders zijn dan drekgoden.

Voorts zou Gods tabernakel bij hen zijn. Daarmee wordt gezegd, dat de tempeldienst niet hersteld zou worden, maar God en het Lam hun Tempel wezen zou, Openbaring 21 en 22.

Zo wordt dan door dit zeven en dertigste hoofdstuk van Ezechiëls profetieën *het lot der wereld* beslist. Wat God eens heeft liefgehad, dat kan Hij een tijd lang aan zichzelf overlaten, maar niet voor altijd verlaten. Het is daarom met Israël als met een komeet, welke men in vele jaren, ja soms gedurende eeuwen niet zien kan, doch ziet, opeens, daar komt zij weer. Ja, de bekering van Israël is onmogelijk, en onze opstanding uit de doden is het ook, doch juist dit wil God ons door dit gezicht van Ezechiël leren, evenals een kind juist door een zaak te willen doen, die hij niet tot stand kan brengen,

tot de ondervinding komt, dat hij het niet doen kan.

De Schrift leert van Israël en van onszelf, eerst de dood, en daarna het leven, het leven uit de dood. Israël, Jeruzalem, het heilige land ligt in de dood, maar om weer op te staan. Bij God is daartoe de wil en de macht, en Hij belacht de dwazen, die Hem die wil en die macht ontzeggen. Hij zal ze eenmaal tot sidderende (mocht het zijn tot aanbeddende) getuigen stellen van Zijn wonderen. Israël heeft niets minder nodig dan zulk een opstanding, want alle andere voorrechten baten hem niets zonder zijn Messias. Deze is zijn Leven, en zonder Hem kan hij niet anders zijn dan in de dood. Tegenover het onmogelijke der zaak, staat het woord der Schrift: *Alle dingen zijn mogelijk bij God*. Wee onzer, zo wij niet geloven tegen alles aan wat ook onze zielsbehoudenis tot een onmogelijkheid maakt! Er is bij de Heere een opeenstapeling van onmogelijkheden, opdat het geloof geoefend worde om evenwel de vervulling van Gods belofte te verwachten. God is getrouw, ook jegens Israël.

Maar, als wij het herstel van Israël slechts *geestelijk* moeten verstaan, dan is geheel dit volk slechts een figuur, een zinnebeeld, een schilderij, en zijn de Joden niet meer dan figuurlijke personen, die ons evenals in een parabel, moeten leren wat waarheid is. Nee, Israël is een *wezenlijk* volk, en al wat aan dat volk bedreigd en beloofd is, heeft een wezenlijke vervulling. Doch het volmaakte is niet in het begin, maar in het einde. Eerst het leven, dan de dood, daarna het herleven.

En zien wij nu niet op de enkele Jood, die ons op de weg voorbijgaat, maar op geheel dat volk, in zijn nationaliteit, historie en actualiteit of tegenwoordige houding en toestand, ja, dan moet ik zeggen: *de dorre beenderen, die zo lang stil lagen, beginnen zich te bewegen*. Vergeten wij niet, dat hoe nader men tot Christus staat, hoe langer men in de dood moet blijven, ja, maar ook hoe heerlijker de opstanding is. De Heere had Jairus' dochtertje nooit gezien, en Hij wekte haar op, terwijl zij nog op het bed lag. Hij had de jongeling te Nain ook nooit gezien, en Hij wekte hem op, terwijl hij nog op de baar lag. Maar Lazarus, die Jezus lief had, wekte Hij eerst op uit het graf, na er vier dagen in gelegen te hebben, toen hij reeds riekte, toen zijn eigen zuster niet meer van hem weten wilde.

En nu, wij herhalen, wat wij reeds zeiden: De opstanding van de Heere der heerlijkheid Zelf, is de grondslag en het beginsel van al de nog te verwachten opstandingen in heerlijkheid. Ja, opstanding uit de doden is het grote einde van alles. Eerst staat Christus op, dan staan de zondige zielen op, dan staat het zondige Israël op, dan staan de gelovigen op, en ten laatste staan allen op. Het eerste punt (de opstanding van Christus) is het middelpunt, het brandpunt, en rondom dit punt lopen kringen zonder ophouden; ook lopen rondom deze opstanding van Christus de drie genoemde opstandingen tot aan het einde, als wanneer alles is opgestaan.

En zie nu op Israël. Het heeft ongeveer zijn getal, zijn hoeveelheid als volk gedurende de verstrooiing behouden. Het bestaat uit vijf, zes miljoen mensen, of iets meer, want de tellingen zijn verschillend, doch het getal is niet te groot. Het kenmerk van een familie- of broedervolk is gebleven. Het breidt zich niet meer uit, het conserveert zich enkel. Overal in de wereld zijn de Joden burgers, en toch is het een volk onvermengd en onvermengbaar met de volken. Ook staat bij Israël alles in dezelfde evenredigheid. Zijn zonde staat in evenredigheid met zijn oordeel, en met zijn oordeel zijn herstel. *Daarom draagt Israël met de belofte van God het zaad ener nieuwe wereld in zich*. Israël heeft geleefd, is gestorven en zal weer opstaan.

Nu, men kan dan ook geen vier duizend jaar oud worden, zonder een tijd lang neer te liggen en te rusten. Ons leven is óók geen gedurig voortleven en voortwerken, maar een gedurige vernieuwing en opstanding: men gaat des nachts slapen en staat des morgens weer op.

Doch in de historie is er voor een volk, niet gelijk voor de enkele mens een lieflijke rust, of een natuurlijke slaap, maar een neerliggen in marteling en lijden naar het lichaam en een neerliggen in de dood naar de ziel.

Israël getuigt dan ook wel in zijn gebeden dat het dood is, en dat het herleven zal, doch het gelooft niet in Hem, die zijn Leven is, Christus! Ja, zo onafscheidelijk is bij dit volk het denkbeeld der opstanding uit de doden van het denkbeeld Gods, dat de Joden alle dagen God aanspreken met deze titel: *God onzer vaders, die de doden levend maakt!* Is niet de cirkel des bestaans reeds in de natuur: leven, sterven, herleven? De zon gaat op, gaat onder, en gaat weer op. In de Schrift is het niet anders; daar lezen wij van verkiezing, verwerping en wederaanneming. En zo staan wij dan met Israël voor die ontzettende wereld, welke neerligt in de dood, maar die op het punt staat van te herleven.

Ook het *land van Israël* is tevens als een lijk in het graf, dat bewaard wordt tot de dag der opstanding. Doch hoe duidelijk worden de profetieën, nu de tijden der vervulling naderen! God werkt altijd door gebeurtenissen. En ziet nu, hoe de graven opengaan! Een nieuwe wereld wordt ontdekt, een leven uit de dood! Ninevé is begraven geworden als een mens, en gelijk een mens opstaat uit de doden, zo staat ook Ninevé op. God gebood haar op te staan om te getuigen dat de profetieën waar zijn, als zei Hij met zo vele woorden: "Sta op! Ninevé! en zeg dit ongelovig geslacht, dat Ik weer uit het graf kan doen opkomen, wat er duizenden jaren in begraven lag, en getuigt gij, opgegraven stenen, tot de wederhorigen, die het levend getuigenis van mijn Woord niet willen aannemen: dat Ik door de mond der profeten gesproken heb."

Treffend, nietwaar, dat de gedenktekenen der profetische oudheid thans de museums der machtigste en grootste volken moeten vullen. Welnu, Ninevé zelf is een profetie, dat al het oude zal herleven, maar niet in de oude vorm. De oude zaken komen wel weer voor de dag, doch niet in haar vorm, maar in haar *wezen*. De opstanding is het nieuwe leven uit de oude zaadkorrel. Doch de opstanding zelf is zo waarachtig, dat God het niet alleen bewijst in de opstanding van steden, maar zelf met die steden de grote opstanding begint. Ja, dit zal zo voortgaan, *totdat het paradijs weer zal gezien worden, en het Jeruzalem Gods weer op aarde hersteld zal zijn*. Openbaring 21 en 22.

*O Nederland! Gij zult eens weêr
Het Israël van 't Westen worden!
God zal uw kerk met licht omgorden,
Uw koningen met Davids eer!*

2. Dr. ABRAHAM CAPADOSE 1795-1872. Overgenomen uit: Abraham Cappadose, door David Kalmijn. Proefschrift, 1955, Boekencentrum, 's Gravenhage.

De laatste dingen; het duizendjarig rijk

Capadose's denken over geloofszaken was in sterke mate eschatologisch gericht. Hij leefde uit de verwachting van Christus' wederkomst in heerlijkheid, wanneer de definitieve scheiding tussen de kinderen van de wereld onder hun vorst Satan en de getrouwe onderdanen van de grote Koning zou plaats hebben¹². Deze blik op de toekomst deed hem het ergste vrezen voor de wereld van zijn dagen, waartegen eenmaal Gods strafeisende toorn zich op schrikwekkende wijze zou openbaren. Reeds onderkende Capadose in sommige gebeurtenissen voortekenen van het naderende eindgericht.

(...) Capadose deelde evenmin de opvatting, welke sinds de Reformatie onder de Protestanten opgeld deed, dat namelijk de Paus als collectieve persoon, de elkaar opvolgende pausen, de Antichrist was¹³. Nee, de Schrift had hem de Antichrist leren zien als een enkelvoudig persoon, als één, die zich individueel tegenover Christus stelt door de antichristelijke elementen, welke de regeringen, de kerken en de gehele maatschappij ondergraven, in zich te concentreren om ook individueel te regeren, maar die straks hij de wederkomst van de Heere zou worden overwonnen (2 Thess. 2: 8)¹⁴. Voor het heden zag hij de Antichrist, wij zagen het boven reeds¹⁵, zich nestelen in het liberalisme en het Rooms-Katholicisme, de beide antigoddelijke machten, door hem steeds in één adem genoemd als: Rome en het ongeloof, Papisme en liberalisme, Jezuietisme en Jakobinisme, ultramontanisme en republikenisme. In zijn ogen waren "het ongeloof en het Papisme, de twee krachtig werkende handen van de waren en persoonlijke Antichrist", die eenmaal te Rome zijn leger zou vergaderen om te trachten door een laatste uiterste krachtsinspanning de vestiging van Christus' rijk op aarde te verhinderen¹⁶. Deze eindstrijd zou evenwel zijn definitieve ondergang bezegelen.

Er stonden dus geweldige dingen te gebeuren. Maar Christus zelf zou de Antichrist neerwerpen. Daarmee zou dan de volle heilstijd aanbreken. Het geloof in het Duizendjarig rijk maakte een integrerend bestanddeel uit van Capadose's toekomstverwachting en verleende er haar bijzondere kleur aan, vooral vanwege de aparte plaats, welke Israël ook dan te midden van de volken zou innemen. Voor deze hoofdgedachten meende Capadose duidelijke gronden in de Heilige Schrift te vinden. Da Costa en Capadose hebben vanaf hun bekering het chiliasme beleden, ja men kan zeggen, dat juist met hun bekering het chiliasme een vast gegeven in hun geloofskennis is geworden. Men wachte er zich dus wel voor er een residu van vroeger Joods denken in te zien. Koenen wil ons in zijn "Levensbericht van Mr. Is. da

¹² Brief aan De Clercq 23-8-1830.

¹³ Capadose spreekt dit ook tegen in: *De tweede zichtbare toekomst van Christus. Een voorstelling van de Bijbelse eschatologie (Leer van de laatste dingen)*, door Joh. Alb. Ludw. Hebart. Uit het Hoogduits), Gorinchem 1856, Voorwoord (van Dr. A. Capadose), blz. XII. Vgl. *Waarom des Pausen en zijner jongeren boeken door Doctor Martin Luther zijn verbrand*. Vertaald en toegelicht door Dr. J.A. Rust, Amsterdam 1931, blz. 19: "Als het geweten echter gekrenkt wordt in zijn godsdienstige overtuiging, dan kan het niets ontzien, moet het volstrekt zijn in zijn oordelen, de Paus zien als de 'Antichrist (vielleicht der Teufel selbst)'; Calvijn, *Institutie* IV, 2.12: "Dat de antichrist in de tempel van God zou zitten, hebben Daniël (9 : 27) en Paulus (2 Thess. 2: 4) voorzegd. Wij menen, dat de paus van Rome de leider en voorman van dat snode en verfoeilijke rijk is."

¹⁴ Brief aan Groen 22-2-1864.

¹⁵ Blz. 329.

¹⁶ *Rome en Jeruzalem*, blz. 9; vgl. boven, blz. 202 vlg.

Costa" daar nadrukkelijk tegen waarschuwen. Hij deelt ons tevens mee, hoe Da Costa eigenlijk aan de idee is gekomen: "De eerste grond kreeg Da Costa tot dit gevoel door het lezen van *Justinus de Martelaar*, de oudste Apologeet van het Christendom, in zijn Dialoog met de Jood Trypho, welk werk hij tijdens zijn bekering met zijn vriend Capadose las, en waarin die auteur zegt, dat de denkbeelden, later met de benaming van Chiliasme bestempeld, destijds, kort na de dood van de Apostel Johannes, in 't begin van de tweede eeuw, onder de Christenen algemeen waren"¹⁷. Capadose is het geweest, die Da Costa op dat boek, dat hij "door een bijzondere leiding van Gods voorzienigheid" in de bibliotheek van zijn oom had gevonden, attent maakte. Het had hemzelf zeer diep getroffen daarin "de klaarste bewijzen voor de vervulling van de Profetieën betreffende de eerste komst van de Heere en tegelijk de hoopvolle verwachting in de toekomstige vervulling van een andere rei van Profetieën, die met de toekomst van Israel en de weerkomst van de Heere in verband staan" te lezen.

"Ik behoef u wel niet te zeggen, schreef hij aan Koenen¹⁸, of ik die gelukkige nacht, waar het zo helder licht om mij heen scheen, ooit zal kunnen vergeten. De volgende dag verhaalde ik op onze peripatetische (filosofisch) wandeling aan Da Costa wat boek ik gevonden had en wat ik daarin gelezen had; hij kende *Justyn* toen nog niet, en daarna hebben wij het tezamen gelezen. Datzelfde exemplaar ligt als een gedenkstuk van Gods leiding en liefde in mijn kleine boekerij met de papiertjes en kleine aantekeningen, die ik er nog vóór onze doop bijgeschreven heb. De overtuiging van de eerste komst van de Messias is bij ons bijkans synchronisch met die van de Parusia¹⁹ en het Duizendjarig rijk van Christus."

Het is zeer goed denkbaar, dat Bilderdijks invloed ook hierin Da Costa's en Capadose's standpunt mede bepaald heeft. Bilderdijk keurde het tenminste streng af alle voorzegging te vergeestelijken en daardoor teniet te doen. De Roomse kerk maakte er zich schuldig aan door de zogenaamde chiliasten als 'halve Joden' te verketteren. Bij haar streven naar de wereldheerschappij, waarbij de Paus zijn gezag in de plaats van dat van Christus stelde, lag het niet in haar lijn naar de komst van Christus en Zijn rijk te verlangen. En wat de Reformatoren betreft, zij waren in hun afkeer van het geestelijk gezag van de Roomse kerk weinig gezind "om enig Rijk op aarde dat geestelijk zowel als werelds was, aan te nemen"²⁰.

Capadose, die het nóch eens is met hen, die menen, *dat de Heere gedurende duizend*

¹⁷ *Handelingen van de jaarlijkse algemene vergadering van de Maatschappij van de Nederlandse Letterkunde te Leiden*, z.p. 1860 (blz. 305-351; H.J. Koenen. *Levensbericht van Mr. Is. da Costa*), blz. 335 noot 2. Vgl. H.U. Meyboom, *Oud-Christelijke Geschriften in Nederlandse Vertaling XXV. Apologeten IV*, Leiden 1917 (blz. 11-191: "Samenspraak van de heilige wijsgeer en martelaar Justinus met de Jood Trypho"), blz. 110 vlg.: "Ik daarentegen en wie er meer in elk opzicht rechtzinnige Christenen zijn, wij weten dat er opstanding des vleses wezen zal en er duizend jaren in een herbouwd en versierd en verruimd Jeruzalem (wezen zullen),... Daarenboven heeft ook bij ons een man met name Johannes, één van de apostelen van de Christus, in een openbaring die hem gewerd, geprofeteerd dat degenen die tot het geloof in onze Christus gekomen waren duizend jaren in Jeruzalem zouden (vol) maken en dat daarna de algemene en, in 't kort gezegde eeuwige opstanding van allen tegelijk en het gericht zouden plaats hebben."

¹⁸ Brief aan Koenen 1-7-1861. Meijer (*Martelgang*, blz. 61) acht het "absoluut ondenkbaar", dat in de bibliotheek van Dr. I. Capadose zich de werken van Justinus zouden hebben bevonden. Een eenvoudige oplossing van het raadsel vinden wij echter in een mededeling van A. Capadose in bovengenoemde brief aan Koenen: zijn oom had de folio "bij een menigte boeken op een auctie (verkoop bij opbod) gekocht."

¹⁹ Paroesia is de wederkomst van Christus, wanneer die ook mag plaatshebben.

²⁰ *Brieven van Bilderdijk*, IV, blz. 44 (aan Da Costa 16-11-1822).

jaren zichtbaar als Koning met de opgewekte gelovigen op deze vergankelijke aarde zal regeren, nóch met hen, die alleen aan het einde van de dagen de verschijning van Gods Zoon in heerlijkheid verwachten, door hem als 'spiritualisten' aangeduid, baseert zijn chiliastische gevoelens op een onderscheiding van de voorzeggingen aangaande 's Heeren komst in drie groepen, al naar dat deze komst hetzij in de Geest, hetzij als Koning, hetzij als Rechter is bedoeld²¹.

Aan deze drieërlei wederkomst beantwoordt een verdeling in drieën wat betreft de plaats, waar de gelovigen vertoeven, wat betreft de geschiedenis van het Goddelijk Hoofd van de Kerk, en wat betreft de geschiedenis van de Kerk zelf.

A. Op het eerste Pinksterfeest kwam Christus op *aarde* weder in de *Geest*. Deze komst wordt nog steeds herhaald bij elke uitstorting van de Geest, waar er maar twee of drie in Christus' naam vergaderd zijn. En evenals het verblijf tussen geboorte en dood de periode van de op deze aarde *lijdende* Godmens is geweest, zo wordt ook de geschiedenis van de Kerk hier op aarde gekenmerkt door verdrukking en strijd.

B. Voordat de grote ontknoping zal plaats hebben, zal Christus eerst nog als Vorst van de heerlijkheid in het *Paradijs* neerdalen, waar Hij gedurende de veertig dagen tussen Zijn opstanding en hemelvaart als *overwinnende* Godmens heeft vertoefd. Hij woonde toen niet meer op aarde, maar ook nog niet in de hemel, gelijk Hij aan één van de vrouwen te kennen gaf: "Ik ben *nog* niet opgevaren tot Mijn Vader." Dit Paradijs is de woonplaats van de zielen van de zalige afgestorvenen. Immers gaat de *geest* van de gelovige, die sterft, naar de hemel, waar Jezus die ontvangt (Hand. 7: 59), en zijn *ziel*²² naar het Paradijs, terwijl zijn lichaam in het graf wordt neergelaten. De bede van de gekruisigde misdadiger: "Heere! gedenk mijner, als Gij in Uw Koninkrijk zult gekomen zijn," beantwoordde Jezus met: "*Heden* zult gij met Mij in het *Paradijs* zijn." Daarna echter riep Hij uit: Vader! in Uw handen beveel Ik Mijn geest." Dus ook Zijn ziel ging naar het Paradijs en Zijn geest naar de hemel, terwijl Zijn lichaam begraven werd. Paulus maakt in 2 Cor. 12 : 2-4 duidelijk onderscheid tussen "de derde hemel" en "het Paradijs": hij is "tot *aan* de derde hemel" en "*in* het Paradijs" opgetrokken geweest²³. Men stelle zich dus het Paradijs als aan de derde hemel grenzend voor, zoals in de tempel het Heilige aan het Heilige der heiligen. Verder wordt in Openb. 2: 7 over *het Paradijs van God* gesproken.

Wanneer nu Christus in dit Paradijs wederkeert, zullen de zielen, die Hem daar verwachten, met heerlijke lichamen worden omkleed; dit zal dan de *eerste* opstanding zijn. "De aarde beneden dit Paradijs (van hetwelk zij vóór de zondeval misschien een gedeelte uitmaakte) zal deze nadering van de Heere gevoelen, en als overstromd worden bij de uitstorting van de Heilige Geest, die levende atmosfeer van de Vorst

²¹ *Despotisme*, blz. 139-152; *Tweede zichtbare toekomst*, Voorwoord, blz. XIV-XXII.

²² De leer voor de zielen zonder lichaam in het hiernamaals werd door de Kerkvaders anders geloofd dan wij gewend zijn. Zie Bijbelverklaring Patrick, Polus, Welsh en Withby. Withby schrijft over 2 Kor. 5:8: "Men merke alleen hier aan, dat volgens de leer van al de Kerkvaders, de zielen der vromen niet opgenomen worden in de hoogste hemelen, of de onmiddellijke tegenwoordigheid van God en Christus, terstond na hun verhuizing van hier. Want zó zullen wij alleen altijd bij de Heere zijn, wanneer wij door de macht van God met het geklank der laatste bazuin op zullen worden en opgenomen de Heere in de lucht, 1 Thess. 4: 16. De belofte is gedaan voor de Tweede Komst, om Zijn discipelen tot Zich te nemen, opdat zij ook daar zijn waar Hij is. Johannes 14: 3. Maar volgens de gehele Oudheid zijn de zielen der vromen in die tussentijd in de plaats voor hen bereid van de Heere. Dat is, met Hem in het Paradijs, waar zij verkeren hebben mét Hem en enig gezicht genieten van de Zaligmaker. 'Want Paulus en de overige apostelen', zegt Polycarpus, 'zijn in de plaats voor hen bereid bij de Heere.' 'Niet alleen in de hemel', zegt Ireneüs, 'maar ook in het Paradijs, zal onze Zaligmaker enigszins gezien worden, als de mensen waardig zijn Hem te zien.'" (Red. Gihonbron)

²³ Statenvertaling: "tot *in* de derde hemel" en "*in* het paradijs"; vertaling N.B.G., tot *in* de derde hemel" en "*naar* het paradijs".

van de Heerlijkheid. Deze tussenplaats zal plotseling door de gelovigen worden bevolkt, welke hun Koning zullen omringen, de Heere der Heerscharen, de ware Melchizédek, terwijl zij zelf Opperpriesters van God en Christus zullen zijn. In dit verheven gewest, in dit Jeruzalem van boven, in dit Paradijs van God, dat de aarde naderbij zal gekomen zijn, maar welks ingang door een vlamvend zwaard tegen de ongelovigen zal verdedigd worden²⁴, zullen de uitverkorenen met de Heere regeren, duizend jaren lang. Het zal alsdan de rechtvaardigen, die zich nog op de aarde zullen bevinden, vergund worden in nauwe gemeenschap te treden met hun gelukzalige broeders in het Paradijs, evenzo zullen zij ook van tijd tot tijd die geestverrukkingen genieten, van welke de Apostelen melding maken, zij zullen ook somtijds de werkelijke tegenwoordigheid van de Heere des Levens genieten, wanneer Hij te midden van hen zal komen om hen te troosten, in het geloof te versterken, hen in de strijd te ondersteunen, en hun Zijn bevelen mede te delen met betrekking tot de grote en laatste prediking van het eeuwig Evangelie.

Alsdan zal ook de herstelling van de Joodse natie, aan welke men na een nauwkeurig onderzoek van de Profetieën niet meer twijfelen kan, in het beloofde land plaats hebben, *de tempel zal worden herbouwd*, en deze aanneming, voor de volken zijnde als een leven uit de doden²⁵, zal voor een groot deel die gezegende staat van de Kerk uitmaken, die een zeker teken zal zijn van de toekomstige verschijning van de Heere als Rechter en van Zijn werkelijke komst als Vorst van de heerlijkheid in het Paradijs. De Joodse natie zal niet zoals vroeger uit twee rijken bestaan, maar een enige en ware David zal voor altijd hun Koning zijn²⁶, hetgeen niet betekent, dat Hij altijd zichtbaar tegenwoordig zal zijn, maar dat alsdan de Joodse natie Hem als Koning zal erkennen, en niet meer zoals thans zonder Koning zal zijn, zonder Vorst, zonder offerande, zonder beeld, zonder Efod, zonder Teraphim²⁷.

Dus niet het herstel van Gods oude volk in het beloofde land maakt het Duizendjarig rijk als zodanig, maar slechts een deel daarvan uit. Ook kan men, indien men wil, dat herstel beschouwen als "een teken en zeker getuigenis", dat genoemd rijk in de "hoge gewesten" een aanvang heeft genomen²⁸.

Men krijgt een juist begrip van deze dingen door grondig onderscheid te maken tussen de regering van Christus als Koning van Israël over de twaalf stammen in het beloofde land en Zijn gelijktijdige heerschappij als Vorst van de heerlijkheid tezamen met de uitverkorenen uit alle oorden en van alle talen in het Paradijs, dat, van de hemel neergedaald²⁹, de aarde zal zijn genaderd.

Tegenover Koenen heeft Capadose zijn opvatting nog verduidelijkt. Hij verschilde met de "Millenarians" hierin, dat hij niet zoals dezen de verblijfplaats van de Heere gedurende het Duizendjarig rijk op aarde en wel in Jeruzalem stelde, "maar in 't Jeruzalem daarboven, het Paradijs, een in de *Umkreise* van het aardrijk bestaande plaats in de lucht, de hemelen of hemelse plaatsen genaamd, van waar de heerschappij over en communicatie met de aarde en die op de aarde wonen zeer wel zou kunnen worden aangenomen³⁰.

C. Er is nog een punt, dat bijzondere aandacht verdient: *de wederoprichting van*

²⁴ Vgl. Gen. 3: 24; Openb. 22: 14 vlg.

²⁵ Rom. 11: 15.

²⁶ Ezech. 37: 15-28.

²⁷ *Despotisme*, blz. 144 vlg.; vgl. Hosea 3 : 4 vlg.

²⁸ *Despotisme*, blz. 146.

²⁹ Openb. 21: 10.

³⁰ Brief aan Koenen 31-8-1843.

alle dingen, waarover in Hand. 3: 21 gesproken wordt. Capadose stelde deze aan het *begin*; en de nieuwe aarde, - waarmee Koenen de wederoprichting scheen te vereenzelvigen, - aan het *einde* van de duizendjarige periode, d.i. ná de verbranding van de tegenwoordige aarde. Immers zou de Satan na het einde van het Duizendjarig rijk weer voor een korte tijd worden losgelaten. "Daarom stel ik wel de aanvang van de wederoprichting van alle dingen bij de wederkomst van de Heere en bij de eerste opstanding, maar de consummatie, de completie van die wederoprichting eerst ná 't 1000-jarig rijk, ná het daarstellen van een nieuwe hemel en aarde"³¹.

Deze consummatie, deze completie zou met de voltrekking van het laatste oordeel gepaard gaan: "Maar bij het einde van dit duizendjarig rijk zal de Vorst der heerlijkheid naderen, nadat er een laatste beroep op de volken zal zijn gedaan, wanneer Gog en Magog, of de laatste vijanden van God, zich onder hun hoofd, de duivel, uit zijn kerker losgelaten, zullen verzamelen, op de breedte van de aarde opkomen en Jeruzalem omringen. Jeruzalem, de legerplaats van de heiligen, de geliefde stad³², de veilige wijkplaats van de gelovigen, die nog op de aarde zullen zijn. Nadat alles zal de Vorst der heerlijkheid naderen, de grote oordelen van God zullen plaats hebben, met de verschrikkelijke strijd van Armageddon, wanneer, zonder te sterven, de gelovigen hun lichaam zullen verwisselen en opgenomen worden in de hoogte³³.

Nu begint de verschrikkelijke dag van het oordeel; de bazuin slaat, de vijanden van God worden tot beschaming en schrik opgewekt³⁴, de aarde wordt door het vuur van de hemel verteerd, zodra geen gelovige haar meer bewoont. Iedere vijand van God, voor de stoel van de Rechter verschenen, wordt veroordeeld en vanuit de hoge gewesten, waar het oordeel plaats grijpt, neergeworpen in de plaats van de smart, in de brandende afgrond van zwavel en vuur, de aarde namelijk, welke door Gods toorn wordt verteerd"³⁵.

Capadose spreekt van het "tijdperk" van het oordeel van God. Hoewel het in de Schrift als *dag* of uur is aangegeven, kent Capadose er onder verwijzing naar 2 Petr. 3: 8 een duur van duizend jaren aan toe. Na dus duizend jaren als Koning met Zijn heiligen te hebben geregeerd, in welke tijd Hij Zijn miljoenen vijanden ten onder zal hebben gebracht, zal Christus nog andere duizend jaren als Rechter optreden. Evenals aan de komst van de Middelaar in het vlees vierduizend jaren sinds de schepping zijn voorafgegaan, zullen also vierduizend jaren ter volmaking van de eeuwen daarop volgen³⁶. "Als nu de laatste vijand zal zijn teniet gedaan, zal er een nieuwe hemel en een nieuwe aarde zijn, aan dewelke het Paradijs, die heilige verblijfplaats van de Vorst van de heerlijkheid, met Zijn getrouwe onderdanen voor altijd zal verbonden worden". De *nieuwe aarde*, die geen tekenen van Gods toorn meer zal dragen, zal de derde en tevens de laatste en eeuwige verblijfplaats van de kinderen van God zijn. Dezen zullen zonder zonde en vol van de Heilige Geest zijn. De verheerlijkte Godmens, Christus in Zijn derde tijdperk, sinds Zijn hemelvaart zittende ter rechterhand van de kracht van God, zal hij de mens wonen en diens kostelijkste erfenis uitmaken. De Kerk zal een *eeuwige heerlijkheid* genieten.

Dit alles had reeds zijn symbolische uitdrukking gevonden in de tempel van Salomo:

³¹ Brief aan Koenen 16-10-1843. Consummatie is voltooiing.

³² Openb. 20: 9.

³³ 1 Thess. 4: 17.

³⁴ De zielen van de verdoemden worden namelijk niet terstond na de dood in de hel geworpen, maar blijven bewaard in een plaats van gevangenschap om op de dag van het oordeel te worden gestraft (*Despotisme*, blz. 143; vgl. 2 Petr. 2: 9; 3: 7; Judas 6, 13).

³⁵ *Despotisme*, blz. 146 vlg.

³⁶ *Despotisme*, blz. 148.

het *Voorhof* stelde de aarde, het *Heilige* het Paradijs, en het *Heilige der heiligen* de hemel voor.

ISRAELS HERSTEL

Israëls toekomstig herstel heeft in bijzondere mate Capadose's denken beziggehouden. Op een avondbijeenkomst in het jaar 1842 ten huize van Ds Sécrotan, er was nog geen vereniging van Vrienden van Israël, heeft hij voor een aanzienlijke kring van vrienden in een in het Frans gehouden voordracht zijn beschouwingen daarover uiteengezet³⁷. Ook daarna heeft hij er nog herhaaldelijk over gehandeld³⁸.

Het Oude Testament stelt het geestelijk en nationaal herstel van Israël in het vooruitzicht. In Leviticus 26 volgt op de verschrikkelijke bedreigingen van verbanning en rampspoed wegens de zonden van het volk de troostrijke belofte van een terugkeer naar het land van de vaders. Israël zou immers zijn ongerechtigheid erkennen en God Zijn verbond met Abraham, Izak en Jakob gedenken. Het werd Bileam dan ook onmogelijk Israël te vloeken; hij kon het alleen maar zegenen³⁹. Ook in de verstrooiing zou Israël een afzonderlijk en van de andere natiën onderscheiden bestaan leiden, een feit, dat geen weerga heeft gevonden in de geschiedenis van welk ander volk ook. Hoewel beroofd van zijn politieke zelfstandigheid en van zijn Levitische eredienst, zou het toch niet meer tot afgoderij vervallen⁴⁰.

In de laatste achttien eeuwen zijn zowel beloften als bedreigingen aan Israël in vervulling gegaan. Hierin bezitten wij een zekere waarborg, dat ook datgene, wat op de toekomst van dit volk betrekking heeft, eenmaal werkelijkheid zal worden.

Israëls geschiedenis loopt parallel met die van de eerste mens. Deze, in het Paradijs door de luister van zijn Schepper omstraald, oefende heerschappij uit over de natuur en werd op allerlei wijze gezegend. Doch wegens zijn ongehoorzaamheid werd hij uit dit zijn oorspronkelijk vaderland verdreven om voortaan daarbuiten in het zweet des aanschijns zijn brood te eten. Hij ondervond evenwel ook de ontferming van God in de troostvolle belofte: "Uw zaad zal de kop van de slang vermorzelen," en mocht hopen op een toekomst, waarin hij, wedergeboren, geheiligd en met God verzoend, een tegelijk hemelse en aardse heerlijkheid op een vernieuwde aarde zou genieten.

Met het geluk van de mens in het Paradijs is te vergelijken de bloei en de heerlijkheid van het door God verkoren Israël, dat als soevereine natie zijn hoogtepunt onder de regering van de wereldberoemde Salomo bereikte. Maar het vergat God om het beeld, dat het zich had gemaakt, en werd wegens deze nationale zonde uit het land van de vaders verdreven en verstrooid onder de volken, waar het een smartelijk lot wachtte. Thans echter mag het, vertrouwend op Gods ontferming, verlangend uitzien naar zijn derde periode, die van zijn wedergeboorte en nationaal herstel, waarmee zijn geschiedenis zal worden voltooid. In weerwil van de smadelijkste vernederingen en de bloedigste verdrukkingen, is het de eeuwen door bewaard gebleven. Daarin is het een levend bewijs, dat de genadegiften en de roeping van God onberouwelijk zijn⁴¹. Er blijkt dus iets onvergankelijks te zijn in het volk, waaruit de Zoon van God vlees heeft willen aannemen, evenals in de Kerk, waarin de Zoon van God Zijn Geest heeft willen

³⁷ *Gods grote daden*, blz. 113. De "Amis d'Israel" te Toulouse in Frankrijk bezorgden een uitgave van de voordracht, die zij allerwegen lieten verspreiden: A. Capadose, *Quelques observations sur la régénération morale et sur la restauration nationale d'Israel*, Toulouse 1843. Nederlandse uitgave: A. Capadose, *Overdenkingen over Israëls roeping en toekomst*, Amsterdam 1845.

³⁸ O.a. op de internationale meetings van de Evangelische Alliantie.

³⁹ Num. 23 en 24.

⁴⁰ Hosea 3: 4.

⁴¹ Rom. 11: 29.

doen wonen. Zo is dan Israël in zijn lotgevallen een levend en heerlijk getuigenis ook van de grootheid van de alleen ware God: in zijn eerste periode van *Diens luister en majesteit*, in zijn tweede van *Diens strenge en heilige gerechtigheid*, en in zijn derde van *Diens liefde en medelijden*.

Israëls roeping en bestemming is eenmaal als verloren zoon terug te keren naar de plaats, waaruit het zichzelf heeft verbannen, en zich dan met verbrijzeld hart neer te werpen in het stof voor zijn God, Die verlost, voor zijn Vader, Die, met barmhartigheid bewogen, hem van verre zal zien naderen en, hem tegemoet snellend, hem zal omarmen. Israëls grote nationale zonde heeft bestaan in de verwerping van zijn Messias, maar het zal terugkeren tot zijn God en tot David, zijn Koning. Dan zal het bekleed worden met het beste kleet: de mantel van Christus' gerechtigheid; en een ring ontvangen: het zegel van Gods Geest aan de vinger; en schoenen aan de voeten: om Gods trouw aan de volken te verkondigen.

Israël is in zijn geschiedenis verder de levende uitdrukking van de grootse gedachte van de opstanding in het Christendom. Naar het lichaam is het sinds achttien eeuwen een stervend volk, welks delen, overal in de wereld verspreid, als in een groot uitgestrekt graf worden bedolven. Maar het zal niet alleen, in overeenstemming met de idee van de onsterfelijkheid van de ziel, welke wij reeds bij de heidense filosofen aantreffen, als gevolg van zijn bekering geestelijk wedergeboren worden, maar ook als volk, als onafhankelijke nationale grootheid, uit de dood opstaan en de erve van de vaderen opnieuw bewonen. Hierin dwaalden de Joden niet, *dat zij een Messias in heerlijkheid en een aards koninkrijk verwachtten*, maar daarin, dat zij een aan deze heerlijkheid voorafgaande lijdende Messias en geestelijke wedergeboorte ontkenden. Jezus wees Zijn discipelen dan ook niet wegens een dwaling terecht, toen zij Hem vroegen naar het tijdstip van de wederoprichting van het koninkrijk, *de gedachte van deze wederoprichting was immers op zichzelf juist*, maar Hij berispte hen wegens hun onbescheiden nieuwsgierigheid⁴².

Capadose beschouwde dan ook met het oog op de toekomst het gebed voor de vrede van Jeruzalem als de voornaamste werkzaamheid van de gelovigen: "wel moeten zij varen, die u beminnen"⁴³. "Wij houden dus aan in 't gebed tot Israëls bekering, niet alleen om hunnentwil, maar ook omdat de bekering van dat volk in zulk een innig verband staat met de afgesmeekte wederkomst van de Heere en de ontwikkeling van Zijn Koninkrijk en heerlijkheid"⁴⁴. Ook uit deze aanhaling blijkt, dat Capadose zich Israëls herstel als deel uitmakend van de herschepping denkt. Christus zal "als Koning van Israël en als Hoofd van de gehele schepping" wederkomen. Er is niet alleen een uitverkoren mensdom, dat in de eenmaal aan Adam toegekende voorrechten zal treden, maar ook een uitverkoren volk met een bijzondere bestemming.

Wat het Paradijs en de heerschappij over de aarde voor Adam was, dat was het Heilige land voor Abraham en zijn zaad en het koninkrijk Israël voor David en zijn zaad. Heeft Adam het Paradijs en de heerschappij voor zich en de zijnen verloren, Christus, de Tweede Adam, heeft beide voor de Zijnen herwonnen. Heeft aldus ook Abrahams geslacht het Heilige land en de aardse Salomo het koninkrijk verbeurd en verloren, Christus heeft als het beloofde zaad van Abraham het recht op het Heilige land en als de ware Salomo het recht op het koninkrijk herwonnen. Vandaar dan ook

⁴² Hand. 1: 6 vlg.

⁴³ Psalm 122: 6.

⁴⁴ A. Capadose, *De toekomst des Heeren als Koning Israëls en als Hoofd der gehele schepping*. Een voorlezing gehouden in de Bidstond voor Israël, te 's-Gravenhage, de 17de November 1848, 's-Gravenhage 1848, blz. 18.

bij Mattheüs en Lucas verschillende geslachtsregisters van onze Heere: de eerste geeft Zijn afstamming van Abraham, de laatste die van Adam aan⁴⁵. Het komt er nu maar op aan de verwachting van Israël en de wens van de heidenen te zien in verband met Christus' recht op het Heilige land, aan Abrahams zaad beloofd; op het koninkrijk Israël, aan David en zijn zaad toegezegd; op de heerschappij, aan Adam bij de schepping toegekend.

Jezus zal zichtbaar wederkeren om als Koning der koningen en als Heere der heren het aardrijk aan Zich te onderwerpen. Als Davids Zoon zal Hij tevens zichtbaar over Israël regeren en daarbij als Abrahams erfgenaam het koninkrijk over het gehele Heilige land uitbreiden. Thans oefent Christus door Zijn Geest nog slechts een inwendige heerschappij over de harten van Zijn onderdanen uit, maar de Schrift spreekt niet onduidelijk van een zichtbare regering in de toekomst⁴⁶.

Capadose's toekomstverwachting ten aanzien van Israël is voornamelijk, het moge hier nogmaals uitgesproken worden, gebaseerd op de inhoud van de nog onvervulde profetieën van het Oude Testament, waaraan men dan, evenals aan de reeds vervulde, een letterlijke zin zal moeten toekennen. Toen zijn ogen hiervoor werden geopend, is Capadose de Joden beter gaan waarderen. Vóór zijn bekering had hij, hoewel zelf Israëliet, maar weinig met hen op: "Ik zag dat volk alleen in zijn tegenwoordige vervallen toestand, in zijn gezonken heden, wel in tegenstelling van zijn voorleden bestaan, maar nog buiten het verband met Zijn toekomst"⁴⁷.

Het is Capadose bovendien opgevallen, dat het Nieuwe Testament in het voetspoor van het Oude onderscheid tussen Israël en de heidenen blijft maken. De gelovige en ongelovige Joden behouden de naam *Israël* en de gelovigen uit de andere volken worden nog steeds *heidenen* genoemd. Er is geen sprake van een uitwissen van het nationaal verschil. Plaatsen als Efeze 2: 14 vlg., Col. 3: 11 en Gal. 3: 28 bedoelen alleen maar, dat er ten opzichte van de zaligheid, van de geestelijke voorrechten, geen onderscheid wordt gemaakt. Voor het overige blijft Israël van de volken "onderscheiden, hebbende een hem bijzonder eigen lotsbestemming op aarde, hebbende eigen en bijzondere beloften en voorrechten als volk, welke de Heidenen, de niet-Israëlieten, volstrekt niet hebben. Geen enkel volk van de Heidenen heeft een belofte van *te blijven bestaan*, en wij hebben ook de machtigste volkeren en natiën zien vergaan. Israël alleen *heeft die belofte*. Geen enkel volk heeft een *bepaald erfland*; Israël alleen *heeft dat land*, en *die bezitting*, thans nog om zijn ongeloof in de macht van de Heidenen, zal, naar luid van Gods heilig Woord, door Zijn eeuwig trouwverbond aan Abrahams zaad weder gegeven worden"⁴⁸.

In Numeri 24: 17 ziet de ster uit Jakob op Christus eerste en de scepter uit Israël op Zijn tweede komst. Niet slechts een Theocratie, maar ook een Christocratie is Israël beloofd: "Gelijk Hij waarachtig en zichtbaar eenmaal regeren zal, als Heere van Zijn Gemeente, als Koning van de ganse aarde, zijnde de tweede Adam; zo zal Hij nog, voor dat tijdstip, even waarachtig en zichtbaar regeren als Koning van Israël en Zoon van David"⁴⁹.

Sterven en opstanding

Het ligt in de rede, dat Capadose, in wie de toekomstverwachting zo sterk leefde en

⁴⁵ Vgl. boven, blz. 315 vlg.

⁴⁶ *Toekomst des Heeren*, blz. 14 vlgg.

⁴⁷ A. Capadose, *De toekomst Israëls*. Een voorlezing gehouden in één van de Bidstonden van de Vrienden van Israël te 's-Gravenhage, 's-Gravenhage 1849, Voorwoord, blz. 5.

⁴⁸ *Toekomst Israëls*, blz. 13; vgl. Luc. 21: 24.

⁴⁹ *Toekomst Israëls*, blz. 23.

die reeds in zijn jonge jaren zijn levenseinde menigmaal zeer nabij vermoedde, zich ook ernstig heeft beziggehouden met de vraag *naar de toestand van de mens na zijn sterven*. Stellig zullen de tragische sterfgevallen van naaste bloedverwanten hem tot nadenken over dit punt hebben gebracht. Het overlijden van zijn oudste zoon was voor hem een directe aanleiding om zijn "Gedachten over de toestand van de zielen in de staat van de afgescheidenheid tussen de dood en de opstanding"⁵⁰ op schrift te stellen. De titel van genoemd geschrift drukt reeds voldoende uit, dat Capadose zich het sterven denkt als een scheiding, een ontbinding, een uiteenvallen van de drie samenstellende delen van de mens; ziel, geest en lichaam. Capadose gelooft niet, dat de ziel in verbondenheid met het lichaam in een soort doodslaap blijft verkeren om eenmaal tezamen met dit tot het leven te worden opgewekt; hij gelooft ook niet aan een zielelaap na de dood, bestaande in een totale bewusteloosheid tot aan de dag van de opstanding, maar denkt zich de ziel als gescheiden van het lichaam en in een toestand van eeuwig en volkomen heil of onheil, welke bewust ervaren wordt.

De ziel van de gelovige bereikt na de dood een trap van zaligheid, welke, in een nauwere gemeenschap met de Heere bestaande, die van de beste ogenblikken op aarde verre te boven gaat, maar nog niet gelijkstaat met de volmaakte zaligheid, welke eerst op de dag van de opstanding met het aanschouwen een aanvang zal nemen.

Naar de regel van het "*eo quod est, est sibi conscia anima*" acht Capadose het ontologisch ten enenmale ondenkbaar, dat de ziel, onder welke omstandigheid dan ook, zonder bewustzijn zou zijn. De toestand van het lichaam kan alleen de *uitwendige* werkzaamheid van de ziel, haar communicatie met de buitenwereld, maar niet haar *inwendige* werkzaamheid, haar bewustheid, de *conscientia sui*, belemmeren. Bij de dood, eigenaardig genoeg "ontbinding" genoemd, ontvangt de tevoren "gebonden" ziel haar volle vrijheid en zal er dus te minder sprake van kunnen zijn, dat zij de werkzaamheid van het "*for interne*" verliest.

Men heeft op grond van teksten als Gen. 2: 17; 3: 3 en Rom. 6: 23 gemeend een bewusteloosheid van de ziel na het sterven te moeten aannemen; de dood zou namelijk bij een onmiddellijk intreden van het zaligheidsgenot zijn betekenis als straf, als bezoldiging van de zonde verliezen, daarentegen bij een toestand van bewusteloosheid behouden. Capadose echter constateert hier een verwarring van twee begrippen: dat van het sterven als zodanig, de "*actus moriendi*", en dat van de toestand na de dood, de "*status mortis*".

Natuurlijk blijft er ook voor de gelovige in het eerste iets pijnlijks zitten, maar hij zal tevens bedenken, dat Christus *alles*, ook de dood als de bezoldiging van de zonde, voor hem aan het kruis heeft betaald. Noch in dit leven, noch in de eeuwigheid blijft er iets over, dat naar straf lijkt. De gelovige ondergaat derhalve de dood als *gevolg*, niet als straf, terwijl de goddeloze èn ten gevolge van èn wegens straf voor de zonde sterft. Met behulp van nog andere teksten in het Oude Testament⁵¹ tracht Capadose zijn gevoelen te staven, dat geen toestand van volstreekte bewusteloosheid als straf of kastijding tot de dag van de opstanding dient.

Ook het Nieuwe Testament noemt de dood niet "*kata to on*", overeenkomstig het wezen", maar "*kata to phainomenon*", "overeenkomstig het verschijnsel", een slaap. Het doelt hierbij nog bepaaldelijk op het lichaam (Joh. 11: 11-14). Joh. 11: 14 geeft zelfs duidelijk te kennen, dat de dood slechts een slaap wordt *genoemd*, maar in werkelijkheid geen slaap is. Duidelijker dan in Matth. 27: 52 kan niet gezegd worden, dat zowel het slapen als het opgewekt worden op de lichamen betrekking heeft. Uit Hand. 7: 60 zal men niet kunnen opmaken, dat Stephanus' ziel ging inslapen. Ook

⁵⁰ 's-Gravenhage 1845.

⁵¹ Deut. 31: 16; 2 Sam. 7: 12; Psalm 13: 4; 76: 6; Jer. 51: 39, 57; Dan. 12: 2; Job 13: 15; Psalm 118: 17.

houdt ons woord "ontslapen" etymologisch juist het tegendeel van "inslapen" in en betekent het veeleer "wakker worden". In verschillende Schriftplaatsen wordt *ontslapen* wel voor *inslapen* gebruikt, maar dan nog met het oog op het lichaam en niet op een toestand van de ziel⁵².

Capadose onderscheidt verder vier trappen van zaligheid, welke genieting de uitverkorene achtereenvolgens wordt geschonken: reeds hier op aarde geniet hij zaligheid in zijn ziel; vervolgens na zijn ontbinding; hem staat dan nog de zaligheid na zijn opstanding in het Duizendjarig rijk en tenslotte die na de rechterlijke uitspraak op de grote en plechtige oordeelsdag te wachten⁵³.

In verband hiermee wordt de scheiding tussen rechtvaardigen en onrechtvaardigen steeds strenger. Zij begint zich hier op aarde bij de bekering af te tekenen, maar wordt groter na de dood, om tenslotte op de dag van het oordeel volkomen te worden.

Het is er Capadose om te doen geweest aan te tonen, dat de toestand van de zielen in de staat van de afgescheidenheid tussen dood en opstanding er één is van "de hoogste bewustheid; klare, heldere perceptie en intuïtie van de volkomen en eeuwige zaligheid of rampzaligheid, die ten volle beslist wordt op de dag van het Oordeel."⁵⁴

Er zijn tenslotte nog twee zaken, die in Capadose's denken over de toekomst een vrij belangrijke plaats innamen, maar aangaande welke hij voor zichzelf geen volkomen zekerheid had verkregen: *de structuur van het opstandingslichaam en de duur van het heden der genade*.

Dat vlees en bloed het Koninkrijk Gods niet beërven, deed hem veronderstellen, "dat de opgewekte lichamen van de gelovigen geheel zonder bloed zullen bestaan, en dat in plaats van deze dikke en zware vloeistof een dunne, doorschijnende en lichtverspreidende stroom al de tuben, buizen van het opgewekte lichaam zal vervullen"⁵⁵. Hij las in Ezechiël 37 weliswaar een profetie van het herstel van het Joodse volk, maar ook een beschrijving van de wijze, waarop de dode lichamen worden opgewekt. Er wordt gesproken over beenderen, zenuwen, vlees en huid, maar niet over bloed. Het kwam Capadose daarom ontwijfelbaar voor, dat de geest, waarvan de verzen 8-10 als "tweede geest" melding maken, een luchtstroom is om het bloed in het opgewekte lichaam te vervangen en het daardoor in staat te stellen "zich in de hoogste kringen te verplaatsen; evenals de dampkringslucht het gehele lichaam van de vogelen doordringende, hen tot alle bewegingen in staat stelt en het tevens te doen blinken met een schitterende glans, evenals het sterfelijke en vergankelijke lichaam overal de kleur draagt van het bloed waarmede het vervuld is."⁵⁶

Capadose was verder van gevoelen, dat *de adem van God*, de eerste mens ingeblazen, aan diens natuur qua talis inherent bleef en er een beginsel van onverderfelijkheid, of liever: er een eeuwig bestaan aan meedeelde. "Geen menselijk lichaam gaat mijns inziens geheel zielloos ter aarde; daar is een deel, een meer fijn stoffelijk, etherisch deel of hoe zal ik het noemen, dat het lijk vergezelt, terwijl het meer geestelijk deel van de ziel zich nauwer aan de geest van de mens bij het sterven blijft verbinden. Daardoor blijft de betrekking tussen de door de dood van elkaar gescheiden elementen van het bestaan van de mens en de personaliteit van 't individu in wezen."⁵⁷ (...)

⁵² 1 Cor. 7: 39; 11: 30; 15: 6, 18, 20, 51; 1 Thess. 4: 13-15; 2 Petrus 3: 4.

⁵³ *Gedachten over de toestand der zielen*, blz. 20; vgl. *t.a.p.*, blz. 38-41.

⁵⁴ *Gedachten over de toestand der zielen*, blz. 41.

⁵⁵ *Despotisme*, blz. 101.

⁵⁶ *Despotisme*, blz. 103

⁵⁷ Brief aan Koenen 16-10-1843.

3. Hendrik de Cock (1801 - 1842) over de tijdperken in Openbaring

De toekomstvisie van De Cock is heel weinig bekend. Het is interessant om deze hier kort aan toe te voegen. De Kok verdeelt de profetie in de Openbaring in 6 tijdperken, in navolging van een groot aantal theologen uit de Nadere Reformatie.

... De Reformatie drong door:

- a. In Frankrijk ten halven, totdat in 1672 de vrijheid die bijna 100 jaren tevoren gegeven was door Hendrik de 4e bij het Edict van Nantes wederom ingetrokken en vernietigd werd door Lodewijk de 14e.
- b. In onderscheiden Duitse Staten waarin die na velerlei worstelingen en meerdere of mindere bevestiging volkomen bevestigd werd in de Munsterse vrede in 1648. In Duitsland en ook in de Noordse staten bleven zij meest Luthers.
- c. Hier in ons vaderland waar ook de Munsterse vrede de volle bevestiging was in deze.
- d. In Engeland waar de Reformatie bijzonder tot stand kwam onder de koningin Elisabeth in het 2^e gedeelte van de 16^e eeuw; daar bleef de Bisschoppelijke regering.
- e. In Schotland kwam ook al vroeg door John Knox de Reformatie tot stand. Daar was de kerkregering en kerkinrichting gelijk hier. De koningen en koninginnen bleven echter nogal een geruime tijd Paaps.

Onder de ketteren uit de Reformatie voorkomen waren:

- a. De wederdopers die zich al spoedig begonnen te vertonen tussen 1520 en 1530.
- b. De Socinianen, die van Ladinus Socinus, een edelman in 't midden van de 16^e eeuw hun oorsprong hebben, wiens neef Faustus Socinus zijn ketterij daarna ijverig verbreidde en meest ingang vond in Polen en Zevenbergen. Calvijn was een van hun gerichte bestrijders.
- c. De Remonstranten opgekomen in 't begin van de 17^e eeuw, Arminius Prof. te Leiden was hun eerste verleider. Zij zijn veroordeeld in de Dordtse Synode van 1618 en 1619. Gomarus was hun eerste en voornamelijk bestrijder.

IV. Het vierde tijdperk onder de 7 Fiolen loopt van 1517 tot de val van Rome.

1e. De 1ste Fiool bracht een kwaad gezweer aan de mensen die het merkteken des Beestes hadden, hetwelk geschied is door (dat) de Reformatie het Beest toen en velen zijn macht & glans verloren hebbende.

2e. De tweede maakte de zee tot bloed, zodat alle levende ziel stierve, waardoor aangeduid worden de zielverdervende en dodende leringen die in het Pausdom zouden bevestigd worden.

3e. De derde maakte de Rivieren en Fonteynen tot bloed, ziende hiermede op de Planthoven en Kweektuinen van de valse leer onder het Pausdom hun Academiën en kloosters, monniken enz.

4e. De vierde Fiool werd uitgegoten op de zon om de mensen te verhitten, waardoor waarschijnlijk verstaan wordt, Lodewijk de 14e koning van Frankrijk die evenals Napoleon gedurig de wereld in rep en roer hield, en in 't laatst van Zijn regering na het herroepen van het Edict van Nantes een bloedige vervolging van de kerk werd.

5e. De vijfde fiool werd uitgegoten op de troon des Beestes, waardoor deszelfs glans en heerschappij aanmerkelijk verminderd werd, gelijk zulks ook door Napoleon die de Paus uit Rome naar Parijs gehaald heeft, geschied is.

6e. De zesde fiool kwam over de Turk en over de Antichrist, daaronder uitgaande en

zich verheffende de Draak, het Beest en de Valse Profeet. Daaronder zou ook plaats hebben die grote slag te Armageddon. En daaronder zou ook de Heere Jezus onverwacht opstaan en Zijn kerk te voorschijn roepen welke opgewekt wordt om te waken en deszelfs klederen te bewaren.

7e. De zevende fiool kondigt Rome's ondergang aan, en deszelfs eindelijke plagen.

V. Het vijfde tijdperk loopt van de val van Rome tot het einde van het duizendjarig rijk, waarin mijns inziens de Godsdienst bloeien zal door uitbreiding en zuiverheid; het Beest en de Valse profeet vernietigd zijnde en Joden en Heidenen meer vergaderd wordende.

VI. Het zesde tijdperk loopt van het einde van de heerlijke kerkstaat of het begin van de opstand van Gog en Magog tot aan het einde van de wereld. In die dagen zal het zijn als in de dagen van Noach, terwijl onverwacht dan het einde zal komen en de wereld door vuur vergaan.

Hendrik de Cock (1801 - 1842) op de breuklijnen in theologie en kerk in Nederland.
Uitgave Kok, Kampen, 2009. Proefschrift door Harm Veldman.

4. **Ds. L. G. C. LEDEBOER**, 1808-1863; eerst Hervormd predikant, daarna stichter van de zgn. "Ledeboeriaanse gemeenten". De bekende ds. J.P Paauwe heeft gezegd: "Ledeboer had iets profetisch"! Een goede uitdrukking!

Zijn werkje: *Het ABC door een Abéling*, heeft Ledeboer geschreven in de gevangenis 's-Gravenstein in Leiden, waar hij wegens geloofsvervolging gevangen zat. Hij wijst zeer uitvoerig op het grote verval in kerk en staat; *en dat de breuk ligt bij Gods volk, als oorzaken van de onderlinge kerkelijke verdeeldheid*. De meest schrijvers van de afgelopen eeuw gaan eraan voorbij dat de eerste oorzaak van de kerkonheilen en kerkscheuringen liggen bij Gods volk. Het nationaal verbond met God ligt verbroken en de onderlinge liefde wordt weinig beoefend. Alleen door schuldkenning, schuldbelijden voor God en elkaar kan de weg gebaad worden tot terugkeer naar de trouwe Verbondsgod en naar vereniging met elkaar. Op bladzij 57 schrijft Ledeboer:

"Wij gaan de val van Babel tegemoet, de drievoudige kroon zal neervallen van het hoofd des afgods en draaks die in het midden van het geestelijk Sodoma zit op de berg met zeven hoofden, als in het midden van vele wateren. Het beest en zijn beeld zullen weldra een en hetzelfde lot ondervinden, maar zullen zoeken zich staande te houden zolang zij kunnen; is het niet op hun benen, dan op krukken en stokken. Maar die zullen eindelijk alle hen begeven en zij zullen in hun niet wegzinken, alsof zij er nooit geweest waren. Haar tijd moet eerst aanstaande zijn, en de oordelen rijp, haar ongerechtigheden moeten vol worden en de maat van haar zonde tot boven de beker gevuld, eer dat de laatste dag komen zal en Babel in brand zal staan en alle kooplieden huilen. Zulke dagen gaan wij tegemoet, en dan zal Koning Jezus heersen als in het midden Zijner vijanden, en Zijn volk voor een tijd meer rust genieten, tot de laatste krijg, als namelijk de Heere komen zal met Zijn vele duizenden engelen.

Het is geen bijzondere voorstelling of gedachte, o neen! Lees er vader Brakel maar op na en alle, of ten minste de meeste onzer Godzalige schrijvers, die van de zaken handelen. De zaak is dan ook zo eenvoudig, duidelijk, helder en klaar, dat men geen profeet of profetenzoon behoeft te wezen, om dat te voorspellen, maar is met klare ogen duidelijk te zien, als een schip dat nadert van verre op de zee met zijn masten en zeilen. (...)"

"Maar eer deze grote en heerlijke dingen geschieden zullen, zal de zee naderen, de vijanden komen als een stroom, het oordeel beginnen van het huis Gods gelijk het begonnen is; de rivieren zwellen; de beken groeien; koningen en vorsten zullen opstaan, tegen dit land; het bloed zal op de straten vloeien als Neerland zich niet bekeert, tot zijn vorige man; de jonkvrouwe Israëls zich niet vernedert, voor haar Heere en Maker; Juda Efraïm niet benauwt, noch Efraim Juda benijdt, Jesaja 11:13. Eer die grote en doorluchtige dag des Heeren komen zal, zal de zon worden verduisterd, de maan in bloed, en de sterren des hemels uit haar plaatsen vallen; zal de zon der gerechtigheid haar glans inhouden, de gemeente des Heeren bloeden en de rechtvaardigen weggerukt worden op de straten; de jongelingen vallen, de kinderen worden verpletterd op de steenrotsen, die zij overgegeven hebben aan de Moloch, onderwezen in boosheid, opgevoed in ongerechtigheid, getroeteld in de zonde, en gekoesterd in wellusten. God zal neerzien uit de hoge hemel; de spraak verwarren; Babels toren omver rukken, de goddelozen verdoen, de onrechtvaardigen uitroeien, de meinedigen straffen, de afgodendienaars vloeken, de tovenaars wegblazen, als een stoppel voor de wind, Psalm 1 en Openbaring 22. De Hamans hangen aan de galgen, voor anderen bereid, de Achitofels raden tot zotheid en die der Huzai's tot wijsheid maken. Die spreekt en het is er, gebiedt en het staat er, uit Wie en door Wie en tot Wie

alle dingen zijn. Hananja's sterven, Jeremia's leven, Ismael's met Hagar uitgedreven, die Izaäk bespotten; Esther op, Vasthi van de troon. Die het nederige verhoogt en de hoogmoedige vernedert, Matth. 18; 1 Petrus 5:5; Jac. 1:9; Job 41:25; Ps. 131.

In de laatste der dagen zouden er spotters komen, zegt de Heilige Schrift, en het zou zijn, als in de dagen Noach, dat men zou eten en drinken, trouwende en ten huwelijk geven, 2 Petrus 3, Matth. 24 en 25. 'Het aanschijn des hemels weet gij wel te onderscheiden, en kunt gij de tekenen des tijden niet onderscheiden', zei de Heere Jezus tot de Farizeeën en geveinsden. En welke zijn die? Overvloedig te vinden van Genesis tot Openbaring toe, voor de geopenden van ogen, doorboorden van oor en besnedenen van harten; maar gesloten voor de geslotenen, verborgen voor de wijzen, en belachelijk voor de spotters, die de Heere verdoen zal op Zijn tijd, Psalm 1. Voornamelijk in de profetieën, spiegels van en voor onzen tijd."

Bladzij 92: "Een geest des diepen slaaps heeft ons bevangen; de laatste profeten zijn gestorven. Een Van der Groe het laatste. Na hem moeten wij klagen - mocht het klagen worden - *de profeten ontbreken. Niemand die voor ons wil strijden noch spreken.* (Ps. 74, Datheen) Alles wordt met de hand afgebroken. Alle tempels storten in. Och, mochten wij er bij instorten en omkomen, om van onder dat puin en die as gehaald te worden en heerlijk te verrijzen! Alles wordt verbroken, omdat God er in gemist wordt. Geest en leven is er niet. De kracht is er niet. De fundamenten en pilaren ontbreken. Kunnen zulke gebouwen blijven staan?"

In zijn brochure: *Een spiegel dezes tijds ter beproeving der kinderen Gods*, (Fa. B. de Kler, 1904, blz. 28) zegt Ledeboer het volgende over de bange tijd die de heerlijke kerkstaat zal voorafgaan:

"Alles wordt bereid tot aanstaande oordelen; de ingewanden onzes binnenste hebben weeën gevoeld over de aanstaande oordelen over Land, Kerk en Staat. De zee zagen wij opkomen, de rivieren naderen, de beken groeien en slechts een uitkomst in het enige schip ter behoudenis; de hoer die op de grote wateren zit, eenzaam, ledig en verlaten; Babel in brand; Gods kinderen verzocht door de satan, in de gedaante van een Engel des lichts, maar bewaakt en bewaard door de Heere.

Haast u, spoedt u om uws levens wil, kreeg ik meermalen; het bloeiende zag ik sterven, het krachtige vergaan, angsten, weeën en benauwdheden heb ik gevoeld wegens de aanstaande oordelen over allen die Sion gram zijn, en zijn volk verstoren, mijn haren zijn te berge gerezen; ontfermingen heb ik af mogen smeken, - ofschoon gesloten voor het land, - zo het mogelijk ware, van de Heere over de spotters en vijanden God en Zijn heilige dienst. *Vele eersten zullen de laatsten, en vele laatsten de eersten zijn;* die iets was in zijn oog, zal niets worden; de laatste zoveel ontvangen, als de eerste. *Met jonge, die niet alzo schuldig staan aan de verloochening van des Heeren Naam, eer en zaak, zal de Heere Zijn werk beginnen,* gelijk Hij begonnen heeft, en voltooiën, ten spijt der Tobia's, Sanballat' s, Sanheribs, Cajafassen en Judassen. De Herder is geslagen, de schapen der kudde zijn verstrooid, verspreid op de bergen, verscholen in de holen der steenrotsen, vluchtende in de woestijn, zuchtende aan Babels stromen, bewenende Sions staat, Jozefs verbreking en Sions breuk. Hoogten worden geslecht, dalen gevuld voor den aanstaande dag des Heeren, Jesaja 40, Joël 2, Marcus 3, Psalm 68, Matthéüs 3. De Heere doet de stormen ontstaan, de aardbevingen bereidt Hij, het zwaard wordt geslepen, de honger en pestilentie staan gereed, wachtende op het bevel des Heeren; het zwaard des Engels is uitgetogen, rokende met een wijde mond, zich omkerende en zettende zich tegen ons land; de koningen beraadslagen, de wegen worden gebaad, de maat overlopende, de zonden aanwassende, de ongerechtigheden groeiende, Jesaja 59."

*De Waarheid moet blinken,
De leugen verzingen
In 't grondeloos diep.
De Heer zal verschijnen,
De Boze verdwijnen
Hoe vast Sion sliep.*

5. DS. ELIAS FRANSEN, 1827-1898.

Ds. Fransen werd in 1827 geboren. November 1871 deed Fransen zijn intrede in Kampen. In 1886 vertrok hij naar de *Gereformeerde Gemeente onder het Kruis* te Lisse en in december 1895 naar de zojuist geïnstitueerde Gereformeerde Gemeente te Barneveld. Op 4 juni 1898 ging Ds Fransen over naar de triomferende Kerk. Hij was de voorman van een aantal Kruisgemeenten, die hij een bepaalde tijd alleen als predikant bediende.

Ds. Fransen bediende ook de *Gereformeerde Gemeente onder het Kruis* te Meliskerke. Hij geloofde niet alleen aan de bekering der Joden en de daarop volgende heilstijd voor de kerk, maar hij was een overtuigd chiliast. Dat wil zeggen, hij verwachtte dat de 1000 jaar, genoemd in Openbaring 20, nog toekomstig zijn. Ds. Fransen zag ook in het geloof hunkerend uit naar deze tijd. Zijn visie werd in de Gereformeerde Gemeente te Meliskerke en omgeving niet veracht, maar 75 jaar later herinnerden enkelen zich nog dat men met grote achting van hem zei: *Fransen was een ziener!*

'Dat zijn verborgenheden, waarmee we ons niet mogen bemoeien', zeggen veel godsdienstige mensen. Met zo'n gezegde menen zij verder te kunnen gaan met het verwerpen van datgene wat de HEERE Zijn Kerk als een kostbare schat heeft nagelaten. De HEERE heeft Zijn Kerk niet in het onzekere gelaten wat de loop van de Kerkgeschiedenis betreft en dan met name de toekomst van Zijn Kerk op aarde. Bijzonder in de Openbaring, - let wel het is een openbáring van de verheerlijkte Koning der Kerk, - heeft de HEERE aan Johannes, en zo aan Zijn kerk van alle tijden en plaatsen, verborgenheden geopenbaard. Wat de profeet Daniël nog moest verzegelen, dat mocht Johannes openbaren, hoewel onder zinnebeelden die niet recht verstaan kunnen worden zonder de verlichting van Gods Geest.

Ds. E. Fransen, **briefwisseling aan Mej. Sieben**, dd. 31 mei 1882, blz. 106:

"Wat zo het algemeen betreft, dan wordt het steeds duisterder. En het nieuwe licht, of liever de oude duisternis neemt van jaar tot jaar toe. Wijze en dwaze maagden slapen en sluimeren samen voort. Evenwel schijnt het mij uit vele profetieën uit Gods Woord en de tekenen der tijden toe, dat onze tegenwoordige tijd voorbereiding maakt voor gewichtvolle gebeurtenissen. Het blijkt uit menigvuldige voortekenen dat de tijd nadert dat de vervloekte vijgenboom van het Joodse volk begint uit te botten. Het is mij voor enige jaren opgehelderd uit Gods Woord, *dat de herleving der kerk wacht op de bekering van 't Jodendom*. En nu weet ik het niet, maar daar beginnen wel knoppen en bloeisels zich te vertonen. Dit heeft mij aanleiding gegeven om nog een tiental leerredenen uit te geven, omtrent de nadere verwachting "dat Israëls verlossing uit Sion kwame."

Ds. Fransen in het "Voorbericht van zijn prekenbundel **"De verheerlijkte Immanuël"** - 10 leerredenen uit de Openbaring aan Johannes". In de voorrede (1874) zegt Fransen:

"Wij scheppen hoop dat de morgenstond spoedig zal aanbreken, hoewel duizend jaren bij den Heere zijn als de dag van gisteren. Reeds sinds jaren is mijn verwachting en verlangend uitzien geweest naar Israëls bekering tot zegen en leven voor de kerk, volgens Romeinen 11. Doch voor ruim 8 jaren in onze wekelijkse avonddienst in 't behandelen der gelijkenissen, werd mijn hoop verlevendigd uit Matth. 25:1-13, dat de zomer nabij komt... Och, dat de tijd spoedig mag aanschouwd worden, dat de Drieënige Verbonds Jehovah Zijn beloften aan Zijn Kerk gedaan, mag komen te bevestigen: "Al Mijn fonteinen zullen binnen u zijn", Ps. 87. Opdat onze

onophoudelijke smekingen mochten zijn aan de troon der genade: "Och, dat Israëls verlossing uit Sion kwame! Als de HEERE de gevangenen Zijn volks zal doen wederkeren, dan zal zich Jacob verheugen, Israël zal verblijd zijn", Psalm 14."

Ds. Fransen begint zijn *eerste preek over Openbaring 1:17 t/m 19* zo: "De voornaamste inhoud van het laatste Bijbelboek is een profetie voor de strijdende kerk des Nieuwen Testaments. En hoewel er vele verborgenheden in voorkomen, zo worden evenwel die veelbetekenende waarheden dringend bevolen te lezen, te horen en te bewaren, gepaard met belofte van zaligheid."

De 8ste preek, de brief aan Laodicéa.

"Het is bijna negentien eeuwen dat Israël onder het oordeel der verharding heeft geleefd, "gijlieden zijt Mijn volk niet"; toch blijven zij beminden om der vaderen wil. De HEERE zal het deksel wegnemen en zich wederom "ontfermen over Lo Ruchama, en Ik zal zeggen tot Lo-Ammi, gij zijt Mijn volk, en dat zal zeggen, o mijn God", Hoséa 1. Naar die gezegende tijd voor de kerk hebben onze vrome voorvaders verlangend uitgezien. "Want indien haar verwerping, (n.l. de Joden) de verzoening is der wereld (n.l. het heidendom) wat zal de aanneming wezen, (n.l. de bekering der Joden) anders dan het leven uit de doden!" Romeinen 11.

Vele profetieën leren ons dat er voor het Joodse land nog onvervulde beloften zijn aangetekend. Kanaän ligt in het oosten waar de zon opkomt. Daar heeft Christus, de Zon der gerechtigheid, het eerst de stralen van het Evangelie doen lichten. "Uit de baarmoeder des dageraads zal u de dauw uwer jeugd zijn", Ps. 110. Vandaar is het Evangelie neergedaald in ons westerdeel, waar de zon ondergaat, tot het heidendom. Gelijk geschreven staat: "Maar van de opgang der zon tot haar ondergang zal Mijn Naam groot zijn onder de heidenen", Mal. 1:11. Maar de HEERE belooft dat die Hemelzon zich geheel in zijn loop zal omkeren, en wel in een tijd van grote verleiding, gelijk tegenwoordig. "Dan zullen zij de Naam des HEEREN vrezen van de nedergang, en Zijn heerlijkheid van de opgang der zon. Als de vijand zal komen gelijk een stroom, zal de Geest des HEEREN de banier tegen hem oprichten", Jesaja 59:19. Dit werd ook aan Ezechiël vertoond (hfd. 47), dat de Evangelie-wateren weer naar het oosten terug zouden stromen, naar Kanaän. Daarna zag hij allerlei vruchtgeboomte die van maand tot maand nieuwe spijze voortbrachten; haar bladeren, n.l. een zuivere belijdenis, waren tot genezing der kerk.

Ziehier, mijn geliefden, een gezegende tijd aangekondigd! Dan zullen de uitverkorenen uit Joden en heidenen zich in een godzalige wandel en zuiverheid der leer kenbaar maken en samen in grote vrede leven. "De wolf zal met het lam verkeren, enz.", Jesaja 11. Maar dan zal volgens onze gelijkenis een grote scheiding van goede en kwade vissen aanschouwd worden."

Uit de 9^e preek over Openbaring 5:5.

"Geliefde toehoorders. De Joodse kerk komt in dit Godvruchtig lied voor (Psalm 130), in een donkere nachtwake voor de morgenstond van het Nieuwe Testament. Het Israël Gods verlangt verlost te worden "uit de kuil waar geen water in is", n.l. van de ceremoniële banden en nachtschaduwen, waar geen leven of zaligheid in gesmaakt werd, Zach. 9:11. En als heilbegerige morgenwachters reikhalsden zij dat de Zon der gerechtigheid mocht opgaan, Mal. 1:4.

Maar wij worden door deze profetische beloften geleid naar onze tegenwoordige tijd, n.l. de laatste nachtwake, als het deksel zal weggenomen worden; dan zal de HEERE Israël verlossen van al zijn ongerechtigheden. Die morgenstond schijnt aan te breken.

De Zone Gods heeft in de gelijkenis van de vijf wijze en vijf dwaze maagden, ons op duidelijke voortekenen opmerkzaam gemaakt die Zijn gezegende komst tot Zijn kerk vooraf zullen gaan, nadat de HEERE het pausdom, n.l. de schijnvriend zonder bruiloftskleed buiten Zijn kerk heeft gesloten door de heerlijke Reformatie (Matth. 22). *Sedert die tijd hebben de vromen heilbegerig uitgezien naar het duizendjarig rijk.*

Voor en na W. à Brakel hebben velen met hem de tijd tekort bepaald, om reden het geloof de begeerde zaken zo nabij vertoont. En daarbij komt dat duizend jaren bij de HEERE is als de dag van gisteren. Maar wij moeten op Christus' voorspellingen acht geven, die wij nu maar brengen zullen tot vijf:

1. Daar zullen voorafgaan verschrikkelijke oorlogen, pestilentiën, hongersnood en aardbevingen, De koningen der aarde maken zich tegenwoordig gereed om met hun wapenen Gods raad uit te werken in die Joodse landen, om te voltrekken hetgeen in de hemel nog staat opgetekend: "Zijn bloed kome over ons en onze kinderen". En vele valse profeten zullen opstaan en zullen er velen verleiden; dat zijn die ijvervolle wachters die Jezus' bruid slaan, wonden en de sluier van de bevindelijke waarheid en de geestelijke kleinheid en ootmoed willen afnemen, Hooglied 5. O vrienden, het rijke Laodicea zijn nu helaas de kwade dienstknechten die eten en drinken en gaan vrolijk op de hemel aan. Dezen, zegt Christus, zullen vooraf Zijn dienstknechten, het arme volk van God beginnen te slaan, Matth. 24.
2. "Alsdan zal het Koninkrijk der Hemelen gelijk zijn aan tien maagden." "Alsdan", niet in de oordeelsdag, dat lezen wij in 't slot van dit hoofdstuk. O neen, ten jongste dage zal niet meer tot de dwaze maagden worden gezegd: "gaat liever tot de verkopers", dan is de genadetijd voorbij. De geleerde Vitranga heeft verklaard, dat voor Christus' komst de zichtbare kerk zou verdeeld zijn; elke maagd stelt een kerkgenootschap voor; dit zien wij thans helaas vervuld. Het geroep vermenigvuldigt: "Ziet hier is de Christus!" De Zone Gods zegt: "Ziet, Ik heb het u voorzegd", Matth. 24.
3. "Als nu de Bruidegom vertoefde, werden zij allen sluimerig en vielen in slaap". O vrienden! Onze tegenwoordige sluimer- en slaapziekte kent geen weerga; ofschoon vele wijze maagden door de dwaze worden verleid en zich inbeelden dat wij een ijverig en bloeiend Christendom beleven. Maar de weinigen te Sardis roepen uit: 'O wat al dodige, beklagenswaardige en hardslapende tijden die ons van alle zijden omringen'!
4. "En te middernacht geschiedde een geroep, ziet de Bruidegom komt, gaat uit Hem tegemoet." O vrienden! laat ons aandachtig horen, dat de Zone Gods voorzegd, dat voor Zijn komst tot Zijn kerk een middernachtelijke duisternis zal voorafgaan; n.l. van verregaande onkunde in de geestelijke geheimen van Gods Woord, en een diepe slaap van zorgeloze gerustheid. Dit zijn thans de twee hoofdkwalen die een doodswezen over de zichtbare kerk verspreiden."
5. "Eindelijk slaan wij gade dat Christus ons op een bijzonder tijdperk in Zijn koninkrijk opmerkzaam maakt door het woord *alsdan*, ons terugwijzende naar kapittel 24. "En leert van de vijgenboom deze gelijkenis: Wanneer zijn tak nu teder wordt en de bladeren uitspruiten, zo weet gij dat de zomer nabij is." De vijgenboom was een beeld van de Joodse kerk, enz.
(Fransen verwijst onder meer naar de uitspraak van Christus: "Uit u geen vrucht meer in der eeuwigheid". Dan vervolgt hij:
"Doch het woord 'eeuwigheid' sluit niet altijd de eindeloze eeuwigheid in. Van

vele schaduwetten lezen wij: "Dit zij u tot een eeuwige inzetting", n.l. de eeuwen van het Oude Testament. Alzo is Christus' vloek over Israël, die nu al 19 eeuwen heeft geduurd, dat allen verloren zijn gegaan, slechts enkelen uitgenomen. Doch wij hebben in de vorige leerrede gezien, *dat zij beminden blijven om der vaderen wil*. Daarom zijn zij tot op de huidige dag een afgezonderd en kenbaar volk. Er wordt gemeld dat Julianus de Afvallige met alle macht Jeruzalem wilde herbouwen om de profetie van Christus leugenachtig te maken, dat het eeuwenlang tot een woonstede der draken zou zijn. Maar wie kan Gods macht weerstaan? Hij heeft door vuurpijlen en het openen der aarde het werkvolk verteerd. Doch nu al jaren en in de laatste tijd met vlijt herbouwd. Zoals uit alles duidelijk blijkt dat de vijgenboom begint uit te botten, in de hoop dat de zomer nabij is van Christus' gezegende komst tot Zijn Kerk. Maar geen lichamelijke komst van de verheerlijkte Immanuël om duizend jaren op aarde te zijn, gelijk de chiliasten drijven. O neen; maar een ruime uitstorting van Zijn Geest en genade, tot wegneming van onze middernachtelijke duisternis en tot leven en vruchtbaarheid der kerk. Dan zal het vrome volk huppelen van zielevreugde en uitroepen: "Kom mijn Liefste, laat ons uitgaan ... naar de wijnbergen", of de wijnstok, druifkens en granaatappelboom uitbotten, Hooglied 7."

In de toepassing van deze preek over Openbaring 5:5 zegt Fransen:

"Zo heeft de HEERE door alle tijden voor Zijn eer gezorgd, daarom verwachten wij ook nu door een ongezochte en ongedachte weg, onze verlossing uit onze middernachtelijke duisternis en geestelijke doodstaat. Als de belofte uit Jesaja 32 zal vervuld worden, "dat over ons uitgegoten worde de Geest uit de hoogte, dan zal de woestijn tot een vruchtbaar veld worden, en het vruchtbaar veld voor een woud geacht worden." Dit is eerst vervuld toen het heidendom is aangenomen, toen werd de Joodse kerk tot een woud. Maar in 't laatste der dagen, n.l. de tijd van Israëls aanstaande en gezegende bekering, *zal de woestijn van het Jodendom tot een vruchtbaar veld zijn. Maar het vruchtbare veld van inbeelding van ons tegenwoordig christendom zonder godsvrucht, zal dan tot een woud gemaakt worden. Doch het recht zal in de woestijn*, en op het in waarheid vruchtbaar veld verblijven. Namelijk, de uitverkorenen uit Joden en heidenen zullen volgens Jesaja 11 dan in grote vrede leven. Dan hebben de godzaligen de gezegendste tijd voor des Heeren volk verwacht. Ja, een aanwas in geestelijke vruchtbaarheid, dat de kerk het meest zal bloeien in de laatste tijd. "In de grijze ouderdom zullen zij nog vruchten dragen; zij zullen vet en groen zijn." Psalm 92. Dan zal de satan **duizend jaar** (bij de HEERE juist bepaald, doch voor ons een onzekere tijd) gebonden zijn; namelijk om noch met martelaarschap, noch met ketterijen de kerk te vervolgen. Daarna zal hij ontbonden worden door de Gog en de Magog, dat zijn verborgen en openbare vijanden; koningen en onderdanen zullen dan strijd voeren tegen de geliefde stad. Doch dan is de voleinding der wereld nabij."

Messias' Heerlijkheid, als de Alpha en de Omega, 15 leerredenen door ds. Fransen. 14e preek over Matthéüs 6:10, *Uw koninkrijk kome*.

"In deze bede worden de gelovigen ook indachtig gemaakt, aan de beloften die voor het laatste der dagen voorspeld zijn, waarnaar onze vrome voorvaders zo reikhalzend uitzagen, naar de milde uitstorting van de Heilige Geest, als die vervloekte vijgenboom van het Jodendom opnieuw eens weer zal uitbotten. Waar waarschijnlijk de kerk des Heeren nog weer eens door hersteld zal worden. Want de bekering van Gods oude volk zal heerlijk zijn, en een nieuw leven aan de kerk mededelen, Rom. 11.

Wij durven ons in de vervulling niet te begeven, want niet in de zaak zelf, maar in de juiste tijd hebben zich zeer veel vromen vanwege hun verlangen vergist. Ofschoon wij uit vele profetieën, en de omstandigheden van landen en volken wel geloven, dat het ons kort voor de deur staat. En dat wij daarbij een tijd beleven, dat het reeds zichtbaar is vervuld geworden, dat de wijze maagden met de dwazen in slaap zijn gevallen. Want voor ruim twee eeuwen waren zij veel begeriger en verlangender naar de komst van de Bruidegom met Zijn ruime uitstorting van Zijn Geest en genade tot Zijn Kerk. Maar omdat Jezus vertoeft, zijn ze in slaap gevallen; die dagen beleven wij nu reeds in een ruime mate. En ter middernacht, zeer onverwachts komt de Heere en zegt: "Ziet, de Bruidegom komt, gaat uit Hem tegemoet", Matth. 25.

Dan zal de Heere het gebed en het verlangen der martelaren van de zielen die in de Hemel door een zalige dood dicht bij Christus zijn, verhoren. Niet dat er in de Hemel enige wraakzucht zou zijn, maar uit liefde tot Jehovah's deugden en hun geestelijke gemeenschap met de strijdende kerk roepen zij: "Hoelang, o heilige en waarachtige Heerser, wreekt Gij ons bloed niet van degenen die op aarde wonen?" Openb. 6: 10. Wij hebben zeer voorzichtig over de hemelingen te oordelen. Niet zo, dat zij daar met een bijzondere of persoonlijke kennis, of enige bloedbetrekkingen werkzaam zijn; dan weet Abraham van ons niet, en Israël kent ons niet", Jes. 63:16. Maar met betrekking tot een uitbreiding van Christus' Koninkrijk, dan is er een blijdschap onder de hemelingen. Dan verlangen de zielen der martelaren, dat de Heere Jezus de fiolen van Zijn gramschap over het beest en de valse profeet zal uitstorten en Zijn klederen eens in het bloed der vijanden zal verven, Openb. 19:13. En ofschoon ons vlees beeft als de Heere met Zijn gerichten op aarde zal komen, - want het is een drievoudig wee! Over die de aarde bewonen, - zo ligt er toch een heimwee, een verlangen in de zielen van Gods volk, omdat het toch een zeer heerlijke tijd zal zijn; dat alle twist en tweedracht zal zijn weggenomen en dat de onderlinge liefde en vrede groot zal zijn, als zij samen hier reeds onderling de Bruiloft des Lams zullen vieren, *en de duivel gebonden zal zijn om de kerk Gods niet te onderdrukken.* Openbaring 20."

Een citaat uit de 'toepassing' van deze preek:

"Uw Koninkrijk kome!" Dat was het bevel van Sions Koning aan Zijn onderdanen, daar zong reeds oud Israël van: men zal gedurig voor Hem bidden; Psalm 72, n.l. voor de uitbreiding en de opbouw van Zijn gemeente. Ofschoon wij, als wij zouden uitweiden, in moedeloze klachten eindigen als wij het verval aanschouwen. Aan de ene zijde wordt Christus in Zijn Koninklijke eretiteln versmaad; dat Zijn wetten door een aardse macht zijn verdrongen uit Zijn gemeente; en aan de andere zijde, dat het beneden de staat is geworden zich met Jezus' Kerk te bemoeien, en door sprekende daden te zeggen: "het is Sion, niemand vraagt naar haar", Jeremia 30:17. Wij mogen met de klaagprofeet wel zeggen: 'wat is die stad eenzaam geworden, die vol volk was; en de wegen Sions treuren omdat niemand op het feest komt, om de breuk der dochter Mijns volks te betreuren.' Mochten wij door 's Heeren genade met onze bede op Zijn beloften blijven uitzien met de psalmdichter:

*Gij zult opstaan, ons beschermen,
Over Sion U ontfermen,
Want de tijd, Uw stad voorspeld,
Aan haar leed ten perk gesteld.
Die zo lang gewenste dagen
Van Uw gunstrijk welbehagen,
Zijn, o God, in 't eind geboren,
Gij, Gij zult haar klacht verhoren.* Psalm 102.

Ds. Fransen scheef ook een korte verklaring van de "*Heidelbergse Catechismus*" in vragen en antwoorden.

Zondag 19.

Vraag: Wanneer zal de oordeelsdag komen?

Antwoord. Dit is voor ons onbekend; doch de verschrikkelijke val van Babylon (=Rome), en de bekering van Israël moet nog voorafgaan, Markus 13:32 en Openbaring 18:2 en 20:6.

Zondag 28.

Vraag: Wat moeten wij verstaan door het Avondmaal van de Bruiloft des Lams? - Openbaring 19:9.

Antwoord. De tweede roeping der Joden in het laatste der dagen, tegenover de eerste roeping door Christus en Zijn apostelen, Matth. 22:1-13.

Vraag: Waarom worden de roofvogelen des Hemels geroepen tot het Avondmaal des groten Gods? - Openbaring 19:17.

Antwoord. Omdat de HEERE dan een verschrikkelijke slachting zal uitoefenen, dat de vijanden onbegraven zullen blijven, voor het wild gedierte tot spijze, gelijk de Romeinen vergaderden om het dode lichaam der Joodse Kerk uit te roeien, Matth. 24:28.

Zondag 48.

Vraag: Wat begeert een gelovige bidder, in deze tweede bede: "Uw Koninkrijk kome?"

Antwoord. Dat dit koninkrijk van zee tot zee worde uitgebreid, tegen list en geweld beschermd, en met geestelijke voorrechten gezegend mag worden, Jes. 11.

Vraag: Waarop grond een gelovig christen zijn gebed in de uitbreiding van dit koninkrijk?

Antwoord. Op de Goddelijke beloften, dat koningen en vorsten daartoe mochten medewerken, en dat Christus' dienstknechten, als vliegende engelen, het eeuwige Evangelie in de gehele wereld zouden verkondigen, Jes. 49:23 en Openbaring 14:6.

Vraag: Waardoor wordt dit koninkrijk bewaard en beschermd?

Antwoord. De HEERE heeft wachters op Jeruzalems muren beloofd, die dag en nacht waarschuwen en bidden zouden, en voornamelijk dat Hijzelf een vurige muur daarom zou zijn, Jes. 62:6 en Zacharia 2:5.

Vraag: Bidden zij ook dat de HEERE de on vervulde beloften mag volbrengen?

Antwoord. Ja, om de val van Babel (=Rome), de bekering der Joden, *de komst van het duizendjarig rijk*, de toebrenging van Zijn uitverkorenen en hun eeuwige zegepraal, Matth. 25:34.

6. WULFERT FLOOR (1818-1876), was een landbouwer uit Driebergen die in zijn vrije tijd 'oefende'; een lekenprediker zonder kerkelijk ambt.

DE BEKERING DER JODEN EN HET KONINKRIJK GODS

Oefening over Genesis 18:14, "*Zou voor de Heere iets te wonderlijk zijn?*"

... "Er zijn nog vele honderdduizenden Joden, die zo vijandig zijn tegen Christus en het christendom, hoe zullen die immer tot bekering komen? Wie is in staat om aan kannibalen en menseneters te beduiden hoe men Christus moet zoeken en vinden? En wat een wereld van onchristendom is het zelfs te midden van het zogenaamde christendom! Ik vrees dat nog alles weer uitsterven zal en dat er mogelijk over vijftig jaar bijna niet een ware christen meer zal gevonden worden. - Maar zou iets voor de Heere te wonderlijk zijn? Eenmaal zal de volheid der heidenen ingaan en geheel Israël zalig worden, Rom. 11:25 en 26. De mensen zullen elkaar liefhebben, en niet meer vechten of oorlogen, maar de zwaarden tot spaden maken, en de spiesen tot sikkelen, Jes. 11:4. *En de aarde zal vol van kennis des Heeren zijn, gelijk de wateren de bodem der zee bedekken*, Jesaja 11:9".

Oefening over **Galaten** 6:3.

... "Nooit was Christus' Kerk zo in wanorde gekomen, nooit waren er zoveel bijzondere genootschappen opgerezen. Nooit had Gods lieve volk elkander zo in de ingewanden gewroet, als zij maar niets geweest en gebleven waren. Al de kerkelijke ellende van onze negentiende eeuw komt van ons te hoog klimmen. En niet eerder zal de zuivere vrede onder al Gods volk hersteld worden, voor dat wij weer op onze rechte plaats komen van niets in onszelf te zijn. De wereld heeft ons niet gekweld, maar wij hebben door onze hoogmoed des harten, onszelf in een donkere hoek gezet, waaruit de genade Gods alleen ons redden en verlossen kan."

Oefening over **Zacharia** 12:10-14.

... "Ziet, dit is dus al vervuld, en hoevelen zullen er nog komen in het laatste der dagen, als de kinderen Israëls vrezende zullen komen tot de Heere en tot Zijn goedheid, en erkennen zullen de Heere hun God, en David hun Koning! Hos. 3:5. En als geheel Israël zal zalig worden, gelijk de apostel ons leert, Rom. 11:26, en naar welke heerlijke tijd wij biddende mogen uitzien. ...

Die Geest, wordt hier beloofd, zou worden uitgestort. Het woord uitstorten is een zeer mild en dierbaar woord, en doet ons niet denken aan een kleine stofregen, maar aan een overvloedige plasregen. Niet spaarzaam bij droppeltjes, maar wel bij gehele stromen zou God die Geest uitstorten. *Water gieten op de dorstigen en stromen op het droge*, zoals de Heere op een andere plaats belooft, bij de profeet Jesaja. ...

Dit is een grote belofte, die ten volle, denk ik, eerst bij de laatste algemene bekering der Joden vervuld zal worden. ...

De heerlijke belofte Gods alhier, zal eenmaal haar volle vervulling krijgen; geen woord van al de goede woorden Gods zal op de aarde vallen."

ISRAËLS BEKERING IN HET LAATSTE DER DAGEN

Oefening over Hosea 3:3 en 4.

Want de kinderen Israëls zullen vele dagen blijven zitten, zonder Koning, en zonder vorst, en zonder offer, en zonder opgericht beeld, en zonder Efad en Terafim. Daarna zullen zich de kinderen Israëls bekeren, en zoeken de Heere hun God en David hun Koning; en zij zullen vrezende komen tot de Heere, en tot Zijn goedheid, in het laatste der dagen.

"Aangaande de profeet Hosea weten wij weinig meer te zeggen, dan dat hij was een profeet des Heeren, en een tijdgenoot van Jesaja en Micha, hetwelk uit de eerste verzen der eerste hoofdstukken van deze 3 profeten te zien is. Voorts was onze profeet een zoon van Beëri; maar uit welk geslacht of stam is ons onbekend. In zijn boek vind ik vele zaken zo hoog en diep, dat mijn verstand er geenszins bij reiken kan. Dit alles daar latende, wensen wij ons alleen bij onze tekst te bepalen, waarin wij vinden:

A. Vooreerst, een bedreiging aan Israëls volk in het vierde vers;

B. Een belofte van hun bekering in het vijfde vers.

A. In het vierde vers worden dan de volgende dingen aangaande de kinderen Israëls gezegd:

- Ten eerste. De kinderen Israëls, of de nakomelingen van Jacob, of het Joodse volk, zouden vele dagen of een zeer lange tijd blijven zitten *zonder koning*; en dus zouden zij geen vrij en onafhankelijk volk meer zijn, hetwelk door hun eigen koningen geregeerd werd, maar zij zouden verstrooid worden over de gehele wereld en moeten buigen onder de macht van andere koningen.
- Ten tweede. Zij zouden ook blijven zitten *zonder vorst*. Vorsten zijn lagere overheden, gelijk wij zo lezen van de koning van Juda en zijn vorsten, Jer. 34:21. Het zijn dus zulken, die wij in onze dagen zouden noemen, prinsen, hertogen, graven, heren of staten. Nu, zij zouden zodanig onder de macht van anderen raken en verstrooid worden, dat zij niet alleen geen eigen koning hadden, maar ook geen vorsten of lagere regeringen.
- Ten derde. Er wordt verder van hen gezegd, dat zij ook zouden blijven zitten *zonder offer*. Het offeren was oudtijds onder Israël het voornaamste deel van hun godsdienst en zag op Christus, Die eenmaal als het ware slachtoffer is opgeofferd voor de zonde van Zijn volk. Waarom de apostel ook zegt, *dat Hij eenmaal geofferd is om veler zonden weg te nemen*. Aan dit offer had de Heere reeds in de tijd van Jesaja, die ook de tijd van Hosea was, geen welgevallen. Daarom zegt de Heere bij de eerstgenoemde profeet: 'Ik ben zat der brandofferen en heb geen lust aan het bloed der varren, noch der lammeren, noch der bokken', Jes. 1:11. De Heere had er geen behagen in, omdat het niet door 't geloof, niet ziende op Christus geschiedde, en zegt daarom ook elders: 'Uw brandofferen zijn mij niet behaaglijk, en uw slachtofferen zijn Mij niet zoet', Jer. 6:20. Maar nu zou er voor Israël een tijd komen, gelijk het ook nog in onze dagen is, dat zij geheel en al zouden zitten zonder offer. Dat dus het slacht- en spijsoffer zou ophouden, Daniël 9:27; en dat de priesters zouden worden uitgeroeid, Mal. 2:12.
- Ten vierde, zou Israël zitten *zonder efod*. De efod was een linnen lijfrok van de Hogepriester, waaraan de borstlap was vastgehecht, waarin twaalf kostelijke stenen met goud waren ingezet, beschreven met de namen der twaalf stammen Israëls, die de Hogepriester op zijn hart moest dragen, als hij verscheen voor het aangezicht des Heeren. Door middel van deze borstlap en efod was de Heere gewoon Zijn verborgenheden te openbaren, als Hem gevraagd werd in zware en duistere gevallen. Als nu hier gezegd wordt, *dat de kinderen Israëls zonder efod zouden zitten* dan geeft dit te kennen, dat hun godsdienst zou teniet lopen, en dat de Heere zou ophouden van hun langer Zijn verborgenheden bekend te maken. Het zou met hen zijn gelijk als er van Saul staat: 'En Saul vraagde de Heere, maar de Heere antwoordde hem niet, noch door dromen, noch door de Urim, noch door de profeten.' Of, zo als elders van het ganse volk gezegd wordt: 'Israël is vele dagen geweest zonder de ware God, zonder lerende priesters, en zonder de wet', 2 Kron. 15:3.
- Ten vijfde. Maar was nu Israël zo zonder ware godsdienst, het zou ook zonder

afgodendienst zijn; daarom staat er ook in onze tekst, dat zij zouden zitten *zonder opgericht beeld*. Oudtijds was Israël zeer genegen om heidense afgodsbeelden te aanbidden en te eren, zodat de Heere van hen moest klagen, dat zij Hem de nek toekeerden, en dat zij de afgoden dienden; 'zeggende tot een hout, gij zijt mijn vader; en tot een steen, gij hebt mij gegeneerd'. Dit ging zelfs zover, dat Israël zijn welvaart en voorspoed aan de afgoden toekende en zich ernstig beklaagde, dat het immer van de dienst der afgoden was afgegaan, zie Jer. 44:16-18. Maar in de tijd, waarvan Hosea in onze tekst spreekt, zou Israël ook geen beelden meer eren en zich voor de afgoden van het heidendom of pausdom niet willen neerbuigen.

- Eindelijk staat er op te merken, dat zij ook zouden zitten *zonder terafim*. Het schijnt dat de terafim beelden waren, waardoor de heidenen waarzeggerij pleegden, en die ze om raad vroegen in hun verlegenheid. Laban had een terafim, die door Rachel gestolen werden, en die deze arme, dwaze en blinde man, evenwel 'zijn goden' noemde, niettegenstaande deze wijze, sterke en rijke goden hadden moeten gedogen, dat ze door een arm, zwak vrouwtje werden meegepakt, en wellicht in een mand of zak gestopt. Ach! indien het toch waar is, dat een redelijk mens gelijk Laban was, goden kan eren, en op goden kan vertrouwen die door een vrouw gestolen kunnen worden, dan moet het toch wel waar zijn, dat de arme mens in het Paradijs alles verloren heeft en een dwaas zinneloos voorwerp geworden is, die de verlichting door des Heeren Geest alleszins nodig heeft, zal hij immer terecht komen. Maar nu, zulke terafim had ook de koning van Babel, die hij om raad vroeg, Ezech. 21:21. En elders wordt gezegd: 'de terafim spreken ijdelheid'; zie Zach. 10:2. Als er nu van Israël gezegd wordt, dat zij zonder opgericht beeld en zonder terafim zouden zitten, dan wil dit zeggen, dat zij de afgoden niet zouden dienen en bij dezelve ook geen raad zouden vragen, maar dat zij van de heidense afgodsdienst zeer afkerig zouden zijn, hoewel zij de ware godsdienst ook zouden missen. En dus zouden zij zitten als een arm, ellendig, gehaat en verlaten volk.

En hiermede zullen wij van de verklaring van het vierde vers afstappen, merkende alleen dit nog op, dat de voorzegging van Hosea in de tekst, in onze dagen letterlijk aan de kinderen Israëls vervuld is. Wij zien in onze dagen de arme Joodse natie van God verstoten en verlaten. Hun tempel en heiligdom zijn verwoest. Zij zijn overal zonder koning en zonder vorst; nergens hebben zij enige vorm van burgerlijke regering; over de ganse aarde verstrooid, moeten zij overal bukken onder vreemde heren. Nergens hebben zij tempel of altaar, of priester of verbondsark, of tafel der toonbroden, of wat het dan ook zijn mag, dat zij vroeger te Jeruzalem hadden, maar nu geheel verloren hebben. Alleen hebben zij armzalige samenkomsten in hun synagogen, waar zij door hun rabbijnen worden verleid.

Doch aan de andere kant: hoezeer zij ook van de ware godsdienst verstoken zijn, zo leven zij nochtans zonder opgericht beeld en terafim, en zijn zeer afkerig van de afgodendienst van het heidendom en pausdom. In Portugal en Spanje heeft men hen zoeken te dwingen om Rooms te worden, doch zij hebben zich liever bij honderden, ja bij duizenden, de vreselijkste wreedheid en vervolging willen getroosten, dan zich met de afgoderij van het pausdom te besmetten. En zo leven zij nog tot op de dag van heden, als een arm en veracht volk, dat door velen wordt gehaat en bespot. *Alleen des Heeren volk heeft medelijden met hen en roept voor hen tot de Heere om hun bekering.*

B. DE JOODSE NATIE WORDT NOG BEKEERD

Maar kom, laat ons eens zien of zij nog immer bekeerd zullen worden. Laat ons eens zien wat de Heere van en aan hen beloofd in het tweede deel van onze tekst. Hoort dan wat de Heere zegt: *'Daarna zullen zich de kinderen Israëls bekeren, en zoeken den Heere hun God, en David hun koning; en zij zullen vrezende komen tot de Heere, en Zijn goedheid in het laatste der dagen.'*

- Eerst wordt dan hier gezegd, dat *zij zich zullen bekeren*. God zal hun dan de bekering geven ten leven, zodat zij tot de Heere zullen wederkeren en zeggen: 'ziet, hier zijn wij, wij komen', Jer. 3:22. Zij zullen zich door de genade des Heeren bekeren en berouw krijgen, zich schamen en schaamrood worden, Jer. 31:19. Al wat voorheen hun last was zal hun lust worden, en wat hun lust was zal in een last veranderen; op oprechtheid en waarheid in het binnenste zullen zij bovenal gezet worden, en toch zal het ook hun keus en behoefte worden, om voor het uitwendige met al hun daden te tonen, dat zij inwendig nauw en oprecht aan God verbonden zijn.
- Ten tweede. Deze hun oprechte bekering zal van dat gevolg zijn, *dat zij de Heere zullen zoeken*.
- Ten derde. Zij zullen dan ook *David hun koning* zoeken; dat is Christus, die menigmaal in het profetisch woord *David* genoemd wordt, omdat Hij Davids ware zaad, en Davids grote tegenbeeld is. Deze David hebben zij lang verworpen en verwerpen en verachten Hem ook nog, maar eindelijk zullen zij Hem zoeken en uitroepen als hun Koning; zich onder Zijn machtige bescherming begeven, aan Zijn rechtmatige wetten onderworpen zijn, en alzo Zijn zacht en liefelijk juk op zich nemen.
- Ten vierde. *Zij zullen vrezende komen tot de Heere en tot Zijn goedheid*.
- Ten vijfde. Maar nu is de vraag, wanneer zal dit geschieden? En Hosea geeft daarop tot antwoord: *'Het zal zijn in het laatste der dagen.'* Zo zegt ook Mozes: 'In het laatste der dagen zult gij wederkeren tot de Heere uw God', Deut. 4:30. En elders lezen wij: 'De hittigheid van des Heeren toorn zal zich niet afwenden, totdat Hij gedaan, en totdat Hij daargesteld zal hebben de gedachten Zijns harten: in het laatste der dagen zult gij daarop letten', zie Jer. 30:24. Hoewel het nu waar is, dat de ganse tijd vanaf de eerste verschijning van Christus tot Zijn wederkomst op de wolken toe, wel eens *de laatste dagen* genoemd worden, zo geloof ik evenwel zeker, dat deze belofte haar vervulling nog te wachten heeft, en dat alzo de Joden nog tot het christendom bekeerd zullen worden.

'De ongemene zorg, die God voor dit volk draagt, dat het niet wordt uitgeroeid, noch zich vermengt met andere volken, niettegenstaande een verstrooiing van meer dan 1800 jaren, geeft reeds alle reden om te denken, dat God met hetzelfde nog iets goeds en groots voorheeft', zegt een zeker geleerd man.

En hier komt dan bij, zo vele klare Godsspraken en beloften die van een aanstaande algemene bekering der Joden gewagen. Zo zegt de Heere bij voorbeeld: 'Ik zal Mijn wet in hun binnenste geven, en zal die in hun harten schrijven, en Ik zal hun tot een God zijn en zij zullen Mij tot een volk zijn. En zij zullen niet meer, een iegelijk zijn naaste, en een iegelijk zijn broeder leren, zeggende: Kent de Heere; want zij zullen Mij allen kennen, van hun kleinste af tot hun grootste toe, spreekt de Heere; want Ik zal hun ongerechtigheid vergeven, en hun zonde niet meer gedenken', Jer. 31:33, 34. Doet hierbij wat ons de apostel leert, zeggende: 'Indien hun val de rijkdom is der wereld, en hun vermindering de rijkdom der heidenen, hoeveel te meer hun volheid? Want indien hun verwerping de verzoening is der wereld, wat zal de aanneming

wezen, anders dan het leven uit de doden? Want ik wil niet broeders, dat u deze verborgenheid onbekend zij, (opdat gij niet wijs zijt bij uzelfen) dat de verharding voor een deel over Israël gekomen is, totdat de volheid der heidenen zal ingegaan zijn. En alzo zal geheel Israël zalig worden. Zo zijn zij wel vijanden aangaande het Evangelie om uwentwil, maar aangaande de verkiezing zijn zij beminden om der vaderen wil.' Romeinen 11. 'Zij zullen gevangelijk weggevoerd worden onder alle volkeren, en Jeruzalem zal van de heidenen vertreden worden, (maar hoe lang?) - totdat de tijden der heidenen vervuld zullen zijn.' Lukas 21:24.

Voorts raad ik elk uwer aan, om over de bekering der Joden eens aandachtig na te lezen, hetgeen daarover geschreven is door de grote W. à BRAKEL in zijn "REDELIJKE GODSDIENST", derde deel, blz. 135-144, waar hij niet alleen breedvoerig en duidelijk handelt over de bekering van dat volk, maar ook wel uit 7 of 8 plaatsen uit des Heeren Woord aantoot, dat zij nog weer uit alle landen naar Kanaän zullen terug keren, de stad Jeruzalem zullen herbouwen, en in vrede in hun land wonen zullen. Over deze laatste zaak, kan inzonderheid worden nagezien: Amos 9:11-15; Deut. 30:1-6; Zefánja 3:19 en 20; Jesaja 61:1-9 en andere plaatsen. ...

Toepassing.

De volgende zaken wenste ik nu wel, dat wij tot onze lering en vermaning mochten opmerken:

Ten eerste zien wij hier, dat het ons geen raadsel behoeft te zijn of de Joden bekeerd zullen worden of niet. Zeker, er zal nog eenmaal een tijd komen, waarin God het oordeel zal afwenden, hetwelk nu nog op hen rust. Er zal nog eenmaal een tijd komen, waarin dat verharde en blinde volk tot de Heere zal bekeerd worden en de geestelijken en tegenbeeldige David als zijn Koning zal erkennen en uitroepen. En hoewel het er nu nog zeer weinig naar gelijkert en ofschoon wij nu nog reden hebben om uit te roepen: *Och! wie zal leven als God dit doen zal?* (Num. 24: 23). Zo is Hij nochtans getrouw die het beloofd heeft, en wij zullen goed doen als wij er maar veel om bidden, en ook maar veel vragen om de komst van Jezus' koninkrijk in 't gemeen. De Joden moeten nog toegebracht worden; maar wat hebben wij ook nog vele arme kindertjes, dienstboden en anderen onder onze betrekkingen en burens, die hetzelfde ook nodig hebben; die ook zonder bekering niet zalig kunnen worden. Bidt u daar wel om? De Joden verkeren tegenwoordig nog in een toestand, waarin wij genoodzaakt zijn, dien tekst, dien wij bij Jesaja vinden, letterlijk om te keren en te zeggen: Het volk dat eertijds een groot licht zag, wandelt nu in de duisternis; het volk, over hetwelk eertijds een groot licht scheen, woont nu in een land der schaduw des doods (Jes. 9: 1). En nu, wordt u nog niet door duizenden omringd waar het evenzo mee gesteld is? Hoe maakt u het daarmede? Kunt u al met Paulus zeggen: *De toegenegenheid mijns harten en het gebed tot God, dat ik voor Israël doe, is tot hun zaligheid?* (Rom. 10: 1). Het is uw roeping en plicht, en tevens zal het uw voorrecht en zaligheid zijn dit te doen, indien u een levend mens bent; en indien u dit nog mist, wat bent u dan nog meer dan een arme Jood? Ofschoon u mogelijk zo ontaard bent om met dit arme verlaten volk te spotten, die u nochtans zeer wel kunnen voorgaan in het koninkrijk Gods.

Ongelukkig is het, dat de christenen meestal evenzo weinig christen zijn als de Joden. Een Godzalig Engels heer⁵⁸, die vroeger ook een Jood geweest is, deed voor enige jaren eens een reis naar de puinhopen van Jeruzalem en voorts naar het gehele land Kanaän, als zijnde de woonplaats van zijn vaderen. Op zijn reis naar dat land kwam hij op een plaats, waar vele zogenaamde christenen en ook vele Joden woonden. Hij

⁵⁸ Waarschijnlijk Rev. Ridley H. Herschel, schrijver van: *Een bezoek aan mijn vaderland.*

begaf zich daar, bij zijn oude volk en broeders naar het vlees, en sprak daar bijzonder met een verstandige Jood, die hem vriendelijk behandelde, ten minste geen vijandschap betoonde. Hij sprak met hem over de lang verwachte Messias, en wees hem op Jezus Christus, zijn Heere en Koning en zei onder meer andere dingen: 'Ik wenste wel dat er naar deze plaats zendelingen mochten gezonden worden, om de Joden tot het christendom te bekeren.'

Hierop antwoordde de Jood; 'En ik wenste wel, dat er hier zendelingen gezonden mochten worden om de christenen tot het christendom te bekeren, want ik ken hier geen volk dat zo roekeloos en losbandig leeft als de zogenaamde christenen.'

Waarlijk, hetzelfde mag van vele, ja van duizenden christenen onzer dagen wel gezegd worden, die in het christendom leven als gedoopte heidenen, en welker lot ook in de eeuwigheid zwaar en vreselijk zal zijn, te meer omdat zij in het christendom hun zielen rijp maken voor een nimmer-eindigende rampzaligheid." Enz.

7. Ds. C. VAN DEN OEVER (1802-1877) afgescheiden en later vrijstaand predikant in gemeenten die behoorden bij de Gereformeerde Gemeenten onder het Kruis. Hij stond in die tijd niet alleen met zijn verwachting van het 1000-jarig vrede-rijk!

Preek over Genesis 41: 55b. DE HEILZAME RAAD TOT ONDERHOUD VAN HET LEVEN; of, DE VOEDENDE JOZEF ALS DE BEHOUDER DES LEVENS VAN EEN GROOT VOLK

... "Dus gezien hebbende, hoe Jozef een voor- of zinnebeeld van de Heere Jezus was, laat ons nu eens zien, *wat wij in het algemeen door het volk moeten verstaan dat tot Jozef kwam*. Wij lezen in deze geschiedenis, dat niet alleen Egypteland, alwaar het volk afgodendienaars waren, zo raasden van de honger, maar ook Kanaän, waar de broeders van Jozef woonden, want ook die kwamen tot hem om koren. Dat land, waar het anders vloeide van melk en honing, had nu gebrek. Maar men ziet, dat eerst de Egyptenaren door het bestel van Farao tot Jozef kwamen en 2 jaar later de zonen Israëls, zijn broeders.

Mij dunkt, hier zien wij duidelijk afgebeeld dat, toen de Heere Jezus door lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid alles volbracht had en de schuren van de goederen van het genadeverbond vol waren, en er geestelijke hongersnood en gebrek kwam bij de heidenen, die anders afgodendienaars waren, voor welke Christus een dwaasheid was, doch toen door die geestelijke honger gedreven, kwamen zij tot de Christus, gelijk dit ook voorzeggd was. Want zij zouden komen uit het land van het Noorden, alsmede van Assur en tot Hem zouden zij komen, *want in de Heere HEERE zijn gerechtigheden en sterkte*. Zo heeft men de heidenen met menigten zien komen. En zij komen nog, en die tot Hem komt, zal Hij geenszins uitwerpen.

Dat de broeders van Jozef daarna kwamen, dit kan ons, dunkt mij, indachtig maken, dat ook het overblijfsel van Israël in het laatste der dagen zal komen tot de Christus, want zij zouden vele dagen blijven zitten zonder Efod, enz. Zie Hoséa 3:4, en de Heere zou ook op hen wachten.

Verstaan wij door die twee jaren de TWEEDUIZEND jaren ná de geboorte van Christus, dewijl de beloften zijn, dat zulks in het laatste der dagen zal geschieden; mij dunkt, dat wij de tijd zien naderen. De twee jaren zijn omtrent ten einde. Men ziet ook dat het koren onder Jacobs zonen begint op te raken en de hongersnood aan te groeien, zodat er soms hier en daar een begint over te lopen vanwege de geestelijke honger.

Doch door dezulken versta ik niet diegenen, die door geld daartoe gekocht worden om een christen te zijn, of die het doen om vleeselijke inzichten, gelijk de Sichemieten en die soms onder de christelijke naam een leven leiden, veel goddelozer dan de blinde heiden of verstokte Jood. O neen! Maar die vanwege de ware zielsbehoefte niet meer kunnen leven bij al die schaduwen, die door Goddelijk licht geleid worden, Ps. 22:16. Want thans weet een arme Jood niet meer waaraan hij zich moet vasthouden, want alle profetieën zijn vervuld en de Talmud laat hem nu ook verlegen. Waar zullen zij nu op hopen?

De tijd nadert tot hun redding, wanneer de Heere Jezus zich aan Zijn broeders naar het vlees zal openbaren als hun Broeder, welke zij verkocht, ja, verworpen hadden. Zij hebben gedaan, wat Gods hand en raad tevoren bepaald had, dat geschieden zou.

Niemand zal hoop ik, aan deze zaak twijfelen, want zowel het Oude als het Nieuwe Testament getuigen hiervan te overvloedig om het te noemen, dewijl dit juist niet tot ons bestek behoort. Zie Romeinen 11:25, enz.

Maar denkt nu niet, gelijk sommigen willen, dat de Heere Jezus lichamenlijk op aarde komen zal. O neen! Jozef bleef in Egypte; zijn broeders kwamen tot hem. Alzo ook; Jezus blijft in de Hemel tot de jongste dag en Zijn broeders zullen door het geloof tot

Hem komen, door de trekkende kracht des Vaders. Zo kunnen wij dan ook hier enigszins al door een spiegel zien, hoe die toebrenging der Joden tot Christus geschieden zal. *Niet door kracht noch door geweld, maar door Gods Geest.* Ook niet daardoor, het zee en land te omreizen om een Jood of een Jodengenoot te maken. Nee mijn vrienden, de Heere zal hier de mens en roem buitenhouden.

Och, dat velen dit eens bedachten, zij zouden aflaten; zeker als zulke mensen, die een Jood willen bekeren, eens zagen hoe zij in deze dagen, dan door deze, dan door gene, bedrogen worden. Hoe weinig gebeurt het, dat er, door al hun ijver, één waarachtig bekeerd wordt? Ik weet juist alles niet, maar dit weet ik, dat die waarlijk bekeerd zijn onder hen, er door *Gods Geest* toegebracht zijn; niet door aanrading van mensen.

Neen mijn vrienden! God zal hen een honger zenden, niet naar brood, en een dorst, maar niet naar water; dat zal de weg wezen waardoor zij gedreven zullen worden. *Dan zullen zij aankomen als een vogeltje uit Egypte.*

Wat zal dat eens zijn als die broeders elkander zullen ontmoeten! Hoe beschaamd en schaamrood zullen zij zijn. Maar ook welk een blijdschap, wanneer zij de liefdekus van Zijn mond zullen ontvangen! Paulus noemt dit, *dat het een leven uit de dood zal zijn.*

Nu wil ik hier niet dieper indringen; die nog lust heeft om zich in dit paradijs te verlustigen, ziet hier de poort een weinig geopend om er in te gaan."

8. Ds. A.M.J. ROTTENBERG, Joods zendeling en predikant.

Rottenberg was een Jood die in 1911 vanuit Polen naar Nederland kwam. Op jonge leeftijd nam hij Zijn Messias aan. In Nederland werd hij opvolger van zendeling Joseph Zalman. 19 januari 1942 werd ds. Rottenberg gearresteerd en afgevoerd naar het concentratiekamp Amersfoort. Via Buchenwald werd hij naar Mauthausen gebracht. Daar is hij op een vreselijke manier door de nazi's gemarteld. Op 16 juni 1942 stierf hij aan de gevolgen. In 1933 schreef hij een stuk over *Israëls Herstel*. Het onderstaande is geciteerd uit de levensbeschrijving van ds. A.M.J. Rottenberg, "Gezonden en teruggeroepen", door mevrouw A.R. Zalman-Marda.

... "Het feit dat zovelen spreken en schrijven over Israëls toekomst en herstel, terwijl zij blind zijn voor Israëls schreiende nood in het heden, doet mij twijfelachtig staan tegenover hun geloof in de komende heerlijkheid. Wat voor betekenis heeft een geloof, dat uit niets bestaat dan uit het artikel: 'ik geloof?' Wat nuttigheid is dit, zou Jacobus vragen, om tot de Joden te zeggen: 'Gaat heen in vrede, wordt warm en wordt verzadigd, ik geloof en ben verzekerd, dat die dag der heerlijkheid voor u komt.' Lijkt dit niet wonderveel op wat de apostel noemt: 'een geloof, dat zonder de werken dood is?'

Als u dit een hard woord toeschijnt, welnu, laat ons aannemen, dat het geloof derzulken niet dood, maar levend is. Een levend geloof in de toekomst en het herstel van Israël. Maar is er dan iets heerlijkers denkbaar, dan te mogen arbeiden voor een zaak, die volkomen zekerheid heeft; voor een volk, welks toekomst en herstel gewaarborgd is door Gods eigen uitspraak? Is het ook misschien, dat aan dit geloof de liefde ontbreekt, waarvan we lezen, dat het geloof alleen in haar midden werkzaam is? Indien iemand het Israël van het heden niet liefheeft, dat hij gezien heeft, hoe kan hij het Israël van de toekomst liefhebben, dat hij niet gezien heeft?

Maar om tot ons begin terug te keren. Een andere zaak is, dat ik een opvatting heb van Israëls toekomst en herstel verschillende van die der meesten, die daarover spreken en schrijven. Als ik die voor ditmaal naar voren zal brengen, zult u haar misschien minder vererend voor Israël vinden dan de gangbare beschouwing. Maar voor mijn gevoel is zij niettemin heerlijker en meer in overeenstemming met de beloften van de Heilige Schrift.

Ik wens op de voorgrond te plaatsen, dat ik absoluut ten volle geloof in de letterlijke vervulling van Gods beloften aan het zaad van Abraham, dat wij te gezetter tijd het ganse heilige land ten erfdeel zullen ontvangen. De letterlijke of beter nog, *werkelijke* uitlegging der profetieën boezemt ons het meest vertrouwen in, omdat zij op de meest natuurlijke wijze uit het lezen van Gods Woord voortvloeit. Zoals iemand met recht opgemerkt heeft: "Evenals het eerste sap, dat uit de druiventros ontspringt, zoeter is dan dat hetwelk in de persbak wordt uitgedrukt, even zo zijn de leerstelsels, die geheel natuurlijk uit de Schrift ontstaan, te verkiezen boven die, welke men door gedwongen uitlegging zou verkrijgen."

De richting (of richtingen) in de christelijke kerk, welke de gewoonte heeft alles in de Bijbel te vergeestelijken, heeft mij nooit kunnen bevredigen. Want, in dit verband zou ik, zij het ook maar terloops, het volgende willen opmerken:

Die christenen, welke zich tegenwoordig bezighouden met de in de grond anti-christelijke en bespottelijke vraag, of de toelating van bekeerden uit Israël in de kerk wel of niet wenselijk is, mogen wel denken aan de ernstige vermaning van Paulus aan de Romeinse christenen: "Gij draagt de wortel niet, maar de wortel draagt u." (Rom. 11:18) Hij wil daarmee zeggen: "Gij christenen uit de volkeren, waant uzelf toch niet een nieuw-geplante boom, naast of boven de geslachtsboom van Israël. Gij zijt niets

anders dan een wilde ent in deze opgenomen."

Doch behalve dit principieel bezwaar tegen genoemde vraag, is zij ook geschiedkundig onjuist. De christelijke kerk bestond oorspronkelijk uit Joden. Niet-Joden hebben zich - met toestemming van het eerste Joden-christelijk concilie te Jeruzalem - daarin laten opnemen. Derhalve zij, die menen de gemeenschap met Joden te moeten mijden, wegens gevaar voor rassenbederf kunnen dat bereiken niet door Joden-christenen de toelating in de kerk te weigeren, want oorspronkelijk is de kerk Joods-christelijk. Maar wel door zichzelf van die Israëlitische geslachtsboom, waarop zij ingeënt en van die eerste Joden-christelijke gemeente, waarin zij opgenomen worden, los te scheuren.

Ongetwijfeld, *sommige takken zijn afgebroken door ongeloof*. Doch hebben de profeten, die de toebrenging der wedergeboren heidenen tot Israël voorspelden, niet evengoed de verlatenheid van de kinderen Israëls voorspeld? Lees maar in het 3^e hoofdstuk van Hosea: "De kinderen Israëls zullen vele dagen blijven zitten zonder Koning en zonder Vorst, en zonder offer, en zonder opgericht beeld, en zonder efod en terafim." Maar betekent dat dan, zoals velen ook hier in Nederland beweren, dat het met Israël als volk voor goed gedaan is en de heiden-christenen de plaats van het Joodse volk, als een soort geestelijk Israël zullen innemen? Lees maar verder in hetzelfde hoofdstuk: "Daarna zullen zich de kinderen Israëls bekeren en zoeken de Heere, hun God en David hun Koning, en zij zullen vrezende komen tot de Heere en tot Zijn goedheid, in het laatste der dagen." En weet u, wie dit zegt? Jehovah, Israëls Verbonds-God!

Ja, ook zij - de afgehouden takken - indien zij in het ongeloof niet volharden, zullen ingeënt worden. U vraagt: hoe is dit mogelijk?

God is machtig genoeg om ze in hun vroegere plaats te herstellen. De breuk tussen God en het Joodse volk is niet onherstelbaar: "Indien gij (christenen uit de heidenen) afgehouden zijt uit de olijfbroom, die van nature wild was, en tegen nature in de goede olijfbroom ingeënt, hoeveel te meer zullen deze, die natuurlijke takken zijn, in hun eigen olijfbroom geënt worden!" (Rom. 11:24). Wij mogen dus, op grond van Gods Woord, een hereniging wachten van de natuurlijke takken met hun eigen olijfbroom.

En als die heerlijke tijd komt, waarin de gelovige heidenen ingeënt én de gelovige Joden wederom ingeënt worden in die olijfbroom, dan zal het één Gemeente zijn van de levende God, één volk Israël door het geloof in Jezus Christus en dan met gemeenschappelijke rechten op de beloften; niet alleen van Palestina, maar ook die van de beërving van de gehele aarde.

Men hoede zich echter van wat wij gezegd hebben af te leiden, dat er geen verscheidenheid meer zal zijn tussen Israël en de volkeren. Dat wordt in de Schrift nergens geleerd. Maar verscheidenheid is geen scheiding en is niet in strijd met eenheid. Juist het tegenovergestelde: *eenheid in de Bijbel veronderstelt verscheidenheid*. Wij geloven dat het bekeerde Israël zijn plaats en zijn bijzondere bedieningen onder de volkeren zal innemen.

'De bekering der wereld, - heeft een Engelse schrijver gezegd, - kan nog grote vorderingen maken, voordat de Joden zijn in de weide van de goede Herder, maar er zal na hun bekering nog genoeg te doen overblijven in de wijngaard des Heeren, om de belofte te verwezenlijken, dat hun aanneming voor de wereld zal zijn het leven uit de doden.'

Het is evenzeer mijn vaste overtuiging, dat het gebrek, de leemte, de onvolkomenheid, de onvastheid en onzekerheid in de gemeente (die toch *een pilaar en vastigheid der waarheid* genoemd wordt) in haar huidige openbaring, zowel als in de kerk van het verleden, het gevolg is van de afwezigheid van het Joodse volk in het lichaam van

Christus. Het is een onweersprekelijk feit, dat het gehele christendom van deze tijd dit als een ziekteverschijnsel ervaart. Of beter nog als een spannend verlangen, een hijgend uitzien naar de toebrenging dier leden, zonder welke het lichaam niet volmaakt kan wezen.

Hebben kerken en natiën, die zichzelf christelijk noemden en nog noemen, met betrekking tot het Joodse volk niet gehandeld alsof zij een opdracht van God gekregen hadden om het te verdrukken, te martelen en te verachten? Is het geen tijd, dat de kerk en de natiën, die zich *christelijk* noemen, zich van hun schuld jegens dat volk bewust worden? Dat allen, die op de goede olijfboom van Israël ingeënt zijn, zich beijveren in het gebed, de liefde vóór en het werk ónder dit, Gods eeuwige volk!

9. Ds. A. M. BERKHOFF

Arie Marinus Berkhoff, geb. Haarlemmermeer 29-8-1885, overl. Groningen 9-2-1944, werd kandidaat in de Christelijk Gereformeerde Kerken 1910, Leeuwarden 13-11-1910, Zwolle 1914, Utrecht 1918, Amsterdam 26-6-1924, Sneek 17-5-1930, ambt neergelegd 1933. Hij sloot zich aan bij de Ned. Herv. Kerk en werd later vrij-evangelisch. Zijn visie was omstreden maar tastte in geen geval Bijbelse fundamentele waarheden aan.

De heiligen heersen met Christus in de hemel en dat geeft zijn eigen uitstraling op aarde.

Toen de synode in 1922 een verzoek van de gereformeerde synode kreeg mee te werken aan een poging tot revisie van de belijdenis (de kwestie van het Schriftgezag, de belijdenis omtrent de ware en de valse kerk in verband met de opgekomen leer van de pluriformiteit van de kerk en de materie van art. 36, de verhouding van kerk en staat) wenste Ds. A.M. Berkhoff predikant te Leeuwarden hierop in te gaan. Hij wilde ook dat de confessie aangevuld moest worden met het sociale vraagstuk, de advent, *Israëls toekomst en het duizendjarig rijk*.

Berkhoff was zeer begaafd en wist de mensen van zijn tijd aan te spreken. Scherp zag hij dat het in de theologie ging om de vraag of de kerk de wetenschap zou leiden dan wel of de wetenschap de kerk de weg zou voorschrijven. Hij pleitte voor een Bijbelse mystiek, 'soms smalend de bevinding genoemd', die hij plaatste tegenover de 'nieuwe mystiek', die onder de jongeren in de Gereformeerde Kerken aan invloed won. Berkhoff zag een gemis aan de kennelijke werking van de Heilige Geest, die zich openbaarde in de krachtvolle bekering en het ontwaken van de vals gerusten. Hij miste eveneens de doorbraak tot persoonlijke geloofsverzekering, met de daarbij behorende vruchten van de liefde, vrede, blijdschap en bereidheid van het evangelie, evenals de gereedheid om de Bruidegom op de wolken te verwachten.

Berkhoff publiceerde over de *wederkomst van Christus en het duizend jarig rijk*. Dat stuitte op verzet. Hij wist, dat de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerk in 1872 had uitgesproken, dat het 'niemand zal toegelaten zijn te leren of te verbreiden het gevoelen, dat Christus 1000 jaren zichtbaar en lichamenlijk zal regeren'. Met die uitspraak was hij het eens. Maar een aanhoudende en steeds sterker wordende drang van de Heilige Geest overtuigde hem, dat hij niet van de verkondiging van dit onderdeel van de Bijbelse eschatologie mocht aflaten.

Door een bezwaarschrift van een gemeentelid kwam de zaak op de meerdere kerkelijke vergaderingen. Die gunden Berkhoff zijn gevoelens; hij zou het wat minder fel moeten uitdragen. Daarbij liet men het. Maar met dit antwoord nam de appellant geen genoegen. Ook matigde Berkhoff niet. In 1932 verscheen het eerste nummer van een 'Maandblad tot verbreiding en verdediging der verwachting van het komende vreedrijk van onzen Heere Jezus Christus' en droeg als naam: 'De laatste dingen'. Het was bedoeld om de reacties op zijn boeken in De Heraut en De Reformatie (de negatief waren) te kunnen weerleggen, want hij had geen orgaan waarin hij dat kon doen. Vandaar dit maandblad waarin Berkhoff echter op sommige punten aanzienlijk verder ging. Hij verstond blijkbaar iets anders onder het verdragen van zijn mening als een privé-gevoelen dan de synode had gedaan. Hij trok zelfs het land door en maakte propaganda voor zijn visie.

Men vreesde onrust in de kerken. Lang en breed discussieerde men met ds. Berkhoff. Men trachtte een breuk te vermijden. De spanning op de vergadering moet groot geweest zijn, vooral omdat er brieven en telegrammen bleven komen. In die situatie deed ds. Berkhoff, wat hij gezegd had te zullen doen. Hij nam afscheid van de

Christelijke Gereformeerde Kerk. Op een dramatisch ogenblik sprak hij ter synode: 'Mijnheer de Voorzitter, het ogenblik van scheiden is gekomen. Ik moet de Chr. Geref. Kerk het recht ontzeggen, te zeggen dat zij nog is de zuiverste openbaring van het Lichaam van Christus. (...) Hier scheiden onze wegen. Dag Voorzitter, dag Synode, dag Chr. Geref. Kerke. God erbarme zich Uwer'.

De 1^e Opstanding' Door Ds A. M. Berkhoff, Geschreven als Chr. Geref. Predikant te Amsterdam-West. Verkort gedeelte uit zijn studie "de Christus Regering"

... De overigen van de doden werden niet levend voordat de duizend jaren voleindigd waren. Dit is de eerste opstanding. Zalig en heilig is hij die aan de eerste opstanding deel heeft; over deze heeft de tweede dood geen macht, maar zij zullen priesters van God en van Christus zijn en met Hem als koningen heersen, duizend jaren.

Openbaring aan Johannes 20:4 - 6

De eerste opstanding in verband met uitspraken van de Heilige Schrift in het Oude Testament.

(...) Wanneer wij Openbaring 20, en ook "de eerste opstanding" letterlijk opvatten, hoeveel uitspraken van de Schrift over een bijzondere opstanding van de rechtvaardigen worden ons dan duidelijk. Ook hier geldt wat Lange in het algemeen opmerkt: "De profetie van de duizendjarige regering van Christus op aarde is een ware parel van de Christelijke waarheid en belijdenis, omdat zij licht brengt in een hele reeks van duistere Bijbelse begrippen."

Wat roemt **Job** als heerlijkheid, dat "zijn Verlosser leeft, en dat Hij de laatste over het stof zal opstaan, en uit hetzelfde vlees - waarin hij nu vernederd is, en straks in de grafkuil nog meer vernederd zal worden - God zal aanschouwen." Nu schijnbaar van God verworpen. Zijn huisgenoten en vrienden "achten hem voor een vreemde". Zijn "knecht antwoordt hem niet op zijn smeken. Zijn adem is zijn huisvrouw vreemd. Hij smeekt ter wille van de kinderen van zijn buik". Alle mensen hebben een gruwel aan hem." Hoor hem klagen: "Ontfermt u over mij, ontfermt u over mij o mijn vrienden! want de hand van God heeft mij aangeraakt."

Wat rijke verwachting nu dat zijn Verlosser het laatste woord zal spreken in zijn levensgeschiedenis: hij zal voor ieders oog door Hem gerechtvaardigd worden in zijn opstanding. Dan zullen zijn vijanden en vrienden zien, dat hij niet om een bijzondere zonde, maar uit bijzondere liefde is verbrijzeld.

In dit verband is alleen verklaarbaar het slot van dit gedeelte van zijn lijdensreden: "Vrees voor u het zwaard, want dat is de toorn over de misdaad opdat u weet dat er een gericht is," - een gericht voor ieder zichtbaar. (Job 19)

Hoe klinkt het als juichkreet uit diepe versmaadheid, waarin Israël om zijn zonde was verzonken, als **Jesaja** de van God beloofde verlossing ziet en uitroep: "Uw doden zullen leven, ook mijn dood lichaam, zij zullen opstaan; waakt op en juicht, u die in het stof woont! Want uw dauw zal zijn als de dauw van de moeskruident, en het land zal de overledenen uitwerpen." Dit wordt meestal op de algemene opstanding toegepast. Maar hoe kan dat, als we in dat hoofdstuk eerst lezen van de vijanden van de Heere, die wreed over Zijn erfdeel hebben geheerst: "Dood zijnde zullen zij niet weer leven; overleden zijnde, zullen zij niet opstaan, daarom hebt Gij hen bezocht en hebt hen verdelgd en Gij hebt al hun aandenken doen vergaan." Dit laatste kan niet eeuwig gelden, omdat eens alle mensen zullen opstaan. Dus blijft, dat een gedeelte van de gestorvenen niet zal opstaan, terwijl een ander gedeelte juist een grote onderscheiding van God ontvangen zal in hun opgewekt worden. Over het eerste gedeelte van gestorvenen zal de straf van God voor ieder duidelijk zijn in hun blijven liggen in

vernederling en verderving van de dood. In tegenoverstelling van de kinderen van God, die reeds wandelen in het opstandingslichaam. "Want de Heere zal uit Zijn plaats uitgaan, om de ongerechtigheid van de inwoners van de aarde over hen te bezoeken; en de aarde zal haar bloed ontdekken, en zal haar vijanden niet langer bedekt houden."

Nog sterker worden onze gedachten in deze richting geleid in het oordeel dat Jesaja profeteert over de koning van Babel, zijn geslacht, rijk, stad en volk: "Gij zijt weggeworpen van uw graf als een gruwelijke scheut, als een kleed van hen die gedood zijn, die met het zwaard doorstoken zijn; als die neerdalen in een steenkuil van het graf, als een vertreden dood lichaam. ... Maakt de slachting voor zijn kinderen gereed, omwille van de ongerechtigheid van hun vaders; dat zij niet opstaan, en de aarde erven" Hier lezen we niet anders dan dit: Eens zullen de rollen worden omgekeerd, de vijanden van God zullen daar vertreden blijven liggen in het stof van de dood, maar Zijn volk zal opstaan en de aarde erven!

Ook is opmerkelijk dat als **Daniël** spreekt over de laatste tijden van de wereld, hij juist zulk een eerste opstanding meldt waarin hij goddelozen betreft: "En velen van hen die in het stof van de aarde slapen zullen ontwaken, deze ten eeuwige leven, en anderen tot versmaadheden en tot eeuwig afgrijzen." (hfd. 12) Sommigen menen dat vooraanstaande goddelozen die zeer driest in het openbaar tegen de Heere en Zijn Gezalfde hebben durven opstaan, bij de aanvang van het duizendjarig rijk, als aangrijpende tegenstelling met Gods kinderen, zullen worden opgewekt. Om in plaats in de liefelijke vrede te delen, voor het gezicht van de mensen, naar het eeuwige verderf te worden gewezen.

Zeer behartigenswaardig is hetgeen een te weinig gelezen boek over de laatste dingen hiervan zegt:

"Ook een opstanding ten oordeel, ter verdoemenis! De rampzalige ziel herenigd met het uit de dood opgewekte lichaam, - met een lichaam vol van verderf, van ellende, van een nimmer eindigende dood. Enkel smaad en afgrijselijkheid! "Zal dat op diezelfde tijd gebeuren? Op de dag van Christus' komst op de wolken, ook deze opstanding van velen, die in het stof van de aarde slapen? Wie zal zeggen dat dit onmogelijk is. Wie kan weten, of er geen enkele uitzondering zal zijn op hetgeen Openbaring 20:5 zegt: "de overige van de doden werden niet weer levend, totdat de duizend jaren geëindigd waren." Het is niet ondenkbaar, dat evenals het 'beest' (de antichrist) en 'de valse profeet' (zijn geestelijke helper) die reeds beide op die dag met ziel en lichaam worden geworpen "in de poel van vuur, die met sulfer brandt" (Openbaring 19:20), evenzo sommigen van de vijanden van de Heere die in die dagen - of in vroeger tijden - gewoed hebben tegen Zijn Woord, Zijn Kerk, Zijn volk, reeds uit het graf worden opgewekt, om de andere goddelozen voor te gaan in het ontvangen van de volle straf van de rampzaligheid in het diepst van de hel.

Misschien is de bedoeling van deze woorden anders: het is mogelijk, dat de profetie (Dan. 12) stilzwijgend eeuwen bij eeuwen, het hele tijdperk van het heerlijk Koninkrijk van Christus, invoegt tussen de woorden: "deze ten eeuwigen leven" - "en die tot versmaadheden"; zodat de vertaling eigenlijk zou kunnen luiden: 'deze zullen ontwaken ten eeuwige leven; maar de anderen (dwz. de gestorvenen, die op die dag niet opstaan) zullen later ontwaken tot versmaadheden.' Over die laatste opstanding wijdt de profetie niet verder uit."

Blijft echter, dat Daniël in verband met de verdrukking onder de antichrist en de verlossing daaruit, spreekt over een opstanding, 'niet van allen', maar 'van velen'.

Ook verdient het onze opmerking, dat het Woord van God op veel plaatsen, als een

bijzonder oordeel van God aankondigt of afbidt, dat zij die op Hem en op Zijn volk vergramd zijn - in tegenstelling tot Zijn gunstgenoten - *niet zullen opstaan*.

Mozes die de geslachten van Israël vóór zijn heengaan zegende, bidt: "Zegen Heere zijn (van Jacob) vermogen, en zie het werk van zijn handen met welgevallen aan. Verpletter de lendenen van hen die tegen hem opstaan en hem haten dat zij niet weer opstaan."

Zingt David het niet als een overwinningslied over "de werkers van ongerechtigheid": "zij zijn neergestoten en kunnen niet weer opstaan?" Zoals hij het om Godswil van de Heere vraagt over zijn tegenstander: "Hij doe hen vallen in het vuur, in diepe kuilen, dat zij niet weer opstaan."

Over de wereldmacht die God en Zijn Messias vijandig zijn, roept Jesaja: "Die wagens en paarden, heer en macht doet uittrekken, samen zijn zij neergeslagen, zij zullen niet weer opstaan."

Ook Jeremia smeekt in dezelfde zin: "U zult dan tot hen zeggen: "Zo zegt de Heere van de heirscharen, de God van Israël: Drinkt en wordt dronken, en spuwt en valt neer, dat u niet weer opstaat door het zwaard dat Ik onder u zenden zal." De man van Thekoa roept over de zondaars uit het Tien Stammenrijk die zich niet willen bekeren: "Die daar zweren bij de schuld van Samaria en zeggen: Zo waarachtig als uw God van Dan leeft en de weg van Berseba leeft! - zij zullen vallen, en niet weer opstaan."

De eerste opstanding in verband met uitspraken van de Heilige Schrift in het Nieuwe Testament.

Ook over veel uitspraken van het Nieuwe Testament geeft de voorzegging van de eerste opstanding in Openbaring 20 licht. Hoe moet men **Lukas 14: 14** anders verklaren? Als men gedrongen door de liefde van Christus, "armen, verminkten, kreupelen en blinden" nodigt tot de maaltijd, die men bereid heeft, dan zou men nu daarvan de zaligheid ondervinden en eens het genadeloon ontvangen: "U zult zalig zijn, omdat zij niet hebben om u te vergelden; want het zal u vergolden worden in de opstanding van de rechtvaardigen." Hier is ontegenzeggelijk sprake van een bijzondere opstanding, van de algemene onderscheiden. "De toevoeging 'rechtvaardigen' zou volstrekt doelloos zijn, wanneer Hij aan de algemene opstanding had gedacht, welke Hij bijvoorbeeld in Joh. 5:28, 29 beschrijft.

Hij onderscheidt integendeel, evenals Paulus in 1 Cor. 15:23 en Johannes in Openbaring 20:5, 6, *tussen een eerste en tweede opstanding* en drukt daardoor op deze zo dikwijls weersproken leer, het stempel van Zijn onbedrieglijk Woord." "In ieder geval houdt dit woord een kiem in, welke in de latere Apostolische brieven verder zal worden uitgewerkt. Wat Paulus en Johannes schrijven over wat tussen de eerste en tweede opstanding in ligt, laat de Heere hier onaangeroerd, zonder dat Hij met hen in tegenspraak komt."

Nog duidelijker spreekt de Heere Jezus van een afzonderlijke opstanding in **Lukas 20: 34-36**. Hier treffen ons verschillende lichtpunten. Allereerst: tegenover 'déze eeuw' of 'dit tijdvak' wordt gesteld 'dié eeuw' of 'dàt tijdvak'. Hier blijven wij met de periode waarvan Christus hier spreekt - dus ook met de opstanding die aan "het ontvangen van die eeuw" verbonden is - aan deze zijde van de jongste dag, waarop de algemene opstanding zal plaats hebben. Dan is er niet meer sprake van een 'eeuw,' maar van 'de eeuwigheid'. Geboden is niet aan het opmerkelijke: "de opstanding uit de doden," voorbij te zien. Het woordje, dat in het oorspronkelijke staat, wordt toch heel dikwijls in deze zin gebruikt: 'van tussen', 'tussen uit'. Dit wordt nooit gezegd van de algemene opstanding. Dan is het altijd: "de opstanding van de doden". Terwijl dus een groot

gedeelte van de doden blijft rusten in het stof van de dood, zal er van tussen hen uit *een ander gedeelte* opstaan. Ook het: "die zullen nooit trouwen, noch ten huwelijk uitgegeven worden" heeft ons iets te zeggen. Als dit niet gezegd wordt van een tijd, waarin nog mensen "trouwen en ten huwelijk uitgegeven worden," wat ná de algemene opstanding niet meer zal gebeuren, had het geen zin. Het huwelijk als instelling van God zal tijdens het duizendjarig rijk juist heerlijk op aarde bloeien. De opgewekte heiligen daarentegen zullen niet meer trouwen. *Hun woonplaats is de hemel, al zullen zij van daaruit met Christus de wereld regeren.* Zij hebben het opstandinglichaam, waarin "spijs en buik zijn teniet gedaan."

Dit geldt ook van het volgende: "want zij kunnen niet meer sterven." Er zijn dus anderen die wèl kunnen sterven. Wat betekent anders deze vermelding van dit voor hun bijzonder voorrecht. Zeker als dit wordt uitgebreid met: "want zij zijn aan de engelen gelijk; en zij zijn kinderen van God, omdat zij kinderen van de opstanding zijn."

Wordt nu ook 1 **Korinthe 15: 23-28** in het licht van Openbaring 20 niet duidelijker? De apostel spreekt hier van de opstanding en houdt tegenover dwaalleraars staande - die het feit van de lichamelijke opstanding vergeestelijkten - dat de doden opgewekt zullen worden. Doch in plaats een algemene opstanding te leren, maakt hij terdege onderscheid, en geeft in deze verzen zelfs een volledige eschatologische schets, die in de Openbaring van Johannes breder en helderder wordt: "Maar een ieder in zijn orde: de Eersteling Christus" Natuurlijk niet alleen in tijdsorde, maar ook als verdienende en werkende Oorzaak, de Eerste. "Daarna die van Christus zijn in Zijn toekomst," welke bijvoeging onmiskenbaar aan de opstanding een tijdsaanwijzing geeft, n.l. de Parousia van Christus. Het is deze Toekomst, die de Schrift steeds aankondigt als Zijn triomf over Zijn vijanden en het ingaan van Zijn vrederijk. De apostel voegt zelfs in betrekking tot deze - in één van de hieronder genoemde teksten - Christus en Zijn Gemeente samen: "in de Toekomst van onze Heere Jezus Christus met al Zijn heiligen. "Daarná zal het einde zijn."

Letten op het hele zinsverband is hier geboden, opdat niet in de fout van velen wordt gevallen, die menen dat de apostel het eind van de wereld, "de voleinding van de eeuwen", dadelijk laat volgen op de Toekomst van Christus. Want dit is niet zo. "Daarná zal het einde zijn," Namelijk, als eerst nog iets anders gebeurd zal zijn: "wanneer Hij het koninkrijk aan God en de Vader zal overgegeven hebben."

Dan moet ook nòg iets anders plaats gehad hebben. Immers tot op Zijn Parousia (Openbaring 19), heersten de vijanden van God en Christus in deze wereld, doch in Zijn Toekomst zal Christus de antichrist - welke de wereldmacht belichaamt tegen Hem en Zijn Vader - ten onder brengen. Dan begint Zijn openbare heerschappij. Satan laat Hij binden. Van volk tot volk en werelddeel tot werelddeel gaat Zijn scepter regeren. "Want Hij moet als Koning heersen, totdat Hij al de vijanden onder Zijn voeten zal gelegd hebben."

Wanneer de heerschappij van Christus zich in volle werkelijkheid zal hebben ontplooid - "wanneer Hij zal teniet gedaan hebben alle heerschappij, alle macht en kracht" - zal Hij het Koninkrijk aan de Vader overgeven. Dan pas komt de algemene opstanding.

Hoor maar: "De laatste vijand, die teniet gedaan wordt, is de dood." Zo staan ook in Openbaring 20 eerst aan het eind van het duizendjarig rijk, en vóór het laatste gericht àl de doden op. In vers 27 wordt dan als een hymne gezongen op die grote Koning uit het huis van David, met als hoofdtoon: "Zo moet de Koning eeuwig leven, bidt elk met diep ontzag." Inderdaad kan Hij zeggen: "Mij is gegeven alle macht in hemel en

op aarde." Wat doet Hij dan met deze heerlijkheid? Dat wordt duidelijk gezien, wanneer Hij dit niet voor Zichzelf, maar voor Zijn Vader gedaan heeft: "En wanneer Hem alle dingen zullen onderworpen zijn, dan zal ook de Zoon Zelf onderworpen worden Dien, Die Hem alle dingen onderworpen heeft." Vrijwillig zal Hij terugtreden in de Heilige Drie-eenheid, en de eeuwige gelukstaat van Openbaring 21:1 - 22:5 zal zijn aangebroken: "opdat God alles zal zijn in allen."

In het bovenstaande komt wel degelijk de eerste opstanding voor, die plaats heeft vóór de Christusregering. "Die van Christus zijn," zullen opstaan, "in Zijn Toekomst". Ná Zijn overal zegevierde heerschappij, heeft dan de algemene opstanding plaats." Enz.

10. PROFESSOR G. WISSE (1873-1957) EN HET 1000-JARIG RIJK

Opmerkelijk dat we bijna hetzelfde geluid als Dr. Berkhoff, 25 jaar later horen uit de elite van de Christelijk Gereformeerde Kerk, in een tijdrede over *Openbaring 19*, door Prof. Wisse uitgesproken. Prof. Wisse werd niet met censuur bedreigd, maar genoot binnen en buiten zijn kring grote achting.

"*De ruiter op het witte paard* (Openb. 6:2 en 19:11), is de Koning der koningen en de Heere der heren, Christus zelf, die als Overwinnaar van dood en hel de wereld overwonnen heeft; en daarom overwinnen zal. Hij zal zelf aan het wereldrond verschijnen; het ging tegen Hem, Hij zal zelf Zijn oervijand verslaan. Hoe dit zal zijn en gaan zal, wie zou er een nauwkeurig beschreven voorstelling van kunnen geven; daartoe is deze verheerlijkte Christus te groot, te hemels, te majestueus, maar wereldverpletterend zal het zijn.

Ja, er staat nog iets voor de deur, niet enkel rampen en smarten; maar uiteindelijk ook hemelopenbaring van de alglorie Gods in Christus. Dan zal Christus Zelf beest en valse profeet voor Zijn rekening ter eindafrekening nemen. Ontzaglijk toneel: de vogelen, de arenden des hemels worden geïnviteerd tot een doden - avonddis op het slagveld van een alkrijg der wereld: 'Komt herwaarts en vergadert u tot het avondmaal des groten Gods', 19:17. Dit is niet ons bekende avondmaal, het nachtmaal des Heeren, het sacrament des Heiligen Avondmaals, maar het betekent niets anders, niets minder dan wat na het einde van een veldslag, als de zon bloedrood is ondergegaan op het slagveld, wel te aanschouwen is: dat het verscheurend gevogelte op het lijkenas neerstrijkt, om zich als een griezelige avonddis tegoed te doen aan het vlees der gevallen en der stervende lichamen. Ze worden opgeroepen; want er zal aan die avond, als de nacht over heel de wereld zal vallen, een diner zijn, vol van doodsontzetting. "Opdat gij eet het vlees der koningen en het vlees der oversten over duizend, en het vlees der sterken, en hel vlees der paarden en die daarop zitten, en het vlees van alle vrijen en dienstknechten, en kleinen en groten", 19:18. Dan komt de Heere Zelf ter afrekening. Want o ontzinde, God-honende mensheid, Hij laat niet met Zich spotten; *want er is een God die leeft, en die op aarde Zijn vonnis geeft.*

Het beest en de valse profeet worden levend geworpen in de poel des vuurs, die met sulfer brandt. En de draak zelf wordt ook in de afgrond geworpen, Openbaring 20:1. Daar hoort hij. De afgrond is, zoals we zagen, het terrein van de duisternis en walgelijkheid, waar God is verdwenen, teruggetreden met elke uitlating van enige goedheid of bemoeienis. Dan kan satan niet meer de koninkrijken der aarde vergiftigen, zijn invloed op de leidende figuren niet meer doen uitgaan, Christus' kerk niet langer beroeren en ontroeren. ***Dan breekt er een periode van verademing en opleving aan, het duizendjarig rijk, hoe dan ook opgevat.***

Maar eer het eindgericht genaakt schijnt er toch voor Gods kerk nog een bijzondere tijd aan te breken. Dan zal Israël in de vele toegebrachten zijn Koning erkennen. Israël heeft nog een geestelijke toekomst en het heidendom zal naar de Banier van Christus vragen als nooit tevoren.

O kerk, o Bruid van Christus, wees gereed en bereid tegen die dag van de laatste genadestroom, dat ge de spijs uitdeelt terwijl de avond is gevallen! De laatste en glansrijkste Christusopenbaring is nu aanstaande."

11. Ds. M. HEIKOOP, (1890-1944) predikant van de Gereformeerde Gemeente. "Het leven en de arbeid van ds. M. Heikoop", blz. 141, 145, door Joh. Fama:

Ds. Heikoop kreeg een merkwaardig gezicht in 1928, dat na 10 jaar de wereldoorlog zou uitbreken.

... "Na de oorlog voorzag hij bange tijden van verdeeldheid en omwentelingen. Achter de wereldlijke krijg, zag hij een geestelijke strijd liggen, welke Antichristelijke machten het woord Gods en de kerk des Heeren zouden aandoen. Hij verheelde niet dat hij tijden van openbare geloofsvervolging voorzag. Die zou God gebruiken om Zijn afgedwaalde kerk nog eenmaal op haar plaats te brengen. Zo had hij hoop voor de toekomst dat de Heere door verdrukkingen heen nog een nalezing uit heiden- en Jodendom zou opzamelen. Hij meende dat nog dagen zouden aanbreken dat de jonge mensen de ouden zouden beschamen. Echter, dit laatste uitte hij meer in zijn particuliere gesprekken. Op de kansel zei hij de laatste jaren vaak: 'Onze tijd is rijker aan profeteerders, dan aan bidders en zuchters'. Daarmee wilde hij te kennen geven dat velen zich bezig hielden met speculatieve berekeningen van de tekenen des tijds. Zulks in plaats van in ootmoed voor Gods aangezicht werkzaam te zijn met de nood van de kerk en het vaderland. De stelling dat God dit gebed had weggenomen verwierp hij als een voorwendsel van traagheid en dorheid in het geestelijk leven ... De kerk zal voortgezet worden dwars door de laatste strijd heen. God zal op Zijn tijd de geestelijke machten verslaan. In die overwinning zal Zijn kerk delen, Psalm 68:11 en 12 berijmd.

12. DS. G. H. KERSTEN. Het duizendjarig rijk. Saambinder, 13 november 1941
 X. stelde nog eens de vraag *of het Duizendjarig Rijk komen zou en wanneer?*

... Maar wat betekenen dan de woorden in Openbaring 20 : 2, 3: "En hij greep den draak, de oude slang, welke is de duivel en satanas en bond hem duizend jaren en wierp hem in den afgrond en, sloot hem daarin, en verzegelde die boven hem, opdat hij de volken niet meer verleiden zou, totdat de duizend jaren zouden geëindigd zijn. En daarna moet hij een kleinen tijd ontbonden worden".

Zonder twijfel spreken deze woorden van een door God bepaalde tijd die aan de dag van Christus' wederkomst zal voorafgaan en die gevolgd zal worden door een ontbinding van satan, als wanneer hij bij vernieuwing zijn helse macht onder Gods toelating op aarde ontketenen zal.

Dit binden van satan zal omtrent duizend jaren zijn. Wanneer nu breken die duizend jaren aan?

A. Sommigen onzer Godgeleerden nemen den tekst letterlijk en stellen dan een tijdperk dat komen zal, waarin satan omtrent 1000 jaren zijn verleidende en verdervende macht op aarde niet zal kunnen te werk stellen. Gedurende deze tijd zal dan de kerk tot grote bloei komen. Dit stellen deze godgeleerden, doch met verwerping van de Chiliastische dwalingen. Men leze b.v. ***Brakels Redelijke Godsdienst.***

B: Anderen daarentegen nemen die duizend jaren niet letterlijk. De getallen in de Openbaringen hebben zinnebeeldige betekenis, b.v. 7 en 10 zijn getallen der volkomenheid. Duizend is 10 x 10 x 10 en betekent dus de volkomen volheid. De duizend jaren in Openbaring 20 genoemd zien dan naar deze verklaring op de volheid des tijds, waarin satan gebonden is, d.i. de tijd des Nieuwen Testaments.

Christus zag de satan als een bliksem uit de hemel vallen. Van de draak en zijn engelen staat geschreven, nadat des Mensen Zoon ten hemel is opgenomen: "Hun plaats is niet meer gevonden in den hemel". Onder het Oud-Verbond was ook de duivel, de verklager der broederen, met de engelen voor Gods troon, om Job te verklagen. Eer Christus Zijn werk had volbracht eiste satan, staande aan Jozua's rechterhand, diens veroordeling. De duivel beriep zich op het recht Gods tegen de uitverkorenen. Aan dat recht is volkomen verheerlijkt. Voor hemel en hel is het geopenbaard, dat Sion door recht verlost is. Het is uit met de verklager der broederen. Satan wordt niet meer toegelaten één beschuldiging ook maar in te brengen. Het is des Apostels geloofsroem in Rom. 8: "Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods?" Satan is gebonden. Hij is gebonden in den poel des afgronds waaruit hij niet opkomen kan, dan alleen voor zoover God hem toelaat; om zijn werk op aarde te doen en in de hand Gods het oordeel over de wereld te volbrengen; zowel geestelijk (het beest uit de zee) als lichamelijk (het beest uit de aarde, Openb. 12). Deze duizendjarige binding van satan zal dan omvatten de ganse tijd sinds Christus triomferend ten hemel voer met gejuich en geklank der bazuin.

En nu zal de duivel eer Christus op de wolken wederkomt een tijd gegeven worden, waarin hij met grote kracht zijn helse woede op aarde tonen zal. Het zal een vreselijke tijd zijn, doch daarop zal de overwinning der uitverkorenen volgen, die met Christus voor aller oog zullen worden opgenomen.

Nu willen wij niet twisten over de onder A en B gegeven verklaringen. Maar ten allersterkste verwerpen wij een duizendjarig-rijk, zoals de Chiliasten leren. En voorts, moge de Heere ons hart vooral zetten om hetgeen tot onze eeuwige vrede dient. De vraag moge voor ons hoofdvraag worden of wij de Heere zonder verschrikken zullen

kunnen ontmoeten; of wij de dag Zijner toekomst kunnen verdragen. Laat ons niet in vele zaken verstrikt raken, waarvan de volle oplossing door de Heere alleen kan gegeven worden en waarvan ons nog niet de volkomen openbaring is gegeven, doch dat er een jagen zij om onzes levens wil. De ontzettende tijden, die wij beleven, wijzen naar de grote dag des oordeels, die komt. Als Gods oordelen in deze wereld reeds zo ontzaglijk zijn, wat zal het ons dan wezen als wij God zullen ontmoeten buiten Christus. En hoe gelukkig is dat volk, dat deel heeft in de eerste opstanding. Dat dit volk velen tot jaloersheid verwekke en zijn Hemel-Koning door het geloof met blijdschap verwachte, zo Hij éénmaal komen zal, om hen met Hem te doen ingaan in de zaligheid, die Hij hun verworven heeft.

13. DS. W. C. LAMAIN (1904-1984) predikant van de Gereformeerde Gemeenten. Ds. Lamain schrijft in de prekenbundel "Gods genade overvloedig en bestendig" op pagina 11 (uitgave 1947) o.a. het volgende:

... "Met de eerste Pinksterdag 1946 preekte ik in Rijssen over Psalm 104, vers 30: "Zendt Gij Uw Geest uit, zo worden zij geschapen." Van de zending des Heiligen Geestes op het Pinksterfeest te Jeruzalem mochten wij toen handelen, en welke rijke vrucht voor het Koninkrijk Gods het afwierp. De volgende morgen was het voornemen, het laatste gedeelte van deze tekst te behandelen: "En Gij vernieuwt het gelaat des aardrijks." In de eenzaamheid over die woorden nagedacht, zou ik ze in de geest verklaren, dat God Zijn eigen werk bevestigt in de harten van Zijn volk, en dat Hij hun jeugd vernieuwt als eens arends. Toen ik echter over die tekst ging preken, opende God nog een verborgenheid uit die tekst. Ik kreeg klaar te zien, dat er nog onvervulde beloften lagen voor het Jodendom en voor het heidendom en dat, aler Christus komen zou op de wolken des Hemels de aarde vol moest worden van de kennis Gods, gelijk de wateren de bodem der zee bedekken. Een bijzondere ruimte gaf God mij daarin, zelfs zo, alsof het was, dat ik die tijd nog beleven zou. O, *God zal Sions steen nog herbouwen uit het stof*. Persoonlijk kreeg ik daaruit veel sterkte, te midden van al de afval en verval dat zich allerwege openbaart. Enige tijd mocht ik voor mijn eigen ziel bemoedigd de reis voortzetten."

Ds. W.C. Lamain, 6e Tiental preken. Uitgave Stichting De Gihonbron, Middelburg. Hoséa 3 vers 5. ***Daarna zullen zich de kinderen Israëls bekeren, en zoeken den HEERE hunnen God en David hun koning. En zij zullen vrezende komen tot de Heere en tot Zijn goedheid, in het laatste der dagen.***

... En als je nu die arme godsdienst, en die lege godsdienst van de Joden ziet, waar ze zo druk mee zijn en waar ze zichzelf mee bezig houden, dan moet je toch tot de conclusie komen: *wat is het arm en leeg*. Want *de werkelijkheid* is er niet in te vinden. Want ze spreken van een Messias en ze zeggen dat zij naar de Messias uitzien, maar het is de rechte verwachting niet. Nee, maar het zal oprecht worden, als de tijd van Gods welbehagen aanbreekt.

Van der Groe heeft er over gepreekt. Theodorus van der Groe, een van de grootste lichten die de kerk gehad heeft. Van der Groe heeft gezegd: *dat de aanneming van dat Jodendom zal wezen als een leven uit de dood*.

En als je dan aan Samuël Dyke denkt, waar we nog preken van hebben, die was ook een Jood, die tot God bekeerd was. Evenals Da Costa, ook een Jood en meer anderen. Wat een licht dat die mensen in de waarheid hadden! We hebben er gisteren nog in zitten lezen. En dan staan wij er wel eens over verwonderd. Want hoe het ook is, het blijft een bijzonder volk. Een bijzonder volk. En al spogen ze op de grond, als het over Christus gaat, maar toch staat er in dat volgende vers: *Zij zullen naar David, hun Koning gaan vragen*. Ze zullen de Heere gaan zoeken. *Zij* zullen; dus niet alleen persoonlijk, maar in het algemeen. Er zal een waarachtige bekering onder dat volk komen. Wie zal dat werken? De God van de hemel en aarde. De God van Abraham, de God van Izak en de God van Jakob.

EPILOOG

Uit de nagelaten literatuur gepubliceerd in de 19e en 20e eeuw, is bovenstaande selectie gekozen. Het geeft een kleine indicatie hoe een aantal theologen over Openbaring 20 schreef en wat zij geloofden. Wij hebben gezien dat het geloof een persoonlijke zaak is, dat wij anderen niet kunnen opdringen maar wel mogen aanprijzen op gepaste manier.

Paulus werd eens voor het Sanhedrin in Jeruzalem gedaagd. Hij verdedigde zich met deze woorden: 'Ik word over de hoop en opstanding der doden geoordeeld'. Dat gaf tweedracht tussen farizeeën en sadduceeën, omdat de laatsten niet aan de opstanding geloofden. De farizeeën geloofden aan een Opstanding der Rechtvaardigen én de algemene Opstanding. Hoewel de Rabbi's er een verschillende invulling aan gaven. De vergadering van het Sanhedrin werd verdaagd want ze kwamen er niet uit. Handelingen 23 vers 6 en hfd. 24: 15. *Vanwege de hoop van Israël zat Paulus in een keten*, zegt hij.

Een poosje later werd Paulus gedaagd voor Festus en Agrippa. Het hoofdpunt kwam weer op hetzelfde neer: *'En nu sta ik en word geoordeeld over de hoop der belofte, die van God tot de vaderen geschied is; tot dewelke onze twaalf geslachten gedurig nacht en dag God dienende, verhopend te komen; over welke hoop ik, o koning Agrippa, van de Joden wordt beschuldigd. Wat? Wordt het bij ulieden ongelofelijk geoordeeld dat God de doden opwekt?'* Handelingen 26: 6 - 8. Wat bedoelt Paulus hiermee?

Wel, Paulus wijst eerst op zichzelf, dat hij een Farizeeër was en tegen Christus en Zijn kinderen streed en hen vervolgde. 'Maar Christus heeft mij levend gemaakt tot een erfdeel in Hem en verlost vanuit de macht van de satan tot God. Deze geestelijke levendmaking is een bewijs dat mijn lichamelijke levendmaking volgt. *Christus is de Eerste uit de opstanding der doden*, vers 23. Zijn lichamelijke opstanding is een onderpand van onze opstanding, die in Hem geloven. En dat Christus mij levend heeft gemaakt, is een onderpand dat Hij op Zijn tijd de 12 geslachten levend kan en zal maken door het geloof in Hem. De 12 geslachten hopen daarop; hoewel onze hoop verschilt in het Voorwerp van ons geloof. De meeste Joden geloven dat de Messias nog moet komen, maar wij geloven dat Hij gekomen is en weer zal terugkomen.'

Toen Paulus deze apologie uitspraak zij Festus: 'Gij raast, Paulus, de grote geleerdheid brengt u tot razernij.'

Paulus antwoordt: 'Ik raas niet machtigste Festus, maar spreek woorden van gezond verstand.'

Dan keert Paulus zich tot Agrippa en zegt: 'Geloof gij, o koning Agrippa, de profeten? Ik weet dat gij ze gelooft.'

Terugziende op deze brochure mogen we tot u zeggen: *geloof u de profeten?*

Ik weet dat u ze gelooft. Gelukkig dat we daarin overeenstemmen. En laat er dan verschil zijn over de uitleg, als wij het maar in de voornaamste zaken eens zijn met elkaar. En dat is: dat wij gelovig Christus omhelzen, 'en dat de Christus moest lijden, en dat Hij, de Eerste uit de opstanding der doden zijnde, een Licht zou verkondigen dezen volk en den heidenen.' Hand 26: 23.

Dan mogen wij evenals Simeon, Christus - in de belofte van de Heilige Schrift - in onze armen nemen en zeggen: *"Nu laat Gij, Heere, Uw dienstknecht gaan in vrede naar Uw woord. Want mijn ogen hebben Uw Zaligheid gezien, Die Gij bereid hebt voor het aangezicht van al de volken: een Licht tot verlichting der heidenen en tot Heerlijkheid van Uw volk Israël."* En daarop zegt het geloof: *amen!*

IV. DE ZALIGE VERWACHTING

1. Christus de Eerstgeborene uit de doden

De grondslag en de hoop van de opstanding der doden ligt in Christus, die de *Eerstgeborene uit de doden* wordt genoemd, Kolossenzen 1: 18, 19. *En Hij is het Hoofd des lichaams, namelijk der Gemeente, Hij, Die het Begin is, de Eerstgeborene uit de doden, opdat Hij in allen de Eerste zou zijn. Want het is des Vaders welbehagen geweest, dat in Hem al de Volheid wonen zou.* Om de kracht en waarde van deze eretitel van Christus in te zien is het nodig om het verband van de tekst te bekijken.

Ten eerste. Christus wordt in vers 14 genoemd: ... ***De Zoon Zijner eeuwige liefde***. De Vader geeft Zijn eeuwige onuitsprekelijke liefde en vermaak aan Zijn Zoon en Christus geeft Zijn Goddelijke liefde en verlustiging aan Zijn Vader. In die wederzijdse liefdesgemeenschap heeft de Heilige Geest een Goddelijk aandeel, blijdschap en eerbetoen. Want het is Zijn werk om Beiden, de Vader en de Zoon te verheerlijken, zowel in de manier van Hun bestaan en in Hun werken.

Bovendien is Christus ook als Mens de beminde Zoon, van Wie de Vader getuigt: *Deze is Mijn geliefde Zoon in Wie Ik al Mijn welbehagen heb. Hoort Hem!* Christus is de gegeneerde Zoon naar Zijn Goddelijke natuur en naar Zijn Menselijke natuur. Want de Heilige Geest heeft het zaad van Maria levend gemaakt. Jeremia (hfd 31:2) noemt dit een nieuwe Schepping. 'De Heere heft wat nieuws op de aarde geschapen: de vrouw zal de man omvangen.' Niet een schepping buitenom de mens, want dan had Christus buiten het menselijk geslacht gestaan.

Ten tweede. Christus wordt ook het ***Beeld Gods*** genoemd, omdat hij het zichtbare Beeld van de Vader is, als Middelaar en Zaligmaker. "Want die Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien, Die in Mij woont." Als wij mogen geloven, dan zien wij de Vader in Christus als in een spiegel, door de Heilige Geest, die ons getoond wordt in het Evangelie.

Ten derde. Christus wordt ook genoemd: ***de Eerstgeborene van alle creatuur***; het Latijnse woord betekent: *alle schepselen*, of liever volgens het Grieks *de hele schepping*, alles wat er geschapen is, volgens vers 16. Het Griekse woord *prootokos* betekent een *eerstgeborene*, meestal de eerste in tijdsvervolg, maar het kan ook de eerste zijn in rang, in plaats, in graad of volgorde. Wij mogen natuurlijk deze tekst niet opvatten alsof Christus het eerste Schepsel is geworden, want dan loochent men Zijn aanbiddelijke Godheid. Want als de Eniggeborene van de Vader is Hij Zelf vóór alles en in alles en door Hem is alles geschapen. En hij is een wettig Erfgenaam en Koning over de hele schepping.

In deze titel de *Eerstgeborene van alle creatuur*, of schepselen ligt meer opgesloten. Christus werd één met de mens in Zijn menswording. De Scheper werd Schepsel. God werd geopenbaard in het vlees. Hij is niet de eerste Mens in tijdsvolgorde, want er waren al bijna 4000 jaar mensen op de wereld. Maar Hij werd als Mens de eerste in Goddelijkheid, in status, waardigheid en gezag. Paulus zegt uitdrukkelijk in Kolossenzen 2 vers 9: *dat in Hem al de Volheid der Godheid lichamelijk woont.* Hij werd dus de Eerstgeborene van alles schepselen omdat zijn Goddelijke Persoon de menselijke scheppingsnatuur aannam.

Ten vierde. Christus wordt *de Eersteling*, of de ***Eerstgeborene uit de doden*** genoemd. Niet zó, dat er voor Hem geen mensen zijn opgestaan uit de dood, maar Hij is de

Eersteling die is opgestaan in Eigen kracht en die alle anderen die in Hem geloven opwekken zal. Voordat Christus opstond waren er ook al enkele mensen door Hem opgewekt, dus in dit opzicht is hij niet de Eerste in tijdsvolgorde, maar in rangorde. Hij draagt de hoogste Rang, de Voortreffelijkste.

Ten vijfde. Christus wordt genoemd het **Hoofd** van Zijn gemeente; Hij is het **Begin** en de **Eerstgeborene uit de doden**, in Wie al de **Volheid van de Godheid** wonen zou, vers 18, 19. Deze eretitel is Hij ten volle waard.

Christus heeft als het *Hoofd van de gemeente* Zijn Koninklijk en Goddelijke gezag over Zijn gemeente en over alles wat geschapen is.

Het *Begin* is in het Grieks arché, wat verwant is aan hiërarchie. Dat kan ook betekenen, dat Hij is de Beginner, de Oorsprong, een Voorganger, Heerschappijvoerder, enzovoort. Dat heeft Hij het duidelijkst getoond als *de Eerstgeborene uit de doden*. Openb. 1:5 en 3: 14. (De Griekse titel *Alfa* en de Omega die Christus voert, betekent dat niemand Hem vooraf gaat.)

Niemand mag aan Zijn bekwaamheid twifelen, want in Hem woont al **Volheid van de Godheid lichamenlijk**. Kol. 2:9.

Christus heeft één groot hoofddoel: om door Zijn verzoening aan het kruis alles wat op aarde en in de hemel is met God te verzoenen. Kol. 1: 20. *En dat Hij, door Hem vrede gemaakt hebbende door het bloed Zijns kruises, door Hem, zeg ik, alle dingen verzoenen zou tot Zichzelven, hetzij de dingen, die op de aarde, hetzij de dingen die in de hemelen zijn.* Dat wil dus zeggen, de hele kosmos moet met God verzoend worden.

Adam was erfgenaam van het Paradijs en had recht op Gods schepping, waar Hij als een heer en koning over gesteld werd door de Vader. Door de zonde is de mens zijn erfrecht verloren en kwamen zijn bezittingen onder de vloek. De mensen kregen God en Zijn heilige engelen tegen. Het werk van Christus is de gegevenen van Zijn vader te herstellen in Gods Beeld, in Zijn liefde en gemeenschap en de hele schepping, de kosmos van de vloek te verlossen. *Want het schepsel is der ijdelheid onderworpen; niet gewillig, maar om diens wil die het der ijdelheid onderworpen heeft. Op hoop dat ook het schepsel zelf zal vrijgemaakt worden van de dienstbaarheid der verderfenis, tot de vrijheid der heerlijkheid der kinderen Gods*, Romeinen 8: 20,21. Wie is daartoe in staat? Christus en Zijn levenmakende, herscheppende Geest, zoals het in Romeinen 8 vers 10 en 11 beschreven wordt.

Deze aarde ontving eerst Christus' bloed en daarna het heilig lichaam van de Zoon van God. Christus lag als het ware in de baarmoeder van de aarde die om onzentwil vervloekt werd. Bij Zijn opstanding kwam het eeuwige Leven als het ware uit de dood tevoorschijn. Wat houdt dat in? In de opstanding van deze Eerstgeborene uit de doden werd in de aarde de kiem gelegd van *een nieuwe aarde en van een nieuwe hemel*; wat betreft de kosmos en het heelal. De Herschepper triomfeerde over het graf, de dood, de hel en de duivel. De verzoening met God was volbracht door het Hoofd van Zijn uitverkorenen gemeente. En daarom zullen al Zijn leden volgen, omdat ze bij Zijn lichaam behoren. Eerst volgen ze Hem in de levendmakende daad van wedergeboorte en het geloof in Christus en in de dag van opstanding zal hun dode lichaam vanonder de vloek des doods voorgoed en voor eeuwig verlost worden. Twijfelt iemand daaraan? Wel, zo zeker de Eersteling is opgestaan zo zeker volgen allen die in de Heere ontslapen zijn. 'En zo verwachten wij naar Zijn belofte een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waarop gerechtigheid wonen zal.'

De benaming *Beeld van God, Eerstgeborene van al de schepselen, het Begin, het*

Hoofd, en de Eerstgeborene uit de doden, brengt ons in gedachten naar de Eerste Adam, die een voorbeeld of type is van Christus, de Tweede Adam, volgens Romeinen 5. Adam werd geschapen naar Gods beeld; hij was de eerste mens; hij was het hoofd van de mensheid en het werkverbond; hij was het begin, oorsprong maar ook voorganger van de mensheid; en hij was ook de eerste wedergeborene.

Adam versierd met het beeld van God in de staat der rechtheid en Adam als de eerst wedergeboren mens heeft een bijzondere betekenis. Paulus heeft in Korinthe 15 de leer van de opstanding toegelicht door het Beeld van God in de Eerste Adam met de Tweede Adam te vergelijken. *Gelijk wij het beeld des aardse dragen hebben also zullen we ook het beeld des Hemelse dragen.* Vers 49. In de opstanding zullen al de kinderen van God naar lichaam en ziel het Beeld van de verheerlijkte Christus luisterrijk uitstralen en Zijn heerlijk lichaam gelijkvormig worden. ... *En also zullen wij altijd bij de Heere zijn.*

De Geest en de bruid zeggen: *kom!* En die het hoort zegt: *Kom Heere Jezus, ja, kom haastiglijk.* En bij wie deze bede gelovig en het hart werkt, horen het antwoord van Jezus: *ja, Ik kom haastiglijk.*

Dan wordt het geloof levendig en mogen we de Heidelberger Catechismus, Zondag 22 nazeggen:

Wat troost geeft u de opstanding des vleses?

Dat niet alleen mijn ziel na dit leven van stonde aan tot Christus haar Hoofd zal opgenomen worden, maar dat ook dit mijn vlees, door de kracht van Christus opgewekt zijne, wederom met mijn ziel verenigd en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden.

Wat troost scheidt gij uit het artikel van het eeuwige leven?

Dat, nademaal ik nu het beginsel van de eeuwige vreugde in mijn hart gevoel, ik na dit leven volkomen zaligheid bezitten zal, die geen oog gezien, geen oor gehoord heeft en in geen mensenhart opgeklommen is, en dat om God daarin eeuwig te prijzen.

2. De rechtvaardigen gelijkvormig aan Christus' lichaam

Laten we onze aandacht nu eens geven aan de schepping en herschepping naar Gods beeld wat nauw verband houdt met de wederopstanding, in navolging van de Kerk aller tijden. *Ik geloof de wederopstanding des vleses*. 12 Geloofsartikelen.

De Heere God zeide: *laat Ons mensen maken naar Ons beeld, naar Onze gelijkenis*. Hier is sprake van een onderhandeling tussen de Vader en de Zoon. Het is een afspiegeling van het eeuwig voornemen in de Vrederaad. Want de Heilige Geest komt in de Schrift voor als de Uitwerker van de Vader en de Zoon. De Heere Jezus heeft tot Zijn discipelen gezegd, *dat Hij de Geest zenden zal in de Naam van Zijn Vader, en Die zal van Mij getuigen, dat Ik van de Vader uitgegaan ben in de wereld*. En dan zegt Jezus zo opmerkelijk: *Hij zal van Zichzelf niet spreken*. Dus het ambt en werk van de Geest bestaat erin om van de Vader en de Zoon te getuigen in mensenharten. De Geest is de Uitwerker in schepping en herschepping. Wij lezen ook nooit dat Jezus zegt: Ik en de Geest zijn één, maar *Ik en de Vader zijn een*. Deze Beiden zenden de Geest uit als Werkmeester.

Naar het beeld Gods schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij naar Zijn gelijkenis. Hierin ligt misschien een verwijzing naar de eenheid van man en vrouw als een afspiegeling van de eenheid van de Vader en de Zoon. Niet dat we hierbij moeten denken aan de huwelijksvereniging en gemeenschap van Adam en Eva. Nee, deze is een type van Christus en Zijn bruid. Deze verborgenheid is groot, ziende op Christus en de gemeente. We moeten hierbij letten op de eenheid van Eva met Adam *doordat Eva uit de man genomen is*. Deze eenheid, vrouw uit man, is mijns inziens een afspiegeling van de eenheid tussen de twee Personen; wellicht voornamelijk de eenheid in Hun werken. Het lijkt gezocht, maar de Schrift wijst het ons met de vinger aan in genoemde tekst *dat het beeld Gods bestaat in de schepping van man en vrouw, die uit de man genomen is*.

De inblazing van de levende ziel, de menselijke geest, leert ons bovendien dat Gods Geest daarin weerspiegeld wordt. Want de eeuwige, onsterfelijke ziel is een regelrechte inblazing 'en gelijkenis' van Hem, die deze voortbracht.

Het punt wat we nu onderzoeken is, dat het lichaam een uitstraling vertoont van Gods beeld. Niet alleen in de schepping, maar veel meer in de wederopstanding.

Heiligheid en gerechtigheid is een kenmerk van het beeld Gods. Zo is er dan duidelijk een uitstraling van Gods beeld in het lichaam van onze eerste ouders.

En zo is het ook in de herschepping. *Uw lichaam is een tempel van de Heilige Geest*. Ja, niets minder dan dat! De gelovigen Korintiërs vervielen in een lichamelijke zonde. En daarop zegt Paulus, *dat uw lichaam heilig behoort te zijn omdat het Gods tempel is*. 1 Kor. 6.

Nu, hoeveel te meer wordt het beeld Gods gezien in de grote Voorloper die ingegaan is in Zijn hemels heiligdom! Als in Zijn verheerlijkt lichaam het beeld Gods niet vertoont en er in het aller-diepst niet is ingegraveerd door de Heilige Geest - Die Hem zonder mate is gegeven bij Zijn inkomst in de hemel, - dan mogen wij ons wel afvragen waarin het beeld Gods dan nog wel is. Als op aarde zondige mensen elkaar doden moeten ze ook met de doodstraf gestraft worden omdat ze hun lichamen schenden, wat naar Gods beeld gemaakt is. Zou dan het beeld Gods niet met het allerschoonste penseel van de Geest getrokken zijn in en op het verheerlijkte lichaam van de eeuwig gezegende Zoon van God?

Toen de Vader Adam en Eva had geschapen zag Hij het echtpaar aan met de grootste vermaak omdat Zijn beeld in hen leefde. En wat zag hij nog meer? De Vader zag Zijn

Zoon als Mens in hun lendenen besloten liggen. Het eeuwig besluit van de Vader tot zaligheid van verloren zondaren, werkte in Zijn hart, om het eens eenvoudig uit te drukken. Hij zag in het mensenpaar, dat Zijn beminde Lieweling, de Zoon van Zijn eeuwige liefde uit hen zou voortkomen.

Ja, de Zoon wist dat ook. Het was onder meer om deze reden dat Hij speelde in de wereld Zijns aardrijks; en Zijn vermaken zijn met de mensenkinderen. Spreuken 8: 30, 31.

De Vader zag nog meer. Hij zag in het eerste echtpaar Zijn Zoon die komen zou in de volheid van de tijd om Zijn beminde uitverkorenen te verzoenen. Dit zag de Vader met zo'n onuitsprekelijk welbehagen, dat niemand het kan uitdrukken. Hoe lief, hoe lief, hoe onuitsprekelijk lief had Hij de mens!

Toen daarna de vreselijke zondeval plaatsvond, smartte het de Heere aan Zijn hart dat Hij de mens gemaakt had. Sterker kan het toch niet uitgedrukt worden? Maar wat gebeurde? De Zoon kwam op aarde en droeg die ongekende smart van de Vader in Gethsémané, *toen Zijn ziel bitterlijk bedroefd werd tot de dood toe*. Jezus droeg ook deze smart en de oneindige toorn van de Vader in Zijn ziel aan het kruis. Nadat Zijn hart werd doorstoken in Zijn zijde, legde men Zijn dood lichaam in het graf.

Hier zie je weer Adam en Eva als een type van Christus en Zijn kerk. Eva kwam uit Adams zijde voort; en de kerk kon weer herschapen worden omdat het bloed van verzoening uit Christus' zijde was gevloeid. Toen werd het verloren paradijs hersteld door de Tweede Adam. Nu kunnen Zijn wettige erfgenamen weer in het bezit gesteld worden van de gemeenschap en liefde van de Vader en al de verloren schatten van hemel en aarde.

Toen Christus in de hemel kwam heeft Zijn Vader Hem voor het eerst na Zijn menswording zo innig, liefdevol en hartelijk met Vaderlijke liefde omhelsd, dat al de hemelingen boordevol verwondering waren. Hij was van Zijn Vader op afstand gehouden en zelfs verlaten op aarde, maar nu is de grote huwelijksdag aangebroken. O, hoe vreugdevol, hoe aller-zaligst die Twee Zich in Elkaar vermaakten kan het verstand van mensen nooit bevatten. De kerk van het Oude Verbond is Jezus' moeder wat de menselijke natuur betreft. Zij kroonde Hem op de dag van Zijn bruiloft en de vreugde van Zijn hart, Hooglied 3:11.

De Heilige Geest had een werkzaam en harmonisch aandeel daarin. Hoe meer de gelovigen hier op aarde hun verlustiging en blijdschap vinden in de zalige harmonie die er in de Heilige Drieëenheid woont, hoe meer zij de kentekens vertonen dat ze deelgenoten zijn van de zalige opstanding van de rechtvaardigen.

Vanuit het hemels Paleis zond Christus in Naam van Zijn Vader de Geest in Zijn bruidskerk op aarde om die te bevruchten met levendmakende kracht. Opdat vervuld zou worden wat gesproken is door Jesaja de profeet: *Zing vrolijk gij onvruchtbare!* Hfd. 54. De geestelijke vruchten, met de barensweeën, kwamen nu tevoorschijn op de Pinksterdag. Nu bereikte de blijdschap in de hemel zijn hoogtepunt.

Nog eenmaal zal die blijdschap overtroffen worden als Christus als de Vorst des Levens Zijn dode ledematen zal doen opstaan uit hun graven. Zodra de hemelse Bruidegom afdalt, springen de graven open en alle rechtvaardigen staan als eersten op uit de dood. Zij worden verenigd met Gods kinderen die dan nog leven. Samen roepen ze uit: *De Bruidegom komt! De Bruidegom komt! Kom, kom, laten we Hem tegemoet gaan op de wolken, in de lucht. En alzo zullen wij altijd bij de Heere zijn.*

En dan klinkt die lieflijke stem van hun Beminde: kom, kom Mijn lieve kinderen. Hier ben Ik. Hier ben Ik, die jullie zolang verwacht hebben. O, wat ben Ik blij dat jullie nu

allen levend zijn. Voor het eerst zie ik Mijn eigen geestelijk Lichaam ten volle verlost van de vreselijke macht en de banden van de dood die zolang over uw lichamen geheerst hebben. Kom, laten wij samen vrolijk zijn en ons verheugen met en in elkaar. Ik breng jullie nu bij Mijn Vader. Dan zullen jullie zien welk een Vader Mijn Vader en uw Vader is.

O, welk een Vader! O, welk een Vader is Hij!, roept de hele Gemeente des Heeren uit. En de Vader zal dan zeggen: kom in, kom in Mijn lieve kinderen, beërf het hemels Koninkrijk wat Ik voor u weggelegd heb eer de wereld was. Op aarde waren jullie veracht en verdacht, zwart en zwart gemaakt, maar in Mijn lieve Zoon, zijn jullie zo smetteloos, zo zuiver, zo rein als Jezus Zelf is. Ik zie nu het edele karakter van Mijn Zoon in jullie. 'Opdat Hij u zou heilig en onberispelijk en onbeschuldiglijk voor Zich stellen.' Kol 1: 22. Nu is vervuld wat geschreven staat, dat jullie het heerlijk Lichaam van Mijn eigen lieve Zoon gelijkvormig zullen zijn. Kom binnen, kom voor eeuwig binnen en bewonder Mij dat Ik Mijn Zoon gegeven heb uit pure liefde voor u. Bewonder het onuitsprekelijk wonder dat Mijn Zoon mens wilde worden in jullie plaats. Nu zal Ik u de verborgenheid der Godheid verzoend in Christus veel, veel meer openbaren dan jullie ooit op aarde hebben kunnen bedenken. De eerste dingen zijn weggegaan. Eeuwige, zalige, heerlijke wonderwerken zal Ik u tonen. Ik zal van nu aan Onze Drie-enige liefde op zulk een ruime en volle mate in jullie uitstorten, wat in het menselijk verstand nooit is opgekomen. En nooit zullen jullie daar genoeg van krijgen of teveel van hebben. Eeuwig mogen jullie drinken uit de fonteinen van Goddelijke liefde, vrede, gemeenschap en troost.

En zien jullie daar de *engelen*? Ja, ze komen aan, ze zijn tegenwoordig om voor eeuwig jullie allerbeste vrienden en speelgenoten te zijn. Jullie zullen elkaar kennen, liefhebben en samen Mij dienen.

En kijk eens ... hier komen al Mijn lieve *kinderen* samen. In een ogenblik openbaar Ik voor jullie wie ze zijn. Jullie zullen elkaar allen kennen vanaf Adam tot de laatste toe. En welk een zalige gemeenschap der heiligen of jullie dan zullen ondervinden, je zult er in eeuwigheid niet genoeg van krijgen. Alle verwijdering op de aarde is nu vergeten. Want Ik de eeuwige Vader in Christus, zal door Mijn Geest alles zijn en in allen. Amen, ja amen.

HET EEUWIGHEIDSLIED, Wijze: Psalm 19

1

*Wanneer deez' tijd-gordijn
 Zal weggeschoven zijn
 Van voor de heil'ge schaar;
 En dat het hemels licht
 Haar geven zal gezicht
 Om te beschouwen daar
 Jehovah's Wezen aan
 En in die zee te baan,
 Van Zijn oneindigheden,
 Dan zal 't God-dorstig volk,
 Gezonken in die kolk
 Eerst wezen recht tevreden.*

3

*Ik sterf al eer ik sterf,
 omdat ik 't eeuwig erf.
 Mijn koorts neemt daag'lijks toe.
 Ei, stel niet langer uit,
 Mij hier te helpen uit.
 Ik ben de tijd al moe.
 O, Eeuwigheid kom ras,
 Och, dat ik bij u was
 'k Zucht naar u onverdroten.
 Hoe is 't, o Eeuwigheid!
 Dat gij zo wenselijk zijt
 Al zijt gij nooit genoten?*

6

*Daar zullen w' eeuwig zijn,
 Bij 's Levens Heilfontein,
 Bij 't Algenoegzaam Goed.
 Bij 't onbegrijpelijk Licht,
 Daar alle glans voor zwicht,
 Bij Hem die alles doet,
 Daar zullen w' Eeuwig zijn
 In 's Bruidegoms aanschijn
 En hebben vrij genieten.
 En na een eeuwig zien,
 Zal ons het eeuwig zien
 Van Hem nog niet verdrieten.*

Willem d' Orville

Middelburg, Nieuwjaar 2013.

'Het oude is voorbijgegaan, zie, het is alles nieuw geworden.'

De serie *ONVERVULDE PROFETIE* bestaat uit 7 delen:

1. **ZIET HEM, HIJ KOMT!**
De bekering van Israël tot verlevendiging van Christus' kerk op aarde.
2. **DE BEKERING VAN ISRAËL.** Preek over Zacharia 12:12 door Thomas Boston.
Met een toelichting over het grote belang hiervan voor onze tijd.
3. **DE UITSTORTING VAN DE HEILIGE GEEST.**
De heerlijke staat van Christus' kerk, vóór het eind der dagen. In een preek over Ezechiël 39:29, door John Howe.
4. **DE HOOP VAN CHRISTUS' KERK.**
Studie over de toekomstverwachting van Godeleerden uit Engeland in de 17^e eeuw.
5. Enkele hoofdstukken uit: **DE GESCHIEDENIS VAN DE VERLOSSING.**
Door Jonathan Edwards. Hieraan toegevoegd de visie over het **MILLENNIUM.** Door J. C. Philpot
6. **TOEKOMSTVERWACHTING VOOR DE KERK VAN CHRISTUS
DE VISIE VAN NEDERLANDSE THEOLOGEN OVER DE
ONVERVULDE PROFETIE**
7. **VERWACHTING VOOR CHRISTUS' KERK VANAF
HET RÉVEIL
DE VISIE VAN NEDERLANDSE SCHRIJVERS VANAF HET 'RÉVEIL'
OVER DE ONVERVULDE PROFETIE**